

LAG JOH AAVIK

Duplura

Praktiline
SOOME
KEELE
ÕPIK

ÜHES LUGEMIKU
JA SÖNASTIKUGA

MAG. JOHANNES AAVIK

PRAKTILINE
SOOME KEELE ÕPIK

ÜHES
LUGEMIKU JA SÕNASTIKUGA

KOLMAS, TÄIENDATUD JA PARANDATUD TRÜKK

~~12036~~

K.-Ü. „KOOLI-KOOPERATIIV“ TALLINNAS 1937

A-10360

Ei viel' ois aikas ilta,
jos heimoushenkeä ois,
vaan syntyä voisi silta,
mi kansani yhteen tois.
Arvi Jännes.

TEISE TRÜKI EESSÖNA.

Käesolev õpperaamat on täiendatud ja parandatud väljaanne esimesest trükist, mis ilmus paarikümne aasta eest Helsingis. Selles teises trükis on säilitatud esimese trüki üldine plaan ja meetod. Tehtud on vaid mõningaid lisanguid ja parandusi, viimaseid eriti eesti keele suhtes, mis oli suuresti vana-
nenud. Uus on selles väljaandes raamatu lõppu lisatud lugemik, mis peab võimaldama suurema sõnavara omandamist ja üldse õppija ettevalmistamist soome kirjanduse lugemisele, mis ongi käesoleva raamatu päämiseks eesmärgiks. Sõnavara kergemaks omandamiseks on joone all korduvalt seletatud eestlasile tundmatuid soome sõnu. Neid lugemistükke võib hakata lugema juba paralleelselt õpiku päris-kursuse läbivõtmisega. Et raamatut mitte paisutada liig suureks, tuli loobuda igapäevaste tegelike kõneluste osakonnast, seda enam et viimaseid võib leida mõnest teisest soome keele käsiraamatust või reisijuhist¹.

Kui käesolev õpik on läbi võetud, tuleb asuda soome kirjanduse ja ajakirjanduse lugemisele sõnaraamatu abil, mille viimase hankimine ja evimine on eduka edasiõppimise möödapääsmatu eeltingimus. Alles pärast niisugust pikemaajalist ja ühtlasi intensiivset lugemist hakkab keel omaseks saama. Kui piirdutakse ainult õpperaamatu läbivõtmisega, siis jäädakse peatuma poolel teel ja senistki õpitud ähvardab ununemine. Ühtlasi tähendatagu, et sõnastikuliselt raskemad on harilikult ilukirjanduslikud tooted (romaanid ja novellid), kuna ses suhtes kergemad on üldpublikule määratud mitteilukirjan-

¹ Näit. Fr. Puusepa „Soome keele õpetus algajaile“ ja Géza Jako „Eesti-soome-ungari keele õpik turistidele“ (1936).

duslikud teosed ja kirjutused (nagu need, mis käsitlevad ajalugu ja kirjanduslugu, majandusteadust jne., ja samuti ajaleheartiklid ja sõnumid), kuna nende sõnavara on kindlajooneilisem ja piiratum. Seepärast ilukirjanduse kõrval loetagu ka neid.

Autor loodab, et käesolev õpik, edendades soome keele tundmist, aitab omalt poolt kaasa eesti publikule lähemale tuua ja huvitavaks ning armsaks teha soome kirjandust ja vaimumaailma. Veel enam: tahaks loota, et see tutvumine soome keele ja kirjandusega mõjub kaudselt ka suhtumisse meie oma eesti keelele ja kirjandusele: nii mõnelegi nähtusele peaks võrdluse kaudu silmad avanema. Üldse, soome keele õppimine ja soome kirjandusse ja kultuurisse süvenemine mõjub meil Eestis kasulikult ning tervendavalt.

Soome ja Eesti rahva kultuurpoliitika kavasse peaks siitpääle tingimata kuuluma üksteise keele vastastikune õppimine sel määral, et oleks võimalik üksteise kõnelemist ja ettekandeid mõista ja kirjandust arusaamisega lugeda. Sel oskusel saaks olema suur rahvuskultuuriline ja rahvuspoliitiline mõju — kasuks kummalegi rahvale.

Me eestlased teeme soome keele õppimiseks, mis võimalik. Me loodame, et soomlased sama hakkavad tegema meie keele suhtes. Siis meie sidemed tihenevad ning kõvenevad ja me muutume tugevamaks kui üksikult.

KOLMANDA TRÜKI KOHTA.

Kolmas trükk erineb teisest päämiselt selle poolest, et lugemiku osasse on lisatud mõningaid uusi lugemispalu; pääleselle on selles tehtud tarvilisi parandusi ja väiksemaid täiendusi.

J. A.

Tallinnas, 25. juuni 1937.

Nr. 1.

HÄÄLDAMINE¹.

(Kõik tähed, millede kohta ei ole erilist seletust ega märkust, loetakse nagu eesti keeles.)

1. Rõhk on alati esimesel silbil (ka võõrsõnades); pikk vokaal kaugemal esimest silpi ei vii rõhku esimeselt silbilt ära: *lukee* (häälda: lúgee, mitte: lugée) — loeb.

2.

y = ü

hyvä (loe: hüvä) — hää.

3.

k loetakse kui g ²	<i>rikas</i> (loe: rigas); <i>lukea</i> (l.: lugea)
p „ „ b	<i>tupa</i> (l.: tuba); <i>vapaa</i> (l.: vabaa)
t „ „ d	<i>sota</i> (l.: soda) — sõda.

Soome *kk*, *pp*, *tt* hääldatakse nagu eesti (k)k, (p)p, (t)t: *kuikka* (lill), *tappanut*, *Antti*.

Seega: *korpi* (loe: korbi) — kõrb, laas
aga: *korppi* (loe: korpi) — ronk, kaaren.

¹ Hääldamisest on siin ainult kõige silmapaistvamad ja tähtsamad iseärasused antud. Kõiki peenusi käsitleda ei ole selle õppe-
raamatu ülesanne.

² Siiski on soome k, p, t natuke kõvemad kui eesti g, b, d. Nende hääldamise juhiseks: häälda eesti k, p, t üsna kergelt ja nobedasti (niisama nobedasti kui g, b, d), siis saad soome k, p, t. Mõnes murdes kõlavad k, p, t selgesti kui eesti k, p, t, nimelt kui neile järgneb pikk vokaal (*lukee* peaaegu nagu „lukkee“), kuid see on murdeline nähtus ning sellepärast ebasoovitav.

Soome k, p, t puhul tähendatagu veel, et nendele vastavad eesti g, b, d kui helitumad konsonandid, mitte aga saksa, vene, inglise g, b, d kui helilised, millede taoliselt mõned ka eesti g, b, d-d kalduvad hääldama.

Lisanäiteid: *kuulutus* (loe: kuuludus), *kuulutti* (l.: kuuluti) — kuulutas; *hakata* (l.: hagada) — raiuda; *lampi* (l.: lambi) — väike järv; *lamppu* (l.: lampu) — lamp; *minulta* (l.: minulda), *luetella* (l.: luedella); *luettelo* (l.: luetelo).

Sõna lõpus olev t vastab hääldamiselt eesti t-le: *nyt* (l.: nüt) — nüüd; *lukenut* (l.: lugenut).

4. h hääldub ka sõna alguses: *harja, hinta*.

5. Kui sõna esimeses silbis on ä, ö või y (= ü), siis ei esine kogu sõnas ühtki a-d, o-d, u-d, vaid a asemel on ä, o asemel ö, u asemel y: *hätä, pyhä, hypätä, pöllö* (öökull), *lykätty* (= lükatud).

Vastupidi, kui sõna esimeses silbis on a, o, u, siis ei või selles sõnas olla ä, ö, y.

i ja e on erapooletumad, nad ühinevad niihästi a, o, u-ga kui ä, ö, y-ga, kuid sagedamini viimastega, näit.: *ilma, velka* (võlg), aga: *sinä, pesä*.

Seda nähtust nimetatakse vokaalharmoniaaks.

Lisanäiteid:

kuolemattomuus (surematus); *antautua* (anduda),
aga: *tyytymättömyys* (rahulolematus); *vetäytyä* (tõmbuda).

Liitsõnades püsib iga üksiksõna vokaalharmonia: *päiväkirja* — päevaraamat, päevik, *pöytälaatikko* — lauasahtel, *ylioppilas* — üliõpilane, *tällainen* — seesugune (sõnadest „täman + lainen“ — selle + taoline).

Puheharjoitus (loe: harjoidus) — kõneharjutus.

— Hyvää päivää! (loe: hüvää päivää) Kuinka (l.: kuinga)

Hääd päeva! (tere!) Kuidas

te voitte?

te võite (= kuidas teie käsi käib)?

— Kyllä me hyvin voimme. Kuinka sinä jaksat?

Küll meie tervis hää on. Kuidas sinu käsi käib?

— Kiitoksia (l.: kiidoksia), hyvin minä jaksan.

Tänusid (= tänan), hästi minu käsi käib.

— Mistä tulet ja mihin menet? — Tulen kävelemästä ja Kust sa tuled ja kuhu lähed? Tulen jalutamast ja

menen kottiin (l.: kodiin). — Hyvästi nyt, sillä minulla on
 lähen koju. Jumalaga nüüd, sest minul on
 kova kiire. — Hyvästi, hyvästi!
 kange (kõva) rutt. Jumalaga, jumalaga!

Nr. 2.

HÄÄLDAMINE.

(Järg.)

1. **Soome d** Soome t, nagu öeldud, kõlab peaaegu kui eesti d: *rata* (loe: rada). Soome d¹ aga on hääldamiselt hoopis teissugune kui eesti d, millega seda ei pea ära vahetama. Soome d on kõigepäält heliline, s. o. ta hääldamisel käib kaasas teatav ümin (nagu saksa, vene, inglise, jne. d-häälikul), kuna eesti d (samuti kui eesti g ja b) on helitu; teiseks artikuleerub soome d kõrgemal kui eesti d, nimelt ei puuduta keele ots tema hääldamisel mitte hambaid (nagu eesti d hääldamisel), vaid hambavalli, mis talle annab isesuguse, veidi lameda kõla.

Hääldamise osutamisel märgime selle d pisema tähega d: *vedessä* (loe: vedessä), *lehdet* (loe: lehdet), minä *lähden* (l.: lähden) pois (ära); isä kuoli *sodassa* (l.: sodassa).

Soome t ja d õigest hääldamisest oleneb sõna mõte: *saata* — saada (sõnast „saatma“), *saada* (loe: saada) — saada (sõnast „saama“).

Õiget soome d hääldamist on eestlasil väga raske omandada, see nõuab suurt harjutamist; enamasti kaldutakse seda ikka hääldama kui eesti d-häälikut, milline hääldamine on soomlase kõrvale võõristav ja häiriv.

2. Tuleb selget vahet teha pikkade ja lühikeste vokaalide vahel kaugemal esimest silpi (sõnade keskel ja lõpus), sest sellest oleneb sõna ja sõnavormi tähendus:

¹ Soome d on laenhäälik kohalikust rootsi keelest ja ta esineb haritlaste kõnekeeles. Rahvamurdeis ei hääldata d-häälikut peaaegu kusagil, vaid asendatakse kas r- või l-ga või jäetakse hoopis välja: *veret* või *velet* (= *vedet*), *tahron* (= *tahdon*), *saar* (= *saada*), *lehet* (= *lehdet*). Kalevala keeles puudub d üldse.

palan — põlen, *palaan* — tulen tagasi

laula — laula, *laulaa* — laulab

yksi *markka* — üks mark, kaks *markkaa* — kaks marka

hyvä päivä — hää päev; *hyvää päivää* — hääd päeva (= tere). Samuti: *ilta* — õhtu; *iltaa* — õhtut (= tere õhtust).

Eestlaste harilik viga soome keele hääldamisel on see, et nad pikki vokaale järgsilpides ei häälda küllalt pikaks. Seepärast tuleb hääldamisel erilist rõhku panna pikkade vokaalide hääldamisele: *hakkaamaan*, *kirjoittamaan*, *määräämään* jne.

Teiselt poolt ei tule lühikesi lõppvokaale venitada, vaid need hääldada tõesti lühidalt: *se*, *ne* (häälda: *se*, *ne*, mitte: *see*, *nee*).

Ka pikki (kahekordseid) konsonante tuleb pikalt ja energiliselt hääldada: *kerrassaan*, *luvannut* — lubanud, *olemme kuunnelleet* — oleme päält kuulanud.

Märkus. — Soome keeles on häälikuil ainult kaks pikust ehk vädet — lühike ja pikk. Soome pikk välde vastab umbes eesti ülipikale (3-ndale) vältele, seepärast hääldatagu pikk esimene silp soome sõnadel enam eesti kolmanda välte pikkusega: *laulan*, *päivät* jne.

Toonitatagu veel kord: rõhk on soome keeles alati esimesel silbil, ka võõrsõnadel ja võõrnimedel, kuigi järgsilpide vokaalid võivad olla pikad: *kulttuuri*, *romaani*, *Pariisi*, *Ameriikka*, *Italia* jne. (loe: *kultuuri*, *rómaani*, *páriisi*, *ámeriika*, *ídalía*)¹. Sel puhul tähendatagu, et soomlased hääldavad võõrsõnades esinevad *g*, *b*, *d* heliliselt (eestlased hääldavad ka need harilikult helitult nagu omad eesti *g*, *b*, *d*).

¹ Selles võõrsõnade rõhu viimises esimesele silbile ei tule soomlastelt võtta eeskujuga, vaid eesti keeles tuleb vastupidi kinni pidada võõrapärase rõhu säilitamisest kaugemal esimest silpi võõrsõnadel ja võõrnimedel, sest see ei ole eesti keele puudus, vaid üks ta paremusi ja üleolekuid soome (ja ka läti ning ungari) keele kõrval: selle tõttu on võõrsõnad ja -nimed eesti keeles kõlalt ilusamad ja plastilisemad; võrreldagu näit. soome *Italia* (loe: *idalía*) ja eesti *Itaalia*.

3. **Aspiratsioon** Pääle d on see teine suur raskus soome keele hääldamises. Aspiratsioon seisneb selles, et vokaal sõna lõpus järsku katkestatakse; selle märkimiseks tarvitatakse grammatikais apostroofi: *olla'*, *tulla'*, *kirjoittaa'*. Harilikus kirjas seda ei märgita.

Aspiratsioon mõjub, et sellele järgneva sõna algkonsonant kõveneb: *tulla' tänne'* (loe: tullattänne) — *tulla siia*; *ota' pois* (loe: otappois) — võta ära.

Aspiratsioon on ainult teatavate sõnavormide lõppvokaalil nimelt järgmistel:

1. Käskiva kõneviisi ainsuse teisel pöördel: *tule'* tänne (tule siia), *ota'* pois (võta ära)'.
 2. Oleviku ja käskiva kõneviisi eitaval vormil: ,hän ei *tahdo'* sitä (ta ei taha seda); ne eivät *tule'* vielä (need ei tule veel); älä *mene'* pois (ära mine ära)'.
 3. da-infinitiivil: ,hän tahtoo *tulla'* tänne (ta tahab siia tulla); voin *kirjoittaa'* kirjeen (võin kirjutada kirja)'.
 4. sti- ja tse-lõpulistel adverbidel: *kovasti'* kiinni' (kõvasti kinni); *ohitse'* mennyt (mööda läinud); ka adverbidel nagu *taa'* (taha).
 5. Käändelõpul -lle' (alaleütlev): ,*hänelle'* sanoa' (temale ütelda)'.
 6. e-lõpulistel nimi- ja omadussõnadel: ,*kaste'* kiiltää (kaste hiilgab); ,*tuore'* kukka (värske lill)'.
 7. Possessiivsel sufiksil -nsa (nsä, v. nr. 13): ,se oli hänen *isänsä'* talo (see oli ta isa maja)'.
 Viimases juhtumis ei ole aspiratsioon hädavajalik.

5. ie ja eu tuleb hääldada nagu kirjutatakse, mitte nagu saksa keeles (ii ja öi), vaid häälikuid i ja e, e ja u selgesti kuuldavale tuues: *tie* (mitte „tjee“, vaid mõlemad vokaalid lühidalt), *mies*, *seura* (selts).

6. Soome keeles ei ole peenendust (muljeerumist, palatalisatsiooni): *kallis*, *valmis*, *paljo*, *Antti*, *sarvi*, *ostin*, *tanssia*, *pantti*.

ng Soome nk hääldatakse nagu harilik eesti ng: *vanki*, *henki*, *kankaat*, *Helsinki* (vang, hing, kangad) — loe: vangi, hengi, kangaad, Helsinki; aga soome **ng** hääldatakse teisiti kui eesti ng, nimelt ilma g-ta: *kangas*, *vangiksi*, *hengen*, *Helsingissä* (kangas, vangiks, hinge, Helsingis) — loe: kann(g)as, vann(g)iksi, henn(g)en, Helsinn(g)issä.

Märkus. — n-häälik on nii soome kui eesti keeles kahe-
sugune: 1) hammas-n (harilik), näit.: sõnas *kana*, ja 2) suulae-n,
mis esineb k ja g ees: nk, ng. Soome ng hääldamist harjutatagu
nõnda, et venitatakse n-i hääldamist, näit. sõnas *kangas*, ja min-
nakse siis vahenditult a-le üle, jättes g vahele. Seejuures
hoiatatagu n-i hääldamast harilikuks (hammas-) n-iks, vaid see
peab ikka jääma suulae-n-iks, nagu ta on g ees¹.

Järelikult esineb eestlasele soome keele hääldamises kolm
suurt raskust: 1. d, mis erineb eesti d-st; 2. ng, mis erineb eesti
ng-st; 3. aspiratsioon. Nende õige hääldamine on enamikule
eestlasile lootusetu: 90% soome keele õppijaid ei saa, ei oska,
ei viitsi nende hääldamist omandada.

Nr. 3.

hän menee — ta läheb	}	3. pööre lõpeb ikka pika vokaaliga
hän laulaa — ta laulab		
hän sanoo — ta ütleb		

Minä lähden (loe: lähden) usein varhain aamulla pois ja
tulen joskus hyvin myöhään illalla takaisin. Mutta äiti ei
lähde' pois (loe: lähdeppois), vaan jää kotiin. Välistä hän
kyllä menee ulos, mutta palaa sieltä pian. Usein hän sanoo
minulle: „Älä mene' pois, pysy' kotona ja tee' työtä!“ Sillä

¹ Soome ng hääldamine, mis veel saja aasta eest pidi olema
ka eesti keeles üldine ja on arvatavasti kadunud osalt vene keele
mõjul, on säilinud veel Saaremaa murdeis, kus soometaoliselt
hääldub ng, mis on tulnud tugeva astme ng-st: ‚seda vangī'
(tugev aste), aga: ‚selle vangī' (nõrk aste), kuna tugeva astme
ng ja nk-st tulnud nõrga astme ng hääldub nagu üldestiline ng.
Nende ridade kirjutaja soovitab ka eesti keeles vastavais juhtu-
meis tagasi minna endise ng hääldamise juure (kui see on tugeva
astme ng-st tulnud nõrga astme ng), nagu see hääldub Saare-
maal, näit.: ‚vangid tulid rongist, kingad jalas, ja hakkasid kan-
gast kuduma'; häälda: vann(g)id... ronn(g)ist... kinn(g)ad...
kann(g)ast... Siis saab vahet teha ka vormide tangid (sõja-
autod) ja tangid (naelte väljatõmbamise riist) vahel: esimeses
hääldub ng nagu harilik üldestiline ng, teises nagu soome keeles.
Ka inglise ja saksa keeles hääldub ng teatavais juhtumeis nagu
soome ng (s. o. ilma g-ta), näit.: ingl. „thinking“ ja saksa
„singen“. Seepärast kes ei oska hääldada soome ng-d, ei oska õieti
hääldada ka inglise ja saksa keelt.

hän ei tahdo (loe: tahdo), että me olemme laiskat. Hän itse tekee myös paljon työtä.

lähden — lähen
 usein — sagedasti, sageli
 varhain — vara
 aamulla — hommikul
 pois — ära
 joskus — mõnikord, vahel
 hyvin — hästi, väga
 myöhään — hilja
 illalla — õhtul
 takaisin — tagasi
 mutta — aga
 äiti — ema

vaan — vaid
 välistä — mõnikord
 ulos — välja
 palaa — tuleb tagasi
 sieltä — säält
 pian — pea, ruttu
 pysy — jää, püsi
 kotona — kodu(s)
 sillä — sest
 tahtoo — tahab
 itse — ise
 myös — ka.

Nr. 4.

MILLE POOLEST SOOME KEEL ERINEB EESTI KEELEST?

Mõningaid häälikulisi nähtusi.

Võrreldes soome keele sõnu eesti omadega leiab neis palju sarnasust, aga ka palju seesugust, mis erineb eesti keelest. Nende soome sõnade teist laadi kujudega peab harjuma, et ise võimalikult võiks aimata, missugusele eesti sõnale või muutele nad vastavad.

1. õ-häälikut soome keeles ei ole. Selle asemel on kas e või a, o, ie:

pelto — põld
 helma — hõlm
 kaikki — kõik

sana — sõna
 sota — sõda
 vieras — võõras

2. Soome keeles on palju kaksikvokaale (diftonge), milliseid eesti keeles ei ole, nimelt ie, uo, yö, öy, äy. Neile vastavad eesti keeles

harilikult lihtsed pikad vokaalid või teis-sugused diftongid (ee, oo, öö; äy asemel äi, öy asemel harilikult öi).

vielä — veel	syön — söön	puoli — pool
mies — mees	lyön — löön	tuon — toon
näytän — näitan	yö — öö	<u>vien</u> — viin
käyn — käin	köysi — köis	löydän — leian

Tähele panna: *jaloissa* — jalus; *kirjoitan* — kirjutan; *punainen* — punane.

Järgsilpides olevaile diftongidele vastavad eesti keeles sageli üksikvokaalid.

3. Soome keeles püsib vahevokaal, kus see eesti keeles on sageli kadunud (III-välte-listes vormides):

antanut — andnud	suomalainen — soomlane
(ka „annud“)	saksalainen — sakslane
tappanut — tapnud	ruotsalainen — rootslane
tuntemaan — tundma	<u>kuuluisat</u> miehet — kuulsad
ei anneta — ei anta	mehed.

4. Lõppvokaali püsimine muutelõppudel, näit.:

Suuresta metsästä tuotiin paljon puita.

Suurest metsast toodi palju puid.

Suuria miehiä — suuri mehi.

Sanasta miestä, sarvesta härkää — sõnast meest, sarvest härğa.

Eesti luulekeeles ja vanades rahvalauludes esineb seesuguseid pikemaid lõppusid: „Isamaa hiilgava pinnalla paistab“; „ema hauasta kõneles“.

5. Lõppvokaal püsib ka nominatiivi lõpus, mistõttu enamik soome sõnu lõpeb vokaa-liga; eesti keeles on lõppvokaal sageli kadunud; näit.:

päivä — päev
 poika — poeg
 suuri — suur
 lapsi — laps
 onni — õnn

Jumala — Jumal
kuuluisa — kuulus
riemuisa — rõõmus
 suurempi — suurem
 parempi — parem.

Ka võõrsõnad saavad lõppu i:

professori — professor
 lehtori — lektor
 telefoni — telefon

sóisialismi — sotsialism¹
 kúvernööri — kuberner
 tírehtööri — direktor

6. Sõna pääsilbis (esimeses silbis) olev vokaal jääb muutmatus:

sika — siat (sead)
 vika — viat (vead)

luku — luvut (lood)
 sysi — sydet (söed)

suku — suvussa (soos)

k muutub u või y vahel v-ks.

7. Lõpp-n on eesti keeles enamasti kadunud, kuna ta soome keeles püsib:

ihminen — inimene
 suomalainen — soomlane

sydän — süda
 onneton² — õnetu

Samuti on soome keeles püsinud omastava käände lõpp-n (vastab küsimusele kelle? mille?).

Kenen talo² — kelle maja? Isän talo — isa maja; talo tähendab ka maja: yliopiston talo — ülikooli maja
 ihminen — inimene; ihmisen — inimese
 ihmisen sydän — inimese süda.

Kokkuvõttes: päänähtused, millede poolest soome keel erineb eesti keelest, on järgmised: lõpp- ja vahevokaali püsimine ja vokaalharmonia. Sõnas pyytämässä

² Soome keele on rahvusvahelised võõrsõnad tulnud rootsi keele kaudu; „sotsialismi“ seepärast, et rootsi keeles on „socialism“ (c hääldub kui s).

² Eesti keeles ei või järgsilpides esineda o, sellepärast on o niisuguseil korral u-ks muutunud: talo — talu; onneton — õnetu.

(= püüdmas) esinevad kõik need kolm nähtust. Neile võiks veel lisada neljanda — lõpp-n-i püsimine: *pyytämään* = püüdma, *pahan ihmisen sydän* — paha inimese süda.

Nr. 5.

hän on täällä — ta on siin *tämä* — see (siin)
he ovat siellä — nad on sääl *tuu* — see (sääl), too
kuka sieltä tulee — kes säält tuleb?
kutka sieltä tulevat — kes säält tulevad?

Kenen tuu iso talo on? — Se on vanhan mylläriin. — Se on kai hyvä talo? — On kyllä. — Mylläri on myös ahkera ja hyvä. — Mutta tuu pieni talo tuolla, kenen se on? — Se on sepän. — Kenen luona te asutte? — Minä asun sedän (loe: se^dän) luona. — Kuka sieltä tuleb? — Minä luulen, että se on mylläriin vaimo. — Mihin mylläriin vaimo nyt menee? — Kai hän meile menee. — Kutka nuu ovat? — Ne ovat räätälin ja suutariin vaimot ja tulevat myöskin meile. — Kuinka sinä nyt menet pois kotoa, vaikka kaikki tulevat teile? — Minä menen tuon vanhan, melkein sokean vaimon luo, sillä hänkin (*temagi*) tuleb meile, koska hän on sedän hyvä ystävä. — Te kai itse myös tulete illalla meile? — Kiitoksia! Kyllä minä tulen, koska käskette.

vanha — vana
 mylläri — mölder
kai — vist, muidugi
 (myös — ka)
 ahkera — usin
 pieni — väike
tuolla — sääl
 luona — juures
setä — onu (isa poolt, lell)
luulen — arvan
 että — et
 vaimo — naine

räätäli — rätsep
 suutari — kingsepp
myöskin — ka
 kotoa — kodunt
vaikka — ehk küll
melkein — peaaegu
 sokea — pime
 luo — juure
koska — sest et, kuna
 ystävä — sõber
 käsken — käsen

Kin

Nr. 6.

minä *en* ole — mina ei ole me *emme* ole — me ei ole
 sinä *et* ole — sina ei ole te *ette* ole — te ei ole
 hän *ei* ole — ta ei ole he *eivät* ole — nad ei ole

-ko (-kö) = kas?

— Oletko ulkona — kas sa oled väljas?

— Olen. — Jah. (Soomlane vastab jaatavalt küsimusele harilikult verbi kordamisega või sõnadega *kyllä, niin*¹.)

— Onko² äiti kotona? — Ei. — Tuletteko tänä iltana (*täna õhtul*) sedän luo? — Emme (*Ei, s. o. meie ei*). — Ovatko eno ja veli jo kaupungissa? — Eivät vielä. — Etkö (*kas sa ei*) tahdo tulla lääkäriin luo? — En. — Ettekö halua matkustaa ulkomaalle? — Emme. — Saanko astua sisään? — Ette. — Keneltä sait tämän uuden (*uue*) ja kauniin kirjan? — Enolta. — Kenestä kertoo tämä kirja? — Se kertoo eräästä rikkaasta, mutta onnettomasta ihmisestä (*inimesest*).

ulkona — väljas

veli — vend

eno — onu (ema poolt)

jo — juba

kaupunki — linn

vielä — veel

tahdon — tahan

lääkäri — arst

sisään — sisse

kertoo — jutustab

haluan — soovin

matkustaa — reisida

ulkomaa — välismaa.

Nr. 7.

Mihin (e. minne) te menette? — Kuhu te lähete?

Me menemme metsään — Me läheme metsa.

Pojat³ menivät kylään — Poisid läksid külasse.

Äiti lähti vanhaan kirkkoon — Ema läks vanasse kirikusse.

Me matkustimme kaupunkiin — Me reisisime linna.

¹ Kõnekeeles tarvitatakse ka sõna *juu* (= jah), mis on rootsi keelest ega peeta kirjakeeles õigeks.

² onko, saanko — hääldada mitte kui „onn-go, saan-go“, vaid kui „ongoo“, s. o. ng nagu sõnas „kanga“; samuti „kuitenkin, onkin“, üldse iga -nk-.

³ „poika“ tähendab: 1) poeg; 2) poiss.

Sisseütlevale käändel (illatiivil), mis vastab küsimusele „kuhu? mille sisse?“, on lõpus ikka kahekordne vokaal + n (-aan, -ään, -iin jne.).

(Täieline käänamise tabel leidub raamatu lõpupoolel grammatika osas; kasulik on juba nüüd sellega tutvuda).

Mihin tämä juna lähtee? — Se tulee Viipurista ja lähtee Helsinkiin. — Minne te aiotte? — Minä aion Tallinnaan. — Mistä (kust) te matkustitte (reisisite) Tarttoon? — Minä matkustin rautateitse¹ Tallinnasta Tarttoon ja sieltä Riikaan, Riiasta höyrylaivalla Saksaan (Saksamaale), Saksasta Englantiin (Inglismaale), Englannista Ranskaan (Prantsusmaale) ja Italiaan (loe: idaliaan). — Ettekö te halua matkustaa Suomeen? — Ikävä kyllä (kahju küll), en.

juna — rong höyrylaiva — aurulaev, aurik
aion — kavatsen

Nr. 8.

Natuke soome keele sõnadest.

Et mõlemad keeled ühest kannust on võrsunud, siis on suur hulk sõnu soome ja eesti keeles ühised, asjaolu, mis eestlasele suuresti kergendab soome keele õppimist, sest et talle need sõnad on õppimatagi arusaadavad. Siiski on soome keeles küllalt sõnu, milledest eestlane aru ei saa või võõriti aru saab.

Eesti sõnadega võrreldes võib soome sõnad jagada kolme liiki:

- 1) sõnad, mis on eesti keelega ühised ja ka sama tähendusega; silmä, meri, saan, toinen jne.
- 2) eesti keelega ühised sõnad, aga erineva tähendusega, näit.:

suoja (eesti „soe“) — kaitse, varjukoht; hoone, ulualune (sest kus kaitset ja varju on, sääl on ka soojem, sellest vist ongi see sõna eesti keeles saanud „sooja“ tähenduse; pääle selle

¹ -tse lõpp tähendab, mille kaudu miski toimub, läheb, saadetakse; maitse (maisi), meritse, telefonitse (telefoni teel).

tähendab *suoja* veel „sula ilm“, mis on juba lähemal eesti tähendusele; „soe“ aga on soome keeles *lämmiin*.

rohkea (eesti „rohke“) — julge; „rohke“ aga on soome keeles *rünsas*.

rutto (eesti „ruttu“) — katk; „ruttu“ aga on soome keeles *kiireesti, nopeasti*.

siunata (eesti „siunata“) — õnnistada. *Jumala siunatkoon sinua* — Jumal õnnistagu sind!; „siunata“ aga on soome k. *kirota*.

pulma (eesti „pulm“) — äpardus, takistus; „pulm“ (pidu) on *hää*.

puhun (eesti „puhun“) — räägin (vrd. „juttu puhuma“), „puhuda“ on *puhaltaa*.

katson (eesti „katsun“) — vaatan; „katsun“ on *koetan* (ka: *püüan*).

kaski (eesti „kask“) — kütismaa (kus mets on maha raiutud ja kannud põletatud, et vilja maha külvata); „kask“ on soome k. *koivu* (vrd. lõunaeesti „kõiv“).

tarkka — täpne; „tark“ on soome k. *viisas*.

linna — loss, kindlus („linn“ on *kaupunki*). Lisanäiteid vaata nr. 75.

3) Sõnad, mida eesti keeles (kirjakeeles) üldse ei ole, näit.:

kunnia — au; *reuna* — äär, veer; *löyhä* — lõtv; *tarjota* — pakuda; *paitsi* — pääle (millegi), välja arvatud; *jos* — kui (tingimusel kui).

Uuemad kirjakeele sõnad on mõlemas keeltes iseseisvalt tekkinud ja lähevad seepärast sageli lahku. Nii tähendab soome *etu* „paremus, kasu“, kuna eesti *edu* tähendab „edasijõudmine, progress“. „Progress“ aga on soome keeles *edistys*.

Rahvusvahelisi võõrsõnu tarvitatakse soome keeles üldiselt vähem kui eesti keeles; paljude asemele on soetatud omi. Nõnda on hulk niisuguseid nagu järgmised:

sähkö — elekter

sähkösanoma — telegramm

sähköttää

sähkölennättää } — telegraferida

sähkölennätin — telegraaf

vallankumous — revolutsioon (õigupoolest „võimu ümberlukkamine“)

köyhälistö — proletariaat (sõnast „köyhä“ — kehv, vaene)

lakko — streik (sõnast „lakkaan“ — jään seisma, jätan järele)

vastalause — protest

pöytäkirja — protokoll (õigupoolest „laua-raamat“)

säveltää — komponeerida (sõnast „sävel“ — viis, meloodia)

ohjelma — programm (sõnast „ohjaan“ — juhin)

osoite — aadress (sõnast „osoitan“ — näitan)

puhelin — telefon (pahun — räägin), selle kõrval tarvita-
takse ka võõrsõna *telefoni*

puolue — partei, erakond (sõnast „puoli“ — pool)

kone — masin

piste — punkt

ihanne — ideaal (sõnast „ihana“ — ilus)

valtameri — ookean

Teiselt poolt, kuigi harva, esineb ka vastupidine nähtus: eesti keeles on oma, soome keeles rahvusvaheline sõna:

historia — ajalugu; *historiallinen* — ajalooline

intressantti — huvitav

Soome *huvittava* ei vasta oma tähenduselt täpselt eesti „huvitavale“, sest *huvittava* tähendab enam „lõbustav“. Võõrsõna *intressantti* asemele on viimaseil aastakümneil võetud tarvitusele *mielenkiintoinen* või lihtselt *kiintoisa* (vastav nimisõna on *mielenkiinto* — „huvi“);

personallinen — isiklik; selle asemel tarvitatakse ka sõnu *henkilökohtainen*, *mieskohtainen*.

Samuti on soome keeles mõningaid germaani (rootsi) ja vene laensõnu, mida eesti keel ei tunne: *sielu* — hing; *synti* — patt (mitte ära vahetada sõnaga *synty* — sünd); *kernaasti* — häämeelega, meelsasti; *herttainen* — südamlük, armas; *siisti* — puhas, kasitud; *viesti* — sõnum; *kutrit* — käharad (juuksed); *parta* — (täis)habe (eesti kirjakeeles ainult viimasel ajal keeleuendusena „pard“, gen. „parra“); *pohatta* — rikas mees jne.,

kuigi üldiselt on soome keelt rohkem puhastatud laensõnust. Nii on sääl „pilt“ — *kuva*, „trükkida“ — *painaa*, „trükkikoda“ — *kirjapaino*, „kööök“ — *keittiö* (sõnast keittää — keeta). Soome ja eesti sõnade erinevate tähenduste ja võõrsõnade üle v. veel nr. 69.

Nr. 9.

(kus?) kotona (kodu) — ulkona (väljas) — kaukana (kaugel)
 (kuhu?) kotia ehk kotiin — ulos (välja) — *kauas* (kaugele)
 (kust?) kotoa (kodunt) — ulkoa (väljast) — *kaukaa* (kaugelt).

— Mistä te tulette? — Kotoa ja menen ulos. — Ja te? — Minä taas tulen ulkoa ja menen kotiin. — Milloin (e. koska) te tavallisesti olette kotona? — Kello neljän ja viiden välillä (*vahel*). — Paljonko kello nyt jo on? — Neljännestä vailla kaksi (kolmveerand kaks, õigupoolest tähendab *vailla* „puudusega“: kaks puudusega veerand). — Mihin aikaan (mil ajal) te syötte aamiaista? — Kello kymmenen ja yhdentoista (loe: ühden) välillä. — Ja päivällistä? — Kello neljän *seuduilla* (*ümbruses*). — Syöttekö kotona vai muualla? — Päivällistä ja aamiaista syön ulkona, ravintolassa, mutta illallista kotona. — Milloin saan teidät (loe: teidät) taas tavata? — *Huomenna* kello puoli kymmenen, sillä neljännestä yli yksitoista jo menen ulos.

taas — jälle	vai — või (küsimuses)
milloin e. koska — millal	ravintola — restoran
tavallisesti — harilikult	
<i>aamiainen</i> — hommikusöök, eine	<i>illallinen</i> — õhtusöök
<i>päivällinen</i> — lõunasöök	tavata — kokku saada, kohata.

Nädalate, kuude ja rahade ning mõõtude nimetused leiduvad raamatu lõpus.

Nr. 10.

Käskiv kõneviis.

Ole hyvä ja astu lähemmäs — ole hää ja astu lähemale!
 Olkaa hyvä ja tulkaa tänne — olge hää ja tulge siia!
 Tehkää hyvin ja istukaa — olge hää ja istuge!

Kiitos. Saanko puhua herra N:n¹ kanssa? — Ei hän ole kotona. — *Olkaa* hyvä ja *sanokaa*, että olen ollut täällä, ja *antakaa* hänelle tämä kirje. — Mutta *odottakaa* hiukan! — Ei ole aikaa. Tervehtikää herra N:ä.

puhua — rääkida, kõnelda	kirje — kiri (kirja — raamat) ³
(sanon — ütlen)	odotan — ootan
<i>kanssa</i> ² — -ga	hiukan — natuke
veljen kanssa — vennaga	tervehdin — tervitan

Soomes tarvitatakse mõnikord „te“ asemel vööra inimesega (eriti vanema daamiga, tähtsama isikuga) kõneldes 3-ndat persooni, kusjuures veel lisatakse *herra, rouva, neiti* (preili) või täieline tiitel.

- Päivää. Onko herra M. kotona?
- Kyllä hän on. *Olkaa* hyvä ja *astukaa* sisään.
- Saanko esitellä itseni (iseennast)?
- *Hauskaa tutustua* (meeldiv, huvitav tuttavaks saada).
- Onko herra N. eestiläinen (e. virolainen) (eestlane)?
- Olen.
- Puhuuko herra N. soomea (soome keelt)?
- Kyllä minä jokseenkin ymmärrän, vaikk' en vielä itse osaa puhua. Mutta ymmärtääkö herra M. eestiä (e. viroa) (eesti keelt)?
- En. Mutta minä puhun vähäsen saksaa ja venäjää (ehk venättä).

esitellä — esitella	ymmärrän — saan aru, mõistan
<u>jokseenkin</u> — kuidagi viisi,	vaikka — ehk küll
keskmiselt, mõnevõrra	vähäsen — natuke

Nr. 11.

mikä — mis?	ei mitään — ei midagi
mitä — mida? mis?	ei kukaan — ei keegi

¹ n (enn, gen. ennän), s (ess, essän), samuti l, m, r.

² Kolmsada aastat tagasi oli ka eesti keeles see „ga“ eri sõna, nimelt „kaas“, millest arenes viimaks „kaa, ka“. Praegune eesti „kaasa“ on sama mis soome „kanssa“.

³ Soome raamatu tähendab „piibel“.

ei ketään — ei kedagi
 ei koskaan } — ei kunagi
 ei milloinkaan }

*sinä*¹ asiassa — selles asjas
siitä asiasta — sellest asjast

Onko rouva salaneuvos (salanõunik) kuullut siitä? — En koskaan mitään. — Mitä herra professori siitä asiasta ajattelee? — Olen siinä kysymyksessä aivan toista mieltä (teist meelt = teisel arvamisel). — Eikö kukaan ole käynyt täällä? — En minä ketään ole nähnyt (näinud). — Onko neiti (preili) ollut Eestissä (e. Virossa)? — En milloinkaan.

rouva — proua; aivan — hoopis, ikka; ajattelen — mõtlen; käynyt — käinud.

Nr. 12.

(lukea — lugeda (soome keeles on t (d) välja langenu)	
lukemaan — lugema	ruveta — hakata
kirjoittaa ² — kirjutada	rupeamaan — hakkama
kirjoittamaan — kirjutama	jääda — jääda
oppia — õppida	jäämään — jääma
oppimaan — õppima	kuulla — kuulda
leikitellä ³ — mängida, mänge	kuulemaan — kuulma
gelda, vallatella	paeta — põgeneda
leikittelemään — mängima	pakenemaan — põgenema
luvata — lubada	valita — valida
lupaamaan — lubama	valitsemaan — valima

Sõnaraamatuis antakse soome keeles ikka nn. da-infinitiiv: lukea (lugeda), mitte lukemaan (lugema).

(kes?) poika — poeg, toivo — lootus

(keda?) poikaa — poega, toivoa — lootust

¹ se käändub järgmiselt: sen (selle), sitä (seda), siitä (sellest), siinä (selles), siihen (sellesse), siksi (selleks), sillä (sel), sille (sel-lele), siltä (sellelt), sinä (sellena) jne.

² kirjutada — kirjoittaa⁴ (ikka aspiratsiooniga), v. nr. 2, 3; ta kirjutab — hän kirjoittaa (ilma aspiratsioonita).

³ mängida (mänguriistal) — soittaa (viulua — viulit, pianoa — klaverit); kaarte mängida — pelata korttia.

(mis?) aika — aeg; suuri järvi — suur järv
 (mida?) aikkaa — aega; suurta järveä — suurt järve
 korkea kallio — kõrge kalju
 korkeata kalliota — kõrget kaljut; tätä kirjaa — seda raa-
 matut

ihana maa — ilus maa; ihanata maata — ilusat maad.

Partitiivil (osastaval käändel), mis vastab küsimusele „keda? mida?“, on lõpuks -ta (-tä) või -a (-ä); -ta on harilikult pika vokaali ja diftongi järel (maata, korkeata).

Eikö teillä ole halua tulla kävelemään? Ilma¹ on ihana ja aurinko paistaa niin lämpimästi. Sentähden on hyvin hauskaa kävellä. — Ei minulla ole tällä (sel) hetkellä aikaa. — Mikä asia estää teitä tulemast? — Rupesin (hakkasin) lukemaan erästä hauskaa kirjaa. Mutta minä pyydän teitä tänä iltana teatteriin. Tahdotteko tulla? — En tiedä (tea) vielä. Minä jo olen ollut katsomassa tätä kappaletta; ja sitä paitsi (pääle selle) minun täytyy kirjoittaa kirje ystävälle. — Vai niin (vöi nõnda). Odottakaa hieman. Minä tulen heti ulos kävelemään ja raitista ilmaa¹ hengittämään.

Hän pyytää minua tulemaan — ta palub mind tulla.

Üldiselt läheb soome keel da- ja ma-infinitiivide tarvitami-
 ses eesti keelega ühte; on vaid mõningaid üksikuid erinevusi;
 nii nõuab pyytää (paluda) ikka ma-infinitiivi, aga täytyy
 (peab) da-infinitiivi: minun täytyy kirjoittaa — ma pean kir-
 jutama.

halu — lust, himu
 aurinko — päike
 lämpimästi — soojusti
 sentähden — sellepärast
 hauska — lõbus, huvitav
 hetki — silmapilk, hetk
estää — takistab

pyydän — palun
 katson — vaatan
 kappale — tükk (ka: teatri-
 tükk)
minun täytyy — mina pean
sinun täytyy — sina pead jne.
hieman — natuke

¹ ilma tähendab 1) „õhk“; 2) „ilm“; pääle selle on soome keeles „ilma“ tähenduses veel sõna sää

eräs — üks, keegi
eräs mies — üks mees,
 keegi mees

heti — kohe
raitis — värске
hengittää — hingata

V a n a s õ n u (Sananlaskuja). Ei hätä lakia (seadust) lue.
 Ei koirakaan (koergi, v. nr. 20, 1) kotiväkeä (kodurahvast)
 hauku. Ei suuret sanat suuta halkaise (aja lõhki). Ei varsa
 tietä (teed) tiedä (tea). (tietä — loe: tiedä; tiedä — loe: tiedä)

Nr. 13.

Possessiivsed (omamist tähendavad) liited.

kirjani — minu raamat või minu raamatud
 kirjasi — sinu raamat või sinu raamatud
 kirjansa — { tema raamat või tema raamatud
 { oma raamat või oma raamatud
 kirjamme — meie raamat või meie raamatud
 kirjanne — teie raamat või teie raamatud
 kirjansa — { nende raamat või nende raamatud
 { oma raamat või oma raamatud

Ainsuse ja mitmuse vahel ei tehta siin vahet. Ainult mõtte
 järele või lauseühendusest saab aru, kas on mõeldud ainsus või
 mitmus. (Ainult ainsuse ja mitmuse nominatiiv ja ainsuse geni-
 tiiv on ühesugused, muud käänded erinevad; v. nr. 14 ja 63).

Rõhutamiseks võib lisada ka veel asesõna: *minun* kirjani,
sinun kirjasi, *hänen* kirjansa (tema raamat), *meidän* kirjamme,
teidän kirjanne, *heidän* kirjansa (nende raamat).

kirjani on pöydällä — minu raamat on laual
 kirjani ovat pöydällä — minu raamatud on laual

Lause „vie kirjasi pois“ on kahemõtteline: see võib tähen-
 dada: „vii oma raamat ära“ ja ka „vii omad raamatud ära“.

olen (olet, on) lukenut — olen lugenud
 olemme (olette, ovat) lukeneet — oleme jne. lugenud; l+nut
 (-nyt) = -llut (-llyt); s+nut (-nyt) = -ssut (-ssyt):

olen kuullut (kuulnud); olen rangaissut — olen karistanud
 olemme kuulleet (oleme kuulnud); olette rangaissheet — olete
 karistanud

olen ollut — olen olnud olen pessyt — olen pesnud
 olemme olleet olemme pesseet — oleme pesnud.

Kui viisakuse pärast ühele ainsale isikule „te“ üteldakse,
 siis on nut-partitsiip ainsuses: Oletteko lukenut?

Ota jalkasi (oma jalg? oma jalad?) pois! Kumpi on kau-
 niimpi, sinunko hattusi vai minun hattuni? Paljonko olette mak-
 saneet koirastanne (oma koera eest)? Oletteko jo myyneet leh-
 männe? (lehmad või lehma? Vist aga teadsid küsijad ja küsitel-
 davad, kas oli jutt ühest või mitmest lehmast.) Vanhempamme
 (meie vanemad) matkustivat pari päivää sitten (tagasi) Tur-
 kuun (Turusse) kaikenlaista tavaraa ostamaan. He eivät vielä
 ole sieltä palanneet, sillä heidän matkansa on kovin pitkä. —
 Oletteko ajatelleet, että elämämme on liian lyhyt (lühike).

kumpi — kumb; hatu — kübar; tavara — kaup; palaan
 — tulen tagasi; kaikenlainen — kõiksugune; kovin — kan-
 gesti, väga; elämä — elu.

Nr. 14.

joka ihminen — *iga* inimene

ihminen, *joka* seisoo ikkunan vieressä, on hyvä ystäväni —
 inimene, kes seisab akna ääres, on minu hää sõber.

joka (= *iga*) jääb muutmata:

joka ihminen — *iga* inimene

joka ihmisen — *iga* inimese

joka ihmiselle — *igale* inimesele jne.

juna, *joka* saapuu ... — rong, *mis* saabub

kirje, *jonka* lähetin ... — kiri, *mille* saatsin

virka, *johon* pääsitte ... amet, *millesse* e. *kuhu* te saite

maanviljelijä (põlluharija), *jolla* (kellel) on paljon työtä

tauti, *josta* veljeni parani ... — haigus, *millest* mu vend paranes

suutari, *jolle* veit kenkäsi ... — kingsepp, *kellele* sa viisid oma kingad ...

puutarha (aed), *jossa* (milles, kus) kävelemme sisarenne kanssa (*teie õega*)

sotilaat, *jotka* ampuvat ... — sõdurid, *kes* püssi lasevad ...

vaunut, *joista* (milledest) astuvat ulos ystävämme ... — van-ker, millest ...

pullot, *joihin* on kaadettu vettä — pudelid, *milledesse* on valatud vett

(kuhu) jalkaan — jalasse, jalga

aga jalkaan + ni = *jalkaani* (minu jalasse),

samuti *jalkaasi*, *jalkaamme* jne.

kanssa — -ga

kanssani — minuga

kanssasi — sinuga

kanssansa e. kanssaan — te-

maga

jne.

luokse — juure

luokseni — minu juure

luoksesi — sinu juure

luoksensa e. luokseen — tema

juure, nende juure

jne.

jalan — jala, aga „*minu jala*“ — *jalkani*. Järelikult on omastavate liidetega kolm käänet alati täiesti ühesugused: *jalkani* (minu jalga), *jalkani* (minu jala d). Milline vorm on igakord mõeldud, selgub lause mõttest.

Etkö halua tulla kanssani (minuga) ystäväni luo, joka asuu toisessa kerroksessa setänsä luona ja jolta eilen illalla sain pienen kortin, jossa hän meitä pyytää tulemaan mukaansa tätinsä luo, joka on naimisissa erään näyttelijän kanssa. Jos työsi on valmis eikä (*ega*) sinulla ole aikomusta mennä muu-
anne, niin mielelläni näen, että tulisit (tuleksid) mukaani. — Tervetuloa¹ asuntoomme! Kuinka terveytenne on? Kuinka pian valmistuu väitöskirjanne? Ikävä kyllä, että mieheni on mennyt ulos. Tulkaa katsomaan hänen huonettansa.

haluan — soovin

kerros — (maja) kord

kortti — kaart

aikomus — nõu, plaan, kavat-

sus

mukaan — kaasa

¹ loe: tervetuloa; sest: terve' + tuloa (nr. 23).

täti — tädi
 naimisissa — abielus
 näyttelijä — näitleja
 muuanne — mujale

mielelläni (-si, -nsä jne.)
 [— hää meelega, meelsasti
 tervetuloa — teretulemast
 asunto — elupaik, korter
 väitöskirja — väitekiri

Nr. 15.

älä ¹ tule — ära tule	paremmin — paremini
älkää tulko — ärge tulge	selvemmin — selgemini

(älä ja älkää asemel esineb ka elä ja elkää)

itse — ise (minä *itse*, sinä *itse* jne.)

aga: minä rakastan *itseäni* (ma armastan iseennast)

sinä rakastat *itseäsi* (iseennast)

hän rakastaa *itseänsä* ehk *itseään*

me rakastamme *itseämme*

te rakastatte *itseänne*

he rakastavat *itseänsä* ehk *itseään*.

Samuti: otan *itselleni* — võtan enesele

otat *itsellesi* — võtad enesele

hän ottaa *itsellensä* e. *itselleen* — ta võtab enesele
 jne.

itsestäni (-si, -nsä jne.) — (ise)enesest

älä huuda *äläkä*² naura — ära hüüa ja ära (ega) naera!

Mene tiehesi (oma teed) *äläkä* enää tule silmieni (mu silmade) eteen! *Älkää* luulko (arvake), että osatte paremmin ja kauniimmin laulaa kuin veljenne! — *Älkää* sanoko isälleni, ett'en ollut eilen kotona! — *Älä* pidä itseäsi parempana kuin olet! — *Älä* luota itseesi (iseenesesse = iseenese pääle)!

Älkää uskoko, että se tapahtuu (juhtub, sünnib) *itsestään* (e. *itsestänsä*).

Älkää puhuko niin paljon ja niin usein *itsestänne*!

¹ Sõnal „*älä*“ ei ole aspiratsioonid.

² -kä (-ka) on liide, mis seob eitussõnu: enkä — ja ma ei, etkä — ja sa ei, eikä — ja (ta) ei, emmekä — ja me ei, ettekä — ja te ei, eivätkä — ja (nad) ei, *äläkä* — ja ära, *älkäkä* — ja ärge. Võrdle eesti „ega“ (= ei ka).

Nr. 16.

MITMUS.

1. Mitmuse tunnus on i kadulla — uulitsal
 kaduilla — uulitsatel, uulitsail
 siinä toivossa — selles lootuses
 niissä toivoissa — neis lootustes.

ä + i = i metsästä — metsast metsään — metsa (kuhu?)
 metsistä — metsadest metsiin — metsadesse

e + i = i järvelle — järvele järveen — järve (kuhu)
 järville — järvedele järviin — järvedesse

a + i = oi
 kui esimeses silbis *a* või *i*,¹
 vastasel korral:
 a + i = i

kissalle — kassile
 kissoille — kassidele (esim. sil-
 kaulassa — kaelas [bis *i*])
 kauloissa — kaelades (esim.
 [silbis *a*])

jalassa — jalas aikana — ajal (vaat. nr. 33)
 jaloissa — jalgades aikoina — aegadel
 aga: voimassa — võimus pojalta — pojalt
 voimissa — võimudes pojilta — poegadelt.

i + i = ei

papille — kirikuõpetajale
 papeille — kirikuõpetajaile
 kaapissa — kapis
 kaapeissa — kappides
 lääkäriin — arstisse
 lääkäreihin² — arstidesse

¹ kuid *suola* (sool) *suoloissa* (soolades), sest *suolissa* on „sool-tes, soolikais“ (sõnast *suoli* [-en]).

² Järelikult *i*-mitmus — see, mille poole eesti keeles keeleuenduslikult püütakse — on soome keeles algusest saadik; *t*-mitmust säääl (välja arvatud nominatiivis ja osalt genitiivis) ei olegi. *i*-mitmus ühes üldise diftongirikkusega teeb soome keele üsna sulavaks ja kõlavaks.

ee + i = ei
aa + i = ai
uu + i = ui
uo + i = oi
yö + i = öi
ää + i = äi
jne.

kirjeessä — kirjas
maassa — maas
suussa — suus
suossa — soos
työssä — töös
päässä — pääs

<i>kirjeissä</i> — kirjades
<i>maissa</i> — maades
<i>suissa</i> — suudes
<i>soissa</i> — soodes
<i>töissä</i> — töödes
<i>päissä</i> — päädes

2. Sisseütleva käände (illatiivi) — mis vastab küsimusele kuhu? kuhu sisse? — lõpp on pika vokaali ja diftongi järel h—n, mille vahel h ees olev vokaal kordub: *maahan* (maha), *suihun* (suhu), *työhön* (töösse, töhe). Kui h ees olev vokaal on lühike, siis on h kadunud: (kylähän) = *kylään*, (kaulahan) = *kaulaan*, (metsihin¹) = *metsiin* (metsadesse); aga: *kauloihin* — kaeladesse, *jalkoihin* — jalgadesse, *maihiin* — maadesse, sest et h ees on kaksikovokaal (ai, oi jne.).

3.

-ansa asemel -aan
-ensa „ -een

Urhoollinen sotilas aina pysyy paikallaan (= paikallansa).
Sangarlik sõdur ikka püsib oma paigal.

Seitsemänvuotias Heikki lahjoitti puolet omenistaan (omenistansa) pikku² veljelleen (e. veljellensä) — seitsmeaastane H. kinkis pooled oma õunadest oma väiksele vennale.

Nr. 17.

ISEÄRALINE MITMUSE TARVITAMINE.

hän on pahoillaan (ehk -llansa) — (sõnasõnalt: ta on oma pahadel) = ta on pahane; tal on kahju.
paha — paha

¹ Niisuguseid h-lisi illatiive tarvitatakse vaid luuletustes.

² Sõnad *pikku* (väike), *kelpo* (tubli), *koko* (kogu, terve), *ensi* (esimene) ja *viime* (viimane), *eri* (eraldi, ise) jäävad alati muutmata: *ensi* lauantaina — esimesel (= tuleval) laupäeval, *viime* vuonna — mineval aastal, jokaisessa *eri* tapauksessa — igas eri (üksikus) juhtumis.

minä olen pahoillani, sinä olet pahoillasi, me olemme pahoillamme jne. — mul on kahju, sul on kahju jne.

hän on väsyksissä — (ta on oma väsimustes) = ta on väsinud

hän on vihoissaan (e. -ssansa) — (ta on oma vihades) = ta on vihane

he ovat iloissaan (e. -ssansa) — (nad on oma röömudes) = nad on röömsad

murheissaan — (oma muredes) = mures

häpeissään hän meni pois — (oma häbides) = häbiga läks ta ära

poika on nälissään ja janoissaan — (poiss on oma nälgedes ja janudes) = näljas ja janus

laiva tuli näkyviin — (laev tuli nähtavatesse) = nähtavale sotamiehet ovat näkyvissä (nähtavates), näkymättömissä (nägematutes) = nähtaval, mitte-nähtaval, nägematud.

PORILAISTEN MARSSI (PORILASTE MARSS).

Pojat kansan¹ urhokkaan²,

mi³ Puolan, Lützenin ja Narvan tanterilla⁴ verta vuoti⁵,

viel' on Suomi voimissaan⁶,

voi⁷ vihollisen⁸ hurmehella⁹ peittää¹⁰ maan.

Pois, pois toimet rauhaisat¹¹!

Jo tulta tuiskii, myrsky¹² käy, jo viuhkaa¹³ kanuunasta¹⁴

Eespäin¹⁶, miehet uljahat¹⁷! [luoti¹⁵.

Meit' urhoollisten¹⁸ isäin henget¹⁹ seuraavat²⁰.

Kas²¹ kunnian²²

kuin tähti meile hohtaa²³!

Tuttavahan²⁴

on verityö, mi kohtaa²⁵!

Eespäin kaikki rientäkää²⁶!

Vapautemme ikivanha tie on tää²⁷.

Voittoisa²⁸ lippu meitä johtaa²⁹,

muinais-aikain³⁰ taisteluista³¹ ryysyinen³².

Eespäin, sä³³ jalo³⁴ vaate³⁵ verinen!

Viel' liehuu³⁶ jäännös³⁷ Suomen värein³⁸ entisten.

¹ rahva; ² sangarliku; ebaharilik sõnajärjestus luuletuses; peaks olema: urhokkaan kansan pojat; ³ = mikä — mis, kes; ⁴ tanner — väli, tanterilla — väljadel; ⁵ voolas; ⁶ voima — jõud; ⁷ võib; ⁸ vaenlase; ⁹ hurme — veri, hurmehella — verel (= verega); ¹⁰ peittää — katta; ¹¹ rahulikud toimetused; ¹² torm; ¹³ vihiseb; ¹⁴ suurtükist; ¹⁵ kuul; ¹⁶ edasi; ¹⁷ vaprad, uljad; ¹⁸ sangarlike; ¹⁹ vaimud; ²⁰ seiravad, järgivad, käivad järele; ²¹ vaat; ²² kuidas au täht; ²³ hiilgab; ²⁴ -han = ju, v. nr. 23; ²⁵ kohtab, ette tuleb; ²⁶ tormake; ²⁷ = tämä; see on meie vabaduse igivana tee; ²⁸ võidurikas, võidukas; ²⁹ juhatab; ³⁰ muinasaegade; ³¹ võitlustest; ³² räbalane; ³³ = sinä; ³⁴ suur-sugune, õilis; ³⁵ riie; ³⁶ lehvib; ³⁷ jäänus; ³⁸ värvide; ebaharilik sõnajärjestus luuletuses; proosas: „Suomen entisten värein (e. värien) jäännös“.

Nr. 18.

ASTMEVAHELDUS — ÜKS SOOME KEELE RASKUSI.

Nagu eesti keeles, nii on ka soome keeles *astmevaheldus* (*astevaihtelu*). Nagu eesti keeles on „lind — linnu, kand — kanna, sild — silla, kord — korra, aeg — aja, leib — leiva, jalg — jala, seppa — sepa“ jne., nii on ka soome keeles *lintu* — *linnun*, *kanta* — *kannan*, *silta* — *sillan*, *kerta* — *kerran*, *aika* — *ajan*, *leipä* — *leivän*, *seppä* — *sepän*, *lakki* (müts) — *lakin*.

Seejuures on eesmine vorm tugev, järelmine nõrk *aste*.

Soome keeles sõnatüve nõrgenemine esineb nagu eesti keeleski kolmel eri kujul: 1) hääliku muutus: p — v; lt — ll jne.: *leipä* — *leivän*, *silta* — *sillan*; 2) hääliku kadu, näit.: *jalka* — *jalan*; 3) hääliku lühenemine: *seppä* — *sepän*.

Raskust ei ole, kui on tegemist sõnadega, mis eesti keelega on ühised ja kus astmevaheldus toimub eesti omaga sarnaselt, nagu ülal antud näiteis. Niipea aga kui astmevaheldub tundmatu sõna või niisugune, mis eesti keeles on astmevahelduseta, ilmub raskus: ei osata leida selle algkuju. Näiteks

esineb õppijale kusagil tekstis vorm *puvussa* (tähend. „ülikon-nas“). Kui otsida sõnaraamatust sõna *puvu*, siis seesugust sääl ei leidu. Sest sõna ei ole *puvu*, vaid *puku* — mille nõrk aste on *puvu-*. Samuti: *asunnossa* (korteris) — nominatiiv *asunto* (sest -nt- — -nn-, nagu *lintu* — *linnun*).

Samuti: nomin. *kyky* (osavus, anne) — gen. *kyvyn*, nomin. *laki* (seadus) — gen. *lain*, nomin. *raaka* (toores) — gen. *rda'an*, nom. *verka* (kalev) — gen. *veran*, nom. *kumpu* (kün-gas) — gen. *kummun* jne.

Mõnikord on asi ümberpöördukt: esineb näit. vorm *ikeen*, kuid sõna „ike“ sõnaraamatus ei leidu. Tuleb otsida vastavat nõrka astet, mis on *ies* (ike); sest nagu eesti keeles, nii on ka soome keeles sõnu, millede nominatiiv on nõrgas astmes ja genitiiv tugevas: nom. *opas* (juht, õpetus) — gen. *oppaan*, nom. *kiuas* (keris) — gen. *kiukaan*, nom. *kuve* (kuba) — gen. *kupeen*, nom. *aie* (plaan, nõu, kavatsus) — gen. *aikēen*, nom. *hidas* (pikaldane, aeglane) — gen. *hitaan* jne.

Verbid: *hakea* (otsida) — *haen*, *aikoa* (nõuks võtta, midagi teha tahta, kavatseda) — *aion*, *särkeä* (purustada) — *särjen*, *vaatia* (nõuda) — *vaadin*, *ampua* (püssi lasta) — *ammun* jne.

Vastupidi, infinitiiv on nõrgas astmes: *ruveta* (haka-ta) — *rupean*, *vaieta* (vaikida) — *vaikenen*, *lämmetä* (sooje-neda) — *lämpenen*, *tavata* (tabada, kohata, leida) — *tapaan*, *edetä* (edasi jõuda) — *etenen*, *hakata* (raiuada) — *hakkaan*, *pidellä* (pidada) — *pitelen*, *rangaista* (karistada) — *rankai-sen*, *kavuta* (ronida) — *kapuan*, *paeta* (põgeneda) — *pakenen*, *pelätä* (karta) — *pelkään*, *haljeta* (lõhkeda) — *halkean*, *tar-jeta* (külma poolest võia, mitte külma karta) — *tarkenēn*, *kuunnella* (päält kuulata) — *kuuntelen*, *verrata* (võrrelda) — *vertaan*.

Millised vormid on tugevas, millised nõrgas astmes, selle üle vaata nr. 62—67, kus antakse sõnade muutmise süstemaatiline ülevaade.

Seepärast on väga tähtis tunda sõnatüvede nõrgene-mise ehk astmevahelduse seadused. Neid seadusi näitab astme-

vahelduse tabel (nr. 62), millega juba nüüd aeg on tutvuda. Ilma astmevahelduse seaduste tundmiseta on õppija alatasa sõnavormide ja eriti sõnade otsimisega hädas.

Nii näiteks muutub verbi tüvi olevikus:

minä otan (võtan)	näen (näen)
sinä otat (võtad)	näet (näed)
hän <i>ottaa</i> (võtab)	<i>näkee</i> (näeb)
me otamme (võtame)	näemme (näeme)
te otatte (võtate)	näette (näete)
he <i>ottavat</i> (võtavad)	<i>näkevät</i> (näevad)

3. isik (hän, he) on ikka tugevas astmes (*ottaa, näkee*). Samuti: annan — hän *antaa*; vaadin (nõuan) — hän *vaatii*; haen (otsin) hän *hakee*. Esineb ka verbe, millede tüvi olevikus ei muutu. Nende lõpud on olevikus -aan, -ean, -oan, -ian, ja -len, -nen, -sen.

Nr. 19.

MINEVIK.

Tunnus i

1. hän sanoo — ta ütleb saan — saan tuon — toon
hän *sanoi* — ta ütles *sain* — *sain* *toin* — *tõin*

e + i = i

hän lähtee — ta läheb
hän *lähti* — ta läks (ka: hän *läksi*)
iloitsen — röömustan, röömutsen
iloitsin — röömustasin, röömutsesin

ä + i = i

estän — takistan
estin — takistasin

-ta + i = ti
3- ja enamsil-
bistes sõnades

kirjoitamme — me kirjutame
kirjoitimme — me kirjutasime
kannatan (kannan, toetan) — *kannatin*

a + i = oi
kui esimeses silbis
on a või i, muidu
a + i = i

annan — annan
annoin — andsin
saattaa olla — võib olla
saattoi olla — võis olla

kannan — *kannoin* (kandsin); *kantoi* (kandis)
 ajan — *ajoin* (ajasin); kasvan — *kasvoin* (kasvasin)
 virkkaa — lausub, *virkkoi* — lausus
 aga:

$i + i = i$

voin — võin; ikavöin — igatsen
 voin — võisin; ikävöin — igatsesin
 opin — õpin; *opin* — õppisin.

Järelikult ei ole i-tüvelistel verbidel vahet oleviku ja mineviku vahel, välja arvatud ainsuse 3-ndas pöördes, kus olevikus on -ii: hän *oppii* — ta õpib; minevikus -i: hän *oppi* — ta õppis.

2. si -minevik

a) lupaan — luban; *lupasin* — lubasin
 kokoan — kogun; *kokosin* — kogusin

b) ymmärtää — aru saada, mõista; *ymmärsin* — sain aru
 uskaltaa — julgeda; *uskalsin* — julgesin
 rientää — rutata, tormata; *riensin* — tormasin

si-minevik on: 1) kõigil nn. kontraheeritud verbidel (v. nr. 67b); 2) kõigil rtaa- (rtää-), ltaa- (ltää-), ntaa- (ntää-) verbidel.¹

hän huutaa (hüüab); pyytää (palub)
 hän *huusi* (hüüdis); *pyysi* (palus)
 hän tietää (teab) — *tiesi* (teadis)
 tunnen — *tunsin* (tundsin).

Iseärasus: käyn — *kävin* (käisin).

Nagu olevikus, on minevikus 3. pööre tugevas astmes.

Olevik: otan, otat, *ottaa*, otamme, otatte, *ottavat*.

Minevik: otin, otit, *otti*, otimme, otitte, *ottivat*.

Olevik: teen, teet, *tekee*, teemme, teette, *tekevät*.

Minevik: tein, teit, *teki*, teimme, teitte, *tekivät*.

Kaasaütleva käände väljendamine soome keeles, millel soome keeles puudub täpselt vastav kääne: isän kanssa — *isaga*; kirveellä — *kirvega*; veitsellä — *noaga*.

¹ Kõigil 3- ja enamsilbilistel rtaa-, ltaa-, ntaa-verbidel; kahe-silbilistel siis, kui a + i ei või oi-ks muutuda; näit. kuultaa (läbi paista) — *kuulsi*; aga antaa — *antoi*.

Eesti kaasäitlevat käänet väljendatakse soome k. järgmiselt:
 1) genitiiv + *kanssa*, 2) *-lla, -llä* — adessiiv, 3) komitatiiv *-ne-*
 (v. nr. 39), 4) instruktiiv (v. nr. 42).

en näe *enkä* (ega) kuule; et näe *etkä* (ega) kuule; emme
 näe *emmekä* (ega) kuule; ette näe *ettekä* (ega kuule); eivät
 näe *eivätkä* (ega) kuule.

Poika, joka tunnusti totuuden.

Yrjö oli reipas ja iloinen poika, joka aina teki jotakin. Hän poimi marjoja metsässä, hän onki (*õngitses*) ja purjehti, kun hänellä vain (*vaid, ainult*) oli aikaa lomahetkinä.

Eräänä päivänä lahjoitti hänen isänsä hänelle kirveen ja siitä (*sellest, selle üle*) hän tuli (*sai*) kovin iloiseksi. Hän meni (*läks*) heti pihalle ja hakkasi kirveellään (nr. 163) kaikkea, mikä vain joutui hänen eteensä. Viimein hän meni puutarhaan. Siellä hän hyökkäsi ison omenapuun kimppuun. Hän hakkasi sitä, miten vain jaksoi. Kun hän vihdoin väsyi, palasi hän taas sisään.

Muutaman (mõne) päivän pärast meni Yrjön isa, joka joskus kävi katsomassa *puitaan* (*oma puid*), puutarhaan ja näki, kuinka kaunis omenapuu oli turmeltu. Hän suri tuota kaunista puutaan (*e. puutansa*), meni sisään ja kertoi siitä. Kun Yrjö huomasi ja ymmärsi isänsä surun, häpesi hän ja oli vaiti. Mutta hetken pärast hän kokosi kaiken rohkeutensa, riensi isänsä luo ja sanoi: „Minä hakkasin kirveelläni puun semmoiseksi, isäni.“ Isä sanoi: „Teit (*tegid*) pahasti, kun hakkasit puuta, mutta minä annan sinulle mielelläni anteeksi, kun näen, että tunnustat, mitä teit, etkä valehtelet.“

Tämä pieni poika tuli sitten kuuluisaksi mieheksi, joka pelasti isänmaansa ja hallitsi tuhansia ihmisiä. Hänen nimensä oli Yrjö (= George) Washington.

tunnustan — tunnistan (üles) vain — ainult, vaid
 totuus[-uuden]¹ — tõde vihdoin — viimaks

¹ Siit pääle antakse igast sõnast, mille tüvi muutub, klambreis veel teine vorm — verbidest infinitiiv, käändsõnust genitiiv.

reipas[-ppaan] — elav, terve,	palaan [palata] — tulen tagasi
reibas	turmeltu[-llun] — rikutud
iloinen — rõõmus	suren [surra] — tunnen kahju
jotakin — midagi	kerron [kertoa] jutustan
poimin — nopin	siitä — sellest
lomahetki[-ken] — vaheaeg	huomaan[-mata] — märkan
lahjoitan[-ttaa] — kingin	suru — kurbus
piha — hoov	häpeän [hävetä] — häbenen
hakkaan [hakata] — raiun	rohkeus[-uden] — julgus
joutua[-dun] eteen — ette sat-	riennän [rientää] — tõttan,
tuda	torman
viimein — viimaks	semmoinen — seesugune
puutarha — aed	sitten — siis, selle järele
iso — suur	pelastan — päästan
omenapuu — õunapuu	hallitsen [hallita] — valitsen
hyökkään [hyökätä] kimp-	[-tseda]
puun — torman kallale	

Nr. 20.

-isi- = -ks-

minä olisin. — mina oleksin	(hän antoi — ta andis)
hän tulisi — tema tuleks	hän antaisi — ta annaks
he tahtoisivat — nad tahaksid	(hän lupasi — ta lubas)
	hän lupaisi — ta lubaks

-isi- on soome keeles tingiva kõneviisi tunnus. Ärgu vahe-
tatagu niisuguseid vorme, kui *lupasin* (lubasin) ja *lupaisin*
(lubaksin). Peetagu meeles, et ainult -isi moodustab tingiva
kõneviisi.

T ä h e l e p. : halkaisen — lõhun, halkaisi — lõhkus; aga:
halkaisisi — lõhuks.

1.

-kin —	} -gi
-kaan (-kään) —	

hänkin oli siellä — temagi oli säääl
ei hankään ollut siellä — temagi
[ei olnud säääl]

he eivät tulleet*kaan* — nad ei tulnud*ki*

-kin on jaatavas lauses, *-kaan* eitavas; kuitenkin ja kuiten*kaan* — siiski.

2.

jos	}	— kui
joll'ei		— kui ei
ell'ei		

Samuti: ett'en (ett'et, ett'ei jne.) et ei
 ehk: etten, ettet, ettei jne. }

minä ostin itselleni (iseenesele); sinä ostit itsellesi; hän osti itsellensä (ehk: itselleen); me ostimme itsellemme; te ostitte itsellenne; he ostivat itselleen.

3.

-ksi + ni = -kseni minä ajattelin itsek*seni* — mõtlesin [iseeneses.

sinä ajattelit itsek*sesi* — sa mõtlesid iseeneses.
 hän ajatteli itsek*seen* — ta mõtles iseeneses.

Naapuri ostaisi isäni talon, jos hänellä olisi rahaa. Isäntä menisi pellolle kyntämään, jos vain (ainult) sade lakkaisi. Me emme olisi niin kauan viipyneet, jollei olisi noussut niin kova myrsky. Me seisoiimme jo paikoillamme ja ajattelimme itsekemme, että jolleivät toverimme tulisikaan, niin emme kuitenkaan rupeaisi heitä odottamaan. Mutta yksi ystävästämme huomautti, että meidän pitäisi vielä vähän aikaa odottaa, sillä jollemme niin tekisi, niin he voisivat kovin suuttua meihin, vaikk'ei heillä oikeastaan olisikaan mitään syytä siihen (*sellesse* = *selleks*).

naapuri — naaber
 isäntä[-nnän] — peremees
 pelto[-llon] — põld
 sade[-teen] — vihm

kuiten*kin* } — siiski
 kuiten*kaan* }
 rupean[-veta] — hakkan
 huomautan[-ttaa] — tähendan
 = sõnan, ütlen [tähendada]

lakkaan [lakata] — jään seis- suutun[-ttua] — vihastada
 [ma, lakkan oikeastaan — õigupoolest
 noussut — tõusnud syy — põhjus
minun pitää — mina pean; *sinun pitää* — sina pead.

Nr. 21.

1.

<i>saadaan</i> — saadakse	kerrotaan — jutustatakse
<i>ei saada</i> — ei saada	ei kerrota — ei jutustata
tuodaan — tuuakse annetaan — antakse ei anneta — ei anta (minä luulen — ma arvan) luullaan — arvatakse ei luulla — ei arvata ollaan — ollakse ei olla — ei olda	(lupaan — luban) luvataan — lubatakse ei luvata — ei lubata tehdään — tehakse ei tehdä — ei tehta (rankaisen — karistan) rangaistaan — karistatakse ei rangaista — ei karistata.

Tähele panna, et *ei olla* (= ei olda) ja *olla* (= olla) on vormilt ühesugused. Samuti: *ei luulla* (= ei arvata) ja *luulla* (= arvata); *ei rangaista* (= ei karistata) ja *rangaista* (= karistada). Need vormid aga ei ole kõigil sõnul ühesugused, vaid ainult sõnul, millede infinitiiv on -lla, -ta, -da, -rra: *leikitellä* — mängida, *luvata* — lubada, *saada* — saada, *surra* — kahju tunda, leinata.

2.

<i>saatiin</i> — saadi	kirjoitettiin — kirjutati; luultiin — ar-

vati; *oltiin* — oldi; *luvattiin* — lubati.

Sananlaskuja (vanasõnu)¹.

Laki¹ on niinkuin luetaan, työ on niinkuin tehdään.
 Neuvolla² työt tehdään, ei väen³ väkevyydellä⁴ (nr. 19, 3).
 Niinkuin korvessa⁵ huudetaan⁶, niin korpi kaikuu⁷.

¹ V. nr. 28, 2.

Pidä silloin pussi⁸ auki⁹, kun porsasta¹⁰ tarjotaan¹¹.
Siinä susi¹², missä (*kus*) mainitaan¹³.

Ei kauhalla¹⁴ mieltä päähän saada, vaan (*vaid*) vaivalla.

Vahingosta¹⁵ viisaaksi¹⁶ tullaan¹⁷, ei rikkaaksi.

Ei varsa tietä tiedä (*teed tea*), ennen kuin tiellä käy-
tään¹⁸.

Ei veistä¹⁹ hullun käteen anneta.

Vuoroin²⁰ vieraina²¹ ollaan.

Ollaan vuosi²² onnettakin, leivättä ei puoltakaan.

Öillä päivät jatketaan²³, petäjällä²⁴ pellon siemen.

¹ Seadus; ² nõul (= nr. 19, 3); ³ väki (väen) — rahvas, töö-
rahvas; ⁴ vägevusega; ⁵ korpi[-rven] — laas; ⁶ hüütakse; ⁷ ka-
jab (vastu); ⁸ kott; ⁹ lahti; ¹⁰ pörsast; ¹¹ pakutakse; ¹² hunt
(gen. suden, part. sutta); ¹³ nimetatakse (olev. mainitsen);
¹⁴ kulbiga; ¹⁵ kahjust; ¹⁶ targaks; ¹⁷ tullakse = saadakse;
¹⁸ tarvitatakse; ¹⁹ väits, nuga (gen. veitsen, part. veistä);
²⁰ kordamööda; ²¹ võõrastena (= võõraks); ²² aasta; ²³ jatka-
takse; ²⁴ männiga (= männikoorega).

Nr. 22.

Mitmuse partitiiv ja genitiiv.

1. poika — (keda) poikia *poegi*
(kelle) poikien } — poegade
poikain }

isä — (keda) isiä — isasid (isi)
(kelle) isien } — isade.
ehk isäin }

2. aika — aikoja — aegu
aikojen } — aegade
ehk aikain }

sika — sikoja — sigu
sikojen } — sigade.
sikain }

3. asia — asioita — asju

asiain }
asioiden } — asjade

korkea (kõrge) — korkeita — kõrgeid

korkeiden }
korkeitten } — kõrgete

tavallisten ihmisten }
ehk tavallisien ihmisien } harilike inimeste.

Mitmuse partitiivi (osastava) lõpp on -ia, -ja või -ita (*poikia, aikoja, asioita, maita* [maid]).

Mitmuse genitiivi lõpp on: -ien, -jen või -den; *-den* asemel esineb ka *-tten*: *maiden* ehk *maitten*; *-ien* asemel on sageli *-ain* (*-äin*) ja *-ein*: *isien* — *isäin*, *pappien* — *pappein* (kirikuõpetajate). Pikemalt grammatika osas nr. 62 jne.

Soome keel erineb nii mõnegi väljendusviisi poolest eesti keelest. Eesti keeles öeldakse: „lähme jalutama“, aga soome keeles: *mennään kävelemään* (s. o. minnakse jalutama); *luetaan nyt toista kirjaa* (loetakse = loeme nüüd teist raamatut), s. o. kõnekeeles väljendatakse üleskutsuvat käskivat kõneviisi passiiv-impersonaaliga.

— Mennään kävelemään!

— Mennään vain (= lähme pääle).

— Oi, kuinka paljon ihmisiä on nyt kaduilla¹: nuoria ja vanhoja, miehiä, naisia, lapsia, ajureita², herroja, rouvia³, pikku poikia⁴, ylioppilaita.

— Katsoppas⁵, kuinka komeat⁶ ovat liikkeiden⁷ ikkunat⁸; ne ovat täynnä (*täis*) kaikenlaisia⁹ tavaroita¹⁰, kirjoja, vaatteita¹¹, huonekaluja¹², aseita¹³, hattuja¹⁴, hameita¹⁵, taskukelloja.

— Astutaan tänne sisään; minun täytyy (ma pean) ostaa itselleni uusi kravatti¹⁶ ja puoli tusinaa nenäliinoja¹⁷.

— Astutaan vain, minunkin täytyy ostaa pari kaulusta¹⁸.

¹ katu[-dun] — uulits; ² ajuri — voorimees; ³ rouva — proua; ⁴ väikesi poisse; ⁵ vaata ometi (loe: katsoppas, sest käskiva kõneviisi vorm „katso“ on aspiratsiooniga, v. nr. 2. p. 3); ⁶ toredad; ⁷ kaupluste; ⁸ aknad; ⁹ kõiksuguseid; ¹⁰ kaup; ¹¹ riideid; ¹² majariistu = mööbleid; ¹³ relvi; ¹⁴ kübaraid; ¹⁵ kleite; ¹⁶ lips; ¹⁷ nenäliina — taskurätik; ¹⁸ kaulus — krae.

Nr. 23.

1.

-han (-hän) — ju ¹ -pa (-pä) — nimelt, koguni ²	<i>Mutta onhan hän kotona</i> [— Aga ta on ju kodus.

Täytyyhän meidän mennä pois — Me peame ju ära minema.
Sepä on hauska — Vaat' see on lõbus, see *nimelt* on lõbus.
Katsoppas! — Vaata ometi!

T ä h e l e p a n n a : Soome „jo“ = juba.

2. *minusta* tunduu (näyttää) *siltä*, että... — minu meelest tundub (näib) sedamoodi olevat (õigupoolest: *siltä* — selgelt), et...
 Elämä tunduu hänestä onnelliselta — Elu tundub tema meelest õnnelikuna³.

Matka maantietä myöten kesällä.

Kyllähän matka mukavissa rautatien vaunuissa¹ tunduu minusta erinomaisen² hauskalta,³ erittäinkin (*eriti*) talvella. Mutta mielummin⁴ kuin kuumissa⁵ suljetuissa⁶ vaunuissa matkustaisin kuitenkin kesällä⁷ hyviä maanteitä myöten. Niillä

¹ Liitel -han (-hän) ei ole mitte iga kord ju tähendust. Näiteid — vaata raamatu lõpupoolel päälkirja all „Kõiksugust“.

² Eesti „seep see on“. See -ep on just seesama soome -pa; küllap = soome küllapä. Üldse -han tähendab, et kõneleja ettetoodud mõtet nagu iseenesest arusaadavaks loeb, millega kõik nõus on; -pa tähendab, et kõneleja midagi uut esile toob, millelegi tähelepanu juhib ja rõhutab. Erinev ka -pahan (pa+han): onpahan tuo kummallista! — on aga see küll (tõepoolest) imelik!

³ Vaata nr. 60.

¹ Vt. nr. 68 märkust.

aukeaa⁸ eteen vaihtelevia⁹ näköaloja¹⁰. Tuntuuhan niin ihana¹¹, kun maantie kulkee¹² läpi synkkien¹³ metsien, joissa korkealla pään päällä tuuli humisee¹⁴ puiden latvoissa. Kun tie käy ylhäällä (*ülal*) harjuilla¹⁵, näen kauas (*kaugele*) harjujen sivuilla¹⁶ kasvavien puiden yli. Kaukaa (*kaugelt*) näkyy¹⁷ muita harjuja, syviä¹⁸ laaksoja¹⁹, ylänköjä²⁰ ja kiiltäviä²¹ järvenselkiä²². Välistä taas kulkee tie rauhaisien lehtojen²³ ja laaksojen läpi, joista kukoistavien²⁴ kukkien²⁵ ihana tuoksu²⁶ leviää²⁷ ylt' ympäri²⁸. Näkeepä joskus jonkun²⁹ koskenkin, jonka aallot³⁰ mahtavina³¹ rientävät³² eteenpäin³³ jyrkästi³⁴ kohoavien³⁵ vuorensienien³⁶ välissä³⁷. Maantie kulkee myös lukuisien³⁸ kylien ja pienten mökkien³⁹ ohitse⁴⁰, jotka puiden välistä (*vahelt*) näyttävät niin rauhaisilta.⁴¹

Kun matkustan näiden (*nende*) vaihtelevien maisemien⁴² läpi, niin en ollenkaan⁴³ ihmettele⁴⁴, että runoilijamme⁴⁵ Suomen ihanista maisemista lausuvat niin yleviä sanoja.

¹ vagunites; ² eriliselt; ³ lõbusalt, meeldivalt; ⁴ meelsamini, parema meelega; ⁵ kuuma — kuum, palav; ⁶ suljettu — suletud, kinnine; ⁷ suvel; ⁸ avaneb; ⁹ vaihtelava — vahelduv; ¹⁰ näköala — väljavaade; ¹¹ ilusalt; ¹² kuljen[-lkea] — käin; ¹³ synkkä[-nkän] — tume, sünge; ¹⁴ mühab; ¹⁵ hari (mäe); ¹⁶ sivu — külg; ¹⁷ näib, paistab; ¹⁸ syvä — sügav; ¹⁹ laakso — org; ²⁰ ylänkö[-ngön] — kõrge maa, kõrgustik; ²¹ kiiltävä — läikiv; ²² selkä (selän) — selg (mere, järve), seljang, pind; ²³ lehto[-hdon] — lehtmets; ²⁴ õitsvate; ²⁵ kukka (kukan) — lill, õis; ²⁶ lõhn; ²⁷ levib; ²⁸ ümberringi; ²⁹ mõne; ³⁰ aalto[-llon] — laine; ³¹ vägevatena (vaata nr. 33); ³² tõttavad, tormavad; ³³ edasi; ³⁴ järsult; ³⁵ üleskerkivate; ³⁶ mäeseinte; ³⁷ vahel; ³⁸ lukuisa — arvurikas; ³⁹ mökki (mökin) — onn, hurtsik; ⁴⁰ mööda; ⁴¹ rauhaisa — rahulik; ⁴² maisema — maastik; ⁴³ (ei) sugugi; ⁴⁴ imetle, imesta; ⁴⁵ runoilija — luuletaja.

rakasta — armasta	älä mene — ära mine
rakastakaa — armastage	älkää menkö — ärge minge
rakastakaamme — armastagem	älkäämme menkö — ärgem mingem
rakastakoon (hän) — armastagu (tema)	älkөөn menkö — ärgu mingu (tema)
rakastakoot (he) — armastagu (nemad)	älkөөt menkö — ärgu mingu (nemad)

rakastakaamme *toisiamme* (või: *toinentoistamme*) — armastagem teineteist

rakastakaa *toisianne* (või: *toinentoistanne*)

rakastakoot *toisiansa* (või: *toinentoistansa*).

Tulkoon valkeus! (*Saagu valgus!*) — Eläköön Suomi! — Eläkööt suomalaiset! — Älkäämme vihatko veljiämme! — Seuratkaamme hyviä esikuvia! — Karttakaamme valhetta! — Älkäämme luvatko, mitä emme voi täyttää! — Paetkaamme (*pögenegem*) tästä paikasta.

seurata — järele käia, jälgida; esikuva — eeskuju;
karttaa — eemale hoida, vältida.

Tähele panna, et mitmed verbid (missugused, vaata tabel nr. 67 e) käskivas kõneviisis on nõrgas astmes: *lupaan*, aga: *lumatkaa*, *lumatkaamme*; *pakenen* (*pögenen*), aga: *paetkaa*, *-kaamme* jne.; *kääntelen*, aga *käännelkää*, *käännelkäämme*.

Vanemas, piiblikeeles -kaat (= -kaa) ja luulekeeles -kaatte; te palvelijat, olkaat alamaiset kaikella pelvolla (kartusega) teidän isännillenne; — älkäät ilmisten orjat olko!

Tuleppas nyt — tule nüüd ometi; *olkoonpa* näin — olgu siis nõnda; *jopa*, *vieläpä* — koguni; *pianpa* *sinä* *läksysi* *luit* — küll sa aga õppisid oma (kooli)ülesanded ruttu; *hän ei tahtonut mennä pois*, *pyysipä vielä rahaa* (palus koguni veel raha).

Nr. 25.

us- (ys-) sõnad (vaata nr. 62, V).

1.

1) -us (-uksen)	lupaus (lubadus) — lupauksen (lubaduse) rikkaus (rikkus) — rikkauden (rikkuse)
2) -us (-uden)	

nom. rikkaus — rikkus
 part. rikkautta — rikkust
 illat. rikkautteen — rikkusesse
 rikkauden — rikkuse
 rikkaudelle — rikkusele
 rikkaudessa — rikkuses jne.
 rikkaudet — rikkused
 rikkauksia — rikkusi
 rikkauksien — rikkuste
 rikkauksiin — rikkustesse
 rikkauksille — rikkustele jne.

Nagu „rikkaus“, muudetakse: *rakkaus* (armastus); *kansallisuus* (rahvus) — *kansallisuutta* (rahvust) — *kansallisuudet* (rahvused); *tyytyväisyys* [-yyttä, -yyden] (rahulolu) ja üldse kõik uus-(yys-) sõnad.

nomin. lupaus — lubadus part. lupausta — lubadust genit. lupauksen — lubaduse illat. lupaukseen — lubadusesse jne.	<table style="border: none;"> <tr> <td style="padding-right: 10px;">lupaukset — lubadused</td> <td></td> </tr> <tr> <td style="padding-right: 10px;">lupauksia — lubadusi</td> <td></td> </tr> <tr> <td style="padding-right: 10px;">lupauksien</td> <td rowspan="2" style="font-size: 2em; vertical-align: middle;">}</td> </tr> <tr> <td style="padding-right: 10px;">või: lupausten</td> <td>— lubaduste</td> </tr> <tr> <td style="padding-right: 10px;">lupauksiin — lubadustesse</td> <td></td> </tr> </table>	lupaukset — lubadused		lupauksia — lubadusi		lupauksien	}	või: lupausten	— lubaduste	lupauksiin — lubadustesse	
lupaukset — lubadused											
lupauksia — lubadusi											
lupauksien	}										
või: lupausten		— lubaduste									
lupauksiin — lubadustesse											

us-(yys-) sõnadel on mitmuses -ks-

Nõnda kõik verbidest tuletatud us-(yys-) sõnad ja us-lõpulisel nimel: *Jeesus Kristus*: *Jeesuksen Kristuksen*, *Vergilius* [-uksen], *katumus* (kahetsus): — *katumuksen*, *katumusta* jne.

Sananlaskuja (vanasõnu).

Ei yhden puolen (ühe poole) ystävyttä!¹ Kokoa² kylä kysyy, ei karvan kauneutta.³ Kyllä on rikkautta, kussa on rakkautta.⁴ Köyhä ei kätke⁵ köyhyttänsä.⁶ Mitä miehen mustuudesta, kun on muuten⁷ mieltä päässä. Paljo on äidin kauneutta, ei ole äidin armautta.⁸ Sydämen kyllyydestä⁹ suu puhuu.*) Valkeus nauraa pimeyden töitä. Ylpeys¹⁰ käy lankeemuksen¹¹ edellä.

¹ ystävyys — sõprus; ² koko — 1) kogu, terve, 2) kehasuurus, suurus; ³ kauneus — iludus; ⁴ rakkaus — armastus; ⁵ peida; ⁶ köyhyys — vaesus; ⁷ muidu; ⁸ armsus, hellus; ⁹ küllusest; ¹⁰ uhkus; ¹¹ langemise.

2. jänis — jänes	jänikseen — jänese
jäniksen — jänese	jäniksiin — jänestesse
jänistä — jänest	jäniksestä — jänesest
jäniksiä — jäneseid	jäniksistä — jänestest.

Samuti: *varis, variksen, varikselle* (varesele), *variksille* (varestele); *ilves, ilveksen, Johannes[-ksen, -sta]*, *Homeeros[-ksen, -sta]* jne.

Kovin (*väga*) väsyksissä (*väsimumstes, väsimud*, vt. nr. 17) palasi veljeni metsästykseltään¹ (= -nsä), sillä hän oli koko päivän ollut jäniksiä ampumassa.² Hän ei ollut saanut yhtään (ühtegi) jänistä, mutta kyllä kaksi ilvestä ja muutamia³ variksia.

¹ metsästys — jaht; ² ammun[-mpua] — lasen (püssi); ³ muu[d]an, gen. muutaman — mõni.

Nr. 26.

1. -seen, -siin

Nagu seletati nr. 16², on soome sisseütleval käändel (mis vastab küsimusele „kuhu? kuhu sisse?“) kahekordne vokaal:

*) Millest süda täis, sellest suu räägib (piiblist).

kylään — külasse, *kaupunkiin* — linna; või *-han* (*-hun*, *-hyn* jne.): *maahan* — maha; *puuhun* — puusse; *suohon* — sohu, soosse; *työhön* — töhe, töösse, ja mitmuses sageli *-hin*: *kirjoihin* — raamatuisse; *kaupunkeihin* — linnadesse; *kirkkoihin* — kirikutesse; *maihin* — maadesse; *soihin* — soodesse.

Teisiti on see kääne *e-*, *es-*, *is-* ja *as-*sõnade (millede genit. ei ole *-ksen*). Nende sisseütleva lõpp (küsimuse peale „kuhu?“) on *-seen* (ainsuses) ja *-siin* (mitmuses).

-e

lähde — allikas
lähteen — allika

lähteeseen — allikasse
lähtesiin — allikaisse

-is

kaunis — ilus
kauniin
kauniiseen — ilusasse
kauniisiin — ilusatesse, ilusaisse

-as

saapas — saabas
saappaan — saapa
saappaaseen — saapasse
saappaisiin — saabastesse

Tähele panna, et niisuguseil *e-*, *is-*, *es-*, *as-*sõnadel genitiivis (omastavas, küsimuses kelle?) on pikk vokaal lõppsilbis: *lähteen*, *kauniin*, *saappaan*.

See pikk vokaal (*-aa-*, *-ee-* jne.) võib tekitada mulje, nagu oleks tegemist sisseütleva käändega. Näiteks esineb vorm *huoneen* (sõnast *huone* — tuba). Kuna sel on lõpp *-een*, siis võiks mõtelda, et vorm *huoneen* tähendab „tuppa“, nagu *kirjaan* — raamatusse, *jokeen* — jõkke, *kaupunkiin* — linna, *kouluun* — (kuhu?) kooli. Kuid tuleb meeles pidada, et *e-*sõnadel ja paljudel *as-*, *es-*, *is-*sõnadel on omastav kääne *-aan*, *-een*, *-iin* ja sisseütlev *-aaseen*, *-eeseen*, *-iiseen*. Seega *huonen* tähendab „toa“, aga „tuppa“ on *huoneeseen*.

Siia ei kuulu need *as-*, *es-* ja *is-*sõnad, millede genitiiv on *-ksen*: *teräs* — *teräksen*, *ilves* — *ilveksen*, *jänis* — *jäniksen* jne. Neil on sisseütlev kääne, nagu harilikult, *-een*: *teräkseen*, *ilvekseen*, *jänikseen* (terasesse, ilvesesse, jänessesse).

-seen sisseütlev on ka mitmesilbilistel sõnadel, mis nomina-

tiivis lõpevad pika vokaaliga: *vapaa* (vaba) — *vapaaseen*, *leikkuu* (lõikus) — *leikkuuseen*, *Porvoo* — *Porvooseen*.

Tämän kauniin huoneen ikkunat on jätetty auki koko päiväksi, että raitis ilma pääsisi huoneeseen. Kukat ovat asetetut auringon paisteeseen, sillä (*sest*) ne kaipaavat valoa. Meidän pitäisi useammin mennä raittiiseen ilmaan, sillä raittiin ilman vaikutus on hyvä. Se vaikuttaa hyvin sekä terveisiin että sairaisiin ihmisiin. Mennään (*lähme*) tuohon kauniiseen puistoon!

auki — lahti; raitis[-ttiin] — värske; säde[säteen] — kiir; kaipaan — igatsen, nõuan; useammin — sagedamini; vaikutus — mõju; vaikuttaa — mõjub; *sekä... että* — nii hästi... kui ka; sairas [-aan] — haige; puisto — park, puestik.

3. Kui -ni, -si, -nsa liitub sõnavormi külge, on sõna nomin., genit. ja mitm. nomin. ikka tugevas astmes ja vormilt ühesarnased: „jala“ — **jalan**; aga: „minu jala“ — **jalkani**; „jalad“ — **jalat**; aga „minu jalad“ — **jalkani**; **hammas**, aga: „tema hammas“ — **hampaansa**. Ühtlasi tähendab **hampaansa** ka „tema hamba“ (ainsuse genitiiv) ja „tema hambad“ (mitm. nominatiiv). Kõigis muudes käänetes liituvad -ni, -si, -nsa lihtselt käändevormi külge, näit. **jalassani** — minu jalas; **hampaillemme** — meie hammastele.

kirje [kirjeen]	rakkaus [-den]	armastus
<i>kirjeesi</i> — sinu kiri	<i>rakkautensa</i> —	tema armastus
sinu kirja		tema armastuse
sinu kirjad		tema armastused
saapas [-ppaan]	mies [miehen]	
<i>saappaamme</i> — meie saabas	<i>miehenne</i> —	teie mees
meie saapa		teie mehe
meie saapad		teie mehed
käsi [käden]	vastaus [-ksen]	— vastus
<i>kätteni</i> — minu käsi, minu käe,	<i>vastaukseni</i> —	minu vastus
minu käed		minu vastuse
aga: kädestäni — mu käest		minu vastused
	aga: vastaukseksen —	oma vastuseks

Nr. 27.

Mitmed soome sõnad nõuavad teissugust käänat kui vastavad sõnad eesti keeles.

Eestlane ütleb:

Soomlane ütleb:

Võtan <i>pidust</i> osa —	otan osaa <i>juhlaan</i> (võtan osa pidusse)
Ta võrdleb venda <i>õega</i> —	hän vertailee veljeä sisareen (õesse)
Kas olete juba tutvunud soome <i>kirjandusega</i> ? —	Oletteko jo tutustunut suomalaiseseen ¹ <i>kirjallisuuteen</i> (kirjandusesse)
See ei lõpe <i>sellega</i> —	se ei lopu <i>siihen</i> (sellesse).

See, millist käänat mingi sõna nõuab, nimetatakse sõna rektsiooniks. Soome keel tarvitab üldse sisseütlevat (illatiivset) rektsiooni sääl, kus eesti keeles on vastavalt -st või -ga või -le. Lisanäiteid:

Se vaikuttaa häneen — see mõjub *temale* (ka *temasse*).

Panen kaikki toiveeni *siihen* (sellesse) — panen kõik omad lootused selle **pääle**.

Me luotamme *teihin* (teisse) — me loodame teie **päüle** (e. *teile*).

Hän katsoi *minuun* — ta vaatas mu **pääle**.

Te ette vastanneet *kysymykseeni* — te ei vastanud mu küsimusele.

Muid näiteid v. nr. 56, 2.

Ka väldib soome keel rohkem kaassõnalisi rektsioone, tarvitades nende asemel käändelisi:

pöydällä — laua **pääl** (laual)

taistelu *elämästä* — võitlus elu **eest**.

¹ „suomalainen“ on niistä nimisõna kui omadussõna: suomalainen kirjallisuus — soome kirjandus; samuti: eestiläinen (ehk virolainen) neiti — e e s t i neiu, venäläinen sotajoukko — v e n e sõjavägi.

— Onko toverinne¹ jo vastannut viime² kirjeeseen, jonka te hänelle lähettitte³ Helsingistä?

— Ei vielä. Mutta minä toivon, että pian saan hänen vastauksensa. Kirje oli vakuutettu⁴, niin että hän sen varmaan on saanut.

— Minäkin puolestani (*omalt poolt*) tahtoisin hänelle lähettää pari riviä⁵ postikortilla,⁶ sentähden pyydän teitä kirjoittamaan minulle hänen osoitteensa.⁷ Kiitos! Mutta minun täytyy nyt hetipaikalla⁸ lähteä.

— Mihinkä⁹ teillä on niin kova kiire?

— Menen postikonttoriin lähettämään onnittelusähkösanomaa¹⁰ vanhemmilleni.

— Jos tahdotte tehdä minulle pienen palveluksen¹¹, niin (*siis*) olkaa hüvä ja ottakaa tämä teos mukaanne¹² ja lähettäkää se jälkivaatimuksella¹³ ystävälleni, joka harrastaa suomea (*soome keelt*) ja tahtoo tutustua kirjallisuuteemme ja taiteeseemme¹⁴. Sitäpaitsi¹⁵ pyydän teitä vielä ostamaan minulle postimerkkejä¹⁶. Kas tässä¹⁷ rahat.

¹ toveri — seltsimees; ² viime (jääb muutmata) — viimane; ³ lähetan[-ttää] — saadan; ⁴ tähitud; ⁵ rivi — rida; ⁶ postkaardiga; ⁷ osoite[-tteen] — aadress; ⁸ kohe, silmapilk; ⁹ kuhu; ¹⁰ õnnesoovitelegrammi; ¹¹ teenus, häätegu; ¹² kaasa, ühes; ¹³ jälkivaatimus[-ksen] järelnõudmine (= järelmaks); ¹⁴ taide [-teen] kunst; ¹⁵ pääle selle; ¹⁶ postmarke; ¹⁷ vaat' siin.

Nr. 28.

1.	suuri — suur	
	suurempi — suurem	suuremman — suurema
	suurin — kõige suurem	suurimman — kõige suurema.

kova — kõva
kovempi — kõvem

hyvä — hää
parempi — parem

kovin — kõige kõvem	<i>paras</i> ¹	} — kõige parem
kovemman — kõvema	<i>parhain</i>	
aga: kovimman — kõige kõvema		e. parim
rikas — rikkaampi, <i>rikkain</i> (kõige rikkam)		paras keino — parim abinõu
onneton[-ttoman] — õnnetu; <i>onnetomampi</i> — õnnetum; <i>onnetomin</i> — kõige õnnetum.		
<i>pitkä</i> — pikk, <i>pitempi</i> — pikem, <i>pisin</i> — kõige pikem (pikim).		

2. Üks eriline nähtus soome keeles: partsiaalne (osaline) predikaaditäide.

(nomin.) ihmeellinen — imelik	parempi — parem
(part.) ihmeellistä — imelikku	<i>parempaa</i> — paremat
(nomin.) tavallinen — harilik	hyödyllisempi — kasulikum
(part.) tavallista — harilikku	hyödyllisempää — kasuliku-
(nomin.) mahdoton ² — vöi-	mat
matu	hyödyllisin — kõige kasulikum
(part.) mahdotonta — vöima-	hyödyllisintä — kõige kasuli-
tut	kumat
(nomin.) käsittämätön — aru-	kaunein — kõige ilusam
saamatu	kauniinta — kõige ilusamat
(part.) käsittämätöntä — aru-	paras — kõige parem
saamatut	parasta — kõige paremat
vaikea — raske	lohduttava — trööstiv
vaikeata — rasket	lohduttavaa — trööstivat.

Eesti keeles öeldakse: „See on ju imelik“; aga soome keeles: „Sehän (see nimelt) on ihmeellistä“.

Partitiiv („ihmeellistä“) väljendab siin osalisust, s. o. seda, et „see on ju midagi imelikku“, kuuludes nõnda teatava osana selle alla, mis üldse on imelik ja seega vastates mitte küsimusele, mis see on, vaid küsimusele, mida see on.

¹ Eesti sõnal „paras“ on teine tähendus („see oli talle paras“, „paras suurus“).

² -ton sõnade genitiiv on -ttoman, partitiiv -tonta (v. nr. 63, IV, 3).

Lisanäiteid niisuguse partsiaalse ehk osalise predikaaditäite tarvitamisest:

Sehän on aivan mahdotonta — see on ju hoopis võimatu (midagi hoopis võimatut).

Se on tavallista, että hän myöhästyy — see on harilik (midagi harilikku), et ta hiljaks jääb.

mainio — tore

mainiota, suurenmoista — tore (toredat), suurepärane (-pä-rast)

Parasta olisi mennä pois — kõige parem (kõige paremat) oleks ära minna.

Parempaa ja hyödyllisempää olisi tehdä työtä — parem ja kasulik oleks tööd teha.

Sehän on kauheata — see on ju kole (midagi koledat).

Onko tämä mahdollista? — ons see võimalik?

„See on tasane maa“ ei ole (teataval juhtumil) soome keeli mitte „*se on tasainen maa*“, vaid „*se on tasaista maata*“ (tasast maad). Sellega tahetakse ütelda, et see on ainult mingi osa tasasest maast, mitte aga kõik tasane maa maailmas.

Se ei ole vettä, vaan viiniä — see ei ole vesi, vaid viin.

Ne olivat hauskoja aikoja — need olid lõbusad ajad (lõbusaid aegu).

Mitä miehiä te olette? — mis mehi (= mehed) te olete?

Me olemme suomalaisia — me oleme soomlased (s. o. teatav osa, hulk soomlasi).

Nr. 29.

Suomen asukkaista¹.

Suomen suomalaiset ovat joko² hämäläisiä tai² karjalaisia. Hämäläiset asuvad maamme läntisessä³ ja etäläisessä⁴ osassa, itäisen ja põhjoisen osan asujamet taas ovat karjalaisia. Ennen olivat hämäläiset ja karjalaiset usein vihollisia⁵ keskenänsä⁶, mutta nyt he ovat hyviä ystäviä, jotka elävät rauhassa samojen lakien suojassa⁷ ja tietävät, että ovat samaa kansaa. Hämäläi-

siin verrattuina (hämelastega võrrelduina, v. nr. 27) ovat karjalaiset avosydämisiä⁸ ja iloisia. Karjalaiset ovat usein hyviä lauloja ja heiltä sai Lönnrot suuren joukon⁹ vanhoja suomalaisia runoja¹⁰. Hämmäläiset taas ovat hiljaista¹¹ ja vakamielistä¹² kansaa. He ovat uskollisia¹³ ja kärsivällisiä¹⁴. Suomalaiset ovat useimmiten¹⁵ maanviljelijöitä¹⁶. Paitsi¹⁷ suomalaisia asuu Suomessa vielä ruotsalaisia ja venäläisiä.

¹ asukas[-kaan] — elanik; ² joko... tahi — kas... vöi; ³ lääne-; ⁴ lõuna-; ⁵ vihollinen — vaenlane; ⁶ omakeskel; ⁷ samade seaduste kaitse all; ⁸ avameelse südamega, otsekohesed; ⁹ joukko[-kon] — hulk; ¹⁰ runo — vana rahvalaul; ¹¹ vaikne; ¹² tõsine; ¹³ ustavad, truud; ¹⁴ kannatlikud; ¹⁵ kõige sagedamini; ¹⁶ maanviljelijä — põlluharija; ¹⁷ pääle.

Nr. 30.

1. Hän oli aikansa suurimpia miehiä — ta oli üks oma aja suurimaid mehi.

<i>tähän saakka</i> <i>siihen asti</i>	{	— kuni siia	metsään saakka	}	kuni
		— siia maani	metsään asti		metsani
		— siit saadik			

Sveitsi.

Sveitsi on Europan vuorisin (kõige mägisem, v. nr. 28) maa. Se on täynnä¹ vuoria², joiden (*milled*) välissä³ löytyy⁴ mitä (*kõige*) kauniimpia, ihanimpia⁵ laaksoja. Kaikkialla⁶ kohoavat⁷ Alpit mitä (*kõige*) korkeimmiksi huipuiksi⁸, joita ikuinen⁹ lumi ja jää peittää. Suurimmilla huipuilla on omat nimensä. Lumirajaan saakka¹⁰ kasvaa mitä (*kõige*) synkimpiä metsiä. Korkeimmissakin vuoriseuduissa¹¹ kasvaa vuorten rinteillä¹² sangen¹³ vihantaa¹⁴ ja mehukasta¹⁵ ruohoa¹⁶. Melkein¹⁷ lumirajankin lähellä kasvaa vielä mitä suloisimpia¹⁸ kukkia, jotka ilahuttavat¹⁹ matkustajan silmää yksinäisimmillään²⁰ kukkuloilla²¹.

Vuoriteiden (*mäeteede*) korkeimmilla paikoilla löytyy majoja²², joissa matkustajat saavat asunnon²³ ja ruokaa²⁴. Mainit-

tavimpia²⁵ ovat Pyhän Bernhardin ja Gotthardin vierasmajat. Bernhardin luostari²⁶ on korkeimpia paikkoja, missä ihmisiä asuu Europassa. Sen seudut²⁷ ovat mitä kolkoimpia²⁸ ja autioimpia²⁹. Harva päivä kuluu ilman* pyryä³⁰ ja tuiskua. Moni³¹ matkustaja eksyy siellä pyryilmassa. Munkit ja heidän uskoliset toverinsa³², nuo kuuluisat Bernhardin koirat hakevat noita onnettomia ja antavat heille mitä ystävällisintä³³ hoitoa³⁴ ja apua³⁵. Bernhardin koirilla on mitä tarkin³⁶ vainu³⁷. Ne juoksevat vuorilla ja vuorenrotkoissa³⁸ ja löytävät usein lumen altakin ihmisiä. Kuuluisimpia niistä (*neist*) on eräs nimeltä Barry. Tästä (*sellest*) viisaasta³⁹ koirasta munkit kertovat mitä ihmeellisimpiä asioita.

Sveitsi on Etälä-Europan järvirikkaimpia maita (*üks järverikkamaid maid*) ja lumivuorista saavat sen (*selle*) useimmat⁴⁰ virrat⁴¹ alkunsa. Suurimpia ovat Rhein- ja Rhone-virta. Kauneimpia Sveitsin järvistä on Vierwaldstädter-järvi, jonka rannat ovat mitä viehättävimmät⁴² ja vaihtelevimmat. Siinä on tyyniä⁴³ leiveitä⁴⁴ selkiä⁴⁵ ja mitä kapeimpia⁴⁶ salmia⁴⁷. — Sveitsin luonto⁴⁸ on viehättävimpiä. Sentähden käykin siellä kauneimpaan aikaan (kõige ilusamal ajal, v. nr. 56,3) joka kesä paljon matkustajia kaikista Europan maista.

¹ täis; ² vuori[-ren] — mägi; ³ vahel; ⁴ leidub; ⁵ ihana (ideaalselt) ilus; ⁶ igal pool, kõikjal; ⁷ kergivad; ⁸ tippudeks; ⁹ igavene; ¹⁰ saadik, saati, kuni; ¹¹ vuoriseltu[-dun] — mäGINE maakoht, maastik; ¹² rinne[-nteen] — mäekül; ¹³ väga; ¹⁴ rohelist; ¹⁵ mahlakat; ¹⁶ rohtu; ¹⁷ peaaegu; ¹⁸ suloinen — magus, armas, meeldiv, sulnis; ¹⁹ rõõmustavad; ²⁰ yksinäinen — üksildane; ²¹ kukkula — kungas, mäehari; ²² maja — öö-, võõraste-maja; ²³ asunto — korter; ²⁴ ruoka [ruuan] — toit; ²⁵ mainittava — mainitav, mainimisväärne; ²⁶ klooster; ²⁷ maakohad; ²⁸ kolkko[-lkon] — tume, kole (maakoht), vali, külm (ilm); ²⁹ autio — tühi (maa); ³⁰ pyry — tuisumöll, lumetorm; ³¹ paljud; ³² toveri — seltsimees; ³³ ystävällinen — sõbralik; ³⁴ hoito[-don] — ravitsemine, hoolepidamine; ³⁵ apu [avun] — abi;

* ilman (ilma) nõuab partitiivi (v. nr. 61).

³⁶ tarkka[-rkan] — terav; ³⁷ haistmine; ³⁸ mäelõhedes, rotkudes; ³⁹ targast; ⁴⁰ useat — paljud; useamat — suurem hulk; useimmat — kõige suurem hulk (saksa: die meisten); ⁴¹ virta [-rran] — 1. vool, 2. jõgi; ⁴² viehättäva — veetlev, võluv; ⁴³ tyyni[-nen] — vaikne; ⁴⁴ leveä — lai; ⁴⁵ veeselgi, veevälju; ⁴⁶ kapea — kitsas; ⁴⁷ salmi — merekitsus, väin; ⁴⁸ luonto[-nnon] — loodus.

Nr. 31.

joku — mõni
jotakuta — mõnda

jonkun — mõne
jollekulle — mõnele

M i t m u s :

jotkut — mõned
joitakuita — mõnesid

joissakuissa — mõnedes
joihinkuihin — mõnedesse jne.

joka } — igaüks, *joka* aamu — iga hommik, igal hommikul
jokainen }

jokin — keegi, mingi, *jotakin* ehk *jotain* — kedagi, midagi
jonkin — kellegi, millegi; *jossa*[*k*]*in* — kelleski, milleski, kuskil.

kukin — igaüks kunkin — igaühe
kutakin — igaühte kussakin — igaühes
kullakin — igaühel kullekin — igaühele

ei kumpikaan }
ei kumpainenkaan } — ei kumbki

ei kukaan — ei keegi
ei ketään — ei kedagi
ei kenenkään — ei kellegi jne.
ei mikään — ei miski, ei mingi
ei mitään — ei midagi
ei millään (ehk: *milläkään*) — ei millegi.

ei missään — 1) ei milleski, 2) *ei kuskil*
ei mistään — 1) ei millestki, 2) *ei kuskilt*
ei mihinkään — 1) ei millessegi, 2) *ei kuhugi*.

2. Hän on *minua* (partitiiv) vanhempi — ta on minust (elatiiv) vanem.

hän on vanhempi *kuin* *minä* — ta on vanem kui *mina*

hän on *sekä* viisaampi *että* kauniimpi veljeänsä — ta on **niihästi** targem kui ka ilusam oma vennast.

tavallista suurempi — suurem kui harilik, harilikust suurem

hän herätti tavallista suurempaa huomiota — ta äratas hari-
likust suuremat tähelepanu.

Meidän porttimme¹ ohitse kulkee varhain joka aamu suuri joukko poikia. Kullakin heistä on joitakuuta kirjoja. Pienemmillä pojilla ja joillakuilla isommillakin² on selässäsä laukku³, jossa (*milles*) he pitävät kirjojaan (e. kirjojansa). He tulevat kukin kodistaan (e. kodistansa). Kenenkään silmät eivät näytä surullisilta.⁴ Varmaan⁵ ei kukaan heistä kärsi⁶ mitään puutetta⁷.

Jokainen on matkalla kouluun. Siellä he lukevat ja oppivat joka päivä jota[k]in uutta, eikä mikään, jota he oppivat, ole hyödytöntä⁸ (nr. 28,2). Onnelliset ne, jotka hyvin käyttävät⁹ oppiaikansa! Oppi ei ojaan¹⁰ kaada¹¹.

Opettajat valittavat¹² kuitenkin, että jotkut pojat ovat niin laiskoja, ett'eivät taida¹³ mitään, ja niin huolimattomia, ett'eivät huoli mistään. Varsinkin¹⁴ puhuvat he usein, että koulussa on kaksi veljeä, jotka kumpikin ovat niin huonoja¹⁵, että muut oppilaat¹⁶ usein nauravat heidän vastauksilleen. Kumpainkin heistä on jo toista vuotta¹⁷ luokallansa¹⁸, eikä luultavasti¹⁹ kumpikaan vuoden lopussa pääse luokaltansa²⁰. He eivät suinkaan²¹ tuota²² mitään iloa²³ vanhemmillensa, jotka pitävät heitä koulussa ja toivovat²⁴ heistä kummastakin kaikkea hyvää.

¹ portti[-rtin] — värav; ² iso — suur; ³ laukku — paun;
⁴ surullinen — kurb; ⁵ varmaan — kindlasti; ⁶ kannata; ⁷ puudust;
⁸ hyödytön[-ttömän] — kasutu; ⁹ tarvitavad; ¹⁰ kraavi;
¹¹ kalla, kukuta; ¹² kaebavad; ¹³ oska; ¹⁴ eriti; ¹⁵ huono — halb;
¹⁶ õpilased; ¹⁷ vuosi — aasta (gen. vuoden, partit. vuotta — aastat);
¹⁸ luokka[-kan] — klass; ¹⁹ arvatavasti; ²⁰ ei pääse luokaltansa — ei pääse oma klassist — ei saa järgmisesse klassi;
²¹ sugugi; ²² too, saada; ²³ rõõmu; ²⁴ loodavad.

Nr. 32.

saada — saada¹

saada-kseni — et mina saaksin; et saada (*mina*)

saada-ksesi — et sina saaksid; et saada (*sina*)

saada-kseen[-ensa] — et tema saaks; et saada (*tema*)

saada-ksemme — et meie saaksime; et saada (*meie*)

saada-ksenne — et teie saaksite; et saada (*teie*)

saada-kseen[-ensa] — et nad saaksid; et saada (*nad*).

kuulla — kuulda

kuullakseni [-si, -nsa jne.] — et kuulda

kirjoittaaksesenne — et te kirjutaksite; et kirjutada (*te*)

Syöme elääksemme, emmekä elä syödäksemme — me

sööme, et elada, ega ela, et süüa

Hän otti kynän kirjoittaakseen ystävälleen kirjeen — Ta
vöttis sule, et oma sõbrale kirja kirjutada²

niin sanoakseni — nõnda ütelda

tietääkseni — minu teada, minu teades, minu teadmise järele.

Minä pidän hunajasta — ma pean meest (lugu) = ma armastan mett.

Minä pidän siitä — ma armastan seda, mulle meeldib see.

Ihmeellinen pelastus.¹

Eräs (*keegi, üks*) pieni poika, nimeltä Eerik, lähti kerran (*ükskord*) kaupungista ulos metsään saadakse (et saada) vähän vattuja,² joista hän paljon piti. Kun hän oli poiminut³ ropeensa⁴ täyteen marjoja, lähti hän taas takaisin kotiin.

¹ Veel kord tuletame meele, et soome *d* on teissugune kui eesti *d*, sest eesti *d* on soome *t*. Miski ei ole soomlase meelest inetum kui soome *d*-häälikut nõnda hääldada kui eesti *d*.

Liitub mingi sõna või -kin, -kaan, -pa aspiratsioonilise lõpu külge, siis kõlavad nende liitsõnade algkonsonandid ikka kõvasti (kahekordselt): vaatekauppa (riidekauplus), (loe: vaatekauppa); saadakaan (loe: saadakaan), kovastikin (loe: kovastikkin). Omal ajal mõned kirjutasidki niisugusel korral kahekordse konsonandi: „hän ei tulekkaan“.

Vastena soome I infinitiiv + kseni-vormile on eesti keeles keeleuuenduslikult ma-infinitivist moodustatud maks-lõpuline vorm: ta võttis sule kirjutamaks (= et kirjutada) sõbrale kirja.

Mutta yht'äkkiä⁵ tuli kova myrsky, joka ajoi tomua⁶ ja lehtiä ylt'ympäri⁷. Myrskyä seurasi⁸ ankara⁹ sade¹⁰ ja ukkonen¹¹ kävi (*käis*) kovasti. Päästäkseen (*et pääseda*) sateen suojaan¹² hiipi¹³ Eerik erääseen isoon onttoon¹⁴ puuhun, sillä hän ei ymmärtänyt, että semmoinen¹⁵ suoja oli mitä vaarallisin¹⁶ ukkosen ilmalla. Kun hän nyt siinä (*selles*) seisoi ollakseen (*et olla*) suojassa, kuuli hän, kuinka joku (*keegi*) huusi¹⁷: „Eerik, Eerik, tule heti sieltä pois!“ Totellakseen¹⁸ tätä outoa¹⁹ ääntä²⁰ riensi (nr. 19,2) hän ulos puun sisästä, ja tuskin²¹ oli hän ehtinyt²² muutamia askelia²³ sen luota²⁴ pois, ennenkuin hän kuuli kauhean²⁵ räjähdysten²⁶ takanaan (*enese taga*). Hän kääntyi²⁷ takaisin nähdäkseen, mitä se oli, ja huomasi kauhistikseen (*oma ehmatuseks*), että salama²⁸ oli iskenyt²⁹ juuri³⁰ samaan puuhun, jonka suojassa hän oli ollut, ja pirstonut³¹ sen ylhäältä alas asti³². Eerik pani käntensä ristiin kiittääkseen (*et tänada*) Jumalaa, joka niin ihmeellisellä tavalla³³ oli hänet pelastanut.³⁴ Hänen ymmärtääkseen (*tema arusaamise järele*) oli Jumalan ääni huutanut hänelle. Mutta samassa (*säälsamas*) hän taas kuuli: „Eerik, Eerik, etkö jo tule!“ Silloin läksi Eerik ääntä kohden³⁵ saadakseen selville³⁶, mikä se oli, ja heti hän näkikin erään vaimon, joka yhä³⁷ huusi samalla tapaa (*samal kombel*, v. nr. 68,2). „Tässä minä olen,“ sanoi Eerik lohduttaakseen³⁸ vaimoa. „Oi,“ sanoi vaimo, „en minä huutanut kutsuakseni sinua, vaan omaa Eerikkiäni, joka äsken³⁹ meni tuonne (*sinna*) metsään poimiakseen sieltä vähän marjoja minun syödäkseni. Nyt hän on jo ollut siellä niin kauan eikä vastaa mitään, kun kutsun häntä tänne lähteäksemme kotiin.“ Eerik tarjosi⁴⁰ vaimolle marjoja syödä ja kertoi⁴¹ sitten, kuinka hänen huutonsa⁴² oli hänet kuolemasta⁴³ pelastanut. Samassa tuli myös vaimon oma poika esiin⁴⁴ ja kaikki iloitsivat yhdessä⁴⁵.

¹ pääsmine; ² vattu[-tun] — vaarmari; ³ noppinud; ⁴ rove [ropeen] — kasetohust astja (*ropeensa* ei ole mitte illatiiv, vaid genit., v. nr. 62); ⁵ äkitselt; ⁶ tolmu; ⁷ ümberringi; ⁸ järgnes, järgis, seiras; ⁹ kange; ¹⁰ vihm; ¹¹ kõu; ¹² suoja — vari, kaitse; suojaan — varju; ¹³ hiilis; ¹⁴ ontto[-nton] — õõnes; ¹⁵ see-

sugune; ¹⁶ vaarallinen — hädaohtlik; ¹⁷ huudan[-taa] — hüüan, huusi — hüüdis; ¹⁸ totella[-ttelen] sõna kuulda (nõuab partitiivi); ¹⁹ võõristav, imelik, võõras (võrdl. eesti „õudne“); ²⁰ ääni[-en] — hää; ²¹ vaevalt; ²² jõudnud; ²³ askel[en] — samm; ²⁴ juurest (vt. nr. 68,1); ²⁵ koleda; ²⁶ räjähdys[-yksen] — pragin, paugatus; ²⁷ pöördus; ²⁸ välk; ²⁹ löönud; ³⁰ just; ³¹ purustanud, killustanud, pihustanud; ³² ülalt kuni alla (*asti*, v. nr. 56,1); ³³ tapa[-van] — viis, komme; tavalla — viisil; ³⁴ päästnud; ³⁵ poole; ³⁶ selgusele; ³⁷ ühtelugu, üha; ³⁸ lohutan[-ttaa] — trööstin, lohutan; ³⁹ äsja, just natukese aja eest; ⁴⁰ pakkus; ⁴¹ jutustas; ⁴² huuto[-don] — hüüdmine; ⁴³ surmast; ⁴⁴ tulen esiin — tulen nähtavale; ⁴⁵ üheskoos.

Nr. 33.

onneton — õnnetu

onnetomana — ehk *onnetonna* — *õnnetuna* (v. gram. osa nr. 62, IV,3).

Hän asui tässä pitäjässä Ta elas selles kihelkonnas
seitsemän vuotta kansakoulun- seitse aastat rahvakooliõpetaja-
opettajana. jana.

Seda *na*-lõpulist kääned (essiivi) tarvitatakse soome keeles palju laialdasemalt kui eesti keeles, ka niisuguseil korril, kus eesti keeles selle asemel on nimetav käänne (nominatiiv) või adverb; näit.:

Äitini ja sisareni ovat jo Mu ema ja õde on juba kaks
kaksi viikkoa olleet *sairaina*. nädalat haiget (haigetena).

Ukko kävelee *suorana* — Vanamees kõnnib *sirgelt*.

Me elämme *onnellisina* — Me elame *õnnelikult*.

Minä pidän sen *parempana* — Ma pean seda *paremaks*.

Hän pitää ystävääni hyvänä *ihmisenä* — Ta peab mu sõpra
hääks *inimeseks*.

Hän pysyi uskollisena — Ta püsis truu (truuna), ustavana.

Pidän (pean) (milleks?) nõuab soome keeles essiivi:

Pidän häntä lahjakkaana *miehenä* — pean teda andekaks *meheks*.

Ka a ja tähenduses tarvitatakse sageli seda käännet:

Sinä päivänä — sel päeval

näinä aikoina — nendel aegadel, neil ajal

keskiviikkona — kesknädalal

viime vuonna — möödunud aastal

ensi viikolla — tuleval nädalal.

Nr. 34.

Oppinut mies	— õppinud mees
oppinutta miestä	— õppinud meest
oppineen miehen	— õppinud mehe
oppineeseen mieheen	— õppinud mehesse
jne.	jne.
Oppineet miehet	— õppinud mehed
oppineita miehiä	— õppinud mehi
oppineiden miesten	— õppinud meeste
oppineisiin miehiin	— õppinud meestesse
jne.	jne.

Tähele panna, et *nut*-[*nyt*-] partitsiibid (eesti *-nud*) soome keeles käänduvad nimisõna ees, eesti keeles aga jäävad muutmatusks.

mennyt vuosi — läinud (e. möödunud) aasta

mennyttä vuotta — läinud aastat

menneenä vuonna — läinud aastal

menneinä vuosina — läinud aastail.

Mietiskelyhinsä vaipuneena istui hän ikkunan vieressä ja muisteli menneitä ja iäksi kadonneita aikoja. Hädän tunteella ei ole niin kovaa sydäntä, kuin hätää tuntemattomalla. He ihailivat äsken nousseen (tõusnud) auringon kullalta (kullana) loistavia säteitä, jotka kaikkialle levinneinä valaisivat (valgustasid) koko maiseman. Poika hakee kadonnutta veitsänsä (veitsi — nuga), v. nr, 62, III₂.

mietiskely — mõttemõlgutus, mõtiskelu; ikkuna — aken; muistella — mäletada, meele tuletada; iäksi — igavesti; ihaila — imetella (kui midagi ilusat); äsken — äsja, just natukese aja eest; loistava — hiilgav; maisema — maastik; hakea (haen) — otsida.

Nr. 35.

hän sanoi pojan **tulevan**¹ — ta ütles poja (poisi) tulevat
hän sanoi pojan **tulleen** — ta ütles poja tulnud (olevat).

kuulin lintujen laulavan — kuulsin linnud (lindusid) laulvat
luulin veljenne kuolleen — arvasin teie venna surnud olevat
minä luulin tietäväni — **ma** arvasin (ennast) teadvat
sinä luulit tietäväsi — **sa** arvasid teadvat
hän luuli tietävänsä — **ta** arvas teadvat
me luulimme tietävämme — **me** arvasime teadvat
jne.

sanoin nähneeni tämän miehen — **ma** ütlesin (end) näinud
(olevat) seda meest
hän sanoi nähneensä — ta ütles ennast näinud olevat
te sanoitte nähneenne — te ütlesite näinud olevat
he sanoivat nähneensä — nad ütlesid näinud olevat.

Kui partitsiibi subjekt on sama, mis predikaadi oma, siis väljendatakse see vastava possessiivse sufiksiga (-ni, -si, -nsa jne.).

hänen sanotaan kuolleen — ta räägitakse surnud olevat
siellä luullaan ollun — arvatakse oldud (olnud) olevat

ollun on genitiiv vormist *oltu* (oldud), nagu *mennyn* sõnast *menty* (mindud). Partitsiip on niisugusel korral ikka genitiivis.

¹ Eesti keeles on partitsiip genitiivi asemel partitiivis; niisuguses konstruktsioonis partitsiibi („tulevan, tulleen“) juure kuuluv täissubjekt on soome keeles alati genitiivis, ka mitmuses: „hän sanoi poikien tulevan“, kuna partitsiip on alati ainsuse genitiivis. Osalises tähenduses on partitsiibi subjekt muidugi osastavas: „luulin viera tulleen“ — arvasin võõraid tulnud (olevat).

Mies luulee saavansa hyvän palkinnon tehdystä työstä. Mies sanoi saaneensa hyvän palkinnon. Isä luuli poikien jo menneen kouluun. Missä te sanoitte viettäneenne viime kesän? Hän toivoi jo mennyn pois. Lohduttaakseni veljeäni, joka sanoi olevansa suruissaan tehdystä päätöksestä, väitin jo tullun aivan toiseen päätökseen, siihen, jonka tiesin hänen hyväksyneen.

palkinto[-nnon] — tasu; viettää kesä — suve veeta, mööda saata; viime (ei deklinoeru) — viimane, möödonud; suru — kurbus; suruissaan (nr. 17); päätös[-ksen] — otsus; väittää[-tän] — tõendada; aivan — hoopis; siihen — sellesse; tiesin — teadsin; hyväksyä — hääks kiita.

Nr. 36.

Genitiivi tarvituse iseärasusi.

<i>minun</i> täytyy	}	— ma pean
<i>minun</i> pitää		
<i>minun</i> tarvitsee	}	mul on tarvis
		ma tarvitsen
<i>minun</i> tulee	}	mul tuleb (näit. midagi teha)
		ma pean

minun sopii — mul sobib
minun kelpaa — mul kõlbab
minun tekee mieli — mul on lust, ma tahan, mulle meeldib
 (millegi järele, midagi teha)
hänen on tapana — tal on viisiks (kombeks)
- Minun* on mahdoton kaikkea tietää — mul on võimatu kõike teada
 hyvä on *taitavan* laulaa — hää on oskajal laulda
minun on (tulee) nälkä (jano, vilu, kiire, kylmä, ikävä) —
 mul on (tuleb) nälg (janu jne.)
minun on lupa tätä tehdä — mul on luba seda teha
minun on paha olla — mul on halb (paha) olla.

3.

antaa (lasta)	} nõuavad genitiivi
sallia (sallida, lubada)	
käskeä (käskida)	

Anna *pojan olla!* — Las' poiss olla!

isä ei anna *pojan olla* laiskana — isa ei lase *pojal* laisk olla
sallikaa *lasten* tulla minun tyköni — laske lapsed minu
juure tulla

isäntä käskee renkien mennä niittämään — peremees käseb
sulased niitma minna.

Antakaa lasten leikitellä,¹ sillä silloin² heidän ei tule
ikävä. Jos heidän tekee mieli mennä ulos niitylle³ karkele-
maan, niin antakaa heidän vain⁴ mennä. Kun heidän tulee
jano tai nälkä, niin he itsestään⁵ palaavat⁶ kotiin. Mutta jos⁷
heidän tekisi mieli juosta metsään, niin älkää salliko heidän
mennä yksin.

¹ mängida; ² sest siis; ³ niidule; ⁴ vaid, ainult; ⁵ iseenesest;
⁶ tulevad tagasi, naasevad; ⁷ kui

Nr. 37.

Potentsiaal (võimalust tähendav kõneviis).

lõpp: **-nen** (-net, -nee jne.)

lienen — ma vahest olen	lienemme — me vahest oleme
lienet — sa vahest oled	lienette — te vahest olete
lienee — ta vahest on	lienevät — nad vahest on

(*lienee* asemel on ka *lie*)

sanonen — ma vahest ütlen

(*luvat + nen*) *luvannen* — ma vahest luban

(*tul + nen*) *tullen* — ma vahest tulen

(*kuidas -nen* verbide tüve külge liitub, selle üle v. nr. 67 b)

ollaan — ollakse	sanotaan — üteldakse
oltaneen — vahest ollakse	sanottaneen — vahest üteldakse

Potentsiaali tarvitatakse üldse, et mingit arvamist väljendada ettevaatlikult, kaheldes, tagasihoidlikult (lauses on siis sageli sõnakased: ehkä, küllä, -pa, -han).

Lähetän sinulle kirjasi, jonka *lienet* unohtanut meille.

Saadan sulle su raamatu, mille sa vahest oled meile unustanud.

„Se on mahdotonta,“ *sanotaneen*.

„See on võimatu,“ üteldakse vahest.

Tietänethän sen sanomattakin.

Sa tead ju vahest seda ütlematagi; eks sa tea ju...

Etköhän jo tosiaankin *huomanne* (huomat-ne), että olet väärässä.

Kas sa siis juba tõepoolest ei märka, et sa eksid (*huomanne* viisakuse pärast).

Mihin ikinä sinut *vienevät*kin, minä seuraan sinua.

Kuhu iganes nad sind võiksid viia, mina seiran sind (tulen sinuga ühes).

Toinen vei lampaan, mihin *lie* vienyt.

Üks (neist) viis lamba ära, ei tea, kuhu võis viia.

Nr. 38.

-ua ja -utua (-ntua)

1. rikastuttaa — rikastada
rikastua — rikastuda
kuvastan — peegeldan
kuvastun — peegeldun
hän kääntää — ta pöörab
hän kääntyy — ta pöördub, käändub
kuulee — kuuleb
kuuluu — kuulub, kuuldub
näkee — näeb
näkyä — näib, paistab
2. hän antaa — ta annab
hän *antautuu* — ta annab end, andub
hän laskee — ta laseb

aurinko *laskeutuu* — päike laseb end alla, laskub = läheb
 looja
 vapauttaa — vabastada
 vapautua — vabaneda
 vetää — vedada, tõmmata
 vetäytyä — ennast (tagasi) tõmmata, vedada, tõmbuda
 kirjoittautua — ennast (sisse) kirjutada.

Selle *-utua* asemel on sageli *-ntua*:

kokoontua — ennast koguda, koguneda
 ilmaantua — ilmuda
 kasaantua — kuhjuda (sõnast: kasa — hunnik).

3. -lla ja -htaa

katsoa — vaadata
 katsella — vaadata mitu korda, vaadelda (katselen —
 vaatlen)
 katsahtaa — järsku, ükskord vaadata
 laulaa — laulda, *laulella* — ühtelugu laulda, lõõritada
laulahtaa — järsku laulda
 soudan — sõuan
 soutelen — sõuan edasi-tagasi
 huudan — hüüan
 huutelen — hüüan sageli, ühtelugu
 huudahdan — hüüan järsku, karjatan
 huudahtelen — karjatan korduvalt, teen äkilisi hüüeid
 istuskella — siin sääli istuda (paika vahetades)
 istahtaa — natukeseks ajaks, silmapilguks kuhugi istuda.

lla-verbe nimetatakse frekventatiivideks (sõnaraamatus lühendus fr.) ja *htaa-verbe* momentaanideks.

Alljärgnevas antakse ilukirjanduslik palake, nimelt Juhani Aho laastude kogust „Katajainen kansani“ (Mu kadakane rahvas). Riidade vahel olev tõlge on sõnasõnaline, üsna lihtsete ja arusaadavate sõnade all ei ole eestikeelseid tähendusi.

Nuoruuden unelma (Nooruse unistus).

Jospa tulisivat vielä joskus takaisin ne ihanat ajat, jolloin
 Oh kui tuleksid kord tagasi need ilusad kui
 isänmaan onni kajasti niin kirkkaana ja toivehikkaana
 õnn peegeldus selgena lootusrikkana
 edessämme, jolloin sen tulevaisuutta ei johtunut mieleenkään
 meie ees kui selle tulevikku tulnud meelegi
 epäillä! Ei koskaan sen jälkeen, ei edes innostuneimmissa
 kahelda iialgi selle järele koguni kõige vaimustatumail
 ylioppilasjuhlissakaan ollut varmuus kaikesta niin vankka
 üliõpilas-pidudelgi olnud kindlus kõigest kõikumatu
 kuin noina viimeisinä koulupoikavuosina, tuolla kaukaisessa,
 neil viimseil koolipoisiaastail säääl kauges
 pienessä maaseutukaupungissa.¹
 väikses maakonnalinnas.

Se oli neitseellisen² ihana se niemi, joka luikerti ulos
 neitsilikult ilus poolsaar, mis lookles välja
 Kallaveden keskeen ja jonka nenässä me istuimme nuo val-
 Kallavee keskele mille ninas istusime need val-
 koiset keväiset yöt ja haaveksimme avosilmin viatto-
 ged kevadised unistasime avasilmi (nr. 42) süü-
 man mielen unelmia.
 tuma unistusi.

Nukkui koko kaupunki salaperäisen Puijonmäen varjossa,
 Magas linn salapärase
 jonka taakse aurinko jo oli laskeutunut, ja rantatalot ja
 mille taha päike juba laskunud kaldamajad (= kal-
 valkoinen kirkontorni kuvastuivat tyynen
 daäärsed majad valge peegeldusid vaipse
 Kuopionlahden pintaan. Hiljainen, sileä laine vain silloin tällöin
 pinda. Vaikne ainult aeg-ajalt

¹ Kuopios.

² Kui üks omadussõna teist seletab, siis on ta genitiivis; neitseel-
 lisen ihana; ihmeen kaunis; kauhean ikävä (kole igav).

huokasi kuin nukkuva, joka näkee hyviä unia,
 ohkas nagu magaja kes näeb häid unesid (= unenägusid)
 näkymätön lahorastas sirautteli lehdettyvän koivikon sisästä ja
 nägematu laulurastas siristas lehtiva kaasiku seest
 öisten soutelijain venheistä soi vesiä myöten
 öiste sõudjate paatidest kõlas vesi (mitm. part.) mööda
 kaihoisan kansanlaulun sävel.
 kaeblik-igatseva rahvalaulu viis.

Emme olleet isänmaastamme muuta nähneet kuin koti-
 Me ei olnud oma isamaast muud näinud kodu-
 seudun ja tämän pienen kaupungin ympäristöineen. Mutta
 kohta selle väikese linna oma ümbrustega (nr. 39). Kuid
 me tiesimme, että se oli samallaista muuallakin, me kuvai-
 teadsime samasugune mujalgi kuku-
 limme saman taivaan kaikkialle ja kaikkialle nuo kukkulat,
 tasime kõikjale nood künkad
 nämä niemet ja nuo uinailevat saaret ja tyynet ulapat. Me
 need poolsaared nood uinlevad vaiksed veeväljad
 näimme Suomen niemen ulkonevan epämääräisen suuresta
 nägime poolsaare väljaulatavat ebamääraselt
 itäisestä mantereesta, kiilautuvan kuin uljaan laivan, kokka
 ida-mandrist end kiiluvat vapra nina
 eteenpäin, pyrkimässä läntisiä maita kohti. Se tunki pitkälle
 ettepoole, püüdmas lääne-maade poole. Ta tungis kaugele
 merien keskeen, eteni joka vuosi ja niinkuin tätä nientä¹, tätä
 merede keskele, edenes iga aasta nagu seda poolsaart, seda
 Väinölännientä, syleilivät Kallaveden selät, niin
 sülelesid seljad (= veeväljad), nõnda
 halailivat koko Suomenkin niemen rantoja nuo suuret
 kaisutasid poolsaare randu nood
 Itämeren lahdet.
 Idamere (= Läänemere) lahed.

¹ niemi (partit. nientä).

Komitatiiv (*kaasaitlev*).

1. Veel üks abinõu, kuidas eesti -ga soome keeles väljendatakse.

Me armastame oma isamaad	Me rakastamme isänmaa-
ta metsadega, järvedega, küla-	tamme metsi/ <i>neen</i> , järvineen
dega.	ja <i>kylineen</i> .

Lõpp on *-ne*, millele ikka liitub *-ni*, *-si*, *-nsa* jne. *Metsine/nsa* ehk *metsineen* (ühes tema, oma metsadega); tulit kaikkine *ka-pineinesi* (kõigi oma riistadega, asjadega).

Komitatiiv (*-ne*) on ainult mitmuses tarvitata- ja seepärast enamasti mitmuse tähendusega. Siiski tarvita- takse seda mõnikord ka ainsuse tähenduses:

Miehen täytyi <i>vaimoineen</i>	Mees pidi oma naistega
lähteä talosta.	(= naisega) majast (talust)
	ära minema.

Ukko meni <i>akkoinensa</i> kau-	Vaar läks oma mooridega
punkiin.	(= mooriga) linna.

Mies lähti kaikkine kalui-	Mees läks kõige oma kraami-
<i>neen</i> matkalle.	ga reisile.

Kõnekäänud:

Talo paloi <i>kaluineen päivi-</i>	Maja põles oma riistadega,
<i>neen</i> .	päevadega (s. o. kõigega
	täiesti).

Laiva hukkui <i>miehineen päi-</i>	Laev läks hukka oma mees-
<i>vineen</i> .	tega, päevadega (=kõige kraa-
	miga) ¹ .

¹ Vördle saksa „mit Mann und Maus“, „mit Kind und Kegel“.

Nr. 40.

isän kirjoittama kirje — isa kirjutatud kiri¹

kirjoitettu kirje — kirjutatud kiri

aga: isän *kirjoittama* kirje — isa (poolt) kirjutatud kiri
(s. o. kiri, mis isa on kirjutanud).

Eesti tud-partitsiibile, mille juure kuulub nn. tegija määrus (s. o. isik või asjaolu, kelle poolt või mille läbi miski on tehtud), vastab soome keeles *ma-infinitii*v, mil siis on *ttu-partitsiibi tähendus* ja mis deklioneerub ning ühildub määratava sõnaga.

Kui tegijamääruseks on isikuline asesõna, siis väljendatakse see vastava possessiivse sufiksiga (-ni, -si, -nsa e. -aan, -mme, -nne, -nsa e. -aan).

isän kirjoittamalle kirjeelle — isa kirjutatud kirjale.

isän kirjoittamaan kirjeeseen — isa kirjutatud kirjasse jne.

lääkäri määrämät ruuat — arsti poolt määratud toidud
tuo kangas on äitini kutoma — see kangas on mu ema kootud
istuttamani puu — minu istutatud puu
istuttamassani puussa — minu istutatud puus
istuttamistani puista — minu istutatud puudest
kirjoittamansa kirjat — tema (nende) kirjutatud raamatud.

Lähehtämässään (ehk: -ssänsä) sähkösanomassa ei poika ollut mitään maininnut kotiin tulostaan — Oma saadetud telegrammis poeg ei olnud midagi maininud oma kojutulekust.
Tämä yritys on meidän ehdottamamme — see ettevõte on meie (poolt) ette pandud.

¹ „Isast kirjutatud kiri“ (= isa poolt...) peetakse eesti keeles germanismiks, mitmel juhtumil aga on see siiski tarviline: „Kriistust kiusatakse kuradist“. Soome keeles tarvitati ka omal ajal: „Se kirja on kirjoitettu häneltä“ (temalt kirjutatud), kuid nüüd on see ammu hüljatud).

Kuidas on tulevik soome keeles?

Samuti kui eesti keeles, ei ole soome keeleski tuleviku väljendamiseks erilist vormi ja olevik täidab harilikult selle aset. Kuid tarbekorral väljendatakse seda järgmisel kahel viisil:

mina saan olema	{	1) olen oleva
		2) tulen olemaan
me saame tegema	{	1) olemme tekevät
		2) tulemme tekemään.

Nuoruuden unelma (jatkoa — järg).

Tänne olimme me tulleet, auringon ohjaamina itämailta,
 siia tulnud päikesest juhatatuina idamailt
 läpi erämaiden ja lumisten aavikkojen, olimme valloitta-
 körbede (väljade) lagendike vallutanud
 neet itsellemme oman maan ja sen asuttavaksemme viljelleet!
 endile selle meie asutavaks harinud
 Me innostuimme, nousimme kukin kivellemme, osoitte-
 vaimustusime tõusime igäüks oma kivile näita-
 limme vesiä ja mantereita ja puhkesimme maamme mainetta
 sime mandreid oma maa kuulsust
 vuorotellen ylistelemään:
 kordamööda ülistama

Me kättä voimme ojentaa (*sirutada*)

Ja vettä, rantaa osoittaa (*näidata*)

Ja sanoa, kas tuoss' on se (*ja ütelda, vaat' sääl on see*)

Maa kallis isäimme (*meie isade kallis maa*)¹.

Äänisjärvi, Pohjanlahti,

— — — — —
 Auran rannat, Ruijan suu,

Siin' on suomalainen mahti (*võim*)

Jok' ei oo kenenkään muun (*mis ei ole kellegi teise*)

¹ Runebergi „Maamme“-laulust.

Sillä maalla sie (=sä, sinä) oot (=olet) vahti (*vaht*)
 Elä ääntäs¹ halveksu (*ära pea oma häält [keelt] hal-*
vaks)¹!

— — — — —
 Suomenmaa on niinkuin Kreikanmaa muinoin ja Suo-
 nagu Kreekamaa muiste
 men kansa on toinen Kreikan kansa! Eikö meillä ole saa-
 rahvas kas ei meie
 ristomme niinkuin heillä oli arkipelaaginsa? Emmekö ole
 saarestik neil oma arhipelaag Kas me ei
 voitollisesti taistelleet ylivoimaa vastaan niinkuin hekin?
 voidukalt voidelnud ülevõimu nemadki
 On meilläkin ollut Termopylaija ja Salamis ja olemme mekin
 olnud meiegi
 pelastaneet länsimaisen sivistyksen.
 päästnud läänemaise hariduse

Heillä oli Homeros ja meillä on Kalevala! Mutta meidän
 neil Kuid
 sankarimme taistelivat suuremman asian puolesta kuin heidän!
 kangelased võitlesid pärast nende
 Agamemnon, Menelaos ja Akilles taistelivat ryöstetyn naisen
 võitlesid röövitud
 puolesta, mutta Väinämöinen, Ilmarinen ja Lemminkäinen
 pärast aga
 taistelivat ryöstetyn Sammon. Nuo valloitti-
 võitlesid röövitud Sampo (pärast). Need (= esimesed) valluta-
 vat kaupungin ja hävittivät sen, nämä vapautti-
 sid linna hävitasid selle need (= viimased) vabastasid
 vat valon Pohjolan kivimäestä. Nuo käyttivät miekkaa,
 valguse tarvitasid mõõka
 nämä sanan voimaa!
 sõna võimu

¹ Oksase (Ahlqvisti) luuletusest „Nouse, riennä, suomen kieli,
 korkealle kaikumaan“.

Ja sanan voimalla me kerran vielä mekin¹ maailman
 sõna võimuga kord veel meiegi
 valloitamme!
 vallutame

Kreikkalaisten mahtavuus ei ollut ainoastaan heidän
 Kreeklaste vägevus olnud mitte ainult nende
 sotaisissa urotöissään, vaan vielä enemmän heidän taiteessaan,
 sõjalistes vägitegudes vaid nende kunstis
 heidän kirjallisuudessaan, heidän henkisesä elämässään!
 nende kirjanduses nende vaimses elus

Ja siinä olisi oleva meidänkin.

selles saaks olema ka meiegi (oma)

Suomenkieli on voimakas ja miehekäs ja kaikumaan
 võimas mehine kõlama
 kirkas niinkuin kreikankin kieli! Ja sen avulla me
 selge nagu selle (tema) abil
 luomme kirjallisuuden, joka on tunkeva tieltään kaikki
 loome kirjanduse mis saab tõrjuma oma teelt
 muut, me luomme suomalaisen sivistyksen, uuden uutukaisen
 soome hariduse tuli-ue
 kulttuurin, joka on voittava nuo vanhat ja kuluneet. Me
 mis saab võitma need vanad kulunud
 levitämme aattemme kauas länteen, me läpitungemme kaikki
 oma aated kaugele läände kõik
 kansat, meidän katsantotapamme vaikuttavat
 rahvad meie vaatlusviisid (= maailmavaated) mõjuvad
 uskontoihin ja kieleemme perustuksella syntyy uusia kieliä.
 usunditesse meie keele põhjal sünnib
 Vanha maailma on kuihtumaisillaan, se tarvitsee uudistusta
 kōdunemas (v. nr. 47,₁) vajab uuendust
 ja puhdistusta, se on kaavoihinsa kangistumaisillaan. Me suo-
 puhastust oma vormidesse tardumas

¹ Sõna kordamine -kin ees suurema rõhutamise pärast.

malaiset, me keksimme uudet muodot ja puhallamme niihin
 leiutame uued vormid puhume nendesse
 uuden hengen. Ja sen teemme muinaisuutemme perustuksella,
 vaimu seda oma muinsuse põhjal
 Kalevalan ja Kantelettaren. Meidän maamme muuttuu
 Kalevala ja Kanteletare (põhjal). Meie maa
 yhtymäpaikaksi idän ja lännen välillä, se rikastuu ja varttuu,
 ühenduspaigaks ida lääne vahel kosub
 kaupunkeja kohoaa kaupunkien viereen, vuorien huipuille
 linnu kerkib linnade kõrvale mägede tippudele
 rakennetaan palatseja ja niemien neniin pystytetään
 ehitatakse paleesid poolsaarte ninadesse püstitatakse
 kuvapatsaita kansallisille sankareille. Tästä meidän kaupun-
 ausambaid rahvuslikele kangelastele sellest meie lin-
 gista syntyy kaiken henkisen elämän keskipiste, sillä täältäähän
 nast sünnib kõige vaimse elu keskkocht sest siit ju
 ensin kajahti Snellmanin herättävä ääni, ja vuosittain
 kõige esiti kajasa äratav hääligal aastal
 täällä pannaan toimeen nuo „puijolaiset leikit“, niinkuin
 siin pannakse toime need Puijo¹ mängud
 kreikkalaisilla oli ennen „olympolaiset“.

Nr. 42.

Instruktiiv.

Instruktiiv ehk viisiütlev kääne vastab küsimusele: kuidas?
 mil viisil?

Lõpp on -n

käsin — kätega, käega, käsitsi *jalan*² — jala, jalgsi
hehkuvin poskin — hõõguvate põskedega, õhetavi põsi

¹ Puijo — mägi Kuopio linna ligidal.

² Ka eesti „jala“ on instruktiiv; eesti keeles on instruktiiv
 lõpp -n kadunud.

hän oli *polvin* vedessä — põlvedega, põlvili, põlvini
kaikin voimin — kõigest jõust
 näin sen *omin silmin* — oma silmadega
 hän kääntyi minuun *selin* — ta pöördus seljaga e. seli minu poole
omin päinsä — omapääd (= omal loal, omavoliliselt).

Instruktiivivi tarvitatakse harilikult mitmuses. Ainsuses tarvitatakse seda ühenduses põhiarvudega:

kahden puolen — kahel pool

kahden käden — kahe käega

Ainsuses on instruktiivivi genitiiviga ühesarnane: *jalan*.

Nr. 43.

Lühendatud lauseid.

Kui isa oli koju tulnud, läksin jalutama.

Kun isä oli tullut kotiin, menin kävelemään.

Seda lauset „kun isä oli tullut kotiin“ võib lühendada: *isän tultua kotiin*. Sellest on näha, et sõna *isän* on nüüd genitiivis. Verbi lõpp niisugusel korral on *-tua* (*-tyä*) või *-ttua* (*-ttyä*), s. o. ttu-partitsiibi ains. partitiiv.

Veljen kuoltua matkustin tästä kaupungista pois.

Kui vend oli ära surnud, reisisin sellest linnast ära

Tä hele panna: passiivsel tu-partitsiibil on niisuguses lühendis ikka aktiivi tähendus ja lühendi subjekt (alus) on genitiivis: *kun veli oli kuollut* — *veljen kuoltua*.

Kui lühendi subjekt on ühine päälause omaga, siis liitub partitsiibile vastav possessiivne sufiks (-ni, -si, -nsa jne.): *kui ma* seda olin ütelnud, läksin *ma* ära: „sen sanottuani menin pois“.

Eesti keeles lühendatakse vastavaid lauseid des-gerundiivi, nud-partitsiibi või nimisõnalise väljendi abil: „seda üteldes läksin ära“; või: „seda ütelnud, läksin ära“; või: pärast selle ütlemist läksin ära“; *veljen kuoltua* — pärast venna surma (õigupoolest: „venna olles surnud“).

Täieline skeem selle lühendi tarvitamisest possessiivse sufixiga (-ni, -si, -nsa [e. -aan] jne.):

Seda ütelnud¹, läksin ära — Sen sanottuani menin pois.

Seda ütelnud, läksid ära — sen sanottuasi menit pois.

Seda ütelnud, läks ta ära — sen sanottuaan meni pois.

Seda ütelnud, läksime ära — sen sanottuamme menimme pois.

Seda ütelnud, läksite ära — sen sanottuanne menitte pois.

Seda ütelnud, läksid nad ära — sen sanottuaan menivät pois.

Samuti: *Kirjoitettuani* kirjeen menin kävelemään — (olles) kirjutanud kirja, läksin jalutama. *Lopetettuaan* työnsä hän rupesi lukemaan kirjaa — (olles) lõpetanud oma töö, hakkas ta lugema raamatut. *Kuultuaan* siitä he päättivät lykätä matkansa — Kuuldes (kuulnud olevat) sellest nad otsustasid edasi lükata oma reisi.

Harilikke lühendeid.

hetken kuluttua — (pärast seda kui silmapilk oli kulunud, s. o.

möödunud ...) = natukese aja pärast

tunnin kuluttua — tunni pärast.

Nuoruuden unelma (jatkoa).

Ja vaikka me sitten joskus vuosisatain kuluttua kansa
kuigi siis kord pärast aastasadu pärast
sana loppuun elettyämme heikontuisimmekin
seda kui me rahvusena oleme lõpuni elanud nõrkeksime
ja sortuisimme voimakkaampien tieltä, vaikka ajaisivatkin
hävineksime tugevamate teelt kuigi ajaksid

¹ Eesti keeles ei ole kumbki vorm — „üteldes“, „ütelnud“ — niisugusel korral hää: „üteldes“ väljendab samaaegsust, kuna soome partitsiip tähendab minevikku (eelaegsust); „ütelnud“ on küll selle poolest parem, et ta väljendab minevikku (eelaegsust), nagu soome partitsiip, kuid tal on jälle see halb, et ta ei evi küllaldaselt gerundiivi iseloomu nagu soome partitsiibi partitiiv niisuguses ühendis. Nende ridade kirjutaja soovitab selleks nue-lõpulist vormi, mis nud-partitsiibist on moodustatud ja vastab täpselt soome ttua-vormile: „sen sanottuaan hän meni pois — seda ütelnue läks ta ära“.

ylitsemme roomalaisten sotavaunut ja turkkilaisten puolikuu
meie üle sõjavankrid türklaste

kohotettaisiin kirkkojemme harjalle, niin olisimmehan sittenkin
tõstetaks meie kirikute siis oleksime ju ometi

olleet se kansa, joka oli maailman maustanut ja jonka keksi-
olnud rahvas kes maitsestanud kelle leiu-

miin kuoseihin valloittajammekin pukeutuisivat!

tatud (riide)moodidesse meie vallutajadki riietuksid!

Näin olimme historiamme käsittäneet, näin me haavek-
nõnda oma ajaloost aru saanud nõnda unis-

simme hehkuvin poskin ja uskoimme mielikuvituksemme
tasime hõõgivate põskedega uskusime oma meelegujutused
varmasti toteutuviksi.

kindlasti teostuvat.

Ja tuota suurta työtä alkamaan, siihen olimme osal-
seda tööd algama sellesse (= selleks) omalt

tamme mekin kutsutut ja me kasvoimme omissa silmissämme
osalt meiegi kasvasime

suuriksi sankareiksi, olimme kuin seisovinamme¹ Ateenin
kangelasteks

torilla ja heitimme huolettomalla liikkeellä olemattoman too-
turul viskasime hooletul liigutusel olematu

gan hartioillemme, lähtien ylennetyin mielin palaamaan
oma õlgadele hakates (minema) ülendatud meele tagasi minema
takaisin kaupunkiin.

tagasi linna

En muista, kuinka kauan kesti tätä hurmausta ja milloin

Ma ei mäleta kui kestis seda joovastust millal

kynät haaveittemme siivistä alkoivat karista. Ne luultavasti
suled meie unistuste tiibadest hakkasid pudenema arvatavasti

¹ olimme seisovinamme — meile näis, nagu seisaksime, oma meelest seisime, v. 47,2.

nykittin yksitellen irti ja kun ei uusiakaan sijaan kasvanut,
 kisti ükshaavallahti kui ei uusigi asemele
 niin lienemme hiljalleen laskeutuneet maan pinnalle.
 vist oleme tasahiljukesi laskunud

Isänmaan onni ja sen loistava tulevaisuus ne himme-
 selle hiilgav tulevik tume-
 nivät eikä meistä kenestäkään tullut suuria sankareja, niin-
 nesid ega kellestki saanud kangelasi
 kuin lasna ollessamme olimme uskoneet.

lapsena olles (= lapsepõlves)
 Mutta nuoruuden unelmat ja lapsuuden usko eivät
 Kuid unistused lapsepõlve ei
 sentään milloinkaan kulu kokonaan pois.
 siiski iialgi hoopis ära.

On aikoja — ja ne ovat niitä, kun ei enää tunnu
 aegu on neid (= need, kui enam tundu
 olevan mitään muuta järellä — jolloin on lohutus niitä
 olevat midagi järele kui lohutus[eks] neid
 muistella ja jolloin ne tahtoisii niin mielellään takaisin...
 mäletada kui tahaks meeledi
 nou nuoruuden unelmat ja tuon lapsuutensa uskon.
 need selle oma lapsepõlve

Nr. 44.

laulaessa (millal?) laulaen (kuidas?)	} — lauldes.

kävellessäni huomasin hänet — jalutades märkasini *ma* teda
 kävellessäsi huomasi hänet — jalutades märkasid *sa* teda
 kävellessään hän huomasi minut — jalutades märkas *ta* mind
 kävellessämme huomasi hänet — jalutades märkasime *teda*
 kävellessänne huomasi hänet jne.

juosten — *joostes*, *kuullen* — *kuuldes*; *aga*: minu kuuldes —
kuulteni on tugev aste, kui -ni, -si, -nsa jne. liitub; *tullen*
mennen — *tulles-minnes*.

Lauselühendeid.

„Kui laps magas, ketras ema“. Niisuguseid lauseid saab soome keeles lühendada. Nimelt:

Lapsen nukkuessa äiti kehräsi.

Täieline lause oleks: „kun lapsi nukkui, äiti kehräsi“. Tähele tuleb panna, et lühendatud lauses „lapsi“ asemel on „lapsen“, s. o. lühendatava lause subjekt (alus) läheb lühendis genitiivi (omastavasse) käändesse.

Ka eesti kirjakeeles on uuemal ajal hakatud tarvitama samasugust lauselühendust, nii et nüüd ka eesti keeles võib ütelda: „lapse magades ema ketras“¹.

Kui isa elas, püsisid pojad hääs läbisaamises

Kun isä eli, pysyivät pojat hyvässä sovussa

Lühend: *isän eläessä* pysyivät pojat jne. — isa elades pojad püsisid jne.

Kui tema õppis, mängisin mina — Hänen oppiessansa minä leikittelin.

Sel ajal kui sina loed, kirjutab tema — Sinun lukiessasi hän kirjoittaa.

Tähele panna, et niisuguseil korral ikka -ni, -si, -nsa jne. liitub verbi külge, näit.: sinun lukiessasi.

(luke-essa =) *lukiessa* (lugedes)

(kulke-essa =) *kulkiessa* (käies), ka *kulkeissa*.

Passiivi vorm.

Kui nõutakse — *jos vaaditaan*; lühend: *vaadittaessa* ehk *vaadittaissa*.

Kui mõeldakse — *ajateltaessa*.

¹ Harilikus kõnekeeles on niisuguseid lühendeid püsinud vaid teatavais ütlustes: „minu arvates on asi nii; ütlesin seda tema kuuldes; päikese tõustes läksime teele.“

Tutkiessaan kappalten alkua ovat oppineet miehet tulleet siihen johtopäätökseen, että asumamme maa (nr. 40) aikojen kuluessa (= *aegade jooksul* e. *kestes*) ja vähitellen on muodostunut sellaiseksi kuin se nyt on. Tuli, vesi ja jää ovat sitä paljon muutelleet. Maa oli alussa sulana tulipallona. Kuumuuden jäähtyessä on sen pinta sitten vähitellen muuttunut kovaksi kuoreksi sulan sisustan ympärille. Mutta maanjäristyksien ja tulivuorten alkua ja syytä selitettäessä ja ajateltaessa ei ole voitu tulla muuhun päätökseen, kuin että parin kymmenen kilometrin syvyydessä jalkaimme alla vielä tänäkin päivänä on tulta, joka maan pinnalle päästessään usein on hävittänyt ihmisten rakentamia kaupunkeja. Maan pinnan täten kylmetessä syntyi monessa paikassa kuoreen halkeamia. Halkeamista tuli esiin paljon sulia aineita maan pinnalle. Kaikki vesi oli ensin höyrynä, joka kuumuudesta oli noussut ilmaan. Mutta pinnan kylmemmäksi tullessa putosivat vesihöyryt jäähtyessään alas maahan. Veden pudotessa maahan syntyi meri, joka alussa peitti (*kattis*) koko maan. Tämän maan yli, missä nyt asumme, ovat siis ennen meren aallot pauhaten vierineet ja Pohjois-Jäämeren jäät raivoten taistelleet aaltojen kanssa.

tutkia — uurida; kappale — tükk; loodud asi, taevakeha; johtopäätös[-ksen] — järeldus; vähitellen — vähehaaval; muodostua — kujuneda; sellainen — seesugune; muutella[-ttelen] — fr. — muuta; pallo — kuul; jäähtyä[-hdyn] — jahtuda; sisusta — sisemus; maanjäristys[-ksen] — maavärisemine; tulivuori — tuld purskav mägi; syy — põhjus; ajatella — mõtelda; syvyys — sügavus; rakentaa[-nnan] — ehitada; täten — nõnda; kylmetä[-enen] — külmeneda; halkeama — lõhe; esiin — ette, nähtavale; jähmettyä[-tyn] — anguda; ensin — esiti; höyry — aur; pudota[-toan] — langeda; alas — alla; missä — kus; aalto[-llon] — laine; pauhata[-aan] — mühada; vieriiä — veereda; raivota — möllata (vihaselt), raevutseda; taistella — võidelda.

Passiivi (tehtaviku) partitsiibid.

Need on samad mis eesti keeleski:

tuntea (tunda)	<i>tunnettava</i> — tuntav	
	<i>tunnettu</i> [- <i>tun</i>] — tuntud	
saavuttaa (saavutada)	<i>saavutettava</i> — saavutatav	
	<i>saavutettu</i> — saavutatud	
ymmärtää (aru saada)	<i>ymmärretty</i> — aru saadud	
	<i>ymmäretty</i> — aru saadud	
uskaltaa[-llan] (julgeda)	<i>uskallettava</i>	<i>uskallettu</i>
ajaa (ajada, sõita)	<i>ajettava</i>	<i>ajettu</i>
alkaa [alan] (alata)	<i>alettava</i> (alata)	<i>alettu</i> (alata)
koota [kokoan] (koguda)	<i>koottava</i> (kogutav)	<i>koottu</i> [- <i>tun</i>]
luvata [lupaan] (lubada)	<i>luvattava</i> (lubatav)	<i>luvattu</i> (lubatud)
kuunnella[-ntelen] (päält kuulda)	<i>kuunneltava, kuunneltu</i> [- <i>llun</i>]	
kierrellä[-rtelen] — keerlen	<i>kierreltävä, kierrelty</i> [- <i>llyn</i>]	

Nagu neist näiteist selgub, on need partitsiibid ikka nõrgas astmes, kusjuures a (ä) muutub e-ks: *alkaa* — *ala* — *alettava*. Samuti moodustatakse muud tehtaviku vormid: *aletaan* (alatakse) ja *alettiin* (alati).

Üldse tarvitatakse soome keeles, nagu järgmised päätükid näitavad, palju suuremal määral partitsiipe kui eesti keeles, asjaolu, mis soome lauseehituse teeb palju keerulisemaks ja ühtlasi omapärasemaks, õppijale aga esiotsa valmistab raskusi. Seepärast ei ole vist tarbetu veel kord meenutada niisuguseid nähtusi nagu järgmised (nr. 43): *vihollisten jouduttua semmoiseen asemaan* oli meidän helppo paeta — kui vaenlased niisugusesse seisukohta olid sattunud, oli meil kerge põgeneda; *saavutettuaan päämaalinsa* ei hän enää pyrkinyt eteenpäin — olles saavutanud oma eesmärgi, ei püüdnud ta enam edasi; *menimme maata heti kotiin tultuamme* — läksime magama kohe kui koju olime tulnud; ja nr. 40: *tämä ehdotus on hallituksen tekemä* — see ettepanek on valitsuse poolt tehtud; *nämä kirjat olivat isän antamia* — ... isa antud; *hän matkusti sinne minun lähettämänäni* — ... minu poolt saadetuna (v. nr. 40).

Niisugused eesti keelele võõrad konstruktsioonid, kui neid ei tunta, võivad õppijale tumestada nii mõnegi lause täielist mõistmist.

Samuti võib imelikuna paista niisugune lause kui järgmine: luulin häntä jo kuulustellun — arvasin teda ju üle kuulatud olevat; kuulustellun on ains. genitiiv partitsiibist kuulusteltu, ent nagu öeldud nr. 35, on niisuguses juhtumis partitsiip alati ainsuse genitiivis, mis on nõrgaastmeline (nomin. -ltu — genit. -llun).

ma pean minema — $\left\{ \begin{array}{l} 1) \text{ minun pitää, täytyy mennä} \\ 2) \text{ minun on mentävä} \\ 3) \text{ minun on meneminen} \end{array} \right.$

hänen oli kalastaminen koko viikko — ta pidi kogu nädala kalu püüdma.

käykö niin sanominen — kas sobib nõnda ütelda?

Voitettuna oli *sotajoukon* peräytyminen — kui võidetul tuli sõjapääl taganeda.

Ei *sinun* (gen.) ole sinne menemistä — ei sinul ole tarvis sinna minna; harilikum: *ei sinulla* ...

Ei ole koiraa karvoihin katsomista — ei pea koera karvadele vaatama.

Lieneekö sinne *kenenkään* menemistä — kas üldse kellelgi tarvis sinna minna; harilikum: *kenelläkään* ...

Mitä *hänen* oli sanottava — mis ta pidi ütleva.

Aga: mitä *hänellä* oli sanottavaa — mis tal oli ütelda.

Meidän kai tämä työ lie tehtävä — see töö on vist muidugi meie teha.

Lapset ovat opetettavat — lapsi peab õpetatama.

Nuo miehet eivät ole valittavia — need mehed ei ole valitavad, neid ei pea valima.

46.

1. Se on ymmärrettävissä — sellest on võimalik, sellest võib aru saada, see on arusaadav.

Se ei ole selitettävissä — seda ei ole võimalik seletada.

Päämääränne on saavutettavissa — teie eesmärk on kättesaadav.

Ihanteeni ei ole toteutettavissa — mu ideaal ei ole teostatav (ihanne, gen. ihanteen).

Heidän onnensa oli niin suuri, ett'ei ollut sävelin soitettavissa (et võimatu oli viisiga väljendada, kuuldavale tuua).

See on mitattavissa — seda on võimalik mõõta.

2. Se on helposti tunnettava — see on kergesti äratuntav (ära tunda).

Hän on harvoin tavattavana kotona — teda on harva kodunt leida.

Näitä tavaroita on saatavana kaikkialla — seda kaupa on igal pool saada (saadaval).

Hän on jo kauan ollut siellä kasvatettavana — ta on juba kaua olnud sääl kasvatada.

3. Hänellä ei ole pääomaa käytettävänä — tal ei ole kapitali tarvitada.

Käytettävänäni olevat keinot — minu tarvitada olevad abinõud.

4. Luulen talon myytäväksi }
või: olevan myytävänä } arvan maja olevat müüa.

Poika jäi sinne opetettavaksi — poeg jäi sinna õpetada.

Asia jäi hänen ajettavaksensa — asi jäi tema ajada.

Otin asian suoritettavakseni — võtsin asja enese õiendada.

Nr. 47.

Mõningaid iseärasusi.

1. Olin juuri *nukkumaisillani* — olin just magama jäämas, pidin just magama jääma.

Isä oli rahat antamaisillaan — isa pidi peaaegu raha andma.

Me olimme lähtemaisillämme — me olime just minemas.

2. Hän on *olevinaan* viisas — ta teeb nagu oleks ta tark, ta on oma meelest tark.

Mies ei ollut *tietävinään* mitään koko asiasta — mees näis või näitas, nagu ei teaks ta midagi kogu asjast; ta ei teinud teadmagi.

Olin nukkuvinani — ma tegin end magama (magavaks) (muidugi: *olit* nukkuvinasi, *olimme* nukkuvinamme jne.).

3. Hän ei ollut *yymmärtääkseen* — ta ei näinud aru saavat.
4. Hän oli *kaatua* } — ta pidi peaaegu kukkuma; palju
 Hän oli *vähällä kaatua* } ei puudunud, et ta oleks kukkunud.
5. Kasvaa kasvamistaan — kasvab järjest, kasvab üha enam.
6. Hän käänteilekse — ta käänab end.
 Hän ojensihe — ta ajas end sirgeks.

-*kse* liitub oleviku, -*he* mineviku 3-nda pöörde vormi külge tähenduses „end (ennast)“; need liited esinevad hari-likult luulekeeles, proosas harva.

7. *Uimalla* — ujudes, ujumise läbi, ujumise teel, ujumise abil. Hän on oppinut suomea vain kirjallisuutta *lukemalla*¹ — ta on soome keelt õppinud ainult kirjandust lugedes.

Eräänä koleana syysiltana purjehti muutamia merimiehiä veneellä pitkin merenrannikkoa lähellä Viipuria. Lähestyesään rannikkoa he olivat *huomaavinaan* suuren valkean rannalla. Ollen viluissaan nousivat he maihin lämmittääkseen itseänsä. Tultuaan perille näkivät he kauhistukseks nukkuvan jättiläisen kierossa makaavan valkean ympärillä. Merimiehet jo olivat *palaamaisillaan* takaisin laivaan, mutta samassa heräsi jättiläinen. Huomattuaan vieraita hän *ojensihe* ja kysyi jyri-sevällä äänellä, mitä miehiä he ovat. Miehet olivat ensialussa kaatua selälleen kauhusta, mutta yksi kuitenkin uskalsi osoittaa Viipuriin päin. Saatuaan tämän selityksen jättiläinen, joka ei ollut *huomaavinaankaan* miesten pelkoa, sanoi hyvin tuntevansa Viipurin, väittäen lasna ollessaan vieneensä ison kiven sen kirkon seinään. Sitten hän käski miesten tuoda laivasta jotain hyvää lahjaksi. Totellen toivat miehet veneestä tynnyrin tervaa. Yhdellä nielauksella tyhjensi jättiläinen merimiesten antaman lahjan. Ystävällisesti kiittäen (*tänades*) hän sanoi: „Menkää nyt matkoihinne (*minge oma teed*) ennenkuin poikani palaavat. Ne kun ovat sangen vallattomat, niin

¹ Uuenduslikult vastab sellele eesti keeles -maga: „ta tegutses päevapildistamaga neid maakohiti“.

teidän voisi käydä pahoin“. Odottamatta toista käskyä rientsivät miehet juosten veneeseen. Mutta merimiesten ehdittyä soutaa pienen matkan merelle, saapuivat jättiläisen molemmat pojat juuri rantaan ja huomattuansa veneen he syöksivät mereen uimalla saavuttaakseen sen ja tappaakseen miehet. Heidän uidessaan lainehti meri suuresti, niin että vene oli vähä väliä hukkuu aaltoihin. Välimatka jättiläispoikien ja veneen välillä väheni vähenemistään ja pian toinen niistä saavuttikin veneen ja oli jo tarttumaisillaan sen laitaan, kun yksi miehistä löi pojan käden kirveellä poikki. Raivostuneena kivuista hän päästi kauhean parkauksen huutaen veljeensä avukseen kostamaan miehille hänen poikki lyödystä kädestään. Mutta sillä välin (*vaheajal*) miehet jo olivat ehtineet kauemmas (68,₁) eivätkä enää olleet saavutettavissa ja ranta loittoni loittonemistaan. Tällä tavoin miehet pelastuivat.

kolea — kole, tume; syysilta[-llan] — sügisõhtu; pitkin — piki, mööda; lähestyä (nõuab partitiivi) — läheneda; huomata — märgata; valkea — tuli; nousen maihin — (tõusen) lähen maale, maabun; lämmittää — soojendada; tulla perille — pärale jõuda; kauhistus — hirm, kohkumus; nukkua — magada; jättiläinen — hiiglane; kierossa — kõveras; makaan (inf. maata) — lamada, pikali olla; palaan [palata] — tulen tagasi; herätä — ärgata; jyrisevä — mürisev; ensialussa — esialgul; selälleen — seljali; kauhu — hirm, hirmukoledus, õõv[a]; uskaltaa — julgeda; osoittaa — näidata; päin (nõuab illatiivi) — poole; pelko [pelon] — kartus; väittää — tõendada; lasna ollessaan — lapsepõlves; lahja — kingitus; totella [tottelen] — sõna kuulda; terva — tõrv; nielaus — neeld, sõõm; ystävällisesti — sõbralikult; kun — kuna; sangen — väga; käydä pahoin — minna halvasti; rientää [riennän] — rutata, tormata; ehtiä[-hdin] — jõuda; matka — 1) reis; 2) tee, maa (pikkus); juuri — just; syöstä [syökseen] — hüpata, karata; vähä väliä — ikka natukese aja pärast, väikeste vaheaegade järele; hukkuu — hukka minna, uppuda; välimatka — vahe-maa; tarttua — kinni hakata, haarata; laita[-dan] — äär,

külg; kun — kui; poikki — põiki, otsast ära; raivostua — vihast pööraseks saada, raevustuda; kipu[-vun] — valu; kauhea — kole, hirmus; parkaus — hädakisa; päästi parkauksen — ta tõi hädakisa kuuldavale; apu [avun] — abi; kostaa — kätte maksa, neimata; loitota[-ttonen] — kaugeneda; tapa[-van] — viis, komme; (instr.) tavoin — kombel; pelastua — pääseda.

Nr. 48.

Veel mõningaid iseärasusi.

1. Oletteko *tulleet ajatelleeksi*, että... — kas olete (teie, mitmus) tulnud sellele mõttele, et...
En tullut sitä sanoneeksi — ma ei juhtunud seda ütlemata, mul jäi see ütlemata.
Olkoon menneeksi! — olgu pääle!
2. Hän ei *saanut* sitä *sanotuksi* — ta ei saanud, ei jaksanud seda välja ütelda.
Vihdoin sain sen vedetyksi ulos — viimati läks mul korda seda välja tõmmata.
3. Ei *tullut luetuksi* tätä kirjaa — ei saadud nii kaugele, et seda raamatut oleks loetud.
Sitä ei tullut tehdyksi — see jäi tegemata.
Sekin *tuli otetuksi* huomioon — seegi võeti arvesse.
Sillä tavalla *tulee luetuksi* enemmän tekstiä — sel kombel tuleb loetuks rohkem teksti (= õnnestub lugeda rohkem teksti).
Täten tämä kivi *tuli sijoitetuksi* tuohon paikkaan — nõnda sattus see kivi paigutatuks sellesse kohta.
Passiivi väljendamiseks tarvitatakse harilikku passiivi (-taan, -ttiin) asemel *tulla* + *ttu-partitsiibi* saav kääne, kui tähtis on mitte nii tegevuse sündmus kui selle tulemus¹.

¹ Eesti saab-tehtavik („saab loetud, sai võetud“), mis päälegi on halb ja hüljatav saksapärasus, ei vasta täpselt sellele soome konstruktsioonile; seepärast tuleks viimane kui kasulik ja tarviline keelend eesti keele üle võtta: „sel kombel tuli loetuks rohkem teksti“.

4. *Koettamalla koettaa* — kõigest väest katsuda.
Tekemällä tehdä — just, meelega teha, kõigest väest teha püüda.
5. Kun *ottaa* huomioon, että asianlaita on sellainen, niin *näkee* helposti... — (sõnasõnalt): kui tähele paneb, et asjalugu on seesugune, siis näeb kergesti; s. o. kui silmas pidada (infinit.), et..., siis on kergesti näha (infinit.).

Soome keeles tarvitatakse ainsuse 3-ndat pööret sageli ka umbisikuliselt (saksa „man“-sõna tähenduses), sääli kus eesti keeles on vastavalt da-infinitiiv või -takse.

Kun *tahtoo* päästä selville siitä, niin täytyy... — kui tahab (= tahetakse) selle kohta selgusele saada, siis peab...

6. Hän meni pois *sanomatta* mitään — ta läks ära, ilma et ta midagi oleks ütelnud, ... ilma midagi ütlemata¹.

En voi olla *sanomatta* — ma ei või ütlemata jätta.

Ei voi olla ajattelematta — ei või olla mõtlemata (= peab tingimata mõtlema).

Ei voi olla huomaamatta — ei või olla märkamata (= peab tingimata märkama).

7.

on omiaan on omansa

 Tällainen menettely oli *omiaan* (ehk *omansa*) herättämään mitä suurinta pa-

heksumista — niisugune teguviis oli omane äratama kõige suuremat pahakspanu (nõrdimust).

8. *semmoisenaan* } — kui niisugune, niisugusena.
sinänsä }

Löytyy taideteoksia, jotka täyttävät kaikki ne vaatimukset, mitkä taideteokselle *semmoisenaan* voidaan asettaa, mutta jotka ovat siveelliseltä kannalta tuomittavia — leidub kunstiteoseid, mis täidavad kõik need nõuded, mida kunstiteosele kui niisugusele võib asetada, mis

¹ Ka eesti keeles võib ütelda lihtselt ainsa mata-vormiga: „ta läks ära ütlemata midagi“; kuid harilikult on „ilma“ selguse ja rõhutamise pärast eesti keeles tarviline.

aga kõlbeliselt seisukohalt on taunitavad (hukkamõistetavad).

9. Hän ei *ottanut uskoakseen* — ta ei tahtnud seda uskuda. He eivät ottaneet *ymmärtääkseen* — nad ei tahtnud aru saada.

Sinä et ottanut sitä *tehdäksesi* — sa ei võtnud seda oma teha.

Työ ei ota *onnistuakseen* — töö ei taha korda minna.

Koska tämä ilmiö jo semmoisenaan on omiaan herättämään suurempaa mielenkiintoa, niin otamme siitä puhuaksemme — kuna see nähtus juba niisugusena (s. o. iseenesest) on omane äratama suuremat huvi, siis tahame sellest kõnelda.

10. Suhde[-hteen] — suhe

Siinä *suhteessa* — selles suhtes

Yhteiskunnan *suhteen* — ühiskonna suhtes

Hänen *suhteensa* — tema suhtes

Suhteellisesti — suhteliselt

Suhtautua — suhtuda

Seurauksiin *nähdén* — tagajärgede suhtes, tagajärgi silmas pidades

Siihen nähdén, että..., — sellele vaadates, et...; seda silmas pidades, et...; seda arvestades, et...

Soome juba võrdlemisi arenenud teadusliku ja abstraktse stiili näitena antagu allpool päätükk prantsuse majandusteadlase Charles Gide'i (loe šarl žiid'i) raamatust „*Taloustieteen pääpiirteet*“ (Majandusteaduse pääjooned) J. Forsmani tõlkes.

Greshamin laki (Gresham'i seadus).

Oletteko koskaan tulleet ajatelleeksi, että kaikissa maissa, joissa on kaksi laillista rahalajia liikkeessä, huono raha aina syrjäyttää hyvän rahan. Kuinka eriskummalliselta, jopa mahdottomalta sellainen ilmiö tuntuisikin, niin kuuluu kuitenkin näin muuan taloustieteen omituisimmista laeista, joka lienee omiaan herättämään melkoista mielenkiintoa jokaisessa ajattelevasa ihmisessä. Nimensä se on saanut eräältä Englannin

kuningattaren Elisabethin kanslerilta, joka muka keksi sen kolmesataa vuotta sitten. Tämän tosiasian ja sitä ilmaisevan lain tekee erikoisen (lk. 60,2) omituiseksi se seikka, että ne olisivat käsittämättömät kaikkiin muihin esineisiin paitsi rahaan nähden. Mitenkä yleensä saattaisi (*võiks*) käsittää sen, että ihmisten maku olisi niin turmeltunut, että he siinä suhteessa pitäisivät huonon tavaran hyvää parempana? Yhteiskuntamme taloudellinen järjestys työnvapauksineen (nr. 39) ja kilpailuineen perustuu siihen oléttamukseen, että ihminen kaikissa oloissa on taipuvainen antamaan etusijan tuotteelle, joka on parempilaatuinen, joka parhaiten vastaa¹ hänen tarpeitansa. Miksi hän sitten rahan suhteen toimii päinvastaisella tavalla? Sellaista epäjohdonmukaisuutta emme voi olla ihmettelemättä.

koskaan — kunagi	ni“; genitiiv muutaman —
laillinen — seaduslik	mõne
laji — liik, sort	omituinen — iseäraline, imelik
liike — liikumine; äri	laki [lain] — seadus
huono — halb	melkoinen — kaunis suur
aina — alati	mielenkiinto[-nnon] — huvi
syrjäyttää[-tän] — välja tõr-	Englanti[-lannin] — Inglis-
juda	maa
eriskummallinen — iseäraline,	joka <i>muka</i> keksi — kes <i>olla</i>
veider	e. <i>olevat</i>) leidnud; sõna „mu-
jopa — koguni	ka“ tähendab soome keeles
mahdoton[-ttoman] — vöi-	kaudset kõneviisi; sageli on
matu	tal ka irooniline tähendus
ilmiö — nähtus	keksiä — üles leida, välja mõ-
näin — nõnda	telda, „leiutada“
muuan — üks, mingi; <i>part.</i>	300 vuotta <i>sitten</i> — 300 aastat
muuatta, kuid teised vormid	tagasi
harilikult tähenduses „mõ-	tosiasia — tõsiasi, fakt, tõik

¹ „Vastata“ tähenduses „millegi kohane olema“ (saksa „entsprechen“) nõuab soome keeles partitiivi.

ilmaista[-sen] — avaldada
 erikoinen — eriline
 seikka — asjaolu, seik
 käsittämätön[-ttömän] — aru-
 saamatu
 esine [-een] — asi, ese
 paitsi — pääle, välja arvatud¹
 mitenkä — kuidas
 yleensä — üldse
 käsittää[-tän] — aru saada
 maku [maun] — maitse
 turmeltua[-lun] — rikutud
 saada, rikkuneda
 yhteiskunta[-nnan] — ühis-
 kond

tavara — kaup
 taloudellinen — majanduslik
 järjestys[-ksen] — kord, järg
 kilpailu — võistlus
 perustua — põhjeneda
 oletamus — oletus
 taipuvainen — kalduv
 etusija — eesõigus
 tuote[-tteen] — toode, produkt
 parempilaatuinen — parema-
 laadiline, parema kvalitee-
 diga
 päinvastainen — vastupidine
 epäjohdonmukaisuus — eba-
 järjekindlus

Me lakkaamme kummastelemasta, jos otamme huomioon, että rahalla semmoisenaan ei ole taloudellisessa suhteessa muuta tarkoitusta kuin yksinomaan välittää tuotannon esineiden vaihtoa. Kahdesta hedelmästä valitsemme² mehukkaamman ja kahdesta kellosta sen, joka käy paremmin. Mutta suhteemme rahaan on aivan erilainen: kun näet on kysymys kahdesta erilaatuisesta rahasta, niin on jotensakin yhdentekevää, käyttämekö toista vai toista, sillä me emme niillä tyydytä persoonallisia tarpeitamme. Koska asetamme rahalle vain sen vaatimuksen, että sillä saisimme saamamiestemme ja hankkijamme saavat suoritetuksi, olisimme hyvin yksinkertaiset, jos antaisimme heille parhaimmat rahakappaleemme. Päinvastoin etumme vaatii meitä tähän tarkoitukseen valitsemaan kaikista huonoimmat, ja sen todenteolla teemmekin, sillä edellytyksellä kummin-kin, että saamamiehemme ja hankkijamme eivät voi kieltäytyä

¹ Soome sõna „paitsi“ tuleb ka eesti keele üle võtta tähenduses „välja arvatud“: „kõigi muude esemete paitsi raha suhtes“.

² valitsen — valin, inf. valita (valida); eesti „valima“ on selle da-infinitiivis esineva vormi üldistus, samuti nagu murdeline „valit-seda“ (= valida) on oleviku vormi üldistus.

ottamasta niitä vastaan. Juuri tällaisissa oloissa Greshamin laki pitää paikkansa.

lakata [lakkaan] — järele	tyydyttää[-tän] — rahuldada
jätta, lakata	personallinen — isiklik
kummastella — imestada	vain — ainult, vaid
tarkoitus — eesmärk, otstarve	vaatimus — nõudmine, nõue
yksinomaan — ainult	saamamies — võlauskuja
välittää — vahendada, vahe-	hankkia — muretseda
talitajaks, vahendiks olla	hankkija — kaubamuretseja,
tuotanto — toodang, produkt-	liferant
sioon	suorittaa — ära õiendada, toi-
vaihto[-hdon] — vahetus	metada, ära maksa
hedelmä — [puu]vili,	yksinkertainen — lihtne; liht-
naum[a]	sameelne, kohtlane
mehukas[-kkaan] — mahlakas	rahakappale — rahatükk
aivan — hoopis, koguni	päinvastoin — vastupidi
erilainen — teissugune, erinev	etu [edun] — kasu
näet — nimelt	todenteolla — tõepoolest
erilaatuinen — erisugune	edellytys — eeldus
jotensakin — peaaegu, umbes	kumminkin — siiski
yhdentekevä — ükskõikne	kieltäytyä — keelduda
käyttää[-tän] — tarvitada	pitää paikkansa — paika pida-
toista tai toista — üht või teist	da, õige olla, tõele vastata

Tästä selviää, miksi huono raha pysyy liikkeessä, mutta siitä ei vielä selviää, miksi hyvä raha häviää liikkeestä. Minnekä se sitten joutuu? Hyvä raha häviää liikkeestä kolmella eri tavalla:

1 (ensiksi). Se pannaan talteen. — Kun ihmiset haluavat vastaisen varalle, sattuvia tarpeita varten, säästää rahaa, niin he tässä tapauksessa kyllä noudattavat yleistä sääntöä eivätkä suinkaan ole niin typeriä, että panisivat arkun pohjalle huonoimmat rahansa. He valitsevat mahdollisimman parhaat, koska he pidättävät ne itseänsä varten ja koska nämä tarjoavat heille varminmat takeet. Siinä suhteessa pankitkin menettelevät

aivan samalla tapaa. Jo tälläkin tavalla joku määrä parasta rahaa saattaa (*voib*) hävitä liikkeestä. Tämä nyt puheena ollut ensimmäinen syy ei kuitenkaan vaikuta pysyväisesti, vaan ainoastaan ohimenevästi hyvän rahan katoamiseen.

2 (toiseksi). Ulkomaille suoritetuista maksuista on suhteellisesti tuntuvammat seuraukset. Vaikka jonkun maan onkin suoritettava rahasta vain pieni osa maahan tuotujen tavaroiden arvosta, on kuitenkin aina joku määrä puhdasta rahaa lähetettävä ulkomaille. Mutta kun meillä kotimaisiin ja omille kansalaisillemme suoritettaviin velkoihin nähden on yhtä laillinen oikeus käyttää huonoa kuin hyvääkin rahaa, niin meillä ei ole enää valitsemisen varaa, silloin kun on kysymys ulkomailla tehtyjen ostojen suorittamisesta. Ulkomaalainen saamamies, joka ei ole velvollinen ottamaan vastaan meidän rahaamme, ottaa sen vastaan vain sen todellisen arvon mukaan eli siihen sisältyvän kalliin metallin painon mukaan. Me emme siis saata (*vöi*) lähettää hänelle ala-arvoista rahaa. Kaikesta tästä seuraa, että meidän on säästettävä ala-arvoinen raha sisämaista kauppaa varten, koska se tällä alalla tekee saman palveluksen kuin hyväkin raha, ja varattava hyvä raha ulkomaista kauppaamme varten. Tässä juuri on toinen tärkeä syy hyvän rahan häviämiseen.

3 (kolmanneksi). Nopeimmin saattaa (*paneb*) kuitenkin hyvän rahan häviämään sen myyminen painon mukaan. — Rahan myyminen painon mukaan näyttää puusta katsoen hyvin omituiselta menettelyltä, jonka hyöty tuntuu käsittämättömältä. Se on kuitenkin helposti ymmärrettävissä. Niinpian kuin kullan arvon nouseminen saattaa kultarahan metalliarvon sen nimelisarvoa suuremmaksi, on ilmeisesti edullisempaa käyttää sitä harkkona kuin rahana. Se poistetaan siis liikkeestä ja lähetetään kalliiden metallien markkinoille. Jos pronssin arvo nousisi huomattavasti, niin epäilemättä hävittäisimme koko joukon pronssiesineitä, kelloja, tykkeitä, voidaksemme käyttää hyväksemme niiden metalliarvoa. Tai jos otaksumme, että paperin arvo lisääntyisi melkoisessa määrässä, niin ihan varmaan monta kirjaa otettaisiin kirjastojen hyllyiltä ja myytäisiin makulatuuri-paperin kauppiaille. Aivan samaten on rahan laita. Kun jonkun

kalliin metallin arvo nousee, niin tästä metallista lyödyt rahat, menetettyään (nr. 43) rahaluontonsa, muuttuvat tavaroiksi, joita riennetään „realisoimaan“, se on myymään.

selvitä[-iän] — selguda	varma — kindel
siitä — sellest	tae [takeen], tarv. ainult
joutua[-dun] — sattuda (vähe- haaval), minna	mitm. takeet — garantii, tagatis
eri (ei deklinoeru) — erisugune, eri	menetellä[-ttelen] — talitada, menetella, teha
kolmella eri tavalla — kolmel eri viisil	aivan — üsna
talteen — tallele, paigale, hoiule	puheena ollut — kõne all olnud
haluta [haluan] — soovida	syy (siihen) — põhjus (sel- leks)
vastainen — tulevane, tulev	pysyväisesti — alaliselt, püsi- valt
v-sen <i>varalle</i> — tulevikku sil- mas pidades, tuleviku jaoks	ohimenevä — möödaminev
sattuva — juhtuv, ettetulev	suhteellisesti — suhteliselt
varten (nõuab partit.) — tar- vis, jaoks	seuraus — tagajärg
säästää — hoida (raha)	arvo — väärtus
säästa	kansalainen — (riigi)kodanik, kaaskodanik
tapaus[-ksen] — juhtum	yhtä — niisama
yleinen — üldine	vara — 1) vara; 2) võimalus
sääntö[-nnön] — reegel	velvollinen — kohustatud
noudatan sääntöä — käin reeg- li, seaduse järele	todellinen — tõeline
(ei) suinkaan — (ei) sugugi	(sen) mukaan — (selle) järele
typerä — loll, rumal	eli — ehk
arkku — kirst	paino — raskus, kaal
mahdollisimman parhaat — võimalikult parimad	siis — järelikult
koska — sest et, kuna	ala-arvoinen — alaväärtuslik
pidätän — hoian (endale)	kauppa — kauplus, kaubandus
tarjota[-oan] — pakkuda	palvelus — teenistus
	varata[-raan] — hoida, valmis hoida
	tärkeä — tähtis

saatan — 1) saadan, panen, teen; 2) võin
 puusta katsoen — pääliskaudselt vaadates
 menettely — teguviis, menetelu
 hyöty[-dyn] — kasu
 nimellis-arvo — nominaalväärus, nime järele käiv väärus; t ä h e l e p.: nen-lõpulisel sõnad, nagu „ihminen, kansallinen“ lühenevad lõpulisteks, kui teine sõna liitub nende külge: ihmisarvo, kansallis-teatteri
 edullinen — kasulik
 harkko — metallitükk
 poistaa — kõrvaldada
 markkinat (mitm.) — laat, turg

tykki — suurtükk, kahur
 huomattavasti — märgatavalt
 epäilemättä — kahtlemata
 joukko[-kon] — hulk
 käytän hyväkseni — tarvitan enese kasuks
 tai — või (sidesõna)
 jos — kui
 otaksun — oletan
 lisääntyä[-nnyn] — suurened
 ihan — üsna, hoopis
 varmaan — kindlasti
 kirjasto — raamatukogu
 hylly — riitul
 kauppias — kaupmees, kaupleja
 samaten on rahan laita — samuti on lugu rahaga
 menettää — kaotada
 luonto — loodus; iseloom, laad

Greshamin laki toteutuu seuraavissa tapauksissa:

1. Aina kun kulunutta rahaa on liikkeessä uuden rahan rinnalla.

Juuri tällaisessa tapauksessa Thomas Gresham huomasi puheena olevan lain. Elisabeth-kuningattaren hallitessa oli lyöty uutta rahaa liikkeessä olevan sijaan, joka oli kerrassaan huonontunut, ja hämmästys oli suuri, kun havaittiinkin, että uudet rahat pian hävisivät, kun taas vanhoja vilisi entistä enemmän.

Hallituksen tulee sen vuoksi jo ajoissa ryhtyä toimenpiteisiin lyöttämällä ja leimauttamalla rahansa uudestaan, jotta se pysyisi hyvässä kunnossa, sillä muuten on myöhemmin hyvin vaikeata saada uutta rahaa vanhan sijalle.

2. Aina kun arvonsa menettänyttä paperirahaa on liikkeessä metallirahan rinnalla.

Tässä tapauksessa, ja jos vain paperirahan arvon aleneminen on jotakuinkin tuntuva, metallirahan häviäminen tapahtuu mitä suurimmassa mitassa. Niinpä olemme nähneet, etteivät noiden kahden kalliita metalleja tuottavan maan, Yhdysvaltain (*Ühendriikide*) ja Venäjän pyrkimykset pidättää omassa maassa metallirahaa ole ottaneet onnistuakseen, vaikka he sitä ovat koettamalla koettaneet, syystä että niiden suhteellisesti arvoton paperiraha aina pyrkii sen karkoittamaan tieltään.

3. Aina kun ala-arvoista rahaa on liikkeessä täys[i]arvoisen rahan rinnalla, tai myöskin aina kun täysiarvoista rahaa on liikkeessä yliarvoisen rahan rinnalla. Tässä tapauksessa huonompi raha karkoittaa paremman. Tämä on mieltäkiinnittävin tapaus: näin tapahtuu näet melkein kaikissa maissa, jotka ovat ottaneet samalla kertaa käytäntöön sekä kulta- että hopearahan.

toteutua — tōdeneda, teos- tuda	leimauttaa — tembeldada lasta jotta — et
rinnalla — kõrval	kunto[-nnon]: hyvässä, huono- nossa kunnossa — hääs, hal- vas korras
puheena oleva — kõne all olev hallita[-tsen] — valitseda	sillä — sest
sijaan — asemele	muuten — muidu
kerrassaan — hoopis, koguni	myöhemmin — hiljem
huonontua[-nnun] — minna	vaikea — raske
halvaks, viletsaks	jotakuinkin — kuidagi viisi, natukegi
hämmästys — hämmastus, imetus	tapahtua — juhtuda, sündida mitta — mõõt
havaita[-tsen] — märgata, tähele panna	niinpä — nõnda näiteks
vilistä[-sen] — kubiseda	tuottaa — produtseerida, toota
hallitus — valitsus	pyrkimys — püüe
sen vuoksi — selle pärast	pidättää — tagasi hoida
ajoissa — õigel ajal	vaikka — ehkki
toimenpide[-teen] — abinõu	syystä että — (põhjusel) et
ryhtyä toimenpiteisiin — abi- nõusid tarvitusele võtta	arvoton[-ttoman] — väärtuse- tu, vääritu
lyöttää — lüüa lasta	

pyrkiä[-rin] — püüda	ottaa käytäntöön — tarvituse-
karkoittaa — ära ajada	le võtta
ala-arvoinen — alaväärtuslik,	samalla kertaa — ühel ajal
alaväärne	(v. nr. 68,2)
mieltäkiinnittävä — huvitav	sekä... että... — niihästi...
näin — nõnda	kui ka.
melkein — peaaegu	

Nr. 49.

1. *vaikka* — ehk küll
vaikka kuinka paljon — kui palju tahes; ükskõik kui palju.
 Vaikka hän on rikas, ei hän kuitenkin ole onnellinen.
 Tulfoon *vaikka mitä*, ei tämä poika pelkää — tulgu ükskõik mis (kas või mis), see poiss ei karda.
 Et saa katsoa taaksesi, *vaikka* kuka perässäsi tulisi — sa ei tohi enese taha vaadata, tulgu kes tahes su järel.
2. *maksoi* mitä *maksoi* — maksku mis maksab.
 (Pandagu tähele seda erilist mineviku tarvitamist).
oli miten oli — olgu kuidas on.
 Minun täytyy mennä, *oli* mikä ilma *tahansa* (olgu mis ilm tahes).
Oli ken tahansa, en minä pelkää *mitään*. Kaikki olkoon hänelle sallittu, *toivoipa* (lootku) sitten mitä tahansa.
 Sagedasti lisatakse niisugusel korral *-pa* sellele minevikule.
3. *Jospa* hän eläisi vielä! — oh kui ta veel elaks; peaks ta veel elama.
jos vain se olisi totta — kui see ainult tõsi oleks.
jos kohta hän ei ole kaunis, niin... — *kuigi* ta ilus ei ole, siis...
joskin asianlaita olisi niin — *kuigi* asi oleks nii.
joskaan hän ei tulisi, niin minä kuitenkin menisin — *kuigi* ta ei tuleks, läheksin mina siiski.

Nr. 50.

-s lisatakse sõnadele elavas ja familiaarses kõnekeeles ja see vastab osalt eesti sõnadele „siis, nüüd“.

Mikäs nyt tulee neuvoksi? Mistäs puhe? (Millest jutt?)
 Kuinkas kävi (kuidas siis läks)? Tuoppas (tuo+pa-s — too).
 Kuuleppas! — kuule ometi. Mennäänpäs sinne — läki siis nüüd
 sinna.

Annas tänne — anna n'd siia. Etkös viitsi — kas sa siis ei viitsi?

-os Luulekeeles tarvitatakse seda lõppu käskivas kõneviisis,
 ja sel on teatav pidulikkuse varjund:

Kuullos, Suomi — Kuule, Soome!

Voios *hyvin* — ela hästi, ole terve

ollos huoleton — ole mureta.

Kestäös kesäni kaunis (*kesta*, mu ilus suvi)

jääös tänne tuonemmaksi (jää siia kauemaks)

(Aho.)

-pi *saapi* — saab, *voipi* — võib; *-pi* on sama mis eesti *-b*
 („saab“), *lyöpi* — lööb; neid vorme tarvitatakse mõnikord hari-
 like vormide *saa* või *lyö* asemel. Samuti *onpi* (e. *ompi*) — on;
ompa (= onpa) — on nimelt, on just.

Sõnataletusi.

1. *pappi* — õpetaja; *pappila* — õpetaja elukoht, kirikumõisa
 (pastoraat).

seppälä — sepakoht, sepatalu.

-la tähendab elukohta, kus keegi elab; seepärast on Soomes
 rohkesti la-lõpulisi talunimesid: Mattila (Matti talu), Pietola
 (Pieto talu) jne.

2. *laivasto* — laevastik; *kirjasto* — raamatukogu; *kone* —
 masin; *koneisto* — masinavärk, mehhanism; *ritaristo* —
 rüütliseisus (*ritari* — rüütel).

-sto tähendab millegi kogu või hulka.

3. *tehdä* — teha; aga *teettää* — teha lasta; *kävellä* — jalutada;
kävellyttää — jalutama panna; *pysähtää* — seisma jää-
 da; *pysähdyttää* — seisma panna.

Kõne- ja rahvakeele näitena on alljärgnevas katkend Juhani Aho novellist „Rautatie“ (Raudtee), 5-nda päätüki lõpp. Numbrid on ainult nende sõnade juures, mille soomekeelist kuju joone all ei korraldata; vastasel korral numbrit ei ole. Tundmatud sõnad, millele tähendus ei anta joone all, otsitagu raamatu lõpus leiduvast sõnastikust.

Jo oli puolen aamurupeamaa ¹ aurinko kirkkaalta taivaalta lämmittänyt maantien multaa ja kiviä Isonharjun jyrkässä termässä ². Pettänyt oli Mattia ja Liisaa uni yöpaikassa, makuuttanut ³ pimeässä saunassa isoonpäivään ⁴. Saapa nähdä, ennättääkö enää ⁵ rautatielle? Puolen penikulmaa ⁶ oli vielä Lapinlahden kirkonkylään, tienhaaran ⁷ kohtaan, josta oli, mikä lie vielä ollutkaan ⁸, siihen paikkaan, jossa rautatien likeltä näki, eikä se kuulunut ollenkaan näkyvän vielä tienhaaraan. Puolen päivän aikaan kuului pitävän olla perillä ⁹, jos mieli ¹⁰ nähdä — niin mökissä ¹¹ tiesivät kertoa...

Tavallista kiiruummin astuivat Matti ja Liisa, ponnistellen ¹² mäkeä ylös. Kuumunut ¹³ multa jo Liisan jalkapohjia poltteli ¹⁴, ja Matin kantapäätä ¹⁵ hankasi kenkä. Päivä hellitelli niskaan ¹⁶ sitten melkein kuin keskipäivällä.

— Odotahan nyt, Matti... elähän ¹⁷ nyt semmoista kyytiä... kun olisi otettu hevonen... olisihan se joutanut ¹⁸.

— Mikäs tässä on jalan kävellessä... tässähän tämä menee, kun on mennyt tähänkin asti.

— Kyllä kai tämä menee... vaikka ei taitaisi ¹⁹ sinunkaan kantapääsi enää hyvin kävelyä ²⁰ kaivata.

— Totta kai ²¹ tässä kävellä pitää, ei kai taival istumalla-kaan kulu...

— Eiköhän ²² kuitenkin istuttaisi vähän lepäämään... ei ole istuttu sitten kuin mökistä lähdettiin.

— Joko sinua uuvuttaa? ²³

— Kun ei olisi lähdetty koko matkalle!

— Käännyttäkö ²⁴ takaisin?

— Käydään häntä nyt katsomassa, kun kerran sitä varten on tullut lähdekyksi ²⁵... vaan en minä enää toista kertaa lähde.

— Kyll' on pitkältä vielä tätäkin termää... tuonne ylös..., ka ²⁶, mikä se on tuolla tiepuolessa ²⁷?

— Missä?... kivihän se on...

— Ei, vaan kiven kupeellapa²⁸?.. ihminen!.. Eikö totta niin ole Matliena?

Kuppari-Lienahan²⁹ se istui siinä kiven kupeella maantiejän³⁰ toisella puolen³¹ ja tupakoi lyhyestä savinysästään³².

— No, mistä se on Matliena tähän tullut?

— Tuolta minä tulen Lapinlahdelta päin³³... alkoi kovin raukaisuttaa³⁴ matkan teko, niin rupesin tässä jalkojani lepuuttelemaan³⁵, eikö liene ukkonen ilmassa?

— Mitä asiaa sillä oli Matlienalla Lapinlahdelle?

— Mitäpä sitä³⁶ muuta lienee tänne asti kuin rautatietä katsomaan... pitihän lähteä kerran liikkeelle, kun ovat jo kaikki muut ennen käyneet eikä ne kylissä muusta puhukkaan... niin että häpeähän tuo on hierojalle³⁷, kun muut puhuvat eikä itse tiedä mitään... en malttanut³⁸ olla, niin läksin pyhäiltana käymään...

— Jalanko sitä on kulettu³⁹?

Eipähän sitä köyhällä hevostakaan lie⁴⁰... eikäpähän nuo rikkaat kyytiinsä ottane. Huttulan talon isäntäkin lähti samana päivänä kuin minäkin tänne itsekseen ajamaan⁴¹, vaikka minä tahallani⁴² sen kuullen saunassa käkesin⁴³... olisi se toki toinen ihminen kyytiinsä ottanut, jota kerran olisi niin monta kertaa kupattu⁴⁴ ja hierottu... mutta mitäs rikas huoli... verokset⁴⁵ sarven sijat⁴⁶ sillä on nytkin leveissä leuvoissaan⁴⁷... katsokaapahan, kun satutte (juhtute) näkemään, eikö ole... vaan viimeinen kerta se nyt toki saapi ollakin, että saavat minut siinä talossa saunaan lähtemään⁴⁸, hakekoot muualta (mujalt) kupparin⁴⁹. — Tämä on sitten vielä niin talotonta (taludeta) taivalta koko matka, huokasi Matliena lopuksi.

— Talotonta on taivalta... muutama mökki vaan tuolla tien vieressä.

— Hupsu⁵⁰ sitä on, kun lähtee kaikkien kummituksien⁵¹ tähden tämmöisiä taipalia kulkemaan... pitäisihän nuo vanhan ihmisen uskoa semmoiset katsomattakin... hupsuja olette tekin, kun menette!

— Ei me tiedetä⁵² vielä, jos mennäänkään... ja tokkopa mentäneenkään?

- Minnekäs te sitten menette?
- Lapinlahden kirkkoon me aiottiin⁵³.
- Aikokaapa minne tahansa, mutta rautatielle se teidät kuitenkin riipasee⁵⁴... riipasipahan minutkin...
- Ja näkikö se Matliena sen?
- Näinhän minä.
- Hyvinkös oli? No, minkälainen⁵⁵ se oli?
- Olihan se... kummahan⁵⁶ se oli... kumma, kumma... en minä olisi semmoiseksi uskonut.
- Kulki pyörien päällä?
- Monienkin⁵⁷ pyörien päällä kulki... ja kun me seistiin siinä sen huoneen edessä, jonka eteen ne sen ajaa... ja alettiin⁵⁸ odottaa...
- Mihinkä aikaan se tulee?
- Ei siihen kauvan aikaa ole enää sen tuloon... puolen päivän aikaan se tulee.
- Nyt on kohta jo aamiaisen aika...
- Saatte sitä kiireesti kulkea, jos mieli ennättää näkemään...
- Me aiottiin olla ensin kirkossa ja sitten mennä sitä katsomaan, jos niiksi⁵⁹ tulisi... odottaneehan tuo toki kirkkoajan, ennenkun lähtee... odottihan tuo ennen.
- Odottiko?
- Vettä kulkiessaan odotti kirkon rannassa koko kirkkoajan.
- Sepä se on (seep see on), ett'ei se maata (maad mööda) kulkiessaan näy odottavankaan... tulee ensin aika kyytiä⁶⁰ ja sitten seisoo hyvin vähän aikaa, kun lähtee uudelleen ajamaan... keskellä kirkkoaikaa...
- Vaan minä en lähde, Matti, koko rautatielle, jos pitää keskellä kirkkoaikaa... saat mennä itseksesi⁶¹...
- Milloinkas sinä sen sitten näet?
- Vähät minä siitä⁶², jos en näekkään... ja niinpä tuo jalkojakin pakottaa⁶³, että... en minä rupee sentähden syntiä tekemään!
- Mitäs syntiä siinä?

— Vai ei se syntiä? Mikäs se on sitten syntiä, kun keskellä kirkkoaikaa?...

Matti ei virkannut⁶⁴ mitään, vaikka Liisa odotti, että hän olisi ruvennut väittämään⁶⁵, ett'ei se mitään syntiä ollut, jota Liisa synniksi sanoi.

— Onko se sitten paljo tuolla puolen⁶⁶ kirkon? piti Liisan kysyä, kun eivät muut mitään virkanneet.

— On sinne tienhaarasta vielä hyvästikin ruotsinvirsta.

— Semmoinen matka vielä... tänmmöisessä paahteessa... kun edes⁶⁷ tuulisikaan vähäsen!

— Mistä kohti⁶⁸ se tie eroaa sinne? kysyi Matti.

— Se eroaa... tästä kun vähän matkaa (teed) menette ja laskeutte mäen alle ja nousette toisen mäen päälle, niin sen mäen päältä se eroaa... se lähtee oikeaan käteen⁶⁹ ja tämä tie viepi suoraan⁷⁰ kirkolle... on siinä punaiseksi maalattu viitta⁷¹, joka osoittaa sinne päin, minnekkä mennä... kyllä te löydätte...

Ja löysivätkin Matti ja Liisa tienhaaran etsimättä⁷², siitähän se erosi oikeaan käteen mäen päältä ja niin oli merkit kuin Matliena oli sanonut. Tienhaaraan tultua⁷³ näkyi kirkkokin vähän alempana⁷⁴ laaksossa.

Liisa seisottui sitä katselemaan, mutta Matti kääntyi arvelematta oikeaan käteen.

— Sinnekös sinä menetkin? kysyi Liisa Matin jälkeen.

— Minnekkäs minä sitten?

— Eihän sitä kirkkoaikana... kuulehan... odotahan!

— Eihän nyt vielä mikä kirkko aika... tule, jos tulet... ei tässä jouda⁷⁵ vitkailemaan⁷⁶.

— Voi, hyvä isä!

Mutta Matti yhä meni menemistään⁷⁷ eikä odottanut... sitähän on jumalaton⁷⁸!... ja Liisan täytyi tulla perässä... Eihän tässä tainnut⁷⁹ mikään muukaan auttaa, jos ei mieli erota toisistaan... Vaan missä sitä sitten yhdyttäisi toisensa⁸⁰, kun toinen menisi sinne, toinen tänne... näin vierailta mailla vielä... Ehkä tuolta vielä kirkkoonkin ennättäisi, kun oikein koettaisi olla sukkelana...

— Odotahan, Matti... kyllä minä tulen... älähän jätä!

Ja Matin perään koki Liisa pyrkiä, jaloillaan kiireesti kaaputellen⁸¹ maantien kuumunutta hiekkaa ja hameensa helmoja aina vähän väliä⁸² kouriinsa kooten. Edessänsä kulki Matti, kiireenlaiseen väännätellen⁸³, siniset piikkohousut⁸⁴ haaroistaan vuorotellen veppaisten⁸⁵.

¹ Aeg hommikusöögi eel; kirkas[-kkaan] — hele; ² järsus mäekünkas; ³ magada lasknud, magamas hoidnud; ⁴ kuni „suurepäevan“, s. o. kui päike oli juba kõrges; saa-pa — saab nimelt; v. nr. 23 -han (-hän), -pa (-pä) üle veel kord järele, sest neid tarvitatakse kõnekeeles väga palju; ⁵ veel; ⁶ penikoormat; ⁷ haru; ⁸ josta oli jne. — kust ei tea kui palju sinna paika õige oli, kus..; lie on potentsiaal; potentsiaali üle v. nr. 37; ⁹ päral; ¹⁰ kui lust, kui tahtakse (taheti); ¹¹ hurtsikus; ¹² ponnistella — (jõudu) pingutada; mitte ära vahetada vorme ponnistelen (pingutan) ja ponnistellen (pingutades); samuti: kääntelen (käänlen) — käännellen (kääneldes); ¹³ kuumenenud; ¹⁴ jalataldu põletas; ¹⁵ kanda; hangata[-kaan] — hõõruda; ¹⁶ paistis heledasti kuklasse; ¹⁷ ära nüüd ometi; kyyti[-din] — küüt, sõidutamine; semmoista kyytiä — niisuguse hooga, aika kyytiä — tubli hooga, tuhat nelja; ¹⁸ aega saanud (töö poolest), vaba olnud; ¹⁹ ei taitaisi kaivata — ei vist soovi; samuti: taitaa olla — vist on; ²⁰ kävely — jalutamine, käimine; ²¹ totta kai — tõepoolest, muidugi; taival [taipalen] — tee (kahe puhkuse vahel); ²² kas ju ei, eks; levätä[-pään] — puhkan; ²³ kas sind juba väsitab, kas sa juba väsid; ²⁴ kas pöördutakse (= pöördume) — kõnekeeles on see passiiv vorm mitm. 1. pöörde asemel harilik: me tullaan — me tuleme; me tultiin — me tulime; me ei anneta — me ei anna; ²⁵ kui... kord on mindud; kui kord nii kaugele on saadud, et on mindud; ²⁶ ennäe; ²⁷ tee ääres; ²⁸ kuve[-peen] — kube, äär, külg; ²⁹ Kupu-Leena; ³⁰ kraavi; ³¹ v. nr. 68,2; ³² tupakoida — suitsetada; nysä — piibunosu; ³³ poolt; ³⁴ roidunuks teha, väsitada; ³⁵ puhkama; ³⁶ „sitä“ on rahvalikus kõnekeeles sageli ainult isesuguseks paiksõnaks, mis kõnele annab teatava familiaarse mõnu; ³⁷ hõõrujale, massöörile; ³⁸ läbenud; ³⁹ ka „kuijettu“, sõnast „kulkea“; ⁴⁰ kehval pole ju hobustki; potent. lie, et mõtet pehmemalt, tagasihoidlikumalt väljendada; samuti ottane; ⁴¹ ükski sõitma; ⁴² meelega; ⁴³ käetä [käkeän] — tahtmist avaldada, nõus olla, plaanitseda, tahta; ehk ma küll tema kuuldes saunas seda nõu avaldasin; ⁴⁴ kuputatud; ⁴⁵ värsked; ⁴⁶ asemed; ⁴⁷ leuka (lõug), gen. leuan ehk leuvan; ⁴⁸ saavat... lähtemään — saavad mind nii kaugele, et ma lähen; ⁴⁹ kuputaja; ⁵⁰ tola; „sitä“ üle v. nr. 36; ⁵¹ ettekujutus, vaim, tont; ⁵² v. nr. 24; ⁵³ tokkopa mentäneenkään (potents.) — ei tea, kas üldse minnakse; ⁵⁴ sõnast „aikoa“; ⁵⁵ tõmbab; ⁵⁶ missugune; ⁵⁷ ime; ⁵⁸ pyörä — ratas; ⁵⁹ paljudegi; ⁶⁰ sõnast „alkaa“; ⁶¹ „kui nendeks tuleks“, s. o. kui siis veel on minemise mõte; ⁶² tuhatnelja; ⁶³ ükski; ⁶⁴ ma ei hooli sellest; ⁶⁵ pakottaa jalkoja — jalad valutavad, v. nr. 55,3; ⁶⁶ synti[-nnin] —

patt; ⁶⁴ lausunud; ⁶⁵ vastu vaidlema; ⁶⁶ säälpool; v. nr. ^{68,2}; paahde[-hteen] — kuumus, põletav päike; ⁶⁷ vähemalt; tuulee — puhub tuult; ⁶⁸ kust kohast; erota [eroan] — erinema, lahku minema; ⁶⁹ paremat kätt; ⁷⁰ otse; ⁷¹ teemärk, post; minnekkä (kuhu), sest minne+kä, v. nr. 31,2; ⁷² otsimata; ⁷³ v. nr. 43; ⁷⁴ allpool; ⁷⁵ ei ole aega; ⁷⁶ viivitama, pikaldane olema; ⁷⁷ v. nr. 48; ⁷⁸ jumalakartuseta; ⁷⁹ tainnut ehk taitanut, v. ¹⁹; ⁸⁰ üksteisega kokku saaks; sukkela — nobe, väle; ⁸¹ kaapida, v. ¹²; hiekka — liiv; hame[-een] — kleit, seelik; ⁸² vahete vahel, ikka natukese aja pärast, väikeste vahe-aegade järel; koura — pihk; mitm. illat. kouriinsa — oma pihku, kätte; kogudes, haarates; inf. koota (olev. kokoan ehk kokoon); ⁸³ natuke, kiiresti end väändes; ⁸⁴ kotiriidest, labasest riidest püksid; ⁸⁵ oma harudest kordamööda liperdades, lotendades.

Nr. 51.

Mitus.

Nagu juba eespool seletatud (nr. 17), tarvitatakse mitmust soome keeles teatavais juhtumeis omapärasel kombel (*olen pahoillani* — olen pahane)¹. Selle kohta veel mõningaid näiteid:

1. käydä *vähiin* (vähedesse) — lõpukorrale jõuda, väheks jääda haihtua *loppumattomiin* (lõpmatuisse) — haihtuda, kaduda lõpmatuseni
nousta *maihin* — maile (= maale) tulla (laevast), maabuda.
2. olla *saapuvilla* — saabunud, juures olla
hän on *väsyksissä* — ta on väsinud
hän joutui *väsyksiin* — ta väsis ära.
3. Siihen aikaan oli hänen maineensa *korkeimmillaan* (oma kõige kõrgemal) — sel ajal oli ta kuulsus oma kõrguse tipul. Hänen maineensa nousi silloin *korkeimmilleen*. Silloin lintu *laihimmillaan*, milloin pojat *pienimmillään* — siis lind kõige lahjem, kui pojad kõige pisemad.
4. Poika oli *paitasillaan* — poiss oli särgiväel.
olin *sukkasillani* — olin sukis

¹ Vastupidi tarvitatakse soome kõne- ja luulekeeles mitmuse asemel ainsust: Ne *sanoo* (=sanovat) — nad ütlevad; seinät nousi (= nousivat), katto kohosi (Aho) — seinad tõusid, katus kerkis. Kuid ainsus on alati niisuguses juhtumis kui: Pojalla oli vaaleat hiukset — poisil olid valvakad juuksed (v. Setälä, Lauseoppi nr. 13, muist. 2).

paita — särk, paitanen — särgike, paitasillaan — oma särgikestel (= särgiväel)

5. Samuti ka laste mängude väljendamisel:

Lapsed ovat:

sokkosilla —

pallosilla —

piilosilla —

Lapsed lakkasivat

pallosilta —

Ruvetaanko keilasille? —

Lapsed mängivad:

pimesikku

palli

peitmist, peitust

Lapsed lõpetasid

pallimängu.

Kas hakkame kurni mängima?

Mängu nimetus on ikka *nen-lõpulise* diminutiivi (vähendusvormi) mitmuse käändes.

Nr. 52.

Possessiivsed pronoomenid (-ni, -si, -nsa, -aan, -een jne.)

Neid tarvitatakse eesti keele seisukohalt sageli nagu tarbetumalt (nagu: *pahoillani*, *paitasillani*, *korkeimmillaan*, v. nr. 51). Samuti veel: *täynnänsä* (täis), *on omiaan* (on omane, v. nr. 49,6), *semmoisenaan*, *sinänsä* (niisugusena, v. nr. 49,7) jmt.

Ka mitmeis adverbides: *verkalleen* (pikkamisi), *hiljalleen* (tasakesi), *uudestaän*, *uudelleen* (uuesti), *tarkalleen*, *täsmälleen* (täpselt), *kerrassaan* (tõepoolest, hoopis, läbi ja läbi) jne.

Nr. 53.

Objekt (sihitis).

Soome keeles tarvitatakse rohkem täisobjekti.

Soomlane ütleb:

uskon *sen* (täisobjekt)

tiedän *sen*

lumi peittää *maan*

tunnetko tämän *miehen?*

Eestlane ütleb:

usun *seda* (osaobjekt)

tean *seda*

lumi katab *maad*

kas tunned *seda meest?*

Hänen täytyi maksaa isänsä *velka* (võlg) — ta pidi oma isa *võla* ära maksma.

T ä h e l e p.: tuokoon *hevosen tänne* — toogu *hobune* siia.

Eesti keeles on partitiivil kalduvus saada mingisuguseks üldobjekti käändeks, eriti kui objekt infinitiivist ripub; soome keeles aga on võimalikult täisobjekt¹, mis üldiselt samadel alustel nagu eesti keeles, on ainsuses harilikult genitiivi, erijuhtumeis nominatiivi ja mitmuses alati nominatiivi kujuline. Tegevuse lõpuleviimise otsustamiseks ja toonitamiseks lisatakse eesti keeles verbidele sageli adverbid *ära*, *maha*, *välja*, *üles* jne., millede vasteid soome keeles niisugusel korral harilikult ei ole:

hän tappoi koiran	ta tappis koera <i>ära</i> .
hän jätti hänet	ta jättis ta <i>maha</i> .
hän möi hevosen	ta müüs oma hobuse <i>ära</i> .
me nousimme	me tõusime <i>üles</i> ² .

Nr. 54.

Sõnade järjekord

on soome keeles loomulikum kui eesti keeles. Verbi ei paigutata mitte nii lause lõppu, nagu eesti keeles omal ajal saksa keele mõjul ja osalt nüüdki veel; kuid teiselt poolt ei langeta ka teise äärmusse verbi moodselt ettepoole paigutamiseega, nagu mitmed meil nüüd teevad.

Tähele panna järgmisi iseärasusi:

akka *puhua laverteli* — vanamoor vadistas rääkida³. Samuti kõik niisugused kui:

nauraa *hohotti* — lagistas naerda; verb tuleb niisugusel korral eesti keeles sageli adverbiga tõlkida:

juosta *hölkytteli* — jooksis raskelt, laisalt.

¹ Selle üle pikemalt v. Setälä: Suomen kielen lauseoppi (Soome keele lauseõpetus), päätükk objekti üle.

² Ka eesti keeles tuleks püüda võimalust mööda vältida niisuguste lisasõnade tarvitamist (v. Joh. Aavik, „Eesti õigekeelsuse õpik ja grammatika“, § 275—281).

³ Selle asemel et ütelda: „hevonon on juosta hölkyttänyt penikulman matkan“, üteldakse luulekeeles (eriti Kalevalas) ka: „h. o. juossut hölkyttänyt p. m“ (hobu sörkis penikoorma maa dsooajjt

Rikas *kun* oli, eli hän komeasti — *kuna e. et* (sel põhjusel et) ta rikas oli, elas ta toredasti. *Kun* on põhjuse tähenduses mõnikord selle sõna järel, mis põhjust väljendab.

Tähtsamaid iseärasusi käänete tarvitamises.

Üldiselt tarvitatakse käändeid soome keeles nagu eesti keeleski. Allpool juhitakse tähelepanu vaid mõnedele tähtsamaile erinevustele (genitiiv, v. nr. 36; komitatiiv, v. nr. 39; instruktiiv, v. nr. 42), tuues neist üksikuid tüübilisemaid näiteid.

Nr. 55.

Partitiiv (osastav).

Pääle nr. nr. 28, 30 seletatud iseärasuste pandagu tähele veel järgmisi:

1. Hän on *syntyänsä* (e. *suvultaan*) suomalainen — ta on (oma) sünnilt (süüni poolest) soomlane.
2. Minun tulee ikävä *häntä* (teda) — mul tuleb igatsus tema järele.

minun tulee sääli *häntä* — ... temast hale meel.

minä en mene <i>sinua pakoon</i>	}	— ma ei lähe sinu eest (pakku) põgenema.
minä en <i>pakene sinua</i>		

minä *lähestyin* *mertä* — ma lähenesin *merele*

lähellä *metsää* — metsa lähedal

se *miellyttää* *minua* — see meeldib mulle

ajatteletko joskus *minua* — kas mõtled mõnikord minule

seuraa *minua* — käi minu järele, järgne mulle

sitä *seuraa* — sellele järgneb

siitä *seuraa* — sellest järgneb

ilman *rahaa* — ilma rahata

rakkautta *vailla* — ilma armastuseta

kello on neljännestä *vailla* *kymmenen* — veerand puudub

kümnest, kolmveerand kümme.

3. *minua janottaa* — mul on jänu

minua vilustaa — mul on vilu

minua *naurattaa* — naer kipub mul pääle, mind ajab naerma
 minua *itkettää* — mind paneb nutma
 minua *kummastuttaa* — mind paneb imetlema
 häntä *värisyttää* — tal käivad värinad pääle, teda paneb
 väriseama

jalkaani *pakottaa* — mul jalg valutab jne.

T ä h e l e p a n n a : Suurimmasa osassa Suomenmaata — suuremas osas Soomemaal ehk Soomemaa suuremas osas; tätä nykyä — nüüdsel ajal, praegu; aika vauhtia — tubli hooga.

Minua pienempi — minust väiksem. Komparatiiviga ühenduses on seestütleva asemel partitiiv.

Nr. 56.

Illatiiv (sisseütlev).

Illatiivi ehk sisseütleva tarvitus on soome keeles palju suurem kui eesti keeles. Selle tundmaõppimine on seepärast üli-tähtis.

1. Soome keeles puudub rajav kääne (terminatiiv), näit. eesti „mereni“. Selle asemel on illatiiv + *saakka* (ehk *asti*) või lihtsalt illatiiv.

mereen asti — kuni mereni

siihen asti — kuni siia, siiamani

Miesten lukumäärä nousi kahteen sataan — meeste arv tõusis kahesajani.

2. Järgmised verbid nõuavad illatiivi:

*kuulua*¹ — *kuuluda* (millegi kohta käia)

se kuuluu *siihen luokkaan* — see kuulub sellesse klassi

se kuuluu *siihen* — see kuulub sellesse, siia

aga: se kuuluu *minulle* (allat.) — see kuulub minule (on minu päralt)

joutua — (teatavasse olekusse) tulla, sattuda

joutua vankeuteen — vangi sattuda

joutua riippuvaisuuteen — rippuvusse langeda, iseseisvust kaotada

¹ „kuulua“ tähendab ka „kuulduma (kõlama)“.

suhde[-hteen] — suhe

suhteeni *häneen* oli toverin — mu suhe temasse (ehk tema vastu) oli seltsimehe (oma)

suhtautua siihen — *suhtuda sellele*¹

kymmenen suhtautuu viiteen kuin neljä kahteen — kümme suhtub viiele nagu neli kahele.

kuinka hän suhtautuu *tuohon* kysymykseen? — kuidas ta suhtub sellele küsimusele?

ottaa osaa *siihen* — *sellest* osa võtta

verrata siihen — sellega võrrelda

tyytyä siihen — sellega rahul olla, rahulduda

vaihtaa siihen — sellega vahetada

sekoittaa siihen — segada (= ära vahetada) sellega

tutustua siihen — sellega tutvuda

perehtyä siihen — sellega koduneda, tutvuda

pukea siihen — sellesse riietada

pukeutua siihen — sellesse riietuda

hänen ajatuksensa pukeutuivat *jaloon* *muotoon* — ta mõtted võtsid endale suursuguse kuju

vastata kysymykseen — küsimusele vastata

katsoa häneen — tema pääle vaadata

hän kiinnitti katseensa minuun — ta kinnitas oma pilgu minu pääle

viitata siihen — sellele viidata (tähendada)

vaikuttaa häneen — temasse, temale mõjuda

suuttua häneen — temale vihastada (vihastuda)

luottaa häneen — tema pääle e. temale loota

perustua siihen — sellele põhjeneda

rakastua häneen — armuda temasse

tarttua siihen — sellest kinni haarata

innostua asiaan — asjast vaimustuda

loppua siihen — sellega lõppeda

¹ „suhtuma sellesse“ on halb soomepärasus, niisama halb kui oleks „vastama küsimusse“ (pro „küsimusele“). Peetagu meeles, et soome keel on illatiivne keel, eesti keel aga mitte.

huomautukseni rajoittuu siihen — mu märkus piirdub sellega
 antaa aihetta siihen — selleks põhjust anda (asja anda)
 jne.

Ka neist tegusõnadest tuletatud nimi- ja omadussõnad nõuavad illatiivi: *rakkaus* (häneen), *vastaus* (siihen), *taipumus* (siihen) — *kalduvus*, *innostus* (siihen) — *vaimustus*, *syy* (siihen) — põhjus (selleks), *tyytyväinen* siihen — sellega rahul jne.

Sõnad, mis tähendavad otstarvet ja kõlblikkust millekski: hän kelpaa, kykenee siihen — ta kõlbab selleks kelvollinen siihen — kõlblik selleks kykenemätön siihen — võimetu selleks valmistautua siihen — selleks valmistuda Hän käyttää varojansa *hyviin* tarkoituksiin — ta tarvitab oma varandust häädeks otstarveteks. *mitä siihen tulee* — mis sellesse puutub *siihen nähden*, että... — seda silmas pidades, et... *häneen nähden* — tema kohta, tema suhtes hän on *äitiensä* — ta on oma ema, laadi, ta on emasse.

3. Aega tähendavalt:

siihen aikaan — sel ajal; *noihin aikoihin* — neil aegadel.

En ole nähnyt häntä *isoon aikaan*, *moneen vuoteen* — ma ei ole teda näinud kaua aega, mitu aastat.

Tä he le p. Sel ajal = 1) *siihen aikaan*, 2) *sinä aikana*; illatiiv tähendab enam määramata, essiiv enam määratud aega.

Hinda tähendavalt: tavara myytiin halpaan hintaan, kahteen markkaan — kaup müüdi odava hinna eest, kahe marga eest.

4. **Abverbid:** *tähän tapaan* — sel kombel, viisil; *yhteen ääneen* — ühel häälel; *lukea ääneen* — valjusti, häälega lugeda. *varmaan* — kindlasti; *turhaan* — asjata; *kovaan* — kõvasti, valjusti; *myöhään* — hilja jne.

Nr. 57.

Essiiv (olev).

Nr. 33-ndale lisatagu veel järgmised näited:

Jos minä olisin *isäntänä* — kui ma oleksin *peremeheks*.

Väsyneenä hän istui penkillä — *väsinult* istus ta pingil.

Hän söi kalan *raakana* — ta söi kala *toorelt*.

Veljesi *saattamana* saavuvin sinne — sinu venna poolt saadetult (saadetuna) jõudsin sinna (nr. 40).

Tämä kirje on minulla jo *kirjoitettuna* — see kiri on mul juba kirjutatud.

Essiivi ja illatiivi rohke tarvituse tõttu võib ütelda, et soome keel on lauseõpetuslikult illatiivne ja essiivne keel.

Translatiiv (saav).

1. Tulin vakuutetuksi — „tulin veendunuks“, veendusin, tulin veendumusele
tuli mennyksi — „tuli minduks“, mindi (v. nr. 48)
hän *tuli* köyhäksi, sairaaksi — ta jäi vaeseks, haigeks
hän *tuli* rikkaaksi, onnelliseksi — ta sai rikkaks, õnnelikuks
se *kävi* jo ikäväksi — see läks juba igavaks
hän *pääsi* papiksi — ta sai kirikuõpetajaks
tunsin *itseni terveemmäksi* — tundsin end tervemana (ka: tervemaks).
2. sanoi *itseksseen* — ütles iseeneses (v. nr. 20,³)
asia jäi *sikseen* — asi jäi sekssamaks (pooleli, tegemata).

Nr. 58.

Inessiiv (seesütlev).

Soome keeles tarvitatakse mitmes juhtumis inessiivi sääl, kus eesti keeles on vastavalt -l; näit. *suuressa määrässä* — suurel määral, *tässä muodossa* — sel kujul, metsän *suojassa* — metsa varjul, on *käytännössä* — on tarvitusel, hän on *siinä luulossa*, *vakaumuksessa* — ta on sel arvamisel, veendumusel; olin

kokouksessa, konsertissa — olin koosolekul, kontserdil; hän on *työssä* — ta on tööl; hän auttoi minua huoneeni *järjestämisessä* — ta aitas mind mu toa korraldamisel¹ jne.

tässä *maassa* — sel maal

tässä *tapauksessa* — sel juhtumil (parem oleks ka eesti keeles „ses juhtumis“).

Teiselt poolt: nuoremmalla *iällä* — nooremas eas; hän meni maailmalle — ta läks maailma; hän on toisella *luokalla* — ta on teises (kooli) klassis; hän pääsi luokalta — ta sai järgmisse klassi.

I se ä r a s u s i :

Parta on *piimässä* — habe on piimane, nenä on *noessa* — nina on tahmane.

Tähenduslikud vahed: kaupungissa — linnas, s. o. mitte maal; kaupungilla — linnas, s. o. mitte kodu, väljas.

Elatiiv (seestütlev).

varma }
vakuutettu } siitä asiasta — kindel selles asjas.
siitä syystä, että... — sel põhjusel, et...
varoitaa *siitä* — selle eest hoiatada
hän sai *voista* neljä markkaa — ta sai või eest...
sen *vaikutuksesta* — selle mõjul.

Nr. 59.

Allatiiv (alaleütlev).

1. Se kuuluu minulle — kuulub minule (see on minu päralt). Hän nauraa *minulle* — ta naerab minu üle.
2. **Lõhna, maiku** jne. tähendades:

¹ Niisugust laialdast mine-sõnade (soome -minen) alalütleva tarvitamist kui see eesti keeles on maad võtnud, soome keeles ei ole; sääl öeldakse selle asemel kas -misessa või väljendatakse seda essa-vormiga: „selle teose lugemisel selgus mulle, et...“ — lukiessa (lugedes) tätä teosta minulle selvisi, että...; palutakse nõudmisel ette näidata — pyydetään näyttämään vaadittaessa.

vesi tulee *tervalle* — vesi saab tõrva maigu,
 metsä haiskahtaa *simalle* — mets lõhnab mee järele,
 ruoka haisee (maistuu) *pahalle* — toit haiseb (maitseb)
 halvasti,
 ei juhla *juhlalle tunnu* — või: ei juhla *juhlalta tunnu*, v. 60.

Adessiiv (alalütlev).

Hakkaan *kirveellä* — raiun kirvega.

Kuna soome keeles puudub eesti kaasaütlevale (-ga) vastav
 kääne, siis tarvitatakse selle asemel abinõu tähenduses alal-
 ütlevat (-lla) või — harvem — instruktiivi (-in); v. nr. 42.

Kaasasolemise tähenduses tarvitatakse genitiiv + kanssa:
 kävelessäni puhuin ystäväni kanssa — jalutades kõnelesin oma
 sõbraga.

Nr. 60.

Ablatiiv (alaltütlev).

1. *Minusta* tunduu se niin *kummalliselta* — minu meelest tun-
 dub see nii kummaline (imelik) või kummalisena.
 See, kelle meelest näib, tundub jne., on elatiivis (-sta),
 see, kuidas tundub, näib jne., on ablatiivis (-lta).
 Kala maistui *pahalta* (võrdle nr. 59) — kala maitsis halvasti,
hänestä laulu kuului *rumalta* — tema meelest kõlas laul
 inetumalt
 vesi haisee *tervalta* (või: *tervalle*) — vesi haiseb tõrva järele.
2. Äiti kätki avaimet *lapsilta* — ema peitis võtmed laste
 eest ära
pojalta kuoli isä — *pojal* suri isa
minulta puuttuu rahoja — *mul* puudub raha (rahasid)
3. Lukeminen ei käy *pojalta* — lugemine ei lähe poisil hästi
 korda
 työ ei valmistu *minulta* — töö ei saa *mul* valmis
4. Hän on hyvä *tavoiltansa* — ta on häa oma kommetelt
 heitä oli *luvultansa* 50 — neid oli arvult 50.

5. Maksoin kymmenen markkaa *metriltä* (meetri eest).
6. Nousin kello *viideltä* — töusin kell viis.
7. Lieneekö hän päässyt tulemaan *jäältä* — ei tea, kas ta jääde pärast on pääsnud tulema?
Laulultasi en saa nukutuksi — sinu laulu pärast ei saa ma magama jääda.

Nr. 61.

Abessiivi (ilmaütlevat)

tarvitatakse soome keeles harvemini kui eesti keeles, selle asemel on *ilman* partitiiviga: ilman *rahaa* — ilma rahata; ilman suurempia kustannuksia — ilma suuremate kuludeta.

Ilmaütlev (-tta) esineb harilikult vaid teatavais ütlustes: *rahatta*, *luvatta* (loata); joka *syyttä* suuttuu, se *lahjatta* leppy — kes põhjusest vihastub, see kingitusest lepi (vanasõna); *suuremmitta vaikeuksitta* — ilma suuremate raskusteta.

Suomen kirjakielen kehitys.

Kirjakieli, ollen itsetietoisen ihmisjärjen tuote, on aina jotain keinotekoista ja sovinnasta, jota ei kansa koskaan ole semmoisenaan puhunut; se eroaa suuremmassa tai pienemässä määrin tavallisesta puhekielestä, varsinkin jos se on niin nuori kuin suomi, joka vasta viime vuosisadan keskivälissä on kehittynyt nykyiseen muotoonsa.

Niinkuin Virossa on Suomessakin kansan kielen kohoaminen kirjakieleksi pidettävä uskonpuhdistuksen seurauksena, joka tapahtui kuudennellatoista vuosisadalla. Turun piispalle Mikael Agricolalle (1508—1557) kuuluu se ikuinen ansio, että hän ensiksi taivutti suomenkielen kirjallisuudessa käytettäväksi, joka siihen aikaan, kielen vielä viljelemättömänä ollessa, ei liene hänelle ollut helppo tehtävä. Aloitettuaan kirjallisen toimintansa *Aapiskirjalla* (1542) hän julkaisi vuonna 1548 pääteoksensa, Uuden Testamentin suomennoksen (*Se Usi Testamenti*), joka painettiin Tukholmassa (*Stokholmis*). Ollen pääasiallisesti Turun murretta sisältää Agricolan kieli kuitenkin

paljon itäsuomalaisiakin aineksia. Sen kautta tuli Länsi-Suomen kieli kohotetuksi hallitsevaan asemaan, jossa se melkein yksinvaltiaana pysyi yhdeksänteentoista vuosisataan asti. Samalla huomautettakoon, että suomi, vironkielen kohtaloon verraten, on alusta lähtien (*algusest saadik*) ollut paljon onnellisemmassa asemassa, koska sen käyttäjät kirjallisuudessa ovat useimmiten osanneet sitä äidinkielenään.

Nojautumalla kansankieleen ovat jo ensimmäisetkin kielen-
tutkijat suuremmalla ymmärryksellä käsittäneet sen luonteen,
eikä suomi ole koskaan joutunut niin kamalalla tavalla muu-
kalaisten runneltavaksi kuin viro Müllerin ja Stahlin aikakau-
della. Yhdeksänteentoista vuosisadan alkupuolella joutui suo-
men kirjakieli jonkinlaiseen murroskauteen, joka tunnetaan
murrekiistana. Kun muutamat, joiden etupäässä oli *Renvall*,
tahtoivat perustaa uuden kirjakielen Länsi-Suomen murteelle,
niin toiset taas, erittäinkin *Becker*, pitivät siinä tarkoituksessa
itämurretta parempana, joten yhteen aikaan kielessä vallitsi
melkoinen sekasotku ja vakaantumattomuus. Tämä kiistä
päättyi vasta Lönnrotin kautta, joka yhdisti molemmat periaat-
teet, sillä hänen ansiostaan pääsi Kalevalan kieli, joka on itä-
murretta, suuresti vaikuttamaan yleisen kirjakielen kehityk-
seen, varsinkin mitä sanavarastoon tulee. Niinpä nykyinen
kirjakieli perustuu kahteen eri murteeseen, länsisuomen ja itä-
suomen: muoto-opillisessa suhteessa se nojautuu pääasialli-
sesti länsimurteeseen, mutta itäsuomi taas on sitä jalostutta-
nut ja rikastuttanut puhtaammalla ja aitosuomalaisemmalla
lauserakenteellaan sekä runsaammalla sanavarastollaan. Tästä
lähin on suomenkieli nopein askelin kehittynyt sivistyskieleksi,
joka vähitellen tulee murre-eroavaisuuksia suuresti tasoitta-
maan.

kehitys — arenemine, areng
itsetietoinen — (ise)teadlik
järki (-rjen) — mõistus, aru
keinotekoinen — kunstlik
varsinkin — eriti

sovinnainen — kokkuleppeline,
konventsionaalne
keskivälissä — keskpaigas
kehittyä — areneda
nykyinen — nüüdne, praegune

- muoto — kuju, vorm
 seuraus — tagajärg
 piispa — piiskop
 ikuinen — igavene
 ansio — teene
 ensiksi — esimeseks, esiteks
 taivuttaa — painutada
 viljelemätön — harimatu
 helppo — kerge
 tehtävä — ülesanne
 aloittaa — alata
 toiminta (-nnan) — toiming,
 tegevus
 aapiskirja — aabits
 julkaista (-lkaisen) — aval-
 dada
 suomennos — soomekeelne
 tõlge
 painaa — trükkida
 aines [-ksen] — aine, mater-
 jal
 kautta — kaudu
 kohottaa — tõsta
 hallitseva — valitsev
 asema — seisukoht
 melkein — peaaegu
 yksivaltias [-iaan] — ainuva-
 litseja
 asti — kuni
 samalla — ühtlasi
 huomauttaa — tähendada,
 märkida
 suomi — soome keel
 kohtalo — saatus
 verrata [vertaan] — võrrelda
 koska — sest et, kuna
- tutkija — uurija
 nojautua — toetuda
 luonne [-nteen] — iseloom,
 laad, loomus
 käsittää — käsitada, aru saada
 kamala — kole, hirmus
 muukalainen — muulane
 runnella [-ntelen] — vigas-
 tada, purustada
 viro — eesti keel
 aikakausi [-kauden, -kautta]
 — ajajärk
 jonkinlainen — mingisugune
 murroskausi — murrangjärk
 -kausi [-kauden, part. -kautta]
 tähendab üldse ajajärku:
*kuukausi, vuosikausi, päivä-
 kausi; vuorokausi* ← ööpäev
 kiista — riid, tüli, vaidlus
 etupäässä — eesotsas
 perustaa — põhjendada
 tarkoitus — eesmärk, otstarve
 joten — nõnda et
 vallita [-tsen] — valitseda
 sekasotku — segadus
 vakaantumattomuus — välja-
 kujunemattus
 päätyä — lõppeda
 vasta — alles
 yhdistää — ühendada
 periaate — põhimõte
 sillä — sest
 mitä... tulee — mis puutub
 niinpä — nõnda (nimelt)
 muoto-oppi — vormiõpetus,
 morfoloogia

jalo — suursugune	tästä lähin — säält pääle
jalostuttaa — suursugustada	sivistys — haridus, kultuur
aito — eht-	eroavaisuus — erinevus
rakenne[-nteen] — ehitus	tasoittaa — tasandada, ühtlus-
runsas[-nsaan] — rikas, ohter	tada

Süstemaatiline vormiõpetuse ülevaade.

Siiamaani anti soome morfoloogiast (vormiõpetusest) ainult nii palju, kuipalju seda vaja oli sõnakujude lihtsaks äratundmiseks. Kuid kui tahetakse ise õigeid vorme moodustada, s. o. soome keelt kõnelda ja kirjutada ilma grammatiliste vigadeta, siis on morfoloogia süstemaatiline ja teadlik tundmine paratamatu, sest vaevalt on loota, et õigete vormide täieline tundmine pika lugemise läbi iseenesest tuleb ja nagu vaistuks muutub. Eestlane olemine on soome keelt õppides sageli koguni kahjuks: just oma läheduse ja suure suguluse tõttu mõjub eesti keel segavalt ja teeb, et eestlane kaldub on oma keele vorme ja iseärasusi üle kandma ka soome keele. Seetõttu eestlased isegi kauaegsest Soomes elamisest hoolimata ei kõnele eesti mõjust vaba soome keelt. Palju vigu tehakse eriti astmevahelduses, mille poolest mõlemad keeled nii mõneski suhtes erinevad.

Ainus abinõu selle vastu on seepärast grammatika teadlik äraõppimine, nii raskena ja igavana kui see peakski tunduma. See on seda soovitam, et alles siis, kui grammatilised vormid on täiesti selged, võib täit keeleilu nautida kunstilises kirjanduses.

Neile, kellele sõnade muutmine mitte muul teel ei saa arusaadavaks ega jää meele kui ainult enamvähem mehaanilise harjutuse abil, on soovitatav harjutuseks antud sõnu kirjalikult muuta, esialul täielikul kujul kõigis muutevormides. Pääle üldiste reeglite vaja tähele panna ka väiksemaid eriregleid. Enne kui käsile võtta neid harjutusi, tuletatagu eriti veel kõik astmevahelduse seadused meele ja pandagu tähele, millised käänded on tugevas, millised nõrgas astmes.

Astmevahelduse tabel.

Järgmised kahe silbi vokaalide vahel olevad konsonandid alluvad astmevahelduse seadustele.

Kui tugev aste on:	siis on nõrk aste:	N ä i t e i d:
-kk- -pp- -tt-	-k- -p- -t-	kukko (<i>kukk</i>) — kukon pappi (<i>preester</i>) — papin rotta (<i>rott</i>) — rotan
-k- harilikult aga: 1) -lke- -hke- -rke- 2) -nk- 3) -uku- -yky- -p- -lp- -rp- -t- -ht-	kadunud -lje- -hje- -rje- -ng- -uvu- -vyv- -v- -lv- -rv- -d- -hd-	lukea (<i>lugeda</i>) — luen kulkea (<i>käia</i>) — kuljen rohkenen (<i>julgen</i>) — rohjennut järki (<i>mõistus</i>) — järjen henki (<i>vaim</i>) — hengen luku (<i>arv</i>) — luvun kyky (<i>võime, osavus</i>) — kyvyn tupa — tuvan halpa (<i>odav</i>) — halvan arpa (<i>loos</i>) — arvan sota — sodan lehti — lehden
-lt- -mp- -nt- -rt-	-ll- -mm- -nn- -rr-	silta — sillan kampa (<i>kamm</i>) — kamman kanta — kannan kerta — kerran

Tähele panna: poika — *pojan*; aika — *ajan*; i on j-ks muutunud; aga: *aikoa* (kavatseda) — *aion* (ka aijon); *reikä* (auk) — *reiän*.

ruoka (toit, roog) — *ruuan*; *raaka* (toores) — *raa'an*;
kulkea — *kuljen*, harvemini *kulen*; samuti: *jälki* — *jäljen*,
 harvemini *jälen*;

pelko (hirm, kartus) — *pelon* (vanemas keeles ka *pelvon*);
hauki — *hauen* (murdeliselt *hauven*, samuti kui harilikult *kauan*
 kõrval esineb murdeliselt *kauvan*);

härkä — *härän*; *nälkä* — *nälän*; *märkä* — *märän* (murde-
 line ja vananenud on „härjän, näljän“).

nahka — *nahan* e. *nahkan*; *vihko* — *vihkon* (e. vihon).

Nagu eesti keeles, nii ka soome keeles võib astmevaheldus-
 likud sõnad jagada kahte suure liiki: 1) päripidi astmevahel-
 duslikud, 2) vastupidi astmevahelduslikud.

1. Päripidi astmevahelduslikud on:

a) nominatiiv tugeva-astmeline, genitiiv nõrga-
 astmeline:

nominatiiv *rotta* (rott), genitiiv *rotan*

„ *halpa* (odav), „ *halvan*

b) infinitiiv tugeva-astmeline, olevik nõrga-ast-
 meline:

b) infinitiiv tugeva-astmeline, olevik nõrga-ast-
 meline:

infinitiiv *oppia* (õppida), olevik *opin*

„ *saapua* (saabuda), „ *saavun*

2. Vastupidi astmevahelduslikud on:

a) nominatiiv nõrga-astmeline, genitiiv tugeva-
 astmeline:

nominatiiv *ote* (võte), genitiiv *otteen*

„ *helve* „ *helpeen*

b) infinitiiv nõrga-astmeline, olevik tugeva-ast-
 meline:

infinitiiv *hypätä*, olevik *hyppään*

„ *kelvata* (kõlvata), „ *kelpaan*

Üldiselt esineb astmevaheldus soome keeles palju järjekind-
 lamini ja reeglipärasemalt kui eesti keeles.

Harjutus.

Harjutuseks moodustatagu tugeva-astmelistest vormidest nõrga-astmelised.

a) Tugeva-astmelisest nominatiivist nõrga-astmeline genitiiv: akka (vanamoor), kukka (lill), kaappi (kapp), tapa (viis), hätä, virta (vool, jõgi), virka (amet), pata, suku, laatu (laad), Antti, apu (abi), valta (võim, riik), äiti (ema), kulku (käik), vika, lyhty (latern), rampa, puku (ülikond), kupu (pugu), kupo (kubu), alku, renki (sulane), raaka, laki (seadus), reikä (auk), leuka, kielto, kaupunki, Helsinki, ammatti (amet), iltä (õhtu), kylpy (suplus), pöytä (laud), lanka (lõng). — Näidis: akka — akan.

b) Tugeva-astmelisest infinitiivist nõrga-astmeline olevik: odottaa (oodata), selittää, leppyä, uskaltaa (julgeda), parantaa, aikoa (kavatseda), tahtoa, saapua, murtua, kertoa (jutustada), lentää, tuntua, vääntää, kulkea (käia, kulgeda), purkaa (tühjendada, välja laadida, lammutada), unohtaa (unustada), katsahtaa (järsku vaadata), alkaa, onkia (õngitseda), liukua (libiseda), ymmärtää (aru saada), löytää, näyttää, pyrkiä (püüda), pyytää (paluda), lähteä (minna), repiä, kääntää, kääntyä (pöörduda), antautua, käyttäytyä (käituda), polkea (tallata). — Näidis: odottaa — odotan.

Vastupidise astmevaheldusega sõnu:

c) Tugeva-astmelisest genitiivist nõrga-astmeline nominatiiv (vastupidine astmevaheldus): peitteen (teki), lähteen (allika), säteen (kiire), lampaan, ihanteen (ideaali), seipään (teiba), puhtaan, tarpeen, käänteen, alkeen (alge), palkeen (lõõtsa), rukiin, pohkeen (sääre-marja). — Näidis: peitteen — peite.

d) Tugeva-astmelisest olevikust nõrga-astmeline infinitiiv (lõpp, -ta, -tä): etenen, mätänen, vaikenen, lupaan, rupean (hakkakan), loittonen (kaugenen), pelkään, kampaan (kammin), tempaan, karkaan, taukoan (lakkakan, lõpetan), kokoan (kogun), makaan (laman), lepään (leban), lykkään. — Näidis: etenen — edetä.

e) Tugeva-astmelisest olevikust nõrga-astmeline infinitiiv (lõpp -ella, -ellä): riitelen, soutelen, kuuntelen (kuulan päält), väärentelen (võltsin), kääntelen, jakelen (jagan välja), esittelen, teeskentelen (teesklen), käsittelen, käyskentelen (kain sageli).

— Näidis: riitelen — riidellä.

Harjutuse võti v. raamatu lõpus nr. 74.

Astmevahelduse põhjus. — Aste oleneb sellest, kas silp, mille alguses on konsonant või konsonandirühm, on lahtine või kinnine.

Silp on lahtine, kui ta lõpeb vokaaliga:

kirk/*ko*, kirk/*koi*-hin, ker/*to*-a, kul/*ke*-nut;

neis sõnavormides on silbid -*ko*-, -*koi*-, -*to*-, -*ke*- lahtised.

Silp on kinnine, kui ta lõpeb konsonandiga:

kir/*kon*, kir/*koi*s-ta, ker/*rom*-me, kul/*jet*-tava;

silbid -*kon*-, -*koi*s-, -*rom*-, -*jet*- on kinnised.

Tugev aste on, kui vahekonsonant on lahtises silbis: tupa-na, leikitte-len, käänte-let, uskalta-vat.

Nõrk aste on, kui vahekonsonant on kinnises silbis: tuvas-sa, leikitellä, käännel-kää, uskallat-te.

Aga miks on siis niisugustes lahtiste silpidega sõnades nõrk aste nagu *saada*, *säde*, ja vastupidi tugev aste niisugustes kinniste silpidega sõnades: *saatiin*, *säteen*, *hampaasta*, *lupaamme*, *tupaan*?

See johtub sellest, et need silbid enne olid just vastupidiselt kinnised või lahtised: *saadak*, *sädek*; k-st on veel järel nn. aspiratsioon (v. nr. 2). Mis puutub vormidesse *saatiin*, *säteen* jne., siis oli sääl pika vokaali asemel enne kaks silpi: *saati-hin*, *sätehen*, *hampahasta*, *lupahamme*, *tupahan*, kusjuures siis silbid -*ti*-, -*te*-, -*pa*- olid lahtised. Vahekonsonandi väljalangemisel sulasid mõlemad vokaalid üheks pikaks vokaaliks, kuna aga kord olnud tugev aste edasi püsis.

Sellega seletub niisuguste sõnade päältnäha vastupidine astmevaheldus.

Tähendatagu, et Kalevala keeles niisugused üheks pikaks vokaaliks „kokkutõmbamata“ (kontraheerimata) vormid nagu *tultihin*, *hampahan*, *kotihin* jne. on harilikud.

Astmevahelduseta sõnad. — Tähendatagu, et astmevaheldus esineb ainult neis sõnus, kus vahekonsonandi või -konsonandirühma järel olev lühike vokaal satub sõna muutmisel silpi sulgeva konsonandi ette; kui aga sõna muutmisel kõigis vormides vahekonsonandi või -konsonandirühma järel püsib pikk vokaal või diftong, siis sõnal astmevaheldust ei ole: *vapaa*, *tal-koo* (talgud), *korkea* (kõrge), *kiinteä* (kindel, kõva), *ylpeä* (uhke), *hyppäys* (hüpe) jne. — üldse aa-, oo-, ea[eä]-, aus-[äys]-lõpulised sõnad. Samuti ei ole astmevaheldust sõnus, kus astmevaheldusevõimeline vahekonsonant või -konsonandirühm on kaugel sõna lõpust: *rattoisa* (lõbus), *leppysä* (leplik), *kynttilä* (küünel) jne.

Pääle selle ei ole astmevaheldust ka sõnul, mil vahekonsonandiks sääl, kus astmevaheldus võiks esineda, on lühikesed (ühekordsed) konsonandid (välja arvatud k, p, t), nimelt h, l, m, n, r, s, v: *raha*, *kala*, *ruma* (inetu), *kana*, *terä*, *kesä* (suvi), *kova* jne.

Nr. 63.

Käänmine.

K ä ä n d e d :		L õ p u d :	
Nominatiiv	nimetav	(kes, mis?)	—
Genitiiv	omastav	(kelle, mille?)	-n
Akusatiiv	sihitav	(kelle, mille?)	-n
Translatiiv	saav	(vanasti: kuhu?, nüüd: kelleks, milleks?)	-ksi
Essiiv	olev	(vanasti: kus?, nüüd: kellena, millena?)	-na, -nä
Partitiiv	osastav	(vanasti: kust?, nüüd: keda, mida?)	-(t)a, -(t)ä

Sisekohakäänded:

Illatiiv	sisseütlev	(kuhu; kellesse, millesse?)	-(h)an, -(h)in, -(h)on, jne.
Inessiiv	seesütlev	(kus; kelles, milles?)	-ssa, -ssä -sta, stä
Elatiiv	seestütlev	(kust; kellest, millest?)	

Väliskohakäänded:

Allatiiv	alaleütlev	(kuhu; kellele, millele?)	-lle
Adessiiv	alalütlev	(kus; kellel, millel?)	-lla, -llä
Ablatiiv	alaltütlev	(kust; kellelt, millelt?)	-lta, -ltä
Abessiiv	ilmaütlev	(kellelta; millelta?)	-tta, -ttä
Komitatiiv	kaasaütlev	(kellega, millega?)	-ne (v. nr. 39)
Instruktiiv	viisiütlev	(kuidas, mil viisil?)	-n (v. nr. 42)

Soome komitatiivi eesti keeles ei ole, sest eesti komitatiiv on teissugune. Instruktiiv esineb ainult üksikul sõnul, kuigi rohkemal kui eesti keeles (v. nr. 42).

I liik: vokaaltüvelised kahe- ja mitmesilbilised.

Tugevas astmes olevad vormid on parema ülevaatlikkuse pärast kursiiviga trükitud.

	A i n s u s.	M i t m u s (tunnus i).
Nom. (nimetav) ¹	<i>kirkko</i> kirik	kirikot kirikud
Gen. (omastav)	kirkon kiriku	<i>kirkkojen</i> ehk: <i>kirkkoin</i>

¹ Akusatiiv (sihitav) on siin jäänud nimetamata, sest et see alati on genitiiviga (ainsuses) ja nominatiiviga (mitmuses) sarnane.

Part. (osast.)	<i>kirkkoa</i> kirikut	<i>kirkko-j-a</i> kirikuid
Illat. (sisseütlev)	<i>kirkkoon</i> kirikusse	<i>kirkko-i-hin</i> kiriku- tesse
Iness. (seesütlev)	kirkossa kirikus	kirkoissa kirikutes
Elat. (seestütlev)	kirkosta kirikust	kirkoista kirikutest
Allat. (alaleütlev)	kirkolle kirikule	kirkoille kirikutele
Adess. (alalütl.)	kirkolla kirikul	kirkoilla kirikutel
Abl. (alaltütl.)	kirkolta kirikult	kirkoilta kirikutelt
Transl. (saav)	kirkoksi kirikuks	kirkoiksi kirikuteks
Abess. (ilmaütlev)	kirkotta kirikuta	kirkoitta kirikuteta
Ess. (olev)	<i>kirkkona</i> kirikuna ¹	<i>kirkko-i-na</i> kiriku- tena
Komit. (kaasaütlev)	(ainsuses ei ole)	<i>kirkko-i-ne[nsa]</i> ühes (oma) kiri- kutega

Instruktiiv (viisiütlevat) sellest sõnast ei tarvitata

Järelikult selles liigis on ainsuses järgmised neli käännet tugevas astmes: **nominatiiv**, **partitiiv**, **illatiiv** ja **essiiv**, ja mitmuses viis: **genitiiv**, **partitiiv**, **illatiiv**, **essiiv** ja **komitatiiv**: kirkko, kirkkoa, kirkkoon, kirkkona, kirkkojen, kirkkoja, kirkkoihin, kirkkoina, kirkkoineen.

Kõik muud käänded on nõrgas astmes.

1. **Partitiivi lõpp on -ta**; t on lühike see vokaali ees harilikult kadunud; *ea-* (eä-) lõpuliste sõnade partitiiv on *-eata* ehk *-eaa* (*kauhea* — *kauheata* ehk *kauheaa*), *io-* (iö-) sõnadel, nagu *ilmiö* (nähtus), aga ainult *-iota* (*-iötä*): *valtiota*, *ilmiöta*; samuti *ia-* lõpulistel sõnadel, nagu *ateria* (söömaaeg, söök), *teoria* jne., on ains. partitiiv *-iaa*: *ateriaa*, *teoriaa*.
- 3-silbilistel *a-* (ä-) ja *o-* (ö-) sõnadel on ains. partitiiv *-a* ehk *-ta*: *jumala* — *jumalaa* (ehk *jumalata*); *vahinko* (kahju)

¹ Eesti kirjakeeles moodustub essiiv ikka genitiivi järele ja on sellepärast sageli nõrgas astmes, näit.: „pojana, jõena, lehmana“.

— *vahinkoa* (ehk *vahinkota*); *ystävää* ehk *ystävätä*; samuti 4-silbilistel a-sõnadel, kui kolmanda silbi vokaal on lühike: runoilija (luuletaja) — *runoilijaa* e. *runoilijata*.

2. Illatiivi lõpp on esialgselt olnud *-sen*, millest sai *-hen*, siis e sarnastus h ees oleva vokaaliga; lühikese vokaali ees on h kadunud, pika vokaali ja diftongi ees püsib; näit. (jalkasen — jalkahen — jalkahan —) *jalkaan*; mitm. *jalkoihin* (jalgadesse); aga: isä — mitm. illatiiv (isihin =) *isiin*.

Nõnda deklioneeruvad kõik kahe- ja mitmesilbilised sõnad, mis lõpevad vokaaliga, välja arvatud 1) e-lõpulised, nagu *lähde* (allik), 2) need i-lõpulised sõnad, millede genitiivi lõpus on i asemel e, näit.: järvi — *järven*, leski — *lesken* jne.

Miski muu ei tee selles liigis raskusi kui *mitmus*, eriti kaks selle käänet, nimelt *partitiiv* ja *genitiiv*.

a- ja ä-sõnad.

Kahesilbilised:

a-sõnad: 1) *poika* (mitmuses $a + i = i$) — mitm. partitiiv *poikia*; genit. *poikien* (ehk *poikain*); illatiiv *poikiin*; allat. *pojille* jne.

- 2) *jalka* ($a + i = oi$, kui esimeses silbis on a, e või i) — part. *jalkoja*, gen. *jalkojen* ehk *jalkain*, illat. *-lkoihin*, allat. *-loille*. Samuti: *sana*, *leuka* [leuan], *ranta* [rannan], *laiska* [laiskan], *virta* [virran] — vool, jõgi; ka 4-silbilised: *tóhtorinna*, sest et kõrvalrõhk 3-ndal (eelviimasel) silbil teeb nad kahesilbiliste taoliseks.

ä-sõnad: *härkä* — *härkiä*, *härkien* ehk *härkäin*, *härkiin*, *härkille*. Samuti: *märkä*, *silmä*.

Mitmesilbilised:

3-silbilised a- (ä-) sõnad: *mansikka* — *mansikoita* ehk *mansikkoja*, *mansikoiden* ehk *mansikkojen*, *mansikkoihin*, *mansikoille*.

Tähelepanna: Mitmuse partitiiv ja genitiiv on neis juhtumeis, kus niihästi t-ga kui t-ta lõpud on võimalikud, t- ja d-lõpu puhul nõrgas astmes: *mansikoita*, *mansikoiden*, ja t-ta

lõpu puhul tugevas astmes: *mansikkoja, mansikkojen*. Samuti: *lusikka, kynttilä, pappila* jne.

Mitmuse i eel on tüvel lõpp-a (-ä) o-ks (ö-ks) muutunud niisuguseil mitmesilbilisel sõnul, mil eelviimses silbis on i (nagu *lukija*) või lõppvokaali ees on kaks konsonanti (nagu *leiviskä* — leisik) või kahekordne konsonant (nagu *mansikka* — maasikas), samuti ka sõnas *tavara* (kaup): *lukijoita, leivisköitä, mansikoita, tavaroita*.

Kõigil muil niisuguseil mitmesilbilisel a- (ä-) sõnul on mitmuse i ees lõppvokaal kadunud, harvemini o-ks (ö-ks) muutunud:

matala — *matalia* (ja *mataloita*); *matalien* ehk *matalain* (harva *mataloiden*); *matalille* (ja *mataloille*); samuti: *ankara* (vali, range) ja *avara, omena* (õun), *peruna* (kartul).

Lõppvokaal on mitmuse i ees ikka kadunud sõnadel, millede tüvelõpp on *-ma* (-mä), *-va* (-vä), *-mpa* (-mpä), *-isa* (-isä), näit. *sanoma, tuleva, saava*; *parempi* (tüvi *parempa-*), *kuuluisa*; ka kahesilbilistel, nagu *luoma*, mitm. partit. *sanomia, tulevia, parempia, kuuluisia, luomia, saavia*, genit. *tulevien e. tulevain, sanomien e. sanomain, parempien e. parempain, kuuluisien e. kuuluisain* jne., allat. *sanomille, tuleville, paremmille, kuuluisille, saaville* jne.

ja- (jä-) sõnad (-aja, -oja, -uja, aga mitte -ija):

puhuja (kõneleja) — *puhujia* (ja -joita), *-jien, -jain, [-joiden], -jille* (-joille). Samuti: *rakentaja* (ehitaja), *pihlaja* (pihlakas); ka kahesilbilised: *tuoja, saaja*.

ia- ja ija- (ijä-) sõnad:

asia — *asioita, asioiden e. asiain, asioihin, -oille*; *tekijä* — *-jöitä, -jöiden e. -jäin, -jöihin, -jöille*.

Võõrkeelsed *ia*-sõnad:

teoria — *teorioja, teoriojen e. teoriain, -oihin, -oille*; ka *teorioita, -oiden*.

i-sõnad:

2-silbilised: *pappi* (kirikuõpetaja) — *pappeja, pappien e. pappein, pappeihin, papeille*; samuti: *kuvernööri* (eelviimne silp pikk).

3-silbilised: *tyynyri* — *tyynyreitä*, -rien ehk -rein, -reille;
 samuti: *tohtori*, *professori*, *paperi*; *kaupunki* — *kaupun-
 keja*, *kaupunkien*, -nkeihin, -ngeille.
 -ai: *tiistai* (teisipäev); ains. partit. *tiistaita*, illat. *tiistaihin*;
 mitm. genit. *tiistaiden*; muud mitm. obliikvakäänded lan-
 gevad ainsuse omadega ühte: *tiistaita*, *tiistaihin*, *tiis-
 taille* jne.¹

o (ö)- ja u (y)-sõnad:

2-silbilised, nagu *kirkko*; samuti *luku*, *pöllö* (öökull); ka
 4-silbilised: *lukemisto* (lugemik), *mietiskely* (mõtiskelu).

3-silbilised *aurinko* (päike) — *aurinkoja* (e. -ngoita); *aurin-
 kujen* (e. -ngoiden), -nkoihin, -ngoille; samuti: *tasanko*,
ylänkö (kiltmaa), *luettelo*.

-io (-iö): *kallio* — *kallioita*; *kallioiden* ehk *kallioin*, -oihin,
 -oille; samuti: *ilmiö*, *valtio*.

*Muude käänete moodustamine pää-
 käändeist.*

Ruumi säästmiseks antakse käänmise liikide ehk käändkon-
 dade käsitlemisel ainult p ä ä k ä ä n d e d. Kui need teab, siis
 võib nende järele õigesti moodustada kõik teised käänded.

Ainsuses on pääkäänded: nominatiiv (kes), geni-
 tiiv (kelle), partitiiv (keda) ja illatiiv (kellesse),
 mitmuses genitiiv, partitiiv, illatiiv ja alla-
 tiiv või inessiiv.

Kui ains. illatiiv ei ole antud, siis moodustub see lihtselt
 ains. genitiivi järele selle lõppsilbi vokaali pikendamisega: lapsi
 gen. *lapsen*, illat. *lapseen* (lapsesse).

ttu (tty)- ja tu (ty)-partitsiipide käänmine:

saatu — *saadun*, *saatua*, *saatuun*, *saatuna*, *saadulle* jne.,
 mitm. *saatujen*, *saatuja*, *saatuihin*, *saatuina*, *saaduille* jne. (nii

¹ Nii on alati, kui ainsuse nominatiiv lõpeb i-lõpulise diftongiga:
 välja arvatud nominatiivis ja genitiivis, langevad kõigis muis kään-
 deis ainsuse ja mitmuse vormid ühte; näit. sõnad *koi*, *voi* (v. II liik).

2-silbilised nagu *syöty, tuotu*); **annettu** — *annetun, -ttua, -ttuun, -ttuna, -tulle, -ttujen, -ttuja* e. *-tuita, -ttuihin, -ttuina, -tuille* jne. (nii 3-silbilised); **kirjoitettu** — *tetun, -tettua* jne.; mitm. *-tettujen, -tettuja* (nii 4-silbilised); **käsitelty** — *käsitel- lyn, -ltyä, -ltyyn, -ltyinä, -llylle* jne., mitm. *-ltyjen, -ltyjä, -ltyihin, -ltyinä, -llyille* jne. (nii ltu- ja lty-lõpulised partitsiibid, nagu *lueteltu, esitelty*).

Ainsus.	Näide:	Mitus.
Nom. vika		Part. <i>vikoja</i>
Part. vikaa		Genit. <i>vikojen</i> e. <i>vikain</i>
Illat. vikaan		Illat. <i>vikoihin</i>
Illatiivi lõpposa <i>-an, -en, -in</i> jne. (mõnedel sõnatüüpidel ka <i>-sen</i>) asendamine <i>na-lõpuga</i> annab essiivi: <i>vikana</i> .		Essiivi saab illatiivist, kui lõpp <i>-hin</i> [<i>-in</i> , kui <i>h-d</i> ei ole] ära jätta ja selle asemele panna <i>-na</i> (<i>vikoina</i>), komitatiivi, kui <i>-ne</i> [<i>nsa</i>]: <i>vikoinensa</i> e. <i>vikoineen</i> .
Genit. <i>vian</i> .		Allatiiv: <i>vioille</i>
Kõik ülejäänud käänded moodustuvad genitiivi järele: <i>viassa, vialle, vialla, vialta</i> jne.		Kõik muud mitmuse käänded moodustuvad allatiivi järele.
Ka mitmuse nominatiiv moodustub ainsuse genitiivi järele: <i>viat</i> .		
Harjutuseks dekleneerida:		
<i>luku, niitty, eno, sovinto</i> (kokkulepe), <i>ansio</i> (teene), <i>ranta, lattia</i> (põrand), <i>runoilija</i> (luuletaja), <i>taika</i> (nõidus), <i>oppi</i> (õpetus), <i>perintö</i> (pärandus), <i>märkä, puhuja, tupa, korkea, mansikka, virta, pirtti</i> (talutuba), <i>renki</i> (sulane), <i>tapettu, nähty, kirjoitettu, esitelty</i> .		
II. Ühesilbilised (<i>maa, suo, suu, työ, syy, koi, voi</i>).		
Ains. partitiiv ikka <i>-ta</i> : <i>maata, suota, suuta, työtä, syytä, voita</i> .		
Ains. illatiiv <i>-han, -hen, -hon</i> jne.: <i>maahan, suohon, suuhun, työhön, syyhyn, voihin</i> .		

Mitmuse i ees diftongide ja pikkade vokaalide asemel lühikesed vokaalid: *maissa* (maades), *soissa* (soodes), *suissa*, *töissä*, *syissä*, *voissa*.

Mitm. partit. ja genit.: *maita*, *soita*, *töitä*, *voita* jne., *maiden* ehk *maitten*, samuti *soiden*, *suiden*, *töiden*, *syiden*.

ii-ga ja i-lõpulise diftongiga (*äi*, *oi* jne.) lõppevail sõnul on mitmuse käanded pääle nominatiivi ja genitiivi ühesarnased: *pii* (tulekivi, ränikivi) — *piitä* (piid ja piisid), *koille* (koile ja koidele).

Harjutuseks: *tie*, *puu*, *vyö*, *kyy* (madu), *pyy*.

III. i-sõnad, millele ains. genitiiv on *-en* (näit. *joki* — *joen*).

Ainsus.

1. Nom. *joki* (jõgi)
Genit. *joen*
Part. *jokea*
Illat. *jokeen*

Mitmus.

- Part. *jokia*
Genit. *jokien* e. *jokein*
Illat. *jokiin*
Allat. *joille*.

Kui mitm. partitiiv on *ia*-(*iä*-)lõpuline, siis mitm. illatiiv on *-iin*: *jokia* — *jokiin*.

Kahetüvelised¹.

2. Nom. <i>saari</i> (saar)	Genit. <i>saarien</i> e. <i>saarten</i> .
Genit. <i>saaren</i>	Partit. <i>saaria</i>
Partit. <i>saarta</i>	Illat. <i>saariin</i>
Illat. <i>saareen</i>	Allat. <i>saarille</i> .

Nõnda deklioneeritakse sõnad, millele lõpp-i ees on *h*, *l*, *m*, *n*, *r*, *s*: *riihi* (rehi), *kieli*, *mieli*, *niemi*, *tyyni* (vaikne), *nuori* (noor), *juuri*, *kuusi* (kuusk) jne.

Pandagu tähele, et siiakuuluvail kahetüvelisil sõnul on kaks mitmuse genitiivi: üks vokaaltüveline — *saarien*, *nuorien*, *juurien*, *kielien* jne., teine konsonanttüveline — *saarten*, *nuorten*, *juurten*, *kielten*. Samuti kahetüveline on see järgnevail tüüpidel (*uusi*, *kuusi*, *lapsi*).

¹ Kahetüvelised sellepärast, et neil üks tüvi lõpeb vokaaliga (*saare-*), teine konsonandiga (*saar-*). Ains. partitiiv on alati konsonanttüveline (*saar-ta*).

uni — unen, unta, uneen — unien, unia, uniin, unina, unis-
unessa jne. sa jne.

Samuti: *meri, veri*. Mõlemad sõnad on ä-sõnad (*meressä, veressä*), ainult sõnast *veri* on üks kääne a-ga, ains. partitiiv — *verta*. Sõnal *lumi* [lumen] on ains. partit. *lunta*, mitm. genit. *lumien*, part. *lumia*. Sõnul *meri, veri* on ten-lõpuline mitm. genit. haruldane ja enam teoreetiline.

Ainsus.

Mitmus.

uusi — gen. <i>uuden</i> , part. <i>uutta</i> ill. <i>uuteen</i> essiiv <i>uutena</i>	gen. uusien (e. <i>uutten</i>), part. <i>uusia</i> <i>uusiin, uusina, uusille</i> jne.
käsi — käden, kättä, käteen, kätenä, kädessä	käsien (e. <i>kätten</i>), <i>käsiä, kä-</i> <i>siin, käsinä, käsissä</i>
varsi — varren, vartta ill. <i>vartteen</i> essiiv <i>vartena</i>	<i>varsien</i> e. <i>vartten, varsia, var-</i> <i>siin, varsina, varsille</i>
kansi (kaas) — kannen, kantta ill. <i>kanteen</i> essiiv <i>kantena</i>	<i>kansien</i> (e. <i>kantten</i>), <i>kansia,</i> <i>kansiin, kansina, kansille</i>

Nagu *uusi*, nõnda ka *vuosi* (aasta), *köysi* (köis).

Nagu *kansi* nii ka *kynsi* (küüs), *länsi* (lääs).

Nagu *käsi*, ka *vesi* [veden].

Nagu *varsi*, ka *hirsi* (palk), *pursi* (paat, laev).

Mõnedel kahetüvelistel on kaks essiivi, üks vokaaltüveline, teine konsonanttüveline, näit. sõnast *vuosi* (aasta) — essiiv *vuotena* ja *vuonna* (tulnud vormist „vuot-na“). Samuti: *täysi* (täis) — *täytenä* ja *täynnä*; — *lapsena* (ja *lasna*); *tyynenä* (ja *tyynnä*), *pieni* (väike) — *pienenä* (ja *piennä*), *nuori* — *nuorena* (ja *nuorna*).

Lähemad essiivid esinevad harilikult ainult teatavais ühen-
deis (enamasti ajalises tähenduses), ka luulekeeles: *tänä*
vuonna (sel aastal), *lasna* ollessani (mu lapsepõlves), *täynnä*
(täis) (adverbi tähenduses).

lapsi — lapsen, lasta, lap- lapsien e. lasten, lapsia, lap-
seen, essiiv: lapsena e. siin, lapsina, lapsille
lasna

Veitsi (nuga) — veitsen, veistä, veitse, veitsenä, veit-
sessä, veitselle — veitsien e. *veisten*, veitsiä jne.

yksi — yhden, yhtä, yhteen, yksien (yhten), yksiä, yksiin,
yhtenä, yhdelle yksinä, yksille.

Samuti *kaksi*.

IV. l-, n-, r- ja t-lõpulised sõnad.

Eelmärkus: kahes eelnevas käändkonnas (I, III) on
ainsuse nominat., partit., genit., illat. ja essiiv ja mitmuse
partit., genit., illat. ja essiiv ikka tugevas astmes, kuna
muud käanded on nõrgas. Järgnevais käändkondades on
see peaaegu vastupidi.

Nõrgas astmes on harilikult ainult kaks kääned: ainsuse
nominatiiv ja partitiiv ja mõnel sõnatiübil ka veel ainsuse
essiiv ja mitmuse genitiiv, mis viimased siis on paralleelvor-
mides ühtlasi ka tugevaastmelised.

Eelmistes käändkondades oli nominatiiv tugeva- ja genitiiv
nõrgaastmeline (*seppä — sepän*); järgnevais on vastupidi —
nominatiiv nõrga- ja genitiiv tugevaastmeline (*ruis — rukiin*;
tytär — tyttären).

See päältnäha vastoluline nähtus seletub sellega, et neis
sõnatiüpidel on nominatiivi lõppsilp kinnine ja vastav geni-
tiivisilp lahtine: *ruis* (rukis) — gen. *rukiin* (enne „ruki-hin“),
tytär — *tyttären*.

Ainsus.

- tytär* — gen. *tyttären*
part. *tytärtä*
illat. *tyttären*
essiiv *tyttärenä*
allat. *tyttärele* jne.

Mitmus.

- gen. *tyttären* e. *tytärten*
tyttäriä
tyttäriin
tyttärinä
tyttärille jne.

Samuti: *manner*¹ [manteren], *kannel*¹ [kantelen], *taival*¹ [taipalen].

2. **sydän** — gen. sydämen gen. sydämien e. sydänten
 part. sydäntä sydämiä
 illat. sydämeen sydämiin
 essiiv sydämenä sydäminä
 allat. sydämelle sydämille
- vaikutin** — (mõjur, motiiv)
 gen. vaikuttimen gen. vaikuttimien e. *vaikutinten*
 part. vaikutinta vaikuttimia
 illat. vaikuttimeen vaikuttimiin
 essiiv vaikuttimena vaikuttimina

Samuti: *laidun* [laitumen] karjamaa; *avain* [avaimen] võti; *asujain*[-men] elanik; *alaisin* [alaisimen] alasi; *jäsen* [gen. *jäsenen*] liige; *joutsen*[-enen] luik.

Erand: *lämmiin* (soe) — *lämpimän, lämmintä*; mitm. *lämpimien* (e. -mäin, e. lämminten), *lämpimiä*.

Siia kuuluvad in-lõpulised superlatiivid:

- suurin** (suurim) — suu- suurimpain (suurinten)
 rimman, suurimpien, suurimpia
 suurinta e. suurimpaa suurimpiin, suurimpina, suu-
 suurimpaan, suurimpana, rimmissa
 suurimmassa

Samuti: *pienin* [pienimmän] (kõige väiksem, väikseim),
korkein (kõige kõrgem, kõrgeim).

3. ton-(tön-)sõnad:

- onneton** (õnnetu) — onnet- onnettomien e. -main e. onne-
 toman, onnetonta tonten, -ttomia
 illat. onnettomaan onnettomiin, onnettomina, on-
 essiiv onnettomana e. onne- nettomille
 tonna

¹ Nominatiiv ka *mantere*, *kantele*, *taipale*, millisel kujul need sõnad kuuluvad VI käändkonda.

Samuti: *viaton* (süütu); *kieletön* (keeletu); *olematon*; *selitämätön* (seletamatu); *tuntematon* (tundmatu); *sydämetön* (südametu).

4. nen-sõnad:

ihminen — ihmisen, ihmistä ihmisien e. ihmisten, ihmisiä
illat. ihmiseen ihmisiin, ihmisinä
essiiv ihmisenä ihmisille
Samuti: *toinen*; *suomalainen*; *ihmeellinen* jne.

5. ut-(yt-)sõnad:

lyhyt — lyhyen, lyhyttä lyhyiden e. lyhytten
illat. lyhyeen lyhyihin, lyhyinä
essiiv lyhyenä e. lyhynnä lyhyille
Samuti: *neitsyt* (neitsi); *kuuhut* (kuuke); *päivyt* (päevake, päike).

6. as-(äs-)lõpulised järgarvud:

kolmas — kolmannen, kolmatta kolmansien, kolmansia
kolmanteen, kolmantena kolmãnsiin, kolmansina
kolmanelle kolmansille
Samuti: *neljäs*, *viides*, *kuudes*, *seitsemäs*, *kymmenes* (genit. *kymmenennen*), *sadas*, *tuhannes*, *miljoonas*.

s-sõnade alla kuulub ühe erijuhtumina veel sõna *mies* — *miehen*, *miestä*, *mieheen*, *miehenä* jne., mitm. *miehien* e. *mies-*
ten, *miehiä*, *miehiin*, *miehinä*, *miehille* jne.

V. s-sõnad.

1. as-, is-, os- ja es-sõnad: *jänis* (jänēs); *rikos* (kuritöö, roim).

Samuti: *varis*.

jänis — jäniksen, jänistä jäniksien e. jänisten, jäniksiä
ill. jänikseen jäniksiin, jäniksinä
essiiv jäniksenä jäniksille

us-(ys-)sõnad on kaht liiki: a) need, millede genit. on -uksen(-yksen), b) need, millede genit. on -uden(-yden).

Illatiivis on ainsuses *-seen*, mitmuses *-siin*.

Seetõttu on neil genitiivis pikk vokaal: *säteen*, *kirveen*, *vieraan*, *kauniin* jne.

1. e-sõnad (gen. -een):

tarve — tarpeen, tarvetta	tarpeiden e. tarvetten, tarpeita
tarpeeseen, tarpeena,	tarpeisiin ¹ , tarpeina
tarpeessa	tarpeissa

Samuti: *liike* [liikkeen] — liikumine, äri; *lähde* [-hteen] — allik; *säde* [säteen] — kiir; *ihanne* [ihanteen] — ideaal; *huone* [-een] — tuba; *kirje* [kirjeen] — kiri.

Siia kuulub ka *kevät* (kevade) — *kevään*, *kevättä*, *kevääseen*, *keväänä*, *keväällä* — *keväiden* (e. *kevätten*), *keväitä*, *keväisiin*, *keväinä*, *keväällä* jne.

2. as-, es-, is-sõnad (genit. -aan, -een, -iin):

saapas — saappaan, saapasta	saappaiden e. saapasten, saappaita,
saappaaseen	saappaisiin, saappaina
saappaana	saappaissa

Samuti: *hammas* [hampaan], *seiväs* [seipään] — teivas, *kuningas* [-nkaan]; *ies* [ikeen] — ike.

kaunis — kauniin, kaunist	kauniiden e. -niitten e. kaunisten,
-iiseen, -iina	kauneita e. kauniita
	illat. kauniisiin e. -neisiin
	essiiv kauniina e. kauneina
	allat. kauniille e. kauneille

Samuti: *valmis*, *ruis* [rukiin] — rukis, *nauris* (naeris).
nut-(nyt-)partitsiibid:

saanut — saaneen, saanutta	saaneiden e. -tten, saaneita
saaneeseen, saaneena	saaneisiin, saaneina
saaneessa	saaneissa

Samuti: *syönyt*, *lukenut*, *määrännyt*.

¹ siin-lõpu asemel esineb ka -hin: tarpeihin, saappaihin jne.

Koondeliste sõnade liiki kuuluvad ka niisugused kahesilbilised, mis lõpevad pika vokaaliga: *vapaa* (vaba), *leikkuu* ([vilja]lõikus), *makuu* (lamamine, pikutamane), *Porvoo* (Porvo linn).

<i>vapaa</i> — vapaan, vapaata	vapaiden e. -aitten, vapaita
vapaaseen, vapaana,	vapaisiin, vapaina
vapaassa jne.	vapaille

Harjutuseks deklioneerida: nuori (III, 2); hedelmätön (viljatu) (IV, 3); tiehyt (IV, 5); kirjallisuus (V, 3); varis (V, 1); vaikutin (mõjur, tegur, mõjuv põhjus, motiiv) (IV, 2); sukulainen (IV, 4); luottamus (usaldus) (V, 2); lude (lutikas) (VI, 1); vuosi (III, 2); pengler [penkeren] (peenar, vall, perv, järsk äär) (IV, 1); kude (VI, 1); piennar (VI, 1); tähyt (täheke) (IV, 5); ruis (VI, 2); peloton (kartmatu) (IV, 3); Horatius (V, 2); teollisuus (tööstus) (V, 3); kangas (VI, 2); vaate (riie) (VI, 1); kirjoittanut (VI, 4); sivistynyt (haritud) (VI, 4); kuudes (IV, 6); tuhannes (IV, 6).

Nr. 63 a.

Possessiivsed sufiksids (-ni, -si, -nsa jne.).

Nr. 13-ndas öeldu täienduseks toonitatagu, et -ni, -si, -nsa jne. liitub ainsuse nominatiivis ja genitiivis ja mitmuse nominatiivis alati tugevaastmelisele tüvele.

Nom. käsi + ni = **käteni** (minu käsi), sest tugev aste sõnast *käsi* on „käte-“, nagu see nähtub illatiivist *käteen* (kätte).

Gen. käden + ni = **käteni** (minu käe)

Mitm. nom. kädet + ni = **käteni** (minu käed)

sen tähden, aga *minun tähteni* (minu pärast); *kuullen* (kuuldes); aga *sinun kuultesi*.

Järelikult possessiivse sufiksiga on need kolm käänet täiesti ühesugused, ainult mõtte järele ja lauseühendusest võib aru saada, missugune neist käändeist on mõeldud.

jalkasi tähendab siis 1) sinu jalg, 2) sinu jala, 3) sinu jalad;
miehensä „ 1) tema mees, 2) tema mehe, 3) tema mehed.

Praktiliseks näpunäiteks öeldagu, et I, II ja III, 1. käändkonna sõnadel nende kolme käände puhul -ni, -si jne. liitub ains. partitiivi tüvele (joki, partit. *joke/a* — *jokemme*); lakki (kübar) — lakki/a: *lakkinsa*); III, 2., IV, V ja VI käändkonna sõnadel, mil nominatiiv on nõrgaastmeline, ikka tugevaastmelise tüve, s. o. genitiivi külge (saari — saare/n, *saaremm*, lapsi — lapse/n, *lapseni*, tytär — tyttäre/n, *tyttärenne*, rikos — rikokse/n *rikoksesi*, sugulainen — sugulaise/n, *sukulaisemme*); us- (ehk uus-) sõnadel, millede gen. on -uden (-uuden), on d asemel nimetatud kolmes käändes t: rakkauden, aga *rakkauteni* 1) minu armastus, 2) minu armastuse, 2) minu armastused.

Kõik muud käänded saavad -ni, -si, -nsa jne. külge ilma ühegi muutuseta: *isälleni* (minu isale), *kättäsi* (sinu kätt), *kädessämme* (meie käes), *rakaudestansa* (oma armastusest).

Illatiivi lõpp -n kaob possessiivse sufiksi külgeliitumisel: *käteen* + ni = *käteeni* (mitte „käteenni“), samuti *käteesi* (= sinu kätte), *käteensä*, *käteemme*, *käteenne*.

Kui ains. illatiiv erineb ainsuse partitiivist ainult n-lõpu tõttu, siis on -ni, -si, -nsa jne. külgeliitumisel ka need käänded ühesarnased:

Partitiiv jalkaa + si = *jalkaasi* — su jalga (mida?)

Illatiiv jalkaan + si = *jalkaasi* — su jalasse (kuhu?)

Kui ains. partitiiv on ta-(tä-)lõpuline, siis ühtelangemist ei ole: partit. *kättäsi* (su kätt), illat. *käteesi* (su kätte).

-ksi + ni (-si, -nsa jne.) = *kseni*, -ksesi, -ksensa e. kseen: *ystäväksi* (sõbraks), aga: *ystäväkseni* (minu sõbraks), *ystäväksesi*, *ystäväksensä* e. *ystäväkseen*, *ystäväksemme*, *ystäväksienne*, *ystäväksenne*, *ystäväkseen*; *vaimokseen* (oma naiseks).

Nom. rikkaus (rikkus) — *rikkautensa* (tema e. nende oma rikkus)

Gen. rikkauden — *rikkautensa* (oma rikkuse)

Part. rikkautta — *rikkauttaan* (oma rikkust)

Illat. rikkauteen — *rikkautensa* (oma rikkusesse)

Ess. rikkautena — *rikkautenansa* e. -utenaan

Allat. rikkaudelle — rikkaudellensa e. -delleen
 Transl. rikkaudeksi — rikkaudeksensa e. -dekseen jne.

M i t m u s.

Nom. rikkaudet — rikkautensa (oma rikkused)

Gen. $\left\{ \begin{array}{l} \text{rikkauksien} \\ \text{rikkausten} \end{array} \right. - \left\{ \begin{array}{l} \text{rikkauksiensa} \\ \text{rikkaustensa} \end{array} \right. \text{ (oma rikkuste)}$

Part. rikkauksia — rikkauksiensa e. -iaan (oma rikkusi)

Illat. rikkauksiin — rikkauksiinsa (oma rikkustesse).

H a r j u t u s. Muuda kõigis käändeis: virka [viran] (amet) ja virkanne (teie amet) I; tuttavuus [-uuden] ja tuttavuus + -mme (meie tutvus); aika [ajan] ja aikansa; rikkauteni (minu rikkus); ystävyys [-yyden] ja ystävyytensä (tema, oma sõprus); hammas ja hammas + nne; ihanne [-nteen] (ideaal) ja ihanne + -nsa; apulainen (abiline) + -ni; mies + -nsä.

Nr. 64.

Võrdlusastmed.

Algvõrre (positiiv): iso — suur

Keskvärre (komparatiiv) — *isompi* — suurem

Ülivõrre (superlatiiv): *isoin* — kõige suurem (lõpp *-in*)

-mpi ja *-in* liituvad ikka genitiivi tüve külge:

suuri — [suuren] *suurempi*; rakas [rakkaan] *rakkaampi*;

iloinen — [iloisen] *iloisempi*.

Näiteid:

-a (-ä) + -mpi = -empi	tarkka — <i>tarkempi</i> (terasem)
aga ainult 2-silbilistes.	märkä — <i>märempi</i> (märjem)

aga: matala — *matalampi*, sest sõna on 3-silbiline.

-i + -in	} = in	matala — <i>matalin</i> (kõige madalam)
-e + -in		märkä — <i>märin</i> (kõige märjem)
-a (-ä) + -in		suuri — (suure+in) <i>suurin</i> (kõige suurem)

siisti — (siisti + in) *siistein* (kõige puhtam)
 kaunis — (kaunii + in) *kauniin* e. *kaunein* (kõige ilusam)
 onneton, -*ttomampi*, -*ttomin* (gen. -*ttomimman*)
 uusi, *uudempi*, *uusin* (gen. -*simman*).

Iscärasusi.

hyvä (hää) — { *parempi* [paremman]
 { *paras* [parhaan] e. *parhain* (kõige parem)

palju — *enempi* — *enin* (kõige enam)

pitkä — { *pidempi* — *pisin* (kõige pikem)
 { *pitempi*

moni } — mitu, palju, *useampi* — *usein* (kõige sagedam).
 usea }

useat ihmiset — paljud inimesed

useammat ihmiset — suurem hulk, enamjagu inimesi

useimmat ihmiset — suurim hulk, enamik inimesi

usein on ka adverb tähenduses „sageli“.

Võrdlusastmete deklinatsioon.

suurempi, part. *suurempaa*, gen. *suuremman* (tugev aste:
 suurempa- nõrk: suuremma- I tüübi järele)

suurin, part. *suurinta* [ka: -impaa], ill. *suurimpaan*, ess.
suurimpana, gen. *suurimman* (edasi nagu *suurempi* I tüübi
 järele, v. lk. 124).

siisti (puhas)

Komparatiiv.

Nom. *siistimpi* (puhtam)

Gen. *siistimmän*

Part. *siistimpää*

Illat. *siistimpään*

Iness. *siistimmässä*

jne.

Superlatiiv.

siistein (ka *siistin*)

siisteimmän (*siistimmän*)

siisteintä (e. -*eimpää*)

siisteimpään (*siistimpään*)

siisteimmässä (*siistimmässä*)

jne.

i-tüveliste (-lõpuliste) sõnade superlatiivis tarvitatakse
 -i- asemel -ei- superlatiivi eraldamiseks komparatiivist, kuid

ei-liste vormide kõrval esinevad ka i-lised vormid, eriti kõnekeeles, mistõttu need ühte satuvad komparatiivi vormidega, välja arvatud ainsuse nominatiivis ja nta- (ntä-) lõpulisel partitiivis.

H a r j u t u s. Kirjuta võrdlusastmed sõnadest *outo* (võõras), *kamala* (kole), *köyhä* (vaene), *korkea* (kõrge), *laiska*, *kova*, *kallis*, *selvä*, *luja* (tugev), *ihmeellinen* (imelik), *levoton* (rahutu).

Adverbid.

Lõpp -sti liitub ikka genitiivitüve külge:
suuri[-ren] — *suuresti*; kaunis[-iin] — *kauniisti*;
vilkas[-lkkaan] — *vilkkaasti* (elavalt)
tarkka[-rkan] — *tarkasti* (teraselt, täpselt).

Komparatiivi ja superlatiivi lõpud -mmiin moodustuvad vastavate adjektiivide vormide järele: *suuremmiin* — suuremini, *suurimmin* — kõige suuremini; samuti: *tarkemmin*, *tarkimmin*; *vilkkaammin*, *vilkkaimmin*.

Nr. 65.

Arvsõnad.

P õ h i a r v u d (kardinaalid).	J ä r g a r v u d (ordinaalid).
1. yksi ¹ (gen. yhden, partit. yhtä, essiiv yhtenä, illat. yhteen, iness. yhdessä).	ensimmäinen (gen. -sen).
2. kaksi (kahden, kahta, kahteen; mitm. part. kaksia).	toinen (-sen).
3. kolme (-en, -ea, mitm. part. -ia).	kolmas (gen. kolmannen, part. -matta, illat. -nteen, essiiv -ntena, mitm. part. -nsia).
4. neljä (nr. 62, I liik).	neljäs (neljännen, -jättä jne.).
5. viisi (viiden, viittä, viitenä, viisiä).	viides (viidennen, viidettä, viidenteen, viidentenä jne.).
6. kuusi ² (nagu viisi).	kuudes .
7. seitsemän (gen. -män, part. -mää e. -tsentä).	seitsemäs .

¹ Kõnekeeles harilikult: yks, kaks, viis, kuus.

² Kuusi [-sen] — kuusk.

8. kahdeksan (gen. = nom.; part. -ksaa, mitm. part. -ksia).	kahdeksas.
9. yhdeksän (nagu kahdek- san).	yhdeksäs.
10. kymmenen (gen. -menen; part. -mentä, mitm. -niä).	kymmenes (gen. -menennen).
11. yksitoista (gen. yhden- toista).	yhdestoista (yhdenentoista).
12. kaksitoista jne.	kahdestoista.
20. kaksikymmentä kaksi jne.	kahdeskymmenes. kahdeskymmenes yhdes. kahdeskymmenes kahdes. kolmaskymmenes. neljäskymmenes.
30. kolmekymmentä jne.	sadas (sadannen, sadatta jne.).
40. neljäkymmentä jne.	satayhdes e. sadas yhdes.
100. sata (sadan).	satakahdes e. sadas kahdes.
101. satayksi (sadanyhden).	tuhannes (tuhannennen, tu- hannetta, -nteen, -ntena, -nsia).
102. satakaksi (sadankah- den).	miljoonas (-nannen, -natta, -nanteen, -nantena, -nansia).
1000. tuhat (gen. tuhannen. part. tuhatta, ill. tuhan- teen, mitm. part. tuhan- sia).	viidessadas kuudeskymmenes yhdes.
1.000.000. miljoona.	
561. viisisataa kuusikymmen- tä yksi).	

M ä r k u s. Liitsõnades on kolmi-, neli-, seitsen-, kymmen-; näit. kolmivuotias, seitsentähti, kymmenkunta. — Vanemas keeles on 21, 34, 56 jne. ka yksikolmatta, neljäneljättä, kuusi-kuudetta jne.

Liitsõnades deklioneeruvad mõlemad osad: viidensadan kuudenkymmennen yhden, viittäisataa kuutta kymmentä yhtä jne. Arvsõnades yksitoista, kaksitoista jne. deklioneerub ainult esimene osa: yhdentoista, yhtätoista, yhtenätoista, yhteentoista, yhdessätoista jne.

Suuremais arvudes deklioneerub ainult viimne arvsõna: 4565; gen.: neljätuhatta viisisataa kuusikymmentä viiden.

Murdarvud: $1\frac{1}{2}$ puolitoista (puolentoista, puoltatoista jne.), $\frac{1}{3}$ kolmannes (gen. kolmanneksen, part. -nnesta jne.); $\frac{1}{4}$ neljännes; $\frac{1}{10}$ kymmennes; $\frac{1}{100}$ sadannes; või osa abil: $\frac{1}{5}$ yksi viides osa; $\frac{2}{5}$ kaksi viidettä osaa (gen. kahden viidennen osan e. kahden viides-osan).

Nr. 66.

Pronoomenid (asesõnad).

	Gen.	Part.	Akusat.
1. minä,	minun,	minua,	minut
sinä,	sinun,	sinua,	sinut
hän (tema),	hänen,	häntä,	hänet
me,	meidän,	meitä,	meidät
te,	teidän,	teitä,	teidät
he (nad),	heidän,	heitä,	heidät.

Need on ainsad sõnad, millel on eriline vorm akusatiivi täisobjekti käände jaoks: *minut, sinut jne.*, sest muidu on akusatiiv ainsuses genitiivi, mitmuses nominatiivi sarnane.

Luulekeeles esinevad ka lühemad vormid *mä, sä, multa, sulta* jne.

2. tämä (see)	tuu (too)	se (see)
Gen. tämän	tuon	sen (selle)
Part. tätä (seda)	tuota	sitä (seda)
Illat. tähän (sellesse)	tuohon	siihin (sellesse)
Ess. tänä (sellena)	tuona	sinä (sellena)
Allat. tälle	jne.	sille (sellele)
Elat. tästä		siitä (sellest)
jne.		jne.

Mitus.

Nom. nämä (need)	nuo (nood)	ne (need)
Gen. näiden (nende)	noiden	niiden (nende)
(näitten)	(noitten)	(niitten)

Part. näitä	noita	niitä (neid)
Illat. näihin	noihin	niihin
Ess. näinä	noina	niinä
jne.	jne.	jne.

tämä — see (lähedal olev, saksa „dieser“)

tuu — too, see (kaugemal olev, sk. „jener“)

se — see, sageli *hän* (ta) asemel.

T ä h e l e p a n n a niisugused vormid:

<i>sitä</i> — seda	<i>sinä</i> — sellena
<i>siitä</i> — sellest	<i>siinä</i> — selles

Vormid *tässä*, *tästä*, *tuossa*, *tuosta* (selles, sellest) on ühtlasi adverbid: *tässä* — siin, *tästä* — siit, *tuossa* — sää, *tuosta* — säält.

Seega hoiatatagu pidamast soome vorme *siinä*, *siitä* vasteiks eesti vormidele „siin, siit“. Ei, *siinä* tähendab „selles“: *siinä asiassa* — selles asjas; *siitä* — „sellest“: *siitä asiasta* — sellest asjast; „siit“ on soome keeles „*tästä*, *täältä*“, — „siin“ — *tässä*, *täällä*; ainult erandlikult esineb *siinä* ka tähenduses „siin“.

Luulekeeles: *tää* (= *tämä*), gen.: *tään* (= *tämän*), *nää* (= *nämä*).

3. *kuka* ja *mikä*.

Nom. <i>kuka</i> e.	(<i>ken</i>) — kes	<i>mikä</i> (mis)
Part. (<i>kuta</i>)	<i>ketä</i> — keda	<i>mitä</i> (mida) ¹
Gen. —	<i>kenen</i> — kelle	<i>minkä</i> (mille)
Akus. —	<i>kenet</i> { kelle	<i>minkä</i> (mille)
	<i>kenen</i> { keda	
Illat. (<i>kuhun</i>)	<i>keneen</i> — kellesse	<i>mihin</i> { millesse
		kuhu
Allat. (<i>kulle</i>)	<i>kenelle</i> — kellele	<i>mille</i> (millele)
Ablat. (<i>kulta</i>)	<i>keneltä</i> — kellelt	<i>miltä</i> (millelt)

¹ Üldine küsiv „mis?“ on soome keeles partitiiv „mitä?“

Iness. (kussa)	kenessä	—	kelles	<i>missä</i> {	milles kus
jne.			jne.		
				<i>mistä</i> {	millest kust.

Haruldased vormid on klambreis. Luulekeeles: *mi* (= mikä); *min* (= minkä).

Mitmus.

Nom. kutka (ketkä)	mitkä
Part. (kuita) keitä	mitä
Gen. kenen	{ (keiden) (keitten) minkä jne.
jne.	

- kumpi* (kumb) — *kumman*, *kumpaa* (nagu „parempi“).
jompikumpi (embkumb), *jommankumman*, *jompaakumpaa*.
- joka* (igäüks) ei deklioneeru; *jokainen* [gen. -*sen*] (igäüks) tarvitatakse enamasti üksikult, ilma nimisõnata.
joka (kes, mis — saksa „welcher“) koosneb kahest osast: *jo-ka*; ainult *jo-* deklioneerub:
gen. *jonka*, mitm. nom. *jotka*; muud käänded harilikult ilma -*ka*-ta: *jota* (keda, mida), *johon* (kellesse, millesse), *jossa* (kelles, milles), *jolle* (kellele, millele) jne.; mitmus: *joiden* e. *joitten* (kellede, millede), *joita* (keda, mida), *joihin*, *joissa*, *joille* jne.
- joku* (keegi, mingi, mõni) koosneb kahest osast: *jo-ku*.
Mõlemad osad deklioneeruvad: *jon-kun*, *jotakuta*, *jollekulle*, *johonkuhun*, *jostakusta*; mitm.: *jotkut*, *joidenkuiden*, *joitakuita*, *joihinkuihin*, *joissakuissa* jne.
- jokin* (keegi, ükski, miski, mingi); *kukin* (ku + kin) igäüks, *mikin* (mi + kin) igäüks, mingi. Deklioneeruvad ainult *jo-*, *ku-*, *mi-*: *jonkin*, part. *jotakin* ehk *jotain* (midagi), *jossakin* ehk *jossain*, *johonkin*, (kellessegi, millessegi), *jollekin*, *joksikin* jne. Samuti: *kenenkin*, *kullekin* jne., *minkin*, *mitäkin*, *millekin* jne.

Samuti *kumpikin* (kumbki): *kummankin*, *kumpaakin* jne.

8. *ei kukaan* (ei keegi), *ei mikään* (ei miski) — tarvitatakse ainult eitavais lauseis ja eitavas tähenduses.

Deklineeruvad nagu *kuka*, *ken* ja *mikä*, ainult -kaan (-kään) on -ka (-kä) asemel või liitub juure: *kenenkään* ei kellegi, *minkään* (ei millegi); (ei) *kutkaan* (ei keegi [mitmus]).

k langeb kahe samasuguse vokaali vahel välja ja -aan (-ään) sulab eelmise häälikuga üheks pikaks vokaaliks.

ei [missäkään] = *ei missään* — ei milleski, ei kuskil.

ei [mistäkään] = *ei mistään* — ei millestki, ei kuskilt.

ei [mitäkään] = *ei mitään* — ei midagi.

Samuti: (ei) [yhtäkään] = *ei yhtään* — ei ühtegi.

(ei) *kumpikaan* [ei kumpankaan jne.] — ei kumbki.

Nr. 67.

Verb.

Verbide pööramises (konjugeerimises) mängib samuti suurt osa astmevaheldus. Ühed vormid on nõrgas, teised tugevas astmes: *antaa* — *annan*. Kuid mitte igas konjugatsiooniliigis ehk pöördkonnas ei ole ühed ja samad vormid tugevas või nõrgas astmes. Ka siin esineb nähtus, et vorm, mis ühel pöördkonnal on tugevas, on teises nõrgas astmes ja vastupidi. Seepärast tuleb hoolega silmas ja meeles pidada astmevahelduslike verbiliikide ja -tüüpide astmevahelduslikke suhteid.

Täieline tabel

kertoa — jutustada (I, 2).

Olevik	Minevik	Tingiv kõneviis
kerron	kerroin	<i>kertoisin</i>
(jutustan)	(jutustasin)	(jutustaksin)
kerrot	kerroit	<i>kertoisit, -si</i>
<i>kertoo</i>	<i>kertoi</i>	jne.
kerromme	kerroimme	Potentsiaal
kerrotte	kerroitte	<i>kertonen</i>
		(ma vist jutustan)
<i>kertovat</i>	<i>kertoivat</i>	<i>kertonet, -nee</i> jne.

Partitsiibid.

kerrottava (jutustatav), kerrottu (jutustatud).

II. Infin. kerrottaessa (siis kui jutustati, jutustades).

III infinitiiv.

*kertoma*¹ (jutustatud, jutustamine), *kertoman*¹ (jutustama), *kertomaan* (jutustama), *kertomalla* (jutustamisega, jutustades), *kertomasta* (jutustamast), *kertomatta* (jutustamata), *kerrottaman*² (jutustatama).

IV infinitiiv: *kertominen* (jutustamine).

Antud vormide järele moodustuvad kõik muud:

Infinitiiv I: saad/a, anta/a — saadessa, antaessa; saaden; antaen (infin. II).

Partitsiip I: saa/va, lupaa/va — saama, saamaan jne. (infin. III), saaminen, lupaaminen (infin. IV).

Passiiv: saad/aan, paet/aan — ei saada, ei paeta.

Partitsiip IV: saat/u, valitt/u — saatiin; valittiin; saataisiin, valittaisiin; saataessa, valittaessa; saataman, valittaman.

Käskk.: saak/aa, rangaisk/aa — saakaamme, rangaiskaamme — saakoon, rangaiskoon jne.; eitav: älkää rangaisko.

Üksikasju ja erandeid.

1. Ühesilbilised. I, 1) syön, tuon, vien — minevik; söin, toin, vein; uin — minevik: uin (järelilikult nagu olevik, nii kõigil i-lõpulistel tüvedel); käyn (käin) — kävin (käisin); partitsiip I: saava e. saapa; käyvä e. käypä (käiv); syövä e. syöpä (sööv).
2. Nagu ühesilbilised pöörduvad kõik oin-(öin-)lõpulised verbid: ympäröin (ümbritsen), ikävöin (igatsen), jumaloin (jumaldan) jne.

¹ Tarvitatakse 1) eesti tud-partitsiibi tähenduses, kui sel on tegija-adverbiaal: isän kertoma satu — isa (poolt) jutustatud muinasjutt; 2) harilikult liitsõnades: kertomataito (jutustamiskunst).

² See vorm esineb vanemas (piibli) keeles, eriti rippuvuses sõnast pitää (peab): hänet piti tapettaman — ta pidi tapetama.

I. Ühetüvelised.

	1. Ühesilbilised	2. Mitmesilbilised	1. Kontraheeritud	2. -nen
Olevik	saan	annan[-ntaa]	lupaan -aat -aa	pakenen (põgenen)
Infinitiiv I	saada'	en anna'	en lupaa'	en pakene'
Minevik	sain	annoin[-ntoi]	luvata'	paeta'
Tingiv kõneviis	saisin	antaisin	lupaisin	pakenisin
Potentsiaal	saanen	antanen	luvannen	paennen
Partitsiip I	saava	antava	lupaava	pakeneva
Partits. II	saanut	antanut	luvannut	paennut
Infinit. III	saama	antama	lupaama	pakenema
Käskiv kõneviis	saa'	anna'	lupaa'	pakene'
Passiiv	saadaan	annetaan	luvataan	paetaan
Partitsiip IV	saatu	annettu	luvattu	paettu

' tähendab aspiratsiooni (v. nr. 2,3).

3. Mitmesilbilised.

a) **Olevik**: ains. ja mitm. III pööre on ühetüvelistel tugevas astmes: annan, annat, hän *antaa*, annamme, annatte, *antavat*; eitav vorm nõrgas astmes: en *anna*, en *ota*.

b) **Minevik**: Vaata nr. 19 (a + i = oi; ä + i = i; rientää — *riensin* jne.).

Erand: lähden (lähen) — *lähdin* (e. *läksin*).

Tähendatagu, et on a-tüvelisi verbe, millede mineviku lõpus on -oi- või -i-: *kastaa* — *kastoi* e. *kasti*; *kaataa* (kallata) —

II. Kahetüvelised¹.

3. -tsen	4. -sen	5. -len	6. -ken	7. -ren
valitsen (valin)	rankaisen (karistan)	leikittelen (mängin)	pieksen (peksan)	puren
en valitse'	en rankaise'	en leikittele ¹	en piekse'	en pure'
valita'	rangaista'	leikitellä'	piestä'	purra
valitsin	rankaisin	leikittelin	pieksin	purin
valitsisin	rankaisisin	leikittelisin	pieksisin	purisin
valinnan	rangaissen	leikitellen	piessen	purren
valitseva	rankaiseva	leikittelevä	pieksevä	pureva
valinnut	rangaissut	leikitellyt	piessyt	purrut
valitsema	rankaisema	leikittelemä	pieksemä	purema
valitse'	rankaise'	leikittele'	piekse'	pure'
valitkaa	rankaiskaa	leikitelkää	pieskää	purkaa
valitaan	rangaistaan	leikitellään	piestään	purraan
valittu	rangaistu	leikitelty	piesty	purtu

kaatoi e. *kaasi*; haistaa — *haistoi*, *haisti*; *maistaa* (maitseda) — *maistoi* (e. -sti); paistaa — *paistoi* (e. -sti); maltaa (läbeda) — *maltooi* (e. *maltti*); karttaa (vältida) — *karttooi* (e. *kartti*); -oi-ga vormid on nüüdiskeeles saanud normaalvormideks; sa-

¹ Kahetüvelised sellepärast, et neil on 1) vokaaltüvi: lupaa-, pakene-, valitse-, leikittele-, pure-, piekse-; 2) konsonanttüvi: luvat-, paet-, valit-, leikitel-, pur-, pies-. Need lõppkonsonandid on sarnastunud külgeliitunud lõpu algkonsonandiga (assimilatsioon): paet-nut = **paennut**, valit-nut = **valinnut**, luvat-nen = **luvannen**; vastupidi on lõppkonsonant sarnastunud järgmistes verbitüüpides: rangais-nut = **rangaissut**, leikitel-nen = **leikitellen**, sur-nut = **surrut**, pies-nyt = **piessyt**. I infinitiiv on kahetüvelistel -ta, -lla, -rra; luvata' (enne luvattak, tt asemel on silbi kinnisuse tõttu t); samuti: valit-tak = **valita'**, leikitel-täk = **leikitellä'**, sur-tak = **surra'**.

muti: saattaa — *saattoi* (e. *saatti*); laittaa — *laittoi* (e. *laitti*); taittaa (murda) — *taittoi* (e. *taitti*); auttaa (aidata) — *auttoi* (e. *autti*). Ainult oi: sataa — *satoi*; mahtaa (võia) — *mahtoi* (võis); antaa — *antoi*. Ainult -i: taitaa (osata) — *taisi*.

4. Passiivis muutub tüve lõppvokaal *a* e-ks: (anna-taan) — *annetaan*; tappaa — *tapetaan* jne.; muud vokaalid püsivad ega muutu e-ks: sanoa — *sanotaan*.
5. Iseärasusi: *näen* ja *teen*; infin. I: *nähdä, tehdä*; käskiv kõneviis: *nähkää, tehkää*; passiiv: *nähdään, tehdään*; *nähty, tehty*; *tiedän* (tean), *taidan* (oskan) — *tietänyt* (e. *tiennyt*), *taitanut* (e. *tainnut*); seisoa e. *seistä* (seista).
6. Kontraheeritud (koondelised) tüved¹: *lupaan* — *luvata*. Samuti: *rupean* (-eat, -eaa jne.), infin. *ruveta*, minev. *rupesin*; *kokoan* (luulekeeles ka *kokoon*) — *koota, kokosin, koonnut*. Koondelistel verbidel on ka eitav olevik kõigis vormides tugeva-astmeline: ei *lupaa'*, ei *kokoa'*, ei *rupea'*.

Tingiv kõneviis: *rupeaisin* (e. *rupeisin*), *haluaisin, kokoaaisin* jne.

Koondeliste a-verbide a ei muutu passiivis e-ks (samuti kui eesti keeles): *tempaan* — *temmataan* (tõmmatakse).

7. e-tüvedel (II, 2, 3, 4) on tingiv kõneviis -isin, harvem -eisin: *pakenisin, valitsisin, leikittelin* (harva *valitseisin, leikitteisin*).
8. Pandagu tähele, et teise pöördkonna (II, 1, 2, 3, 4, 5, 6) verbidel on esimese (I, 1, 2) pöördkonna omadega võrreldes paljudes vormides vastupidine aste; näit. I infinitiiv: *antaa* (tugev aste), aga *luvata, paeta*,

¹ Kontraheeritud verbideks nimetatakse neid seepärast, et neis kahe vokaali vahelt konsonant on kadunud: *lupaan* (enne „lubatan“); *kokoan* (enne „kokotan“). Järelikult on nende vormide teine silp olnud lahtine, mistõttu tüvi on püsinud tugevas astmes. Minevik *lupasi* oli enne *lupati*; lõpp -ti on -si-ks muutunud. Mineviku lõpp on siis esialul ainult -i- olnud. Eesti keeles on see kontraheeritud verbide -si üldse üldistatud mineviku tunnuseks enamikul verbidel: „andsin, lugesin“ jne.

leikitellä (nõrk aste); *olevik annan* (nõrk), *aga lupaan*, *pakenen*, *leikittelen* (tugev).

Kirjuta harjutuseks täielised konjugatsioonitabelid järgmistest sõnadest (I tähendab liiki tabelis, nr. — enne raamatu keskel antud reegleid). Mõnedest sõnadest on antud olevik (*luen*) jne., mõnedest I infinitiiv (*hakea*) jne.

luen (I, 2; nr. 19₁); *autan* (I, 2; nr. 19₁); *puhallan* (I, 2; nr. 19₂ b); *vartioin* (I, 1; nr. 19₁); *luoda* (I, 1; nr. 19₂ c); *tempaan* (II, 1); *lankean* (II, 1, märkus 6); *vaieta* (II, 2); *hara-voitsen* — *rehitsen* (I, 3); *juoksen* (II, 6); *kantelen* (II, 5); *suren* (II, 7); *maata* (II, 1); *kykenen* (II, 2); *oikaisen*; *punnitsen* (I, 2); *vaihtelen*; *kumartaa* (I, 2; nr. 19₂ b); *kerkiän* (II, 1) (*jöuan*); *pesen* (II, 4); *häviän* (II, 1).

Nr. 68.

Adverbe ja kaassõnu.

1. Üldiste kohakäänete (essiivi, partitiivi ja translatiivi) esialgne kohakäände tähendus on säilinud ainult mõnedes adverbides.

Essiiv (kus?)	<i>takana</i> (taga)	lähempänä (lähemal)
Partit. (kust?)	<i>takaa</i> (tagant)	lähempää (lähemalt)
Transl. (kuhu?)	<i>taakse</i> (taha)	lähemmäksi (lähemale).

Translatiivi asemel on niisugustel sõnadel sageli s-lõpuline l a t i i v : *kaucas* (kaugele), *ulos* (välja), või aspiratsiooniga: *taa'* (taha), *ulomma'* (kaugemale välja, enam väljapoole).

Samuti: *kaukana* (kaugel), *karukaa* (kaugelt), *kaucas* (kaugele); *kotona* (kodu), *kotaa* (kodunt), *kotiin* e. *kotia* (koju); *kauempana* (kaugemal), *kauempaa* (kaugemalt), *kauemmaksi* e. *kardemmas* (kaugemale); *syksympänä* (enam sügise poole), *syksympää*, *syksymmäksi* e. *syksymmä* jne.

2. *suuressa määrin* — suurel määral
sillä tapaa — sel kombel.

Siin on nimisõna teises käändes kui seda määrav omadus- või asesõna: *määrin* — instruktiiv, *tapaa* — partitiiv. Loomulik

oleks: *suuressa määrässä, sillä tavalla*, nagu seda eelmise kõrval tarvitataksegi. Niisugune nähtus tuleb sellest, et omadus- või asesõna on peetud nimisõnaks, millest järgnev nimisõna ripub.

Samuti: *samalla kertaa* — samal korral; *hyvissä ajoin* — „häädel aegadel“, s. o. varakult, õigel ajal; *toiselta puolen* — teiselt poolt; *näillä paikoin* — neis kohtades jne.

3. Nagu eesti keeles, on soome keeleski eessõnu vähe; nende asemel on käänded või tagasõnad, mis enamasti nõuavad genitiivi.

luona — juures; *luota* — juurest; *luo* ehk *luokse* — juure.

Piibli keeles: *tykönä, tyköä, tykö* = luona jne.

M ä r k u s : Genitiivi nõudvate tagasõnade külge võivad liituda -ni, -si, -nsa; minun *luonani* — minu juures; *luoksesi* — sinu juure.

muassa, mukana — kaasas, ühes; *mukaan* — kaasa; Antin *muassa* — Anttiga; *muun muassa* — muu seas; aalto vei *mukanaan* — laine viis enesega; tule *mukaan* — tule ühes, kaasa! Ottakaa minut *mukaanne* — võtke mind kaasa.

NB: sen *mukaan* — selle järele, seda mööda; *mielensä mukaan* — oma tahtmist, meelt mööda; lain *mukaan* — seaduse järele.

lasten *kera* e. *kanssa*¹ — lastega; *kanssani* — minuga.

kirkon *ohi* e. *ohitse* — kirikust mööda.

sen *ohella* e. *ohessa* — selle kõrval, ühes sellega.

vieressä — ääres, kõrval; *vierestä* — äärest; *viereen* — ääre, kõrvale; hän seisoi *vieressäni* — ta seisis mu kõrval.

rinnalla, -lta, -lle = *vieressä*. Istuin hänen rinnallaan — ta kõrval.

perässä, -stä, -ään — järel, järeelt, järele: isän *perässä* — isa järel (käia); viikon *perästä* — nädala pärast; huusi hänen *perästään* — hüüdis talle tagant järele; tultiin isän *perään* — tulditi isa järele.

¹ Kanssa tähenduses „ka“ on labane ega ole kirjakeeles soovitatav; selle asemel on -kin või myös(kin): hän oli kanssa (ka kanns') siellä = myöskin siellä.

jällessä, jälestä, jälkeen — järel, järele (ruumi ja aja poolest); *sen jälkeen* — selle pääle, selle järele.

penikulman *päässä* — penikoorma kaugusel; huuto kuului kilometrin *päähän* — hüüd kuuldus kilomeetri kaugusele; kilometrin *päästä* — kilomeetri kauguselt.

välissä, -stä, väliin — vahel, -lt, -le; *välillä, -ltä, -lle* = *välissä*; *välistä* — ka „vahel“ (mõnikord).

Samuti: *päällä, -ltä, -lle* (pääl); *sisässä, -stä, sisään* (sees, seest, sisse); *seassa, -sta, sekaan* (seas, seast, sekka); *takana* (taga), *takaa* (tagant), *taakse e. taa* (taha); *alla* (all), *alta* (alt), *alle* (alla); *edessä* (ees), *edestä* (eest), *eteen* (ette); *edellä, edeltä, edelle* (eel, eelt, eele).

sen tähden — selle pärast; *minkätähden* — mispärast; *sinu tähtesi* — sinu pärast.

sen vuoksi, sen takia — selle pärast; *hänen vuoksi*¹ — tema pärast.

sen johdosta — sel puhul, selle tagajärjel, sel põhjusel; *hänen kuolemansa johdosta* — ta surma puhul, põhjusel.

sen puolesta — selle poolest; *hänen puolestaan* olen huoleton — tema poolest olen mureta; *minä puolestani* — mina omalt poolt.

suhteen v. nr. 48, 10.

Partitiivi nõuavad järgmised tagasõnad:

kaupunkia *kohti* e. *kohden* — linna poole

minua *kohtaan*² — minu vastu, kohta

jokea *myöten* — jõge mööda

rahoja *vaiilla* — ilma rahata

sitä *varten* — selle tarvis

minua *vastassa* (vastas), minua *vastaan* (vastu).

Järgmised partitiivi nõudvad tagasõnad võivad olla ka eesõnad:

sitä *paitsi* (pääle selle); *paitsi* minua (pääle minu)

¹ i-lõpuliste tagasõnade külge ei liitu -ni, -si, -nsa; sellepärast ka: *hänen läpi*; ka — meidän *kesken* — meie keskel.

² Partitiivi nõudvate tagasõnade külge ei liitu -ni, -si, -nsa.

jokea *pitkin* (piki jõge); *pitkin* tietä (teed mööda)
 sitä *vastoin* (selle vastu); *vasten* e. *vastoin* tahtonsa —
 vastu oma tahtmist.

Eessõnad, mis partitiivi nõuavad:

ennen sinua — enne sind

ilman rahoja — ilma rahata

kesken kaikkea — kõige keskel, keset kõike

vastapäätä kirikkoa — kiriku vastas, kirikule vastamisi.

Järgmised partitiivi nõudvad eessõnad võivad oma tähendust
 muutmata olla genitiivi nõudvad *t a g a s õ n a d*:

keskellä [-*ttä*, -*lle*] kylää; ka: kylän *keskellä*.

liki, *likellä*, *lähellä* [-*ttä*, -*lle*] rautatietä; ka: rautatien *likelä*, *lähellä*.

sisä-, *ulkopuolella*, *tällä*, *tuolla puolella* kaupunkia (sees-,
 väljaspool, siin-, säälpool linna); ka: kaupungin *sisäpuolella*
 jne.; soudella *ympäri* järveä (järve mööda edasitagasi sõuda);
 aga: järven *ympäri* (ümber järve).

Genitiivi nõuavad järgmised eessõnad, mis ühtlasi on ka
 tagasõnad:

halki Suomen — põiki läbi Soomemaa.

kautta maan — üle maa (kuulus); kuid: Helsingin *kautta* —
 Helsingi kaudu.

kesken puheen — kõne keskel.

läpi seinän e. seinän *läpi*.

poikki lahden e. lahden *poikki* — põiki üle lahe.

yli tuvan e. tuvan *yli* — üle toa.

ympäri saaren; harilikum: saaren *ympäri*.

Sidesõnad (konjunktsioonid).

ja; *ynnä* (algupäraselt essiiv sõnast „yksi“) — ühes, ja: viisi
ynnä kolme tekee kahdeksan.

sekä — ja: *isä* *sekä* äiti.

sekä isä *että* äiti — niihästi isa kui (ka) ema.

-*ka*, -*kä* (eitusega sõna sidudes eelmisega); en näe *enkä* kuule
 — ma ei näe ega kuule.

- saati, saatikka* — liiatigi, saadik, saati.
jopa, vieläpä — koguni, päälegi.
eli, elikkä — ehk (samasuguseid, identseid mõisteid sidudes)
tai, tahi, taikka — või (erinevaid, erisuguseid mõisteid ühendades): *elämä tai kuolema* — elu või surm.
joko hän tahi sinä — kas tema või sina.
vai — või (küsites): *tuletko vai jäät?* — kas tuled või jääd?
mutta — aga, kuid; *vaan* — vaid (eitava lause järel); *hän vaan e. vain* — tema ainult, tema vaid.
taas — jälle
kuitenkin, kumminkin, sittenkin — siiski.
sentähden, siksi — sellepärast.
siis — järelikult, siis.
niin — siis (päälauset alustades): *jos sinä jäät, niin minä menen* — kui sina jääd, siis mina lähen.
sillä — sest.
että — et; *jotta* — (seks) et.
jos¹ — kui (tingimust tähendades); *joskin* — kuigi; *jospa* — oh kui: *jospa hän tulisi!* — oh kui ta tuleks!
kun — kui (aega tähendades).
kun, koska, — et, kuna (põhjust tähendades): *kun (koska) sinä jäät, niin minä lähden* — et (kuna) sina jääd, siis lähen mina; *rikas kun oli, niin ...* — et ta rikas oli, siis ...
niinpiankun — nii pea kui.
kunnes — kuni.
vaikka — ehk küll, ehkki.

Nr. 69.

Erineva tähendusega sõnad.

(Lisanguid nr. 8-le.)

Eelmärkus: soome sõnad on trükitud *kursiiviga*, eesti sõnad harilikku kirjaga.

a) A sesõnad ja adverbid:

¹ jos jonkunlaisia — kõigesugust; jos jossakin — igal pool.

tämä — see (tema = hän)
nämä — need (nemad = he)
monet — mitmed (mõned = muutamat, jotkut)
missä — kus (mis = mikä, mitä)
kas — vaat (kas = -ko, kö)
jo — juba (ju = -hän, -kän: onhan — on ju)
pois — ära (poiss = poika [gen. pojan])
aina — alati, ikka.

b) *N i m i s ö n a d :*

kirja — raamat (*raamattu* — piibel)
kirje — kiri
talo — maja; *maja* — öömaja, häärber, vöörastemaja
huone — tuba
linna — kindlus, loss; *kaupunki* — linn
oja — kraav; *puro* — oja
äiti — ema (eit — *eukko*)
isäntä — peremees
emäntä — perenaine
ilo — rõõm; *kauneus* — ilu, iludus
murhe — kurbus; *murhenäytelmä* — kurbmäng
huoli — mure
arvo — väärtus; *lukumäärä* — arv
järki [järjen] — mõistus; *vuoro* — järg, kord
valta [vallan] — võim, riik; *kunta* [kunnan] — vald; *valta-*
kunta — riik
katua — kahetseda, *kadota* — kaduda
hyöty — kasu, huvi
huvi — lõbu, lõbustus
korpi [korven] — metslaas; *erämaa* — kõrb
häät — pulm; *hyvä* — hää
vaimo — naine; *henki* — vaim; *sielu* — hing
elo — (vilja)lõikus; *elokuu* — lõikuskuu; *elämä* — elu
valo — valgus; *kipu* [kivun], *tuska* — valu
kipeä — haige; *karvas* — kibe

vaate [-tteen] — riie; *katse*, *katsaus* — vaade, pilk; *pilkku* — plekk, komma

säde [säteen] — kiir; *kipene* e. *kipinä* — säde

lahja — kingitus; *lahja* — lahja

kynä — sulg (sule); *allas* [altaan] — mold, küna

rutto — katk; *pikaisesti*, *nopeasti*, *sukkelaan*, *heti* — ruttu

ruumis [-iin] — surnukeha, laip; *tila* — ruum

puku [puvun] — riie, ülikond; *kupu* [kuvun] — pugu;

kupo — kubu

tontti — krunt; *kummitus* — tont

tietäjä — teadja, tark; *ilmoittaja* — teataja

vuorimies — mäemees; *ajuri* — voorimees.

c) O m a d u s s õ n a d :

tarkka — täpne; kindel; *viisas* [-aan] — tark

paras [parhaan] — kõige parem

pieni [-nen] — väike; *hieno* — peen

pisin — kõige pikem; *pieni*, *pikku* — pisike

halpa [halvan] — odav (ka *huokea*, *kelppohintainen*); *huono* halb.

iso — suur; *ruokahalu* — isu

kipeä — haige; *haikea* — tusane, haavatud

iloisa — rõõmus; *kaunis*, *ihana* — ilus

varma — kindel

hiljainen — vaikne, tasane; *myöhään* — hilja

vahva — tugev; *uljas* — vahva

viaton — süütu; *virheetön* — veata

tuima — kange, äge

tuore — värsk; *raaka* [raa'an] — toores

karu — kõva, kare, kivine (maapind); *karhu* — karu

etevä — tubli, teistest ette, silmapaistev; *keikaileva*, *turha-*

mainen, *nenäkäs* — edev

d) V e r b i d :

puhun — rääkida; *puhaltaa* — puhub

rääkkään — piinan (näit. looma)

katson — vaatan; *koetan* — katsun, proovin, püian; *pyydän* — palun, püüian; *pyydän anteeksi* — palun andeks

palvelen — teenin; *rukoilen* — palvetan

laitan — teen, sean; *laitos* — asutus; *moitin* — laidan; *moite* — laitus

kiitan — tänan, kiidan; *kiitos* — tänu

kannatan — toetan, aitan; *kärsin* — kannatan

luulen — arvan; *runo* — luuletus; *runoilija* — luuletaja

mässään — prassin; *kapina* — mäss; *kapinoitsen* — mässan

hakkaan — raiun; *rupean* [ruveta] — hakkan

suren — tunnen kahju; *kuolen* — suren

kadun — kahetsen; *katoan* — kaon

kartan — hoian eemale, väldin; *pelkään* — kardan

korjaan — parandan, kohendan; *keräilen* — korjan

koristan — ehin; *ehdin* — jõuan

makaan — laman; *nukun* — magan; siiski: *mennä maata* — magama minna

tarkoitatan — mõtlen, pean silmas: „mitä te sillä tarkoitatte?“ — mida te sellega mõtlete, mida te sellega tahate ütelda?

tarkoitatus — kavatsus, otstarve

vaikutan — mõjun; *vaikutus* — mõju

virutan — loputan

keksin — mõtlen välja; *keksijä* — väljamõtteleja, leidur

siunaan — õnnistan; „Jumala siunatkoon sinua“ — Jumal õnnistagu sind; *sadattelen* — siunan

soittaa — mängida (muusikariista); *ajan* — sõidan

saan — võin, tohin; *voim* — võin, saan

armahdan — annan armu, halastan;

rakastan — armastan; *rakas* [-kkaan] — armas; *rakkaus* [-den] — armastus

nero — geenius; *nerokas* — geniaalne

käytäntö — praktika; *käytännöllinen* — praktiline

tarkastaa — revideerida, kontrollida; *tarkastus* — revisjon, kontroll

elokuvat — kino
mainos [-ksen] — reklaam

Soome keele rikkus eesti keelega võrreldes.

aita — aed (mis ümbritseb, saksa „Zaun“); *puutarha* — aed (saksa „Garten“)

lauta — laud (saksa „Brett“)

pöytä — laud (saksa „Tisch“)

ammatti — eriala

virka [viran] — riigiamet, teenistuskohat

rakastaa }
lempiä [lemmin] } armastada

rakkaus }
lempi [lemmen] } armastus

kesä }
suvi } — suvi

ilta [illan] }
ehtoo (vanemas keeles) } — õhtu

nainen — naine (üldiselt)

vaimo — abielunaine

maito — piim

piimä — hapupiim

kuori — koor (puul)

kerma — koor (piimal)

sokea — pime (kes ei näe)

pimeä — (kus ei näe), tume

leikitellä — mängida (mingit mängu)

soittaa — mängida (muusikariista)

pelata — mängida (kaarte, malet jne.)

Iseloomulisi sõnu:

hauska — lõbus, mõnus, huvitav

viihtyä — viibida kusagil häämeelega, tunda end kodusena:

„kuinka viihdytte Suomessa?“ — kuidas tunnete end Soomes kodus olevat?

satakieli — ööbik

mustasukkainen — armukade

Nõidumist tähendavate sõnade rohkus:

noita } — nõid
velho }

taika [taian] — nõidus, nõidustemp

loitsu — nõidussõna

tenho — nõidusvõim

loihntia — esile nõiduda

manata — manada

lumota — lummata (ära nõiduda)

arpa [arvan] — nõidumispulk, -riist.

Soome keele vaesemus:

Teiselt poolt on soome keel mõne sõna suhtes eesti keelest vaesem:

syy — { süü
põhjus

kiitän — { kiidan
tänan

pyydän — { püüan
palun

ajan — { ajan
sõidan

sulatan — { sulatan
seedin

ruuansulatus — seedimine.

Viimaste aastakümnete rikastumise ja keeleuenduse tõttu on eesti keel omandanud rea uusi sõnu, milledele soome keeles ei leidu samaväärseid või üldse mitte täpseid vasteid, nagu „lavastus“ (soome *näyttämöllepano*), „tõik“ (soome *tosiasia*), „nen-

tida“ (soome *todeta*), „malbe“ (soome *vaatimaton* s. o. „nõudmatu“) jne.

Üldiselt aga on soome kirjakeel siiski rikkam, igatahes omapärasem, väljakujunenum ja kindlam kui praegune eesti keel (a. 1937). Viimane vajab veel palju rikastamist, uuendamist ja läbitöötamist, enne kui jõuab soome keelega samale tasemele.

Nr. 70

Lisanguid ja täiendusi.

Hääldamise kohta oleks veel lisada, et soome l on veidi vene l-i taoline: *kallis*; aga seda ei tule liialdada. Ühtlasi tähendatagu, et nn. pehmenemine (muljeerumist) soome keeles ei ole; seepärast sõnu *kallis*, *tanssia*, *kiinni* jne. ei tule hääldada muljeeritud l-i ja n-iga nagu eesti keeles.

Soome s on tugevam kui eesti s, kui esineb kahe vokaali vahel: *isä*, *väsyt*, *kysyä*. Ka on ta veel vähem terav kui eestis, kõlades veidi š poole, millist hääldamist jällegi ei tule liialdada.

Vokaalid ä, ö, y, eriti lühikesed, kõlavad, kui asetsevad esimesest silbist kaugemal, sageli natuke tumedamalt, a-le, o-le, u-le lähenevalt: *tässä*, *sepä*, *eikö*, *selitetty*.

Üldse aga on soome ja eesti keele häälekõlal e. tämbril palju sarnasust; need ei erine oma tämbrilt sugugi niivõrd kui näit. eesti ja vene keel. Soomlase suus ei kõlaks eesti keel sugugi mitte nii võõralt ja samuti ka ümberpöörduvalt. Aga siiski on lähemalt kuulates soome keelel nagu igal keelel isesugune kõla, mida raske on jäljendada. Ühtede soomlaste juures tuleb see iseärasus rohkem, teiste juures vähem kuuldavale; ka oleb see teataval määral murdeist. See eesti kõrvale iseäraline kõla soome hääldamisel tuleb osalt üksikute häälikute teisiti hääldamisest, pikkadest vokaalidest, aspiratsioonidest, isesugusest muusikalisest toonist ja rõhust, mis igal keelel on individuaalne, osalt ka sellest, et soomlastel hääle sünnitamise viis ja nn. hääldamisbaas on veidi teissugune. Soomlased räägivad üldse enam nagu kurgust, ühetoonilise, surutud, kahvatu hää-

lega, mis kergesti võib soome keelest anda inetumalt kõlava keele kujutelma. Kuid seda halba muljet ei tule üldistada: niipea kui seda vokaalirikast keelt kõneleb ilus, selge, haritud hääl, tundub ta õige kõlavana ja meloodilisena ega ole tal midagi, mis vastumeelselt mõjuks või inetumalt kõlaks.

Et soome kirjanduses sageli esineb rootsi nimesid, siis on nende õigeks hääldamiseks vajalik teada ka mõned rootsi kirja- viisi hääldamise reeglid.

å=oo: *Ståhlberg* (stoolberj); y=ü; u=u ja ü vahelmiselt: *Kulman* (peaaegu kui „küülman“).

Pikk o kui uu: *Nordqvist* (nuurdkvist), *Krohn* (kruun), *Bergroth* (berjruut), *Lönnrot* (lönrruut).

Sellest rootsi mõjust ongi soome keeles *ruusu* (roos), *kruunu* (kroon).

c (e, i, ä, ö, y ees) — ss: *Cederberg*; samuti s = ss: *rosor* (loe: ruussor) — roosid.

g on e, i, ä, ö, y ees = j; *Gösta* (jösta).

k on e, i, ä, ö, y ees = tš: *Keckman* (tšekman).

sk on e, i, ä, ö, y ees = š: *Wallensköld* (vallenšöld).

stj, sj = š: *Sjöberg* (šööberj); *Wasastjerna* (vaassašäärna).

Hj = j: *Hjelt* (jelt); fv = v.

Hv = v: *hvita* (viita) — valge; af (aav).

Nr. 71.

Liitsõnad.

Soome keel erineb veel selle poolest eesti keelest, et sääl palju laiemas ulatuses tarvitatakse nn. nominatiivseid liitumusi (sellest hoolimata, et Eestis on viimaseil aastakümneil püütud keeleuenduslikult elustada ja ongi elustatud hulk nominatiivseid liitumusi): *kansa/koulu* — rahvakool; *kirkko isä* — kiriku- isa; *sivistys/aste* — haridusekraad; *sotaministeri* — sõjaminister. Sageli moodustab terve rida kokkukirjutatud nominatiive üheainsa pika liitsõna: *sanoma/lehti/ilmoitusmaksu* — ajalehe-

kuulutuse maks; *valtio/päivä/mies/valio/kunta* — riigipäeva-meeste komisjon jne.

nen-lõpulisel sõnad liituvad niisugusel korral s-lõpulistel tüvedena: *ihminen + kunta = ihmiskunta* — inimkond; *yleinen + inhimillinen = yleis/inhimillinen* — üld-inimlik; *kukkainen* — lilleke; *kukkas/kauppa* — lillekauplus; *matemaatis-fyy-sillinen; suomalais-ruotsalainen*.

Pärisnimed, raamatute pealkirjad jne. jäävad muutmata, kui neile üldnimi järgneb: *Rhein-virta* (gen. Rhein-virran jne.) — Reini jõgi; „Meren takaa“ kirja (kirjalle, -sta jne.) — raamat „Meren takaa“.

Nagu eesti keeles, nii ka soome keeles kirjutatakse kokku sõnad, mis moodustavad ühise mõiste: *kuulijana/olo* — kuulja-olemine; *täytöntöön/pano* — täidesaatmine; *kahtial/jako* — kaheksjagamine. Et seeläbi soome juba muidugi pikist sõnust võivad tekkida määratu pikad sõnad, ei ole ime; näit.: *kirkollis-asiaintoimituskunnansihteerinvirka* — kirikuasjade toimkonna kirjatoimetaja koht.

Mõned vankuvused sõnade vormides ja kirjutamisviisis: *kirjoittaa ja kirjottaa, osoittaa ja osottaa* (osutada) — *oi* on üldisem; *kauas* (ja *kauvas*) — kaugele; *julkaista* (ja *julaista*) — avaldada; *jälessä* (ja *jäljessä*) — järel. Klambrites antud vormid on vananemas. Ka võõrsõnade kuju ja kirjutusviis on osalt veel vankuv.

Mitte ära vahetada: *tuo* (see) ja *tuo'* (too, sõnast *tuoda*); *näin* (nägin) ja *näin* (nõnda); *luo'* (loo) ja *luo* (juure); *kuusi* [-den] — kuus ja *kuusi* [-sen, -sta] — kuusk; *minä, sinä* (mina, sina) ja *essiivid minä* (millena), *sinä* (sellena) sõnust *mikä, se: sinä päivänä* — sel päeval; *ottaa* — ta võtab, ja *infin. ottaa'* — võtta; *palan* (infin. *palaa'* — minevik *paloin*) — põlen, ja *palaan* (inf. *palata*, minev. *palasin*) — tulen tagasi. Vormi *palaan* asemel on luulekeeles ka *palajan*; samuti *halaan* ja (luulekeeles) *halajan* (kaisutan). Mainitagu veel seesuguseid homonüüme (ühekõlalisi sõnu) kui *juuri* — juur, ja *juuri* — just; *kohta* — koht, ja *kohta* — kohe.

Sõnade tuletus (derivatsioon).

Keele ja nimelt sõnade mõistmist kergendab teataval määral ka derivatsiooni tundmine, sest kui tüvisõna ja liitelõpu tähenduse teab, siis saab ka viimase abil moodustatud uuest sõnast aru, ilma et tarvitseks selle tähendust sõnaraamatust otsida. Näit. on kord teada, et *-la* [-lä] tähendab asukohta, ja *pappi* õpetajat, siis on selge, et *pappila* on õpetaja-maja, kirikumõisa.

Allpool antakse ainult nende tuletusliidete seletused, millede eesti keeles ei ole vasteid või millel soome keeles on natuke erinev või piiratum tähendus, kuna vähem tähtsad ja isenesest mõistetavad jäetakse käsitlemata.

Nimisõnu moodustavad liited.

-ma, -mä tähendab tegevust või tegevuse tulemust: *sanoma* — sõnum, *runoelma* — luuletus; *valikoima* — valik; eriti liit-sõnus: *istumalsija* — istumise koht; *yhthymälpaikka* — ühinemisekoht. Mitte neid ma-lõpulisi nimisõnu pidada vasteks eesti ma-infinitiivile (v. ka nr. 40).

-nta, -ntä [-nnan, -nnän] tähendab tegevust: *ammunta* — ammumine; *haukunta* — haukumine.

-nto, -ntö [-nnon, -nnön] tähendab tegevust enam abstraktses või erilises mõttes või selle tulemust: *luonto* — loodus; *perintö* — pärandus; *sovinto* — leping, lepitus.

-nti [nnin] tähendab tegevust: *saanti* — saamine, saak; selle liitega aga antakse sõnale enamasti eriline tähendus: *vienti* — väljavedu (eksport), *tuonti* — sissevedu (import).

-in [-imen] tähendab tegevuse vahendit ehk abinõu: *avain* — riist, millega avatakse, s. o. võti; *lunastin* — lunastamise hind ehk abinõu.

-sta tähendab kohta: *edusta* — (ukse)esine; *tausta* — tagune, tagaplaan, taust; *alusta* — alus, (kuju) jalg.

-mo, -mö — koht, kus midagi tehakse: *leipomo* — pagarituba; *valimo* — valamispaja; *kirjansitomo* — raamatukõitmise töökoda.

-sto ja -la v. nr. 50.

-nko, -nkö [-ngon, -ngön] ja **-nne** [-nteen] tähendavad kohta: *alanko* — madalik; *harjanne* — mäehari; *jyrkänne* — järsk kallas, järsak (sõnast *jyrkkä* — järsk).

-ue' [-ueen] tähendab elavolendite hulka e. kogu: *matkue* — reisiseltskond, reisijate salk; *seurue* — saatkond; *poikue* — (looma või linnu) pojad.

Vähendava (diminutiivse) tähendusega on:

-nen: *kirjanen* — raamatuke; *kukkanen* — lilleke; see on ka sagedane soome perekonnanimede lõpp: *Järvinen*, *Karhunen*, *Koskinen*; -nen asemel on vahel ka **-inen:** *aurinkoinen* — päiksekene.

-ke [-kkeen]: *saareke* — saareke; enamasti tähendab see aga seda, mis on tüvisõnas nimetatud asja sarnane: *haarake* — väike haru (sõnast *haara* — haru).

-kainen, -käinen: *lapsukainen* — lapsukene; *pienokainen* — väiksekene.

-ut, -yt [-uen, -yen]: *lapsut* — lapsuke; *kuuhut* — kuukene; *päivyt* — päevake.

-s [-ksen] tähendab 1) millegi asja materjali või millegi jaoks tehtud eset: *luudakset* — luua oksad; *sormus* — sõrmus (sõrme jaoks); 2) isikuid, kes üksteisega on samas (suguluse) vahekorras: *veljekset* — (üksteisega) vennad; *sisarukset* — (üksteisega) õed; *ystävykset* — sõbrad (üksteisega).

-tar, -tär [-ttaren, -ttären] — naissugu olend: *laulajatar* — lauljanna; *ompelijatar* — õmblejanna; *palvelijatar* — naisteenija, teenijatüdruk; *ruhtinatar* — vürstinna; *kreivitär* — krahvinna.

Omadussõnu moodustavad tuletusliited.

-nen, -llinen tuleb sageli eesti keele tõlkida kaasäitleva käändega: *varrellinen* — varrega; *sangallinen* — sangaga; *nelikätinen* — nelja käega; nimisõnana tähendab -llinen millegi mõõdu täit: *kapallinen* — kapatäis; *kannullinen* — kannutäis; *kourallinen* — peotäis.

-vainen, -väinen tähendab kestvat, olulist omadust: *usko-*

vainen — usklik; *kuolevainen* — surelik; *ymmärtäväinen* — arusaaja.

Rikkalikku omadust ja rohkust tähendavad järgmised liited:

-isa, -isä: *kalaisa* — kalarikas, *satoisa* — saagirohke, saagirikas; *riemuisa* — rõõmus.

-kas, -käs [-kkaan, -kkään]: *varakas* — jõukas; *kookas* — kehakas, suur (sõnast *koko*).

-va, -vä: *henkevä* — vaimurikas; *lihava*; *kätevä* — osavate kätega.

-mainen, -mäinen — (millegi) taoline: *poikamainen* — poisikesetaoline, poisikeslik; *sikamainen* — seataoline, sellest *sikamaisuus* — sigadus; *naismainen* — naisetaoline, naiselik.

-hko, -hkö: *pienehkö* — kaunis väike, väiksevõitu; *suurehko* — natuke suur, suurevõitu; *harvahko* — üsna harv. Samas tähenduses ka -lântä: *lyhytlântä* — lühidavõitu, lüheldane.

Verbe moodustavad liited.

-ttaa (nagu *leikkauttaa* — lõigata lasta), refleksiivid -utua, -ntua, frekventatiivid -ella (*puhella* — kõnelda), momentaanid -htaa (*katsahtaa* — järsku, korruga vaadata) v. nr. 38. Liit-sufiksitega frekventatiivid: *juoksennella* (-ntelen) — edas-tagasi joosta; *kuljeskella* — sagedasti käia, (maad mööda) ümber hulkuda.

-aise-, -äise- tähendab järsku, äkilist tegevust: *sitaista* [-sen] — rutuga, läbematult siduda; *tekaista* [-sen] — läbematult, hooletumalt teha; *käväistä* [-sen] — rutuga käia (kuskil); *katkaista* [-sen] — katkestada.

-nen- [-ta]: *paranen* (infinitiiv *parata*) — paraneda; *mätänen* (infinit. *mädätä*) — mädaneda; *vaikenen* (*vaieta*) — vaikida.

-ksua, -ksyä: *paheksua* — pahaks pidada, pahaks panna; *pieneksyä* — väikseks pidada; *hyväksyä* — hääks kiita, vastu võtta (seadust); *oudoksua* — imelikuks, võõristavaks pidada; *halveksia* — halvaks pidada, põlata.

-oin, -öin (infinitiiv **-oida, -öidä**) — seda liidet tarvitatakse uuemal ajal võõrkeelseil verbidel endise *-eraan* (*-eerata*) asemel: *telefonoida* — *telefoneerida*, *organisoida* — *organiseerida*.

Adverbe moodustavad liited.

Pääle **-sti** (*kauniisti*; *kahdesti* — kaks korda, *kolmanesti* — kolm korda) on adverbidel veel teisigi liiteid, nimelt:
-ten: *täten, siten* nõnda; *kuten* kuidas, nagu; *enimmiten* enamasti; *toisten* teisiti; *parhaiten, parhaimmiten* kõige paremini.

-ttain: *osittain* osalt, osati; *kaksittain* kaks haaval; *joukot-tain* hulgakaupa; *metrittäin* meetrikaupa, meetriti.

-lti: *viljalti* rohkesti; **-ti**: *huoleti* mureta; *ääneti* vait.

Samuti kui eesti keeles, on soome kirjakeeles kõiksugu sufixsite abil samast sõnatiüvest moodustatud tuletisi eri tähenduslike varjunditega: *kirja* raamat, *kirjasto* raamatukogu, *kirje* kiri, *kirjain* kirjatäht; *kirjaimisto* tähestik; *kirjuri* kirjutaja, *kirjaltaja* trükiladuja, *kirjailija* kirjanik, *kirjake* trükitäht; — *kirjoitus* kirjutus; *kirjoitelma* lühike kirjutus, artikkel; *lause* lause, ütlus, *lauseke* matemaatiline lause, formel; *lauselma* ütlus, väljäteldud mõte; *lausunta* mõtteavaldus, hääldamine; *lausunto* (millegi kohta avaldatud) arvamane, otsus; ka: *ilulugemine*; — *palkka* palk; *palkinto* tasupalk, auhind; *palkkio* (kirjaniku) aupalk, honorar; — *vaikutus* mõju; *vaikutelma* mulje; *vaikutin* motiiv; — *valita* valida; *valikoida* välja valida; — *lukea* lugeda, *luento* loeng; *luennoida* loengut pidada; — *panna* panna, *panetella* laimata jne.

Nr. 72.

Kõnekeel ja murded.

Soome kõnekeel, eriti vähem haritud inimeste oma, loomulikult erineb mõnes suhtes kirjakeelest. Esiteks esineb selles murdelisi iseärasusi, teiseks tarvitatakse sääal palju niisuguseid keelendeid, mida kirjakeelseks ei tunnustata. Need on ena-

masti rootsi keelest tulnud, mille mõjust nüüd soome keelt püütakse võimalikult puhastada.

Mõned näited:

tykkätä [tykkään] — lugu pidada, arvata. *Tykkäättekö siitä* — kas see teile meeldib? *Mitäs siitä tykkäät* — mis sa sellest arvad? Hääs soome keeles on selle asemel *pitää*: *pidättekö siitä?*

meinata — arvata, mõtelda. *Mitä te meinaatte sillä* — mis te sellega arvate?

juu — jah. Hääs soome keeles väljendatakse „jah“ sõnadega *niin, kyllä*, või verbi kordamisega.

jassoo — või nõnda; hääs soome keeles: *vai niin!* (imestust tähendav hüüdsõna).

pytinki (rootsi bygging) ehitus, maja.

puustelli (rootsi boställe) — *virakatalo* (pastorile või ametnikule määratud maja) jne.

ne, kun luulee = ne, *jotka* luulevat.

Samasugune lugu on murdeliste iseärasustega. Ainult haritlased kõnelevad peaaegu puhast kirjakeelt, kuna lihtrahva keel kubiseb murdekeelendeist. Tarvitatakse näit. lühemaid lõppusid, just nagu eesti keeles: *kaheks päiväks* (= kahdeksi päiväksi). Üldse jäetakse lõpp -i sageli ära: *kirjas* (= kirjasi); see nähtus on ka vanale piiblikeelele omane: *minä olen sinun Jumalas*. Muid nähtusi: *lukkee* (= lukee ja lukea); *kippee* (= kipeä); *kottiin* (= kotiin); *hän mennee* (= menee) jne. — Konsonandi kõvenemine pika vokaali ees: ei *mittää* (= ei mitään); *en tiitä* (= tiedä); *ol* (= oli); *katto* (= katso); *Ruotti* (= Ruotsi). *Me oltiin* (= olimme); *me mennään* (= menemme). d üle v. nr. 2, märkus 1.

Häälendamise alal esineb teatav sarnastumisnähtus: *isänmaa* — hääldatakse „isänmaa“; *toinen puoli* — hääldatakse „toinempuoli“ (s. o. nm = mm, np = mp, nl = ll).

Eestlane, kes on Eestis teoreetiliselt ja raamatuist ära õppinud soome kirjakeele, on Soome sattudes pettunud, sest ta ei kuule seda kirjakeelt puhtal kujul räägitavat, isegi mitte pal-

jude haritlaste poolt: enamasti kõik kõnelevad teatavate murde-iseärasustega. Ainult avalikult esinedes (kõnetoolis jne.) räägivad soomlased kirjakeelt kõige täpsuse ja puhtusega, millele eesti haritlased oma keele suhtes veel ligigi ei saa.

Nr. 73.

Luule- ja Kalevala-keel.

Harilikust kirjakeelest erineb mõnes suhtes ka luulekeel, mille eeskujuks suurel määral on olnud „Kalevala“-keel, mis omast kohast jällegi on veidi silutud Karjala murre. Juhitagu siin tähelepanu vaid mõnele eriti silmapaistvale iseärasusele, ilma mille teadmisseta luuletuste lugemine vahest raskust võiks tekitada.

Lühemad vormid: *mä, mie* (= *minä*); *sä, sie* (= *sinä*); *oot* (= *olet*); *oo* (= *on*); *mi* (= *mikä*); *-i kadu*: *poikas* (= *poikasi*) — sinu poeg; *ois* (= *olisi*) — oleks; *nimesäin* (= *nimessäni*) — minu nimes; *onnetuus* (= *onnettomuus*); *rakettu* (= *rakennettu*) — ehitatud; *tuta* (= *tuntea*).

d puudumine (nagu „Kalevala“-keeles üldse): *saa'a* (= *saa-da*); *syän* (= *sydän*); *hauasta* (= *haudasta*); *uuet* (= *uudet*) jne.

h püsimine vokaalide vahel: *katsomahan* (= *katsomaan*); *rikkahasta* (= *rikkaasta*); *Suomehen* (= *Suomeen*); *nukuttihin, tapettihin* (= *nukuttiin, tapettiin*); *onneksehen* (= *onneksen*) — oma õnneks.

Pikemad vormid: *kuuntelevi, laulavi* (= *kuuntelee, laulaa*); *pauhaileepi* (= *pauhailee, „mühab“*); mitmus *-loi* (*-löi*-) abil: *leikki* — mäng, mitm. illat. *leikkilöihin* — mängudesse.

Sõnade järjekord on luuletustes vabam (samuti kui moodses eesti luules): genitiiv on sageli sõna järel, mida ta määrab: *jäljet Väinämön laivan* (= *Väinämön laivan jäljet*).

Nr. 74.

Harjutuste võtmed.

Harjutus (lk. 112) — tugeva-astmelisest nominatiivist nõrga-astmeline genitiiv: a) kukan, kopin, tavan, hädän, virran, viran, padan, suvun, laadun, Antin, avun, vallan, äidin, kulun, vian, lyhdyn, ramman, puvun, kuvun, kuvon, alun, reingin, raa'an, lain, reiän, leuan, kiellon, kaupungin, ammatin, illan, kylvyn, pöydän, langan.

b) Tugeva-astmelisest infinitiivist nõrga-astmeline olevik: selitän, lepyn, uskallan, parannan, aion, tahdon, saavun, murrun, kerron, lennän, tunnun, väännän, kuljen, puran, unohdan, katsahdan, alan, ongin, liu'un, ymmärrän, löydän, näytän, pyrin, pyydän, lähden, revin, käännän, näännyn, antaudun, käytäydyn, poljen.

a) Tugeva-astmelisest genitiivist nõrga-astmeline nominatiiv: lähde, säde, lamma, ihanne, seiväs, puhdas, tarve, käänne, ale, palje, ruis, pohje.

b) Tugeva-astmelisest olevikust nõrga-astmeline infinitiiv: edetä, mädätä, vaieta, luvata, ruveta, loitota, pelätä, kammata, temmata, tauota, koota, maata, levätä, lykätä.

LUKEMISTO (LUGEMIK).

1. Jänis ja kettu¹.

Kerran² tapasi kettu jäniksen ja sanoi hänelle:

„Siinäpä on mies, jota³ ei kukaan⁴ pelkää.“

„Kukas⁵ sinua pelkää,“ sanoi jänis.

„Kaikki minua pelkäävät,“ sanoi kettu.

„No lyödäänpä vetoa⁶ ja katsotaan⁷, ketä enemmän pelkäävät,“ sanoi jänis.

„Lyödään vain⁸,“ sanoi kettu.

Löivät vetoa ja läksivät astelemaan tietä pitkin⁹. Tuli silloin¹⁰ lammaslauma¹¹ vastaan, ja jänis hoksasi¹², että olisikin parasta¹³ heti¹⁴ näyttää mahtiaan¹⁵. Ja yhtäkkiä¹⁶ juoksi hän lammaslauman keskelle ja päästi kovan äänen¹⁷. Lampaat säikähtivät¹⁸ pahanpäiväisesti¹⁹ ja karkasivat pakoon mikä minnekin²⁰.

Silloinkos jänis nauramaan²¹, kun²² hän oli vedon²³ voittanut. Hän nauroi ja nauroi, nauroi niin, että suu repesi²⁴ ristiin. Ja siitä päivin²⁵ on jäniksen suu ollut ristissä.

¹ rebane; ² kord; ³ keda; ⁴ keegi; ⁵ kes siis; ⁶ veame (õige) kihla; ⁷ (vaadatakse ==) vaatame; ⁸ veame päälegi; ⁹ piki, mööda; ¹⁰ siis; ¹¹ lambakari; ¹² taipas (äkki); ¹³ kõige parem; ¹⁴ kohe; ¹⁵ oma võimu; ¹⁶ äkki; ¹⁷ tõi valju hääle kuuldavale; ¹⁸ kohkusid; ¹⁹ kole-dasti, vaeseomaks; ²⁰ kuhu keegi; ²¹ naerma; ²² kuna; ²³ kihlveo; ²⁴ rebenes, kärises; ²⁵ sellest päevast.

2. Hiiri ja leijona¹.

Kuumana puolipäivän hetkenä oli leijona laskeutunut² puun varjoon lepäämään³. Silloin tuli siihen⁴ joukko⁵ hiiriä. Ne kiipesivät⁶ leijonan päälle, juoksivat ja telmivät⁷ sen pinnalla. Leijona heräsi tästä⁸, julmistui⁹ ja otti¹⁰ yhden hiiristä kiinni. Kun

tämä ei huomannut¹¹ mitään pakenemisen mahdollisuutta¹², pyysi¹³ se leijonalta monin kerroin¹⁴ anteeksi epäkohteliaisuuttaan¹⁵ sekä huomautti¹⁶ sille¹⁷ samalla ettei eläinten¹⁸ kuninkaan arvolle¹⁹ soveltuisi suuttua²⁰ niin pieneen²¹ eläimeen. Leijona lepyi ja päästi hiiren vapaaksi.

Joku²² aika sen jälkeen²³ tapahtui²⁴, että sama leijona, metsässä kuljeskellessaan²⁵, joutui²⁶ metsästäjän²⁷ verkkoon, josta²⁸ se ei voinut irti²⁹ päästä. Se rupesi³⁰ nyt kaikin voimin³¹ kiljumaan³². Kun hiiri sen kuuli, riensi³³ se sinne ja nakerteli³⁴ verkon rikki³⁵, joten³⁶ leijona pääsi vapauteen.

¹ lövi; ² laskunud, heitnud (enda); ³ puhkama; ⁴ siis tuli sinna; ⁵ hulk; ⁶ ronisid; ⁷ möllasid, vallatlesid; ⁸ sellest (= selle pääle); ⁹ sai julmaks (vihaseks); ¹⁰ võttis; ¹¹ kui see ei märganud; ¹² võimalust; ¹³ palus; ¹⁴ mitmele korrale; ¹⁵ oma ebaviisakust; ¹⁶ ja (ühtlasi) tähendas; ¹⁷ sellele (= temale); ¹⁸ loomade; ¹⁹ väärtusele; ²⁰ sobiks vihastuda; ²¹ väikesesse (= -le); ²² mõni; ²³ selle järele; ²⁴ juhtus; ²⁵ ringi käies, hulkudes; ²⁶ sattus; ²⁷ küti; ²⁸ millest, kust; ²⁹ lahti; ³⁰ hakkas; ³¹ kõigest jõust; ³² karjuma, mõirgama; ³³ rutatas; ³⁴ näris; ³⁵ katki; ³⁶ nii et.

3. Koira ja sen¹ varjo.

Koira ui² kerran joen poikki³ suuri lihapala suussa. Joen vesi oli niin kirkasta⁴, että koira siinä⁵ näki kuvansa⁶. Mutta se luulikin⁷ tuota⁸ kuvaa toiseksi koiraksi, ja ahneudessaan tahtoi se nyt tältä⁹ anastaa¹⁰ lihapalan. Se avasi suunsa tarttuakseen¹¹ tuohon toverin¹² lihapalaan, mutta silloinpa¹³ sen oma lihapala putosikin¹⁴ jokeen ja hävisi sinne. Nolona¹⁵ sai se nyt katua¹⁶ ahneuttaan.

¹ selle, tema; ² ujus; ³ põiki (üle); ⁴ selge; ⁵ selles; ⁶ oma kuju; ⁷ arvaski; ⁸ seda; ⁹ sellelt; ¹⁰ röövida; ¹¹ et haarata; ¹² seltsimehe; ¹³ siis just; ¹⁴ kukkuski; ¹⁵ häbistatuna, lööduna; ¹⁶ kahetseda.

4. Hevosenkenkä¹.

Mies astui poikansa kanssa kaupunkiin². „Kas³, tuossa⁴ on hevosenkenkä tiellä,“ sanoi hän astuessaan pojalle, „pistä se taskuusi, Tuomas.“ „Eihän⁵ tuo maksa kumartumisen vai- vaa,“ arveli Tuomas. Isä ei siihen⁶ virkkanut⁷ mitään, otti vain⁸

ääneti⁹ raudan maasta ja pani sen taskuunsa. Kaupungissa myi hän sen ja osti rahoilla kirsimarjoja.

Paluumatkalla¹⁰ paistoi aurinko¹¹ kuumasti. Ei ollut taloa, ei varjoisaa puuta, ei virvoittavaa lähdeettä¹² likimaillo. Tuomasta vaivasi kuumuus ja jano. Hän tuskin¹³ jaksoi seurata¹⁴ isäänsä.

Silloin antoi¹⁵ isä ikäänkuin¹⁶ sattumalta¹⁷ kirsimarjan pudota¹⁸ taskustaan. Tuomas kaappasi¹⁹ sen²⁰ maasta ahnaasti, niinkuin se olisi ollut kultaa, ja pani sen suuhunsa. Vähän ajan päästä²¹ pudotti²² isä toisen marjan. Tuomas otti sen yhtä²³ nopeasti ylös. Sillä tavoin²⁴ antoi isä Tuomaan poimia²⁵ kaikki marjat maasta.

Kun Tuomas oli syönyt viimeisen marjan, kääntyi²⁶ isä häneen²⁷ ja sanoi: „Jos²⁸ olisit kumartunut yhden kerran ja ottanut hevosenkengän maasta, ei sinun olisi tarvinnut kumartua monta²⁹ kymmentä kertaa näiden³⁰ kirsikkamarjojen tähden³¹.“

¹ hobuseraud; ² oma pojaga linna; ³ vaat; ⁴ siin (sääl); ⁵ ei ju, ega; ⁶ sellesse (= selle pääle); ⁷ lausunud; ⁸ vaid; ⁹ hääletult, sõnalausumata; ¹⁰ tagasiteekonnal; ¹¹ päike; ¹² värskendavat allikat; ¹³ vaevalt; ¹⁴ järgneda; ¹⁵ laskis; ¹⁶ nagu; ¹⁷ kogemata; ¹⁸ kukkuda; ¹⁹ haaras, krapsas; ²⁰ selle; ²¹ pärast; ²² laskis kukkuda; ²³ niisama; ²⁴ sel kombel; ²⁵ noppida; ²⁶ pöördus; ²⁷ temasse (= tema poole); ²⁸ kui; ²⁹ mitu; ³⁰ nende; ³¹ pärast.

5. Sokea¹ ja rampa².

Rampa mies istui suruissaan³ tien laidalla⁴. Sokea sattui siitä ohi⁵ kulkemaan⁶. Rampa, jolle⁷ aika kävi⁸ pitkäksi, kun täytyi⁹ toimeettomana virua¹⁰, huusi¹¹ tälle: „Mitäs kuuluu, veikonon¹²?“

Sokea valitti¹³, ettei voinut tiellä pysyä, ja kysyi häneltä, eikö¹⁴ hän tahtois olla nii ystävällinen¹⁵, että johtaisi¹⁶ häntä¹⁷ kappaleen matkaa¹⁸.

„Ah,“ vastasi rampa, „senhän¹⁹ mielelläni²⁰ tekisin, kun minulla vain²¹ olisi niin tervet jalat kuin sinulla; mutta minähän mies parka²² en saata²³ kävellä²⁴!“ — „Ja minä miespoloinen²⁵ en saata nähdä,“ lausui sokea. Näin valittelivat he²⁶ toisilleen²⁷ kurjuuttaan²⁸.

Äkisti juolahti²⁹ sokean mieleen hyvä tuuma³⁰. „Kuulehan³¹,“ sanoi hän rammalle, „istu sinä minun selkääni; minä kannan sinua. Minä lainaan sinulle terveet jalkani, lainaa sinä minulle terveet silmäsi.“ Tuumasta toimeen³². Sokea kantoi rampaa, rampa johti sokeata. Näin auttoi³³ toinen toistaan. Yhdessä pystyivät³⁴ he nyt suorittamaan, mitä kumpikin erikseen³⁵ olisi ollut kykenemätön³⁶ aikaan saamaan³⁷.

¹ pime; ² jalutu; ³ kurbuses, kurvalt; ⁴ ääres; ⁵ mööda; ⁶ minema; ⁷ kellele; ⁸ käis (= läks); ⁹ kuna pidi; ¹⁰ tegevusetu lamada, lesida; ¹¹ hüüdis; ¹² vennas; ¹³ kaebas, kurtis; ¹⁴ kas mitte; ¹⁵ sõbralik; ¹⁶ juhataks; ¹⁷ teda; ¹⁸ tüki maad; ¹⁹ seda ju; ²⁰ häämeelega; ²¹ vaid, ainult; ²² vaeseke; ²³ saa; ²⁴ kõndida; ²⁵ vaene mees; ²⁶ nõnda kurt-sid nad; ²⁷ üksteisele; ²⁸ oma viletsust; ²⁹ turgatas; ³⁰ plaan; ³¹ kuule ometi; ³² kavatsusest tegevuseni (= mõeldud, tehtud); ³³ aitas; ³⁴ jaksasid, olid võimelised; ³⁵ eraldi; ³⁶ võimetu; ³⁷ teoks tegema, aegu saama.

6. Kaksi vuolta ¹.

Kaksi vuolta kohtasi toisensa² kapealla porraspuulla³, jota⁴ myöten kuljettiin⁵ virran⁶ yli. Toinen pyrki⁷ toiselle rannalle, toinen taas päinvastaiselle⁸. „Väistyhän⁹ vähän syrjään¹⁰!“ sanoi toinen vuohista. „Mitä rohkenetkaan¹¹ sinä vaatia¹²,“ huusi toinen, „minähän¹³ olin ensiksi¹⁴ sillalla; väisty sinä ja päästä minut ylitse!“ — „Minäpä en väisty,“ sanoi ensin¹⁵ mainittu vuohi, „on minulla tässä¹⁶ yhtä paljon¹⁷ oikeutta kuin sinulakin!“ Näin¹⁸ riitelivät he vielä jonkun aikaa¹⁹ keskenänsä²⁰. Kun ei kumpikaan tahtonut peräytyä²¹, syntyi lopulta tappelu. He tähtäsivät²² sarvensa eteenpäin²³ ja puskiivat tulisesti toisiansa²⁴. Mutta silloinpa putosivat²⁵ molemmat veteen. Sinne olisivat he hukkuneetkin²⁶, ellei²⁷ paimen²⁸ olisi tullut heitä²⁹ pelastamaan³⁰.

¹ sikku (nomin. vuohi, gen. vuohen); ² üksteist; ³ kitsal purdel; ⁴ mida; ⁵ käidi; ⁶ jõe; ⁷ püüdis; ⁸ vastupidisele, vastakale; ⁹ tagane, väistu ometi; ¹⁰ kõrvale; ¹¹ julged küll; ¹² nõuda; ¹³ mina ju; ¹⁴ esiti, esimesena; ¹⁵ esiteks; ¹⁶ siin; ¹⁷ ühe palju, niisama palju; ¹⁸ nõnda; ¹⁹ mõne aja; ²⁰ eneste keskel; ²¹ taganeda; ²² sihtisid; ²³ ettepoole; ²⁴ puskisid tuliselt üksteist; ²⁵ kukkusid; ²⁶ uppunudki; ²⁷ kui mitte; ²⁸ karjane; ²⁹ neid; ³⁰ päästma.

7. Korppi¹ ja kettu^{1-a}.

Korppi lensi kerran², suuri saalis³ suussa, hongan⁴ oksalle syömään. Kettu huomasi⁵ tämän⁶ ja juoksi hongan juurelle. Vessissä⁷ suin katseli⁷ se korpin saalista, mieltien⁸, millä viekkau-della⁹ sen omaksensa saisi. „Oi sinä kaunis lintu,“ lausui se kor-pille, „kuinka kauniit ovat höyhenesi¹⁰, kuinka suloinen¹¹ on äänesi! Kun sinä laulat, niin oikein sydämelle käypi. Annahan¹² nyt kuulla suloista lauluasi, että rintani riemastuisi.“

Korppi, tämän kuultuaan, arveli: „Ei se minua syyttä¹³ noin¹⁴ kiittäne. Kuulkoon siis lauluani!“ Se aukasi¹⁵ suunsa ja alkoi rääkkyä¹⁶ parhaansa mukaan¹⁷. Mutta silloinpa putosi¹⁸ saalis sen suusta. Kettu sen heti¹⁹ tempasi kypäliinsä²⁰ sanoen: „Tuki²¹ suusi, hurja²², äänesi²³ on kehnompi²⁴ karhun möri-nää²⁵.“

¹ ronk; ^{1-a} rebane; ² (üks)kord; ³ saak; ⁴ männi; ⁵ märkas; ⁶ selle (= seda); ⁷ vaatles, vaatas; ⁸ (järele) mõteldes; ⁹ kavalusel (= -ga); ¹⁰ su suled; ¹¹ meeldiv, armas, magus; ¹² lase ometi; ¹³ põhjuse-ta; ¹⁴ nõnda; ¹⁵ avas; ¹⁶ kraaksuma; ¹⁷ nii hästi kui oskas; ¹⁸ siis just kukkus; ¹⁹ kohe; ²⁰ käppadesse (= -de vahele); ²¹ topi kinni; ²² mee-letu; ²³ su hää!; ²⁴ kehvem, viletsam; ²⁵ urisemisest.

8. Keskustelu.

„Hyvää päivää¹. Kuinka voitte²?“ — „Kiitos, hyvin³. Kuinka te voitte?“ — „Kiitos, myös⁴ hyvin. Kuka⁵ on tuo⁶ herra tuol-la⁷?“ — „Hän⁸ on ylioppilas Järve.“ — „Kuka tuo nainen on?“ — „Hän on neiti⁹ Roine.“ — „Mitä herra Järve opis-kelee¹⁰?“ — „Hän ja neiti Roine opiskelevat suomea¹¹. Minä olen opettaja. Minä kyselen ja he¹² vastaavat. Me keskus-telemme¹³ seuraavaan tapaan¹⁴: *See seal*

See seal Tämä¹⁵ on lyijykynä¹⁶, mutta¹⁷ tuo on kirja¹⁸. — Mikä tämä on? — Se on paperi. — Mikä tuo on? — Se on ikkuna¹⁹. Mikä tuolla⁷ on? — Siellä on talo²⁰. — Kuka minä olen? Kuka te olette? Mitä te nyt opiskelette? Mitä me nyt teemme? Mitä te teette, kun²¹ minä kyselen?

¹ tere; ² kuidas käsi käib; ³ tänan, hästi; ⁴ ka; ⁵ kes; ⁶ see (sääl); ⁷ sääl; ⁸ ta; ⁹ preili; ¹⁰ õpib; ¹¹ soome keelt; ¹² nemad; ¹³ ajame juttu, jutleme; ¹⁴ järgmisel kombel; ¹⁵ see; ¹⁶ pliats; ¹⁷ aga; ¹⁸ raamat; ¹⁹ aken; ²⁰ maja; ²¹ kui.

9. Värit ¹.

Tämä² on huone³. Tämän huoneen seinät ovat viheriäiset⁴. Sen⁵ lattia⁶ on ruskea⁷. Nämä⁸ ikkunat⁹ ovat¹⁰ valkoiset¹¹, mutta¹² ikkunaverhot¹³ ovat keltaiset¹⁴. Nuo¹⁵ ovet¹⁶ ovat vaa-leanharmaat¹⁷. Ne ovat myös¹⁸, korkeat¹⁹. Tuossa²⁰ on tuoli. Se on tummanpunainen²¹. Tässa²² on pitkä²³ ja tässä lyhyt²⁴ lyijykynä²⁵. Pitkän lyijykynän väri²⁶ on sininen, mutta lyhyen väri on sinipunainen. Tämä taulu²⁷ on musta, mutta nuo taulut tuolla²⁸ ovat kirjavat²⁹.

¹ värvid; ² see; ³ tuba; ⁴ rohelised; ⁵ selle; ⁶ põrand; ⁷ pruun; ⁸ need; ⁹ aknad; ¹⁰ on (mitmuses); ¹¹ valged; ¹² aga; ¹³ aknakardinaad; ¹⁴ kollased; ¹⁵ need (sääl), nood; ¹⁶ ukсед; ¹⁷ valvakashallid; ¹⁸ ka; ¹⁹ kõrged; ²⁰ sääl; ²¹ tumepunane; ²² siin; ²³ pikk; ²⁴ lühike; ²⁵ pliats; ²⁶ värv; ²⁷ tahvel; ²⁸ sääl; ²⁹ kirjud.

10. Huoneen ¹ sisustus.

Tohtori Lehto asuu² uudessa kivitalossa³. Lehdon työhuoneessa on uusi sisustus. Ikkunan edessä⁴ on suuri kirjoituspöytä⁵. Pöydällä ovat pöytälamppu, mustepullot⁶, teräskynä⁷, lyijykynä⁸ ja pala liitua⁹. Pienellä¹⁰ penkillä, pöydän takana, ovat sanomalehdet¹¹. Sohvan edessä on myös¹² pöytä. Sen alla, lattialla¹³, on arvokas¹⁴ matto¹⁵. Arvokkaat ovat myös taulut¹⁶ seinällä. Katossa¹⁷ riippuvat sähkölamput¹⁸ ja nurkassa on kirjakaappi¹⁹. Kaapissa ovat Lehdon kirjat²⁰. Kaapin päällä on pieni²¹ Suomen lippu. Sen värit²² ovat: tumman-sininen²³ risti valkoisella pohjalla.

Työhuoneen vieressä²⁴ on makuuhuone²⁵. Siellä Lehto nukkuu²⁶ yöllä, mutta²⁷ päivällä hän²⁸ tekee työtä: aamulla²⁹ hän opettaa yliopistossa ja iltapäivällä³⁰ hän istuu kirjoituspöydän ääressä ja kirjoittaa. Hän kirjoittaa tavallisesti aina³¹ teräskynällä, mutta kun³² hän seisoo luentosalissa³³ mustan taulun³⁴ vieressä ja opettaa, kirjoittaa hän liidulla³⁵.

1 toa; 2 elab; 3 kivimajas; 4 akna ees; 5 kirjutuslaud; 6 tindi-
 potid (pudelik); 7 terassulg; 8 pliats; 9 tükk kriiti; 10 väiksel; 11 aja-
 lehed; 12 ka; 13 põrandal; 14 väärtuslik; 15 vaip; 16 pildid, maalingud;
 17 laes; 18 elektrilambid; 19 raamatukapp; 20 raamatud; 21 väike;
 22 selle värvid; 23 tumesinine; 24 kõrval; 25 magamistuba; 26 magab;
 27 aeg; 28 ta; 29 hommikul; 30 õhtupoolikul (pärast lõunat); 31 ikka,
 alati; 32 kui; 33 loengusaalis, auditooriumis; 34 tahvli; 35 kriidiga.

11. Keskustelu 1.

Hyvää iltaa²! Terveisiä maalta! Kiitos, kiitos³! Mistä⁴ te
 tulette? — Tulen Käämingin kirkonkylästä. — Vai niin⁵? Mil-
 lainen⁶ kylä se on? — Se on pieni⁷ kylä ja sen talot⁸ ovat
 puusta, ainoastaan⁹ kirkko on kivistä, mutta¹⁰ se on luonnon-
 kauniilla¹¹ paikalla, pienellä¹² kummulla¹³ virran¹⁴ rannalla ja
 läheisyydessä¹⁵ on suuri järvi. — Kuinka¹⁶ te nyt Käämingissä
 asutte? — Me asumme kesällä¹⁷ aina¹⁸ siellä. — Vai niin?
 Kuinka kauan? — Tavallisesti kuukauden¹⁹, mutta usein²⁰
 myös²¹ koko kesän. — Mitä te teette siellä? — Kauniilla ja
 lämpimällä²² ilmalla me olemme tavallisesti koko päivän, var-
 haisesta aamusta asti²³, järvellä. Siellä me ongimme²⁴ tai²⁵
 kalastamme talon isännän²⁶ agronomi Mattilan kanssa²⁷.
 Usein²⁰, kun²⁸ me tulemme järveltä, ostamme isännältä kalat. —
 Mistä⁴ te ostate muut ruokatavarat²⁹? — Myös²¹ isännältä tai²⁵
 kaupungista³⁰, sillä³¹ Kääminki on kaupungin läheisyydessä.
 Höyrypurella³² pääsee sinne joka³³ päivä ja matka kestää
 ainoastaan⁹ tunnin.

1 jutuaajamine, kõnelus; 2 tere õhtust; 3 tänan; 4 kust; 5 või
 nõnda; 6 milline; 7 väike; 8 majad; 9 ainult; 10 aga; 11 looduskaunil;
 12 väiksel; 13 künkal; 14 jõe; 15 läheduses; 16 kuidas; 17 suvel; 18 alati,
 ikka; 19 kuu; 20 sageli; 21 ka; 22 soojal; 23 varasest hommikust saa-
 dik; 24 õngitseme; 25 või; 26 peremehe; 27 -ga; 28 kui; 29 toiduained;
 30 linnast; 31 sest; 32 aurikul, aurupaadil; 33 iga.

12. Yleisiä puhetapoja.

Suomalaiset tervehtivät toisiaan¹ seuraavilla² sanoilla:
 aamulla³ he toivottavat⁴ toisilleen⁵ „hyvää huomenta“, päivällä
 „hyvää päivää“ ja illalla „hyvää iltaa“. Näin⁶ tervehtivät he ai-
 noastaan silloin⁷, kun he tapaavat⁸ toinentoisensa. Hyvästelles-

sä⁹ he sanovat „hyvästi“, taikka¹⁰, jos¹¹ he ovat keskenänsä hyviä tuttuja¹², sanovat he myös¹³ „näkemiiin“ ja myöhään¹⁴ illalla „hyvää yötä“. Oppilaat, ylioppilaat ja muut hyvät tutut käyttävät¹⁵ keskenään sanaa „terve“, sekä¹⁶ silloin kun he tapaavat toisensa että¹⁷ hyvästellessä. Usein¹⁸ suomalaiset lisäävät hyvästellessä: „Sanokaa¹⁹ myös rouvalle (veljelle, sisarelle) terveisiä minulta,“ taikka: „Käykää katsomassa²⁰.“

Jos te kävelette²¹ Helsingin kaduilla²², voi joku²³ kääntyä²⁴ teidän puoleenne ja sanoa: „Anteeksi, voitteko²⁵ sanoa minulle, missä²⁶ Bernhardinkatu on?“ Jos ette tiedä, missä se on, vastaatte hänelle: „Valitettavasti²⁷ en voi sitä teille sanoa; olen itsekin²⁸ outo²⁹ täällä³⁰.“ — „Suokaa anteeksi³¹!“ sanoo hän silloin ja jatkaa matkaansa. Mutta jos te sanotte hänelle, mihin suuntaan hänen tulee mennä, niin hän kiittää³² teitä. „Paljon kiitoksia,“ sanoo hän. „Ei ansaitse³³,“ vastaatte te. Tavallisesti hän vielä lisää: „Suokaa anteeksi, että vaivasin (teitä)!“ — „Ei mitään,“ vastaatte te silloin.

Jos istumme rautatievaunussa, niin joku, joka³⁴ etsii itselleen paikkaa, voi kysyä meiltä: „Anteeksi, onko tämä paikka vapaa?“ — „On kyllä, olkaa hyvä!“ taikka³⁵, „ei ole,“ vastaamme me. Mutta jos joku istuu viereemme³⁶, eikä³⁷ paikka ole vapaa, silloin sanomme hänelle: „Anteeksi, tämä paikka ei ole vapaa.“

¹ üksteist; ² järgmistel; ³ hommikul; ⁴ soovivad; ⁵ üksteisele; ⁶ nõnda; ⁷ siis; ⁸ kohtavad; ⁹ jumalaga jättes; ¹⁰ või; ¹¹ kui; ¹² omakeskel hädä tuttavd; ¹³ ka; ¹⁴ hilja; ¹⁵ tarvitavad; ¹⁶ niistä; ¹⁷ kui ka; ¹⁸ sageli; ¹⁹ ütlege; ²⁰ vaatamas (= külastamas); ²¹ kõnitate, jalutate; ²² uulitsail; ²³ keegi; ²⁴ pöörduda; ²⁵ kas võite; ²⁶ kus; ²⁷ kahetsetavalt, kahjuks; ²⁸ isegi, ka ise; ²⁹ võõras; ³⁰ siin; ³¹ andke andeks, vabandage; ³² tänab; ³³ ei vääri; ³⁴ kes; ³⁵ või; ³⁶ meie kõrvale; ³⁷ ega.

13. Suomalaisten tavoista 1.

Syödä hyvin² ja kylpeä³ usein⁴, se on suomalainen tapa¹. Suomalaiset syövät kolme kertaa päivässä ja juovat myös⁵ kolme kertaa päivässä kahvia⁶. Aamulla⁷ he⁸ juovat tavallisesti jo⁹ sängyssä, ennenkuin he nousevat, kupin¹⁰ tai¹¹ kaksi kuppia kahvia. Aamiaiseksi¹² he syövät tavallisesti lihan peru-

noiden kanssa¹³ ja puuroa¹⁴, päivälliseksi¹⁵ kaksi tai kolme lämmintä¹⁶ ruokalajia¹⁷. Päivällisen jälkeen¹⁸ he usein⁴ lepäävät¹⁹ tunnin tai¹¹ puoli tuntia. Ateriain²⁰ välillä²¹, kl.²² 1 ja kl. 6, he juovat kahvia leivän kera²³. Illalliseksi²⁴ he syövät tarpeen mukaan²⁵ joko²⁶ lämpimiä ruokalajeja²⁷ tai juovat teetä voileipiä kera.

Suomalaiset kylpevät²⁸ saunoissa. Joka²⁹ talossa maalla on sauna. Siellä talon asukkaat³⁰ ottavat³¹ höyrykylvyn³² kerran viikossa³³. Kaupungeissa³⁴ on myös⁵ paljon saunoja, mutta kaupunkien asukkaat kylpevät ainoastaan kerran tai¹¹ kaksi kertaa kuukaudessa³⁵.

¹ kommetest (nimet. tapa — komme); ² süia hästi; ³ supelda, siin: saunas käia; ⁴ sageli; ⁵ ka; ⁶ kohvi; ⁷ hommikul; ⁸ nad; ⁹ juba; ¹⁰ tassi; ¹¹ vöi; ¹² hommikueinet; ¹³ kartulitega; ¹⁴ putru; ¹⁵ lõuna-söögiks; ¹⁶ sooja; ¹⁷ söögiliiki, rooga; ¹⁸ järele; ¹⁹ puhkavad; ²⁰ söögi, söömise; ²¹ vahel; ²² — kello; ²³ leivaga (kera — -ga); ²⁴ õhtusöögiks; ²⁵ tarviduse järele, tarviduse kohaselt; ²⁶ kas; ²⁷ toiduliike, roogi; ²⁸ suplevad, pesevad; ²⁹ igas; ³⁰ elanikud; ³¹ võtavad; ³² auru-supluse (= leilisauna); ³³ nädalas; ³⁴ linnades; ³⁵ kuus.

14. Aika¹.

Ajan me jaamme² vuosiin³, kuukausiin⁴, viikkoihin⁵, vuorokausiin⁶, tunteihin, minuutteihin ja sekunteihin. Vuosi on se aika, jonka kuluessa⁷ maa kiertää⁸ kerran auringon⁹ ympäri. Se tapahtuu¹⁰ kolmessasadassa kuudessakymmenessäviidessä vuorokaudessa¹¹, viidessä tunnissa, neljässäkymmenessäkahdeksassa minuutissa ja neljässäkymmenessäkuudessa sekunnissa.

Vuodessa¹² on kaksitoista kuukautta eli¹³ viisikymmentäkaksi viikkoa. Kuukausien nimet ovat: tammikuu, helmikuu, maaliskuu, huhtikuu, toukokuu, kesäkuu, heinäkuu, elokuu, syyskuu, lokakuu, marraskuu ja joulukuu. Muutamissa¹⁴ kuukausissa on kolmekymmentäyksi, toisissa kolmekymmentä ja helmikuussa ainoastaan kaksikymmentäkahdeksan vuorokautta.

Vuorokauden me jaamme kahteenkymmeneen neljään tuntiin, tunnin kuuteenkymmeneen minuuttiin ja jokaisen minuutin kuuteenkymmeneen sekuntiin. Jokapäiväisessä elämässä¹⁵ me kuitenkin¹⁶ jaamme vuorokauden kahteen yhtä¹⁶-a suureen osaan, päivään ja yöhön, jotka¹⁷ ovat kaksitoista tuntia pitkät.

Kello osoittaa^{17-a} meille ajan. Jos¹⁸ tuntiviisari¹⁹ osoittaa kahta ja minuuttiviisari kahtatoista, niin²⁰ kello on täsmälleen²¹ kaksi, mutta jos minuuttiviisari osoittaa yhtätoista, niin kello on viisi (viittä) minuuttia vailla²² kaksi. Jos¹⁸ taasen²³ molemmat viisarit ovat kahden päällä, niin kello on kymmenen (kymmentä) minuuttia yli kahden. Nyt kello on neljänneestä²⁴ vailla²² viisi, mutta²⁵ puolen tunnin päästä (kuluttua)²⁶ se on neljänneestä (neljänneksen) yli viiden. Neljännes tuntia sitten²⁷ se oli puoli viisi. Kun kello on kaksikymmentäviisi (kahtakymmentäviittä) minuuttia vailla yksi, niin²⁰ me usein²⁸ sanomme²⁹, että se on viittä (viisi minuuttia) yli puoli yhden. Viittä (viisi) minuuttia vaillapuoli yksi merkitsee³⁰, että kello on kahtakymmentäviittä yli kahdentoista.

Minä teen työtä kello kahdeksasta yhteentoista aamupäivällä³¹ ja kahdestatoista puoli neljään iltapäivällä³². Neljältä (= kl. neljä) syön päivällistä³³, puoli yhdeksältä illallista³⁴ ja noin kymmenen aikaan panen maata³⁵.

¹ aeg; ² jagamine; ³ aastatesse (aastaiks) (nimet. vuosi, omast. vuoden, osast. vuotta); ⁴ kuu (kuukausi — kuukauden — kuukautta); ⁵ nädalatesse (nimet. viikko); ⁶ ööpäevadesse (24 tundi) (vuorokausi — vuorokauden — vuorokautta); ⁷ kestel, jooksul; ⁸ keerleb; ⁹ päikese; ¹⁰ sünnib, juhtub; ¹¹ ööpäevas; ¹² aastas; ¹³ ehk; ¹⁴ mõnedes; ¹⁵ igapäevases elus; ¹⁶ siiski; ^{16-a} niisama; ¹⁷ mis; ^{17-a} näitab; ¹⁸ kui; ¹⁹ tunniosuti; ²⁰ siis; ²¹ täpselt; ²² puudu (5 minutit puudub kahest); ²³ jälle; ²⁴ veerand; ²⁵ aga; ²⁶ pärast (möödudes); ²⁷ hiljem; ²⁸ sageli; ²⁹ ütleme; ³⁰ tähendab; ³¹ ennelõunat (hommikupoolikul); ³² pärastlõunat (õhtupoolikul); ³³ lõunasööki; ³⁴ õhtusööki; ³⁵ lähen magama.

15. Keskustelua.

„Kuule,“ sanoi¹ Toivo ystävälleen² Laurille, „menkäämme³ Vuorisen hattukauppaan⁴ ja ostakaamme itsellemme⁵ uudet syys-hatut⁶.“ — „Älkäämme menkö⁷ sinne,“ vastasi Lauri. „Siellä on liian pieni valikoima⁸. Kanervon liike⁹ on suurempi ja sieltä saa ehkä halvemmalla¹⁰ hinnalla ja parempia hattuja kuin Vuoriselta.“ — „Älä väitä¹¹, siellä ovat hatut päinvastoin¹² paljon kalliimpia kuin muissa liikkeissä¹³. Sehän on kaupunkimme¹⁴ kalliimpia liikkeitä. Verratkaamme¹⁵ vain¹⁶ sen hintoja muiden

liikkeiden hintoihin, niin huomaamme¹⁷ helposti erotuksen¹⁸.
 — „Olkoot kalliita, kuin vain¹⁹ on hyviä,“ vastasi Lauri huolettomasti. Onhan²⁰ sinulla rahaa yhtä²¹ paljon kuin minullakin.“ — „Ole vaiti,“ sanoi Toivo vähän loukkaantuneena²², „olen sinua²³ paljon köyhempi²⁴ ja yhä köyhemmäksi tulen²⁵, kosk'²⁶ en²⁷ mitään ansaitse²⁸. Älköön kukaan²⁹ väittäkö³⁰, että minä olen rikas. Lähtekäämme³¹ Vienolan hattutehtaan³² myymälään³³. Siellä ovat parhaimmat³⁴ ja halvimmat³⁵ hatut. Sinne on kyllä pitkä matka, mutta vielä pitempi³⁶ on matka Kanervon liikkeen. Kulje³⁷ sentähden³⁸ vähän nopeammin.“ — „Älkäämme niin nopeasti kulkeko, ei meillä kiirettä ole.“

Kun he³⁹ olivat tulleet kauppaan⁴⁰, sanoivat he: „Hyvää päivää! Onko⁴¹ teillä hyviä huopahattuja⁴²?“ — „On kyllä. Minkä suuruisia haluatte⁴³?“ — „Emme tiedä⁴⁴, mutta olkaa hyvä ja näyttäkää niitä, niin⁴⁵ me koetamme⁴⁶.“ — „Koettakaa, sopiiko tämä⁴⁷ teille.“ — „Ei sovi. Se on liian suuri.“ — „Koettakaa tuota⁴⁸, mutta älkää painako⁴⁹ sitä niin syvälle.“ — „Tämä sopii paremmin. Paheneeko⁵⁰ tämä sateesta⁵¹?“ — „Ei, nämä⁵² hatut ovat kaikki mitä⁵³ parhaimmista aineista tehdyt.“ — „Paljonko tämä maksaa?“ — „Se maksaa 210 markkaa.“ — „Entä⁵⁴ tuo vuoriton⁵⁵?“ — „Se on melkein⁵⁶ puolta halvempi⁵⁷. Se maksaa vain¹⁶ 125 markkaa.“ — „Ettekö⁵⁸ voi antaa tätä⁵⁹ kalliimpaa hattua 200 :lla⁶⁰ markalla?“ — „No, olkoon sitten⁶¹.“ — „Lauri, ota⁶² sinä tämä harmaa⁶³ hattu, minä otan tuon vuorittoman⁶⁴.“ Niin he tekivät ja lähtivät⁶⁵.

1 ütles; 2 oma sõbrale; 3 lähme; 4 kübarakauplusesse; 5 enestele; 6 sügiskübarad; 7 ärgem mingem; 8 liig väike valik; 9 äri; 10 odavama (l); 11 ära väida (üttele); 12 vastupidi; 13 ärides; 14 see ju on meie linna; 15 võrrelgem; 16 vaid, ainult; 17 siis märkame; 18 vahe, erinevuse; 19 vaid, aga; 20 on ju; 21 niisama; 22 haavunult; 23 sind (-sinust); 24 vaesem; 25 lähen; 26 kosk' (= koska) — kuna, sest et; 27 ma ei; 28 teeni; 29 keegi; 30 väitku; 31 lähme; 32 kübaravabriku; 33 kauplusesse; 34 parimad; 35 odavaimad; 36 pikem; 37 käi; 38 seepärast; 39 nad; 40 kauplusesse; 41 kas on; 42 viltkübaraid; 43 soovite; 44 me ei tea; 45 siis; 46 katsume, proovime; 47 see; 48 seda, toda; 49 ärge suruge; 50 kas halveneb; 51 vihmast; 52 need; 53 kõik, kõige; 54 aga; 55 see voodrita; 56 peaaegu; 57 odavam; 58 kas te ei; 59 seda; 60 loe: kahdella sadalla; 61 siis; 62 võta; 63 hall; 64 voodrita; 65 läksid ära.

16. Vuodenajoista ¹ ja juhlapäivistä ².

Kevät ja kesä^{2-a} ovat ihanimmat³ vuodenaajat. Suomessa kevät alkaa myöhemmin⁴ kuin Eestissä. Toukokuussa⁵ saavat puut lehensä ja luonto alkaa kukoistaa⁶. Päivät tulevat yhä pitemmiksi ja yöt lyhyemmiksi. Kesäkuun⁷ toisella puoliskolla on luonto ihanimmillansa⁸. Silloin⁹ ovat myös¹⁰ päivät pisimmillään¹¹ ja yöt lyh(y) immillään. Yölläkin on niin valoisaa¹², että voi lukea ilman valaistusta¹³.

Syyskuun¹⁴ puolivälissä¹⁵ alkaa syksy¹⁶ ja marraskuussa¹⁷ tai joulukuun alussa tulee talvi. Se on helmikuussa¹⁸ kylmimmillään ja kestää usein¹⁹ maaliskuun²⁰ loppuun asti. Silloin alkavat päivät taas tulla vähän lämpimämmiksi²¹, mutta yöt ovat kylmiä toukokuun alkuun asti²².

Kevään ensimmäinen juhla²³ on pääsiäinen²⁴. Se on maaliskuun 21:sen²⁵ ja huhtikuun²⁶ 25-nnen²⁷ päivän välillä²⁸ ja käsittää²⁹ kolme varsinaista³⁰ juhlapäivää: pitkäperjantain³¹, 1:sen ja 2-sen³² pääsiäispäivän eli³³ pääsiäissunnuntain³⁴ ja -maanantain³⁵. Silloin lähettävät³⁶ ihmiset³⁷ toisilleen³⁸ pääsiäiskortteja³⁹ ja toivottavat⁴⁰ „iloista pääsiäistä“⁴¹. Suomalaisilla on myös erikoinen^{42-a} pääsiäisruokalaji⁴², jota⁴³ he sanovat mämmiksi ja jota he syövät ainoastaan pääsiäisenä sokerin⁴⁴ ja kerman kera⁴⁵. Varsinaisena³⁰ kevätjuhla⁴⁶ viettävät suomalaiset Vapun⁴⁷ päivää eli toukokuun 1:stä päivää. Silloin he juovat erikoista kevätjuomaa⁴⁸: simaa⁴⁹. Helluntaita⁵⁰ he eivät erikoisemmin vietä.

Kesän suurin juhla on juhannus⁵¹, joka⁵² on 24-ntenä⁵³ päivänä kesäkuuta⁷. Juhannusaattona⁵⁴ polttavat⁵⁵ suomalaiset maalla kaikkialla⁵⁶ kokkoja⁵⁷ ja kaupunkien⁵⁸ asukkaat ostavat koivuja⁵⁹ ja tekevät lehtimajoja⁶⁰.

Talven tärkeimmät⁶¹ juhlat ovat: joulu, joka käsittää jouluaaton⁶² ja 25:sen ja 26:sen joulupäivän eli³³ joulupäivän ja Tapanin⁶³ päivän joulukuun 25:ntenä ja 26:ntenä päivänä, ja uuden vuoden⁶⁴ päivä 1:senä päivänä tammikuuta⁶⁵. Jouluna ja usein⁶⁶ myös¹⁰ uuden vuoden aattona annamme toisillemme lahjoja⁶⁷ ja toivotamme⁶⁸ „hauskaa⁶⁹ joulua“ ja „onnellista uutta vuotta“.

1 aastaagadest; 2 pidupäevadest, pühadest; 2-a suvi; 3 ilusaimad; 4 hiljemini; 5 maikuu; 6 õitsema; 7 juunikuu; 8 kõige ilusam, oma ilu tipul; 9 siis; 10 ka; 11 kõige pikemad; 12 valged; 13 valgustuseta; 14 septembri; 15 poolesvahes, keskel; 16 sügis; 17 novembri; 18 veebruar; 19 sageli; 20 märtsikuu; 21 soojemaks; 22 alguseni; 23 püha; 24 ülestõusmisepüha; 25 loe: kahtennenkymmenen viidennen; 28 vahel; 29 käsitab, sisaldab; 30 päris; 31 suur reede; 32 loe: toisen; 33 ehk; 34 ülestõusmise püha-päeva; 35 esmaspäeva; 36 siis saadavad; 37 inimesed; 38 üksteisele; 39 ülestõusmisepüha kaarte; 40 soovivad; 41 rõõmsat ülestõusmisepüha; 41-a eriline; 42 ülestõusmisepüha toiduliik; 43 mida; 44 suhkru; 45 koo-rega; 46 kevadpühal; 47 esimese mai; 48 kevadejooki; 49 mödu; 50 nelipühi; 51 jaanipäev; 52 mis; 53 loe: kahtentena kymmenentenä neljantenä; 54 jaanilaupäeval; 55 põletavad; 56 kõikjal, igal pool; 57 jaanitulesid; 58 linnade; 59 kaski; 60 lehtlaid; 61 kõige tähtsamad; 62 jõululaupäeva; 63 Stefanuse; 64 aasta; 65 jaanuari; 66 sageli; 67 kingitusi (nimet. lahja); 68 soovime; 69 lõbusat, mõnusat.

17. Joulu.

Joulu on vuoden¹ suurin juhla. Sitä² vietetään Suomessa nykyään seuraavalla tavalla³:

Kaupungeissa^{3-a} ostetaan jouluillaksi⁴ joulukuusi⁵, johon⁶ kiinnitetään kynttilöitä⁷, omenia⁸, makeisia⁹ ja kaikenlaisia¹⁰ koristuksia¹¹. Illalla annetaan lahjoja¹². Toisinaan¹³ ne heitetään ovesta¹⁴ sisään, mutta usein¹⁵ tuo ne joulupukki¹⁶. Silloin¹⁷ on ilo¹⁸ korkeimmillaan ja lapset riemuitsevat. Senjälkeen¹⁹ syödään juhlaillallinen²⁰, joka²¹ käsittää²² viisi tai kuusi ruokalajia²³.

Maalla ei vietetä joulua näin²⁴ suuremmoisesti²⁵. Ei siellä lahjoja anneta, kuusia koristeta²⁶ eikä kynttilöitä sytytetä. Siellä vietetään sitä paljon hiljaisemmin²⁷ ja hiljaisemmin lienee²⁸ sitä vietetty kaupungeissakin, ennenkuin oli alettu²⁹ käyttää³⁰ joulukuusta. Siihen asti³¹ ei vielä oltu annettu lahjoja eikä ollut joulupukkia.

Nykyään³² maalla pestään ja siivotaan³³ huoneet³⁴ jouluitana perinpohjin³⁵. Muutamain paikoin³⁶ levitetään³⁷ myös³⁸ olkia lattialle³⁹.

Kaikkien, jotka⁴⁰ kuuluvat taloon, on kylvettävä⁴¹ saunassa. Kun on kylvetty ja puettu ylle⁴² juhlaaätteet⁴³, alkaa varsinainen⁴⁴ juhla⁴⁵. Silloin⁴⁶ on tupa valaistu⁴⁷ kynttilöillä ja suuri pöytä⁴⁸ katettu jouluruuilla⁴⁹. Jos⁵⁰ ei ole voitu hankkia joulu-

kinkkua⁵¹, tyydytään⁵² vähempään. Kun on syöty, luetaan Raamattua ja lauletaan jouluvirsiä⁵³.

Joulupäivänä mennään kirkkoon. Etäisimmistä⁵⁴ kylistä lähdetään jo kello neljä aamulla. Jos ei lähdettäisi niin varhain, saavuttaisiin liian myöhään⁵⁵ jumalanpalvelukseen⁵⁶, joka alkaa jo kello kuusi. Mainittakoon vain, että Suomi on harvaan asuttu maa, jossa välimatkat⁵⁷ ovat pitkät. Kun kirkosta on palattu⁵⁸, vietetään koko päivä hiljaisuudessa⁵⁹ ja luetaan Jumalan sanaa.

1 aasta; 2 seda; 3 järgmisel kombel; 3-a linnades; 4 jõuluõhtuks; 5 jõulukuusk; 6 millesse, kuhu (kuhu külge); 7 küünlaid; 8 õunu; 9 maiustusi; 10 kõiksuguseid; 11 ehteid; 12 kingitusi; 13 mõnikord; 14 uksest; 15 sageli; 16 jõuluvana; 17 siis; 18 rõõm; 19 selle järele; 20 pidulik õhtusöök; 21 mis; 22 sisaldab; 23 toiduliiki, toitu; 24 nõnda; 25 suurepäraselt; 26 ehita; 27 vaikselt; 28 on vist; 29 hakatud; 30 tarvitama; 31 selle ajani; 32 nüüdsel ajal; 33 puhastatakse; 34 toad; 35 põhjalikult; 36 mõnes kohas; 37 laotatakse; 38 ka; 39 põrandale; 40 kes; 41 tuleb käia pesemas; 42 rietatud selga; 43 pühapäevariided; 44 päris; 45 püha; 46 siis; 47 valgustatud; 48 laud; 49 jõulutoitudega; 50 kui; 51 jõulusinki; 52 lepitakse; 53 jõululaule; 54 kõige kaugemaist; 55 jõutaks pärale liig hilja; 56 jumalateenistusele; 57 vahemaad; 58 tagasi tulnud; 59 vaikuses.

18. Hölmöläiset 1.

Eräässä seudussa² Suomea kerrotaan³ muinoin olleen⁴ Hölmölän kylän, jossa kuuluisain hölmöläisten sanotaan asuneen. He kuuluvat eläneen siellä tyytyväisinä⁵ ja onnellisina, mutta muut ihmiset näyttävät pitäneen heitä hyvin yksinkertaisina⁶. Heidän jälkeläisiään⁷ luullaan⁸ vielä elävän Sysmässä; ainakin⁹ väitetään siellä tavatun¹⁰ ja vieläkin tavattavan ihmisiä, jotka näyttävät olevan henkisesti¹¹ sukua hölmöläisille. Koska¹² kansan keskuudessa¹³ usein¹⁴ kuulee puhuttavan hölmöläisistä ja naurettavan heidän yksinkertaisuudelleen¹⁵, niin kerrotaankoon tässäkin¹⁶ heistä eräs kasku¹⁷.

Rakentaessaan¹⁸ kerran tupaa¹⁹ unohtivat he tehdä ikkunat²⁰ seiniin. Saatuaan tuvan valmiiksi huomasivat²¹ he sen olevan pimeän. Tässä pimeässä tuvassa istuen miettivät he pitkän aikaa, mitä heidän olisi tehtävä²², saadakseen²³ siihen valoa²⁴. Viimein eräs heistä luuli keksineensä²⁵ hyvän keinon²⁶. „Nyt

tiedän," sanoi hän nousten²⁷ seisomaan, „tuokaamme päivänvalo säkissä²⁸ sisään.“ Niin tehtiinkin. Luullen²⁹ voivansa sulkea valon säteet³⁰ säkkiin piti kaksi miestä säkin suuta aurin-
gonpaisteessa³¹ toisten seisoessa ympärillä. Sitten³² se sidottiin kaikkien nähden huolellisesti kiinni ja säkki vietiin tupaan. Avatessaan sen siellä he eivät huomanneet tuvan tulevan³³ yhtään valoisammaksi³⁴ ja yritettyään³⁵ samaa keinoa²⁶ vielä moneen³⁶ kertaan yhtä huonolla menestyksellä³⁷ päättivät³⁸ he viimein³⁹ mennä Matin, erään⁴⁰ muualta tulleen miehen luo⁴¹, kysyäkseen häneltä neuvoa.

Kuultuaan heidän asiansa vastasi Matti hymyillen⁴²: „Jos⁴³ annatte minulle sata markkaa, niin luulen voivani⁴⁴ hankkia teille valoa.“ Kuullessaan Matin näin halvalla⁴⁵ hankkivan heille valoa ihastuivat⁴⁶ hölmöläiset suuresti ja maksoivat heti⁴⁷ rahat. Matin hakattua⁴⁸ reiän⁴⁹ seinään tuli tupaan valoa. Saadakseen vielä enemmän valoa päättivät⁵⁰ hölmöläiset hakata⁵¹ koko seinän pois⁵², mutta sitä pois hakattaessa romahti⁵³ koko tupakin maahan.

¹ kilplased; ² ühes, mingis maakohas; ³ jutustatakse; ⁴ olnud olevat; ⁵ rahulolevaina, rahul olles; ⁶ väga lihtsameelseiks, kohtlasiks; ⁷ nende järeltulijad, järglased; ⁸ arvatakse; ⁹ igatahes; ¹⁰ leitud, kohatud (olevat); ¹¹ vaimself; ¹² kuna; ¹³ rahva keskel; ¹⁴ sageli; ¹⁵ lihtsameelsusele, kohtlusele; ¹⁶ siingi; ¹⁷ üks anekdoot; ¹⁸ ehitades; ¹⁹ majakest; ²⁰ aknad; ²¹ märkasid; ²² tuleks teha; ²³ et saada, saamaks; ²⁴ sellesse, sinna valgust; ²⁵ leidnud, avastanud (olevat); ²⁶ abinõu; ²⁷ tõustes; ²⁸ kotis; ²⁹ arvates; ³⁰ kiired; ³¹ päikesepaistes; ³² siis; ³³ tulevat (= minevat, muutuvat); ³⁴ sugugi mitte valgemaks; ³⁵ olles katsunud; ³⁶ mitu; ³⁷ niisama halva kordaminekuga; ³⁸ otsustasid; ³⁹ viimaks; ⁴⁰ ühe; ⁴¹ juure; ⁴² naeratades; ⁴³ kui; ⁴⁴ arvan võivat; ⁴⁵ nõnda odavalt; ⁴⁶ röömustasid; ⁴⁷ kohe; ⁴⁸ raiunud olles; ⁴⁹ augu; ⁵⁰ otsustasid; ⁵¹ raiuda; ⁵² ära; ⁵³ varises müriinal.

19. Suomen kansa ¹.

Suomessa on nykyään² noin³ 3,400 000 asukasta⁴, joista⁵ 88,7% on suomenkielisiä, 11% ruotsinkielisiä ja 0,3% muunkielisiä. Ruotsinkielistä väestöä⁶ asuu Ahvenanmaan ja Turun saaristoissa, kapeilla rantakaistaleilla⁷ Suomen- ja Pohjanlahden rannikolla sekä⁸ enemmän tai⁹ vähemmän useimmissa¹⁰ Suomer

kaupungeissa. Osa väestöstä puhuu kuitenkin¹¹ sekä suomea että ruotsia¹² ja kaikki sivistyneet¹³ osaavat äidinkieltensä ohella¹⁴ enemmän tai vähemmän myös¹⁵ toista kotimaista kieltä. Sitäpaitsi¹⁶ ymmärtää suuri osa sivistyneistöä myös saksaa, jotkut^{16-a} myöskin englantia ja ranskaa, mutta harvat osaavat puhua näitä kieliä.

Suomenkielinen väestö eli^{16-b} suomalaiset muodostavat kansan ytimen. Jo ennen maahan saapumistaan olivat he jakautuneet kahteen suureen heimokuntaan: karjalaisiin, jotka tulivat Suomeen idästä, ja hämäläisiin, jotka saapuivat Suomenlahden poikki länsi-Suomeen¹⁷.

Senjälkeen¹⁸ ovat nämä¹⁹ vuorostaan²⁰ jakautuneet useihin²¹ heimoihin, joiden asuma-alat lankeavat yhteen historiallisten maakuntien kanssa, mutta alkuperäinen kahtiajako²² tulee vielä näkyviin²³ sekä ulkomuodossa että luonteenlaadussa²⁴. Nykyään on länsi-Suomessa viisi heimoa: varsinaissuomalaiset²⁵, uusmaalaiset, hämäläiset ja etelä-pohjalaiset, joilla on paljon yhteisiä piirteitä²⁶. Hämäläisistä itään asuvat savolaiset muistuttavat²⁷ sensijaan²⁸ suuresti karjalaisia, joiden vanhinta²⁹, pohjois-Pohjanmaalla ja Oulunjärven seuduilla³⁰ asuvaa haaraa³¹ sanotaan myös kainulaisten heimoksi. Näiden³² lisäksi asuu Suomen pohjoisimmassa³³ osassa pieni määrä lappalaisia, jotka ainoastaan kielensä puolesta ovat sukua suomalaisille.

¹ rahvas; ² praegu; ³ umbes; ⁴ elanikku; ⁵ kelledest; ⁶ rahvas-tikku, rahvast; ⁷ kitsail rannikuribadel; ⁸ ja; ⁹ või; ¹⁰ enamjaos; ¹¹ siiski; ¹² niistä soome kui rootsi keelt; ¹³ haritud inimesed, haritlased; ¹⁴ kõrval; ¹⁵ ka; ¹⁶ pääle selle; ^{16-a} mõned; ^{16-b} ehk; ¹⁷ lääne-; ¹⁸ selle järele; ¹⁹ need; ²⁰ omakorda; ²¹ paljudesse; ²² kaheksjagamine; ²³ nähtavale; ²⁴ niistä välimuses kui iseloomu laadis; ²⁵ pärissoomlased; ²⁶ jooni; ²⁷ tuletavad meeie, meenutavad; ²⁸ selle asemel; ²⁹ kõige vanemat, vanimat; ³⁰ maakohtades, ümbruses; ³¹ haru; ³² nende; ³³ põhjapoolseimas; ³⁴ väike hulk.

(Jatkoa — järg)

Antropologiset tutkimukset¹ ovat osoittaneet, että lännessä, lounaassa² ja etelässä³ tavataan⁴ Suomen kookkaimmat⁵ asukkaat sekä että ruumiinmitta⁶ asteettain vähenee, kuta⁷ kauem-

maksi⁸ koilliseen⁹ me menemme. Kookkainta väkeä¹⁰ ovat Suomen ruotsalaiset. He ovat keskimäärin¹¹ noin¹² 1½ senttimetriä suomalaisten keskimittaa pitemmät, mutta varsinaissuomalaisiin ja satakuntalaisiin nähden¹³ on ero¹⁴ vain¹⁵ muutamia¹⁶ millimetrejä. Jälkimäisten keskimitta on näet¹⁷ 168,5 cm., kun taas¹⁸ pohjoispohjalaiset eli¹⁹ kainulaiset ovat vain 164,3 cm. pitkiä. Nämä seikat, samoin kuin tulokset²⁰ pääkallojen²¹ mittauksista²² viittaavat siihen²³, että länsi- ja etelä-Suomessa on tapahtunut²⁴ sekoitus²⁵ suomalaisten ja ruotsalaisten välillä²⁶. Tätä sekoitusta jatkaa²⁷ vieläkin. Monella on ruotsalainen isä ja suomalainen äiti tai suomalainen isä ja ruotsalainen äiti, onpa²⁸ joskus²⁹ jompikumpi³⁰ vanhemmista jotain³¹ muutakin kansallisuutta³².

¹ uurimused; ² edelas; ³ lõunas; ⁴ leitakse; ⁵ kõige suurekasvulisemalt; ⁶ ja, et kehamõõt; ⁷ mida; ⁸ kaugemale; ⁹ kirde (põhjaida) poole; ¹⁰ kõige suurekasvulise rahvas; ¹¹ keskmiselt; ¹² umbes; ¹³ suhtes, kohta, võrreldes; ¹⁴ vahe; ¹⁵ vaid, ainult; ¹⁶ mõned; ¹⁷ nimelt; ¹⁸ jälle; ¹⁹ ehk; ²⁰ tulemused; ²¹ pääluude, kolpade; ²² mõõtmistest; ²³ näitavad, viitavad sellesse (= selle poole); ²⁴ sündinud, toimunud; ²⁵ segamine, segunemine; ²⁶ vahel; ²⁷ seda segunemist kestab edasi; ²⁸ on koguni; ²⁹ mõnikord; ³⁰ embkumb; ³¹ mingit; ³² rahvast (= rahvusest).

(Loppu — lopp)

Suurimmalla osalla Suomen kansaa on vaaleat¹ silmät ja vaalea tukka². Siinä³ suhteessa ovat suomalaiset ja ruotsalaiset jokseenkin⁴ tasaväkiset. Kaikkiällä koko maassa tapaa⁵ enimmäkseen vaaleaverisiä ihmisiä, vieläpä⁶ suorastaan⁷ pel-lavatuikkaisia⁸, sinisilmäisiä miehiä ja naisia, mikä⁹ erittäin-kin¹⁰ herättää ulkomaalaisten¹¹ huomiota¹². Ainoastaan maan itäosassa, Karjalassa, on noin¹³ puolet väestöstä¹⁴ tummatuk-kaisia¹⁵, mutta sielläkin on suurimmalla osalla harmaat¹⁶ tai¹⁷ siniset silmät. Vaaleasilmäisiä onkin Suomessa erittäin paljon, ehkäpä enemmän kuin Euroopan muiden kansojen keskuudes-sa¹⁸. Ruotsissa esim.¹⁹, jonka²⁰ kansa on tunnettu vaaleaverisyydestään ja sinisistä silmistään, on vaaleasilmäisten lukumäärä²¹ pienempi²² kuin Suomessa, jossa²³ niitä on suomalaisten kes-

kuudessa 78% ja ruotsinkielisten joukossa vähän yli 80%. Tämä²⁴ vaaleasilmäisyys ei ole seuraus²⁵ suomalaisten ja ruotsalaisten sekoituksesta, vaan²⁶ se on ollut suomalaisille ominaista²⁷ jo ammoisista ajoista asti²⁸. Se on muinoin²⁹ herättänyt jo³⁰ venäläistenkin huomiota¹², sillä³¹ heidän vanhoissa kertomarunoissaan³² kutsutaan „tšuudeja“, s. o. karjalaisia ja vepsäläisiä, „valkosilmäisiksi“. Myöskin Venäjällä hajallaan³³ asuvat suomensukuiset heimokansat, kuten³⁴ esim. votjakit, mordvalaiset y. m.³⁵, ovat nykyäänkin³⁶ vielä suurimmaksi osaksi vaaleasilmäisiä, vaikka³⁷ he ovatkin tummaveristen kansojen ympäröimiä³⁸.

Yleisesti³⁹ on luultu, että suomalaiset kuuluvat mongolilaiseen rotuun⁴⁰, mutta tutkimukset ovat osoittaneet, että tämän rodun tunnusmerkit: lyhyt hento⁴¹ ruumis⁴², keltainen iho, sysimusta tukka, mustat silmät, puoliummessa olevat silmäluomet⁴³ y. m. eivät ollenkaan⁴⁴ sovi⁴⁵ suomalaisiin ja heidän heimolaisiinsa. Toistaiseksi⁴⁶, koska⁴⁷ suomalaisten heimolaiset ovat vielä sangen⁴⁸ vaillinaisesti⁴⁹ tutkittuja⁵⁰, voimme ainoastaan sanoa, että suomen kansa kuuluu maailman valkoisimpaan rotuun⁴⁰ ja muistuttaa⁵¹ ruumiinrakenteeltaan⁵² suuresti keski- ja pohjoiseurooppalaisia kansoja.

¹ valvakad, heledad; ² juuksed; ³ selles; ⁴ kuidagi, enamvähem, umbes; ⁵ leiab; ⁶ koguni; ⁷ otse; ⁸ linajuukselisi; ⁹ mis; ¹⁰ eriti, iseäranis; ¹¹ välismaalaste; ¹² tähelepanu; ¹³ umbes; ¹⁴ rahvastikust; ¹⁵ tumedajuukseline; ¹⁶ hallid; ¹⁷ vöi; ¹⁸ keskel; ¹⁹ = esimerkiksi — näiteks; ²⁰ mille; ²¹ arv; ²² väiksem; ²³ kus; ²⁴ see; ²⁵ tagajärg; ²⁶ vaid; ²⁷ omane, omapärane; ²⁸ saadik; ²⁹ muiste; ³⁰ juba; ³¹ sest; ³² jutustavais luuletustes (lauludes); ³³ laiali, hajal; ³⁴ nagu; ³⁵ = ynnä muut — ja teised; ³⁶ praegu; ³⁷ ehk küll; ³⁸ ümbritsetud; ³⁹ üldiselt; ⁴⁰ tõugu; ⁴¹ peen, kõhn, nõrk; ⁴² keha; ⁴³ poolkinni olevad silmalau'ud; ⁴⁴ sugugi mitte; ⁴⁵ sobi; ⁴⁶ esialgu; ⁴⁷ kuna; ⁴⁸ väga; ⁴⁹ puudulikult; ⁵⁰ uuritud; ⁵¹ meenutab (tuletab meele); ⁵² oma kehahitusest, — % = prosentti — protsent; 80% = kahdeksankymmenen prosenttia.

20. Suomalaisesta kaunokirjallisuudesta ¹.

I.

Koska² Suomen kansa jakaantuu kahteen erikieliseen väestöryhmään^{2-a}: suomalaiseen ja ruotsalaiseen, joilla kummalla-

kin³ on omakieliset koulunsa, yliopistonsa y. m.⁴ sivistyslaitok-
sensa⁵, niin⁶ jakaantuu myöskin Suomen kirjallisuus kielel-
lisesti kahteen pääosaan: suomenkieliseen ja ruotsinkieliseen.
Jälkimäinen⁷ oli Suomessa hallitsevassa asemassa⁸ aina⁹ 19:n-
nen¹⁰ vuosisadan loppupuolelle asti¹¹ ja puhkesi kauniimpaan
kukkaansa¹² vuosisadan keskivaiheilla. Siihen aikaan ilmestyi-
vät sellaisten kuuluisain runoilijain kuin J. L. R u n e b e r g i n,
Suomen kansallisorunoilijan¹³ ja Pohjoismaiden ensimmäisen rea-
listin, sekä¹⁴ S a k a r i T o p e l i u k s e n, tuon vienon¹⁵ romantikon,
parhaimmat teokset. Suomenkielisestä kaunokirjallisuudesta
ei silloin vielä voi puhuaakaan, lukuunottamatta¹⁶ kansan suussa
elänyttä, vuosisadan alkupuolella muistiin¹⁷ kirjoitettua kan-
sanrunoutta. Se suomenkielinen kirjallisuus, joka uskonpuh-
distuksesta asti¹⁸ 19:nnen vuosisadan puoliväliin¹⁹ oli ilmes-
tynyt Suomessa, käsitti²⁰ melkein²¹ yksinomaan²² uskonnol-
lisia hartauskirjoja²³, lakitekstejä²⁴ y. m. hyödyllisiä²⁵ teok-
sia: varsinainen²⁶ kaunokirjallisuus supistui²⁷ muutama
vähäarvoisiin²⁸ runosepityksiin ja näytelmiin²⁹. Tämä johtui
siitä³⁰, että ruotsin kieli oli vielä kauan senjälkeen³¹ kun
Suomi oli Ruotsista erotettu³² (vuonna 1809) sivistyneitten³³
yksinomaisena puhekielenä³⁴ ja oppikoulujen³⁵ ainoana opetus-
kielenä — ensimmäinen suomenkielinen oppikouluhan perustet-
tiin vasta³⁶ Jyväskylään.

¹ ilukirjandusest; ² kuna; ^{2-a} rahvastikurühma; ³ milledel kum-
malgi; ⁴ = ynnä muut — ja muud; ⁵ haridusasutused; ⁶ siis („niin“
alustab päälauset); ⁷ järelmine (= viime); ⁸ valitseval seisuko-
hal; ⁹ siin: täiesti, aiva; ¹⁰ = yhdeksännentoista (üheksateistkü-
nenda); ¹¹ -ni; ¹² õide; ¹³ rahvusluuletaja; ¹⁴ ja, ning; ¹⁵ õrna;
¹⁶ arvesse võtmata; ¹⁷ mälestusse (= üles); ¹⁸ saadik, saati; ¹⁹ poo-
levaheni (keskpaigani); ²⁰ sisaldas; ²¹ peaaegu; ²² ainult; ²³ har-
dus- (vagadus-) raamatuid; ²⁴ seadusetekste; ²⁵ kasulikke; ²⁶ päris,
tõeline; ²⁷ piirdus; ²⁸ mõnede väheväärtuslike; ²⁹ näidenditesse
(= -tega); ³⁰ see tuleb sellest; ³¹ selle järele, pärast seda; ³² eralda-
tud, lahutatud; ³³ haritlaste; ³⁴ ainuüksise kõnekeelena (= -ks);
³⁵ keskkoolide; ³⁶ asutati alles.

II.

Suomenkielisen kirjallisuuden „perustava ajanjakso“¹ alkoi
vuoden 1860:n² vaiheilla³ ja sen huomattavin⁴ kirjailijaper-
sonallisuus oli A l e k s i s K i v i (1834—1872), suomenkielisen

kaunokirjallisuuden varsinainen⁵ perustaja⁶. Hän oli kirjailija sanan todellisessa merkityksessä⁷, mutta hänen elinaikana⁸ ei häntä paljoa ymmärretty. Sentähden olikin hänen iloton elämänsä vain yhtämittaista taistelua⁹ puutetta vastaan, kunnes¹⁰ hän menetti¹¹ järkensä¹² ja kuolema¹³ hänet pelasti¹⁴. Vasta viime aikoina on tajuttu, että tämä ensimmäinen suomalainen kirjailija oli todellinen kirjailijanero¹⁵. Hän on mestarillisesti käytellyt¹⁶ useampia¹⁷ runoudenlajeja¹⁸. Hän on kirjoittanut ensimmäisen huomattavan¹⁹ suomalaisen murhenäytelmän²⁰, *Kullervon*, jossa ilmenee voimakasta romanttista mielikuvitusta²¹ ja järkyttävän²² synkkää tragiikkaa; hän on kirjoittanut verrattoman, raamatunaiheisen²³ näytelmäidyllin *Lean*, joka ihmeellisessä lyyrillisessä tunnelmallisuudessaan²⁴ on ainoa laatuaan²⁵ suomalaisessa kirjallisuudessa; hän on kirjoittanut useita²⁶ realistishumoristisia huvinäytelmiä²⁷, kuten esim.²⁸ *Kihlaus* ja *Nummisuutarit*²⁹, joista jälkimäinen kuuluu maailmankirjallisuuden parhaimpiin luomiin³⁰ ja joka viattomaan³¹ huumoriinsa ja erinomaisiin luonnekuvauksiinsa nähden³² ei ole vielä löytänyt vertaistaan³³ Suomessa. Näillä teoksillaan laski³⁴ Kivi vankan perustuksen³⁵ suomenkieliselle näytelmäkirjallisuudelle synkimmästä murhenäytelmästä aina humoristisimpaan huvinäytelmään asti. Mutta hänen merkityksensä³⁶ ei rajoitu³⁷ vielä siihen. Vaikka^{37-a} näytelmä olikin hänen erikoisalansa³⁸, kirjoitti hän myös yhden romaanin, vain yhden ainoan, mutta niin nerokkaan³⁹ ja suuri-piirteisen⁴⁰, ettei sen rinnalle⁴¹ voida vielä tänäänkään asettaa mitään täysin samanarvoista⁴². Tällaisella⁴³ monumentaalisella teoksella — *Seitsemän veljestä* on sen nimi — perusti⁴⁴ hän suomenkielisen romaanikirjallisuuden. Sitäpaitsi⁴⁵ on hän kirjoitellut myös eepillisiä ja lyyrillisiä runoja⁴⁶, jotka luonnonraikkaudessaan⁴⁷, havainnollisessa⁴⁸ elävyydessään ja tunteen syvyydessään voittavat kaikki muut sen ajan taiderunouden⁴⁹ tuotteet, mutta ulkoasuunsa⁵⁰ nähden⁵¹ ne kuitenkin⁵² ovat epätyydyttäviä⁵³, jonka tähden⁵⁴ Kivi tällä alalla ei saavuttanut perustavaa merkitystä. Paras⁵⁵ hänen runoistaan on *Sydämeni laulu*.

Kiven tuotteissa ovat romantiikka ja realismi yhtyneet toisinsa ja niiden yllä ⁵⁶ leijailee ⁵⁷ huvittavaa, viatonta ⁵⁸ huumoria. Hän meni realismissaan paljon pitemmälle ⁵⁹ kuin Runeberg, joka aina ⁶⁰ oli hillitty ⁶¹ ja keveästi ⁶² ihannoiva ⁶³ todellisuudenkuvauksissaan ⁶⁴. Myöskin hänen romantiikkansa oli haaveellisempaa ⁶⁵ kuin senaikainen taidekäsitys ⁶⁶ salli, ja hänen vapaa, välitön ⁶⁷ huumorinsa oli siihen aikaan aivan uutta ja outoa ⁶⁸ Suomen kirjallisuudessa, tuntuipa ⁶⁹ se monesta ⁷⁰ arveluttavaltakin ⁷¹. Häntä, joka käytti ⁷² esikuvinaan ⁷³ Shakespeare'ä ja Cervantesta, ei silloin ymmärretty, mutta nykyään ⁷⁴ häntä pidetään suurimpana suomenkielisenä kirjailijana ja Pohjoismaiden suurimpana humoristina.

¹ põhjanev, asutav ajajärk; ² = kuusikymmenen; ³ paiku, ümber; ⁴ tähelepandavaim; ⁵ päris; ⁶ põhjendaja; ⁷ tähendus; ⁸ ta eluajal; ⁹ ta rõõmutu elu vaid ühesoodune võitlus; ¹⁰ kuni; ¹¹ kaotas; ¹² oma mõistuse; ¹³ surm; ¹⁴ ta päästis; ¹⁵ kirjanikugeenius; ¹⁶ tarvitanud, käsitelnud; ¹⁷ mitmeid; ¹⁸ luuleliike; ¹⁹ tähelepandava; ²⁰ kurbmängu, tragöödia; ²¹ meelekujutust; ²² põrutavalt; ²³ piiblinelise („aihe“ — teose aine, süžee); ²⁴ oma meeleeolulisuses; ²⁵ ainus oma laadilt, ainulaadne; ²⁶ mitmeid; ²⁷ naljamänge, komöödiaid; ²⁸ nagu näiteks („esim. = esimerkiksi“); ²⁹ „Nõmme kingsepad“; ³⁰ loominguisse (nomin. „luoma“ — loodud teos, looming, loome); ³¹ süütuma; ³² suurepärase, oivaliste iseloomukujutuste tõttu; ³³ enese võrdset, väärilist; ³⁴ siin: pani; ³⁵ kindla, vankumatu aluspõhja; ³⁶ ta tähendus; ³⁷ piirdu; ^{37-a} ehk küll; ³⁸ eriala; ³⁹ geniaalse; ⁴⁰ suurejoonelise; ⁴¹ kõrvale; ⁴² samaväärset; ⁴³ seesugusel; ⁴⁴ põhjendas; ⁴⁵ päaleselle; ⁴⁶ luuletusi; ⁴⁷ oma loodusvärskuses; ⁴⁸ vaatlikus, nägelikus; ⁴⁹ kunstluule; ⁵⁰ oma välimuse; ⁵¹ tõttu, poolest, suhtes; ⁵² siiski; ⁵³ mitterahuldavad; ⁵⁴ mille pärast; ⁵⁵ parim; ⁵⁶ pääl; ⁵⁷ heljub; ⁵⁸ süütut; ⁵⁹ kaugemale; ⁶⁰ ikka; ⁶¹ tagasihoidlik; ⁶² kergelt; ⁶³ idealiseeriv; ⁶⁴ oma tõelisuse kujutustes; ⁶⁵ unistuslikum; ⁶⁶ selleaegne kunstist arusaamine; ⁶⁷ vahenditu, otsekohene; ⁶⁸ võõrast, tundmatut; ⁶⁹ tundus koguni; ⁷⁰ mitme meelest; ⁷¹ kahtlasenagi, küsitavanagi; ⁷² tarvitab; ⁷³ oma eeskujudena; ⁷⁴ nüüdsel ajal, praegu.

III.

Kiven aloittamaa ¹ kansankuvausta ² jatkaa itseoppinut kansankirjailija ³ Pietari Päivärinta (1827—1913). Hän kuvaa lukuisissa kertomuksissaan ⁴, joista on mainittava varsinkin ⁵ *Elämäni havainnot* ⁶ ja *Tintta-Jaakko*, kotiseutunsa ⁷ rahan ⁸ elämää ja sivistysoloja ⁹ 1840:n ja 1880:n välillä. ¹⁰ Hä-

nen kuvaustapansa¹¹ muuttuu vähitellen¹² yhä realistisemmaksi, vieläpä¹³ vähän ivalliseksikin¹⁴. Hänen kertomuksensa¹⁵ eivät kuitenkaan ole ainoastaan ulkokohtaista¹⁶ kansankuvausta, kuten¹⁷ esim. Kiven teokset, vaan niillä on myös huomattavassa¹⁸ määrässä opettava tarkoitus¹⁹, sillä²⁰ Päivärinta ei tahtonut olla pelkkä²¹ kaunokirjailija, vaan myös²² kansansa valistaja²³.

Suomenkielisen taiderunouden perusti A. Oksanen (1826—1889), kirjailijanimi, jota käytti²⁴ professori Ahlqvist, Kiven runouden ankara²⁵ arvostelija ja vastustaja²⁶. Hän kirjoitteli enimmäkseen²⁷ isänmaallis-aatteellisia, mutta jonkun veran²⁸ myös muilla aloilla²⁹ liikkuvia runoja³⁰, jotka hän julkaisi^{30-a} kahtena „Säkeniä“-nimisenä kokoelmana³¹ (1860 ja 1868). Niissä huomaa³² selvästi Runebergin ja kansanrunouden vaikutusta³³. Vaikka ne Kiven runoihin verrattuina³⁴ ovatkin yksinkertaisia³⁵ ja koruttomia³⁶, ovat ne kuitenkin mukaansatempaavia³⁷ ja ennen kaikkea muodoltaan³⁸ hioituja³⁹ ja enimmäkseen moitteettomia⁴⁰ ja sentähden myös parasta⁴¹, mitä suomenkielinen taiderunous siihen asti⁴² oli tuottanut. Muutamat⁴³ niistä, kuten⁴⁴ esim. „Savolaisen laulu“, ovat kansanlaulujen tavoin⁴⁵ levinneet koko kansan keskuuteen⁴⁶ ja hänen ballaadinensa *Koskenlaskijan morsiamet* on mainittava yhtenä Oksasen runouden parhaimmista tuotteista.

Oksasen viitoittamaa⁴⁷ tietä kulkivat⁴⁸ sitten⁴⁹ nuoremmat runoilijat kehitellen⁵⁰ tätä runoudenlajia⁵¹ edelleen⁵². Heidän joukostaan⁵³ kohoaa⁵⁴ Kaarlo Kramsu (1855—1895) esiin jylhänä⁵⁵ kuin yksinäinen tunturi⁵⁶ Lapin erämaassa⁵⁷. Sellaisen vaikutuksen⁵⁸ tekee hänen runoutensa⁵⁹. Se on lohduuttominta⁶⁰, synkintä ja traagillisinta, mitä suomenkielinen runous tuntee. Sen pää-aiheena⁶¹ on talonpojan toivon⁶² taistelu⁶³ sortoa⁶⁴ ja mielivaltaa vastaan kuten⁶⁵ esim. runoissa *Santavuorentappelu* ja *Ilkka*, joka on hänen taiteellisin luomansa⁶⁶ ja luonteeltaan⁶⁷ se on suorastaan⁶⁸ yhteiskunnallis-vallankumouksellinen⁶⁹, kuten esim. Herwegh'in runous Saksassa.

Aivan toisenlainen ⁷⁰ on J. H. Erkko (1849—1906). Hän on idealisti ja hänen runoutensa nuorekasta ⁷¹, valoisaa ⁷² ja ihan-teellista ⁷³. Luonteeltaan se oli aluksi ⁷⁴ idyllistä, kansallis-romanttista tunnelmarunoutta ⁷⁵, mutta muuttui sitten vähi-tellen yhä enemmän realistiseksi, elämän kysymyksiä pohti-vaksi ⁷⁶ miete- ⁷⁷ ja aaterunoudeksi. Sen aiheina ovat luonto, kansa ja isänmaa, kaikki ajan kysymykset ja aatteet, sen uudistus- ja edistyspyrinnöt ⁷⁸, ja on siinä ⁷⁹ suhteessa toistai-seksi ⁸⁰ ainoalaatuinen ilmiö ⁸¹ suomenkielisessä runoudessa.

¹ alustatud, alatud; ² rahvakujutust; ³ rahvakirjanik; ⁴ oma arvurikkais jutustustes; ⁵ eriti; ⁶ „Mu elu tähelepanekud“; ⁷ oma kodukoha; ⁸ lihtrahva; ⁹ haridusolusid; ¹⁰ vahel; ¹¹ kujutamisviis; ¹² vähehaaval; ¹³ koguni; ¹⁴ pilkeliseks, irooniliseks; ¹⁵ ta jutustu-sed; ¹⁶ välispidist; ¹⁷ nagu; ¹⁸ tähelepandavas; ¹⁹ siht, otstarve; ²⁰ sest; ²¹ paljas, ainus, pelk; ²² ka; ²³ oma rahva valgustaja; ²⁴ tar-vitas; ²⁵ vali, nõudlik, range; ²⁶ vastane; ²⁷ enamasti; ²⁸ mõne võrra (= teataval määral; ²⁹ aladel; ³⁰ luuletusi; ^{30-a} avaldas; ³¹ koguna; ³² märkab; ³³ mõju; ³⁴ võrrelduina, võrreldes; ³⁵ lihtsed; ³⁶ kaunistuseta; ³⁷ kaasakiskuvad; ³⁸ vormilt; ³⁹ ihutud, lihvitud; ⁴⁰ laitmatud; ⁴¹ parim(at); ⁴² siihen asti = siamaani; ⁴³ mõned; ⁴⁴ nagu; ⁴⁵ kombel; ⁴⁶ keskele; ⁴⁷ (teejuhatuse) märkidega märgitud; ⁴⁸ käisid; ⁴⁹ siis, selle järele; ⁵⁰ arendades; ⁵¹ seda luuleliiki; ⁵² edasi; ⁵³ hulgast; ⁵⁴ kergib; ⁵⁵ suurepäraselt süngena, jülhena; ⁵⁶ tundra; ⁵⁷ tühimaas, kõrves, tühikus; ⁵⁸ mõju, mulje; ⁵⁹ tema luule; ⁶⁰ kõige lohutum(at), troostitum(at); ⁶¹ pääaineks; ⁶² lootuseta; ⁶³ võitlus; ⁶⁴ rõhumist (= -se); ⁶⁵ nagu; ⁶⁶ looming, loodud teos; ⁶⁷ oma ise-loomult, laadilt; ⁶⁸ otse; ⁶⁹ ühiskondlik-revolutsioonilist (= -line); ⁷⁰ teissugune; ⁷¹ nooruslik(ku); ⁷² helge(t); ⁷³ ideaalne; ⁷⁴ alguses; ⁷⁵ meeoleoluule(t); ⁷⁶ arutavaks, uurivaks; ⁷⁷ mõtte-; ⁷⁸ uuendus- ja edenemispüüded; ⁷⁹ selles; ⁸⁰ esialgu; ⁸¹ nähtus.

IV.

Erkko ja Kramsu kuuluvat jo osittain ¹ siihen uuteen ajan-jaksoon ², joka alkaa 1880 luvun ³ puolivälissä ⁴ ja jota on nimitetty „murrosten ⁵ ajaksi“. Silloin vasta ⁶ saapui Euroo-pan suurista sivistysmaista ⁷ realismin maininkeja ⁸ Suomeen Norjan kautta ⁹ Björnsonin, Ibsenin y. m. ¹⁰ teosten välityk-sellä ¹¹. Tämä uudenaikainen realismi tapasi ¹² täällä jo val-miiksi muokatun maaperän ¹³ Aleksis Kiven ja Pietari Päi-värinnan kotimaisessa suomalaisessa realismissa. Sentähden se herättikin kohta ¹⁴ vastakaikua ¹⁵ nuoressa kirjailijapol-

vessa ja vaikutti¹⁶ erittäin hedelmöittävästi¹⁷ Suomen kielen ja kirjallisuuden kehitykseen¹⁸. Se synnytti Suomessa valitseviä epäkohtia ja ajan polttavia¹⁹ kysymyksiä käsittelevän todellisuuskuvauksen²⁰ ja muuttui siten²¹ kansalliseksi realismiksi, joka toisinaan²² sai selvän tendenssimäisen leiman²³.

Tämän uuden suunnan ensimmäinen huomattava²⁴ edustaja on rouva Minna Canth (1844—1897). Hänen ensimmäiset novellinsa ja näytelmänsä ovat vielä sovinnaisen²⁵ romantiikan tuotteita, vaikka niissä esiintyykin²⁶ jo tarkkaa²⁷ havaintokykyä²⁸ todistavia²⁹ realistisia yksityiskohtia³⁰. Mutta pääasiallisesti Ibsenin teosten vaikutuksesta tapahtui³¹ hänessä pian muutos. Hänestä tuli nyt yhteiskunnallisten epäkohtien säälimätön³² paljastaja ja naisasian ja raittiuden³³ innokas asiaanjaja³⁴. Monissa³⁵ näytelmissään (*Työmiehen vaimo*, *Kovan onnen lapsia*)³⁶ ja lukuisissa^{36-a} novelleissaan (*Köyhää kansaa*, *Salakari*, *Kauppa-Lopo* y. m.) hän järkyttävällä tavalla kuvaa³⁷ yhteiskunta- ja perhe-elämän varjopuolia ja aikansa maailmankatsomuksen³⁸ yksipuolisuutta³⁹, mutta hänen viimeisissä novelleissaan („Agnes“ y. m.) ja näytelmissään („Annä-Liisa“) ilmenee jo sovinnollisempi⁴⁰ elämäntarkastus. Minna Canthin kirjallinen kyky⁴¹ tulee parhaiten⁴² näkyviin⁴³ hänen näytelmissään. Ne ovat taitavasti⁴⁴ rakennettuja⁴⁵, toiminta⁴⁶ on vilkas ja dramaattinen ja luonteet oivallisesti kuvattuja⁴⁷. Minna Canth olikin aikoinaan⁴⁸ Pohjoismaiden huomattavin⁴⁹ naiskirjailija ja Suomessa Aleksis Kiven jälkeen⁵⁰ paras⁵¹ näytelmäkirjailija ja on aina säilyttävä⁵² arvokkaan aseman⁵³ suomenkielisen näytelmän historiassa.

¹ osalt; ² sellesse uude ajajärku; ³ luku (genit. luvun) — arv; 1880-luvun — 19-nda sajandi 80-ndate aastate; ⁴ poolesvahes; ⁵ murrangute; ⁶ siis alles; ⁷ kultuurmaadest; ⁸ järellaineid; ⁹ Norra kaudu; ¹⁰ — ynnä muiden (e. muitten) — ja teiste; ¹¹ vahendusel, kaudu; ¹² leidis; ¹³ ülesharitud maapinna, maapära; ¹⁴ kohe; ¹⁵ vastukaja; ¹⁶ mõjus; ¹⁷ viljastavalt; ¹⁸ arenemisse; ¹⁹ põletavaid; ²⁰ tõelisusekujutuse; ²¹ nõnda; ²² mõnikord; ²³ tendentsliku pitseri; ²⁴ tähelepanav; ²⁵ kokkuleppelise, konventsionaalse; ²⁶ ehk küll neis esinebki; ²⁷ täpsed; ²⁸ tähelepanekuvõimet; ²⁹ tõendavaid; ³⁰ üksikasju; ³¹ sündis, toimus; ³² ebakohtade (väärnähtuste) halas-

tamatu; ³³ karskuse; ³⁴ advokaat; ³⁵ mitmeis; ³⁶ „Töömehe naine“, „Paha õnne lapsi“; ^{36-a} arvurikkais; ³⁷ vapustaval kombel kujutab; ³⁸ maailmavaate; ³⁹ ühekülgust; ⁴⁰ leplikum; ⁴¹ anne, talent; ⁴² kõige paremini; ⁴³ nähtavale; ⁴⁴ osavalt; ⁴⁵ ehitatud; ⁴⁶ tegevus; ⁴⁷ iseloomud suurepäraselt kujutatud; ⁴⁸ omal ajal; ⁴⁹ tähelepandavaim; ⁵⁰ järele; ⁵¹ parim ⁵² saab ikka säilitama; ⁵³ väärrika seisukoha.

V.

Muista silloisista ¹ realistis-naturalistisen suunnan kirjailijoista on **Juhani Aho** (1861—1921) saavuttanut suurimman maineen ². Hänen tuotannossaan huomaa ³ selvästi eri kehityskausia ⁴. Hänen ensimmäiset novellinsa kuuluvat vielä kotimaisen realismin piiriin ⁵, mutta eroavat ⁶ jo yksityiskohtaisemman kuvaamistavan kautta ⁷ hänen edeltäjiensä ⁸ tuotteista. Tämä kehityskausi päättyy ⁹ tuohon erinomaiseen ¹⁰, klassilliseen kertomukseen ¹¹ *Rautatie*, joka muodostaa samalla ¹² suomalaisen kansallisen realismin huipun ¹³, niin yksityiskohdaisesti ja miellyttävän ¹⁴ humoristisesti on siinä ¹⁵ kuvattu Suomen luontoa ja suomalaista maalaiskansaa ¹⁶. Ahon toinen kehityskausi alkaa hänen novellistaan *Papin tytär* (1885). Siinä tuntuu jo selvästi ulkomaisen ¹⁷, pääasiallisesti norjalaisen realismin vaikutusta. Mutta se ei vielä riitä ¹⁸ Aholle. Hän syventyy yhä enemmän ranskalaisiin ¹⁹ naturalisteihin, jotka nyt tulevat ²⁰ hänen esikuvikseen ²¹, vieläpä ²² hän tekee erityisen ²³ opintomatkan naturalismin emämaahan, Ranskaan. Näin ²⁴ tulee Ahostakin naturalisti, mutta hänen naturalisminsa on kuitenkin verrattain hillittyä ²⁵. Se on oikeastaan ²⁶ vain naturalismiin vivahtavaa ²⁷ realismia. Jyrkimpänä ²⁸ ilmenee tämä suunta hänen novelleissaan *Helsinkiin* ja *Yksin* (1890), joista jälkimäinen on taiteellisessa ja tyyllillisessä ²⁹ suhteessa arvokkaampi ³⁰, mutta osoittaa samalla ¹² myös vähäistä peräytymistä ³¹ naturalismin valokuvamaisesta ³² todellisuuskuvauksesta, sillä siinä ³³ ilmenee myös jo ³⁴ vähän mielikuvitusta ³⁵ ja lyyrillisyyttä. Tästä lähtien ³⁶ on vain taiteellinen kauneus ³⁷ Ahon päämääränä ³⁸. Hänen todellisuuskuvauksiinsa liittyy runollista tunnelmallisuutta ³⁹ ja realismi alkaa vivahtaa romantismiin. Se tulee jo selvemmin näkyviin

hänen vuosina⁴⁰ 1891 ja 1892 julkaisemissaan⁴¹ *Lastuissa*, vaikka useimmat⁴² niistä vielä ovatkin sellaisia puhtaasti realistisia kertomuksia kuin esim.⁴³ *Sasu Punanen*. Tämä tyyli-suunta⁴⁴ saavuttaa kauniin sopusuhtaisuuden⁴⁵ ja korkean kypsyyden Ahon seuraavassa laajassa⁴⁶ novellissa, *Papin rouva* (1893), joka muodostaa jatkon⁴⁷ yllämainitulle *Papin tyttärelle*. Tähän novelliin päättyy Ahon eurooppalaista realismia jäljittelevä kehityskausi⁴⁸ ja se on samalla hänen siihenastisen⁴⁹ tuotantonsa huippu¹³ ja hänen taiteensa⁵⁰ kauneimpia saavutuksia. Aho kallistuu⁵¹ nyt yhä enemmän romantiikkaan hylkäämättä kuitenkaan kokonaan⁵² realismia, kuten⁵³ hänen uudet lastunsa osoittavat. Tämä pohjasävyltään⁵⁴ lyyrillinen ja tunnelmoiva⁵⁵ kehityskausi, jossa romantiikka ja realismi usein⁵⁶ käyvät käsi kädessä, saa pian kansallis-romanttisen suunnan, jonka luonteenomaisin⁵⁷ tuote on *Panu*, suuri kristinuskon ja pakanuuden välistä taistelua kuvaava⁵⁸ romaani. Tästä kansallisesta⁵⁹ romantiikasta luovuttuaan⁶⁰ Aho on julkaissut⁶¹ vielä useita⁶² teoksia, joista huomattavin on *Juha*, erinomaisen⁶³ kaunis taideteos, ehkäpä⁶⁴ Ahon taiteen korkein saavutus, niin kiinteä⁶⁵ ja keskitetty⁶⁶ on se rakenteeltaan⁶⁷, niin dramaattisen eloisaa⁶⁸ on toiminnan esitys ja niin hiottua⁶⁹ on siinä kieli. — Aho on aitosuomalainen kirjailija⁷⁰. Ei kukaan⁷¹ ole vielä kuvannut Suomen luontoa niin monipuolisesti⁷² ja tunnelmallisesti⁷³ kuin hän. Hänen kuvauksissaan soi⁷⁴ sama surunvoittoinen sävel⁷⁵ kuin suomalaisissa kansanlauluissa, mikä juuri⁷⁶ on tehnyt hänet niin kansanomaiseksi ja suosituksi⁷⁷ Suomessa. Sitäpaitsi⁷⁸ on hänen tyylinsä yleensä⁷⁹ kielellisesti hyvin hiottua ja niin sointuisaa ja värikästä⁶⁰, että hänellä tulee olemaan⁸¹ kauaskantava merkitys⁸² Suomen kielen viljelyksen⁸³ alalla. Monia⁸⁴ hänen teoksistaan voikin pitää suorastaan⁸⁵ klassillisina ja niitä onkin enemmän kuin muiden kirjailijain teoksia käännetty⁸⁶ vieraille kielille.

¹ selleaegseist, sellaseist; ² kuulsuse; ³ märkab; ⁴ arenemisjärke; ⁵ piirkonda; ⁶ erinevad; ⁷ üksikasjalisema kujutamisviisi kaudu; ⁸ eelkäijate; ⁹ lõpeb; ¹⁰ suurepärase, oivalise; ¹¹ jutustusse (= -ga); ¹² ühtlasi; ¹³ tipu; ¹⁴ üksikasjaliselt ja meeldivalt; ¹⁵ selles; ¹⁶ maa-

rahvast; 17 välismaise; 18 jatku, ole küllaldane; 19 prantsuse; 20 saavad; 21 eeskujudeks; 22 koguni; 23 erilise; 24 nõnda; 25 tagasihoidlik; 26 õigupoolest; 27 natuke sarnlev; 28 kõige järsemana, radikaalsemana; 29 stiililises; 30 väärtuslikum; 31 taganemist; 32 päevapiltlikust; 33 sest selles; 34 juba; 35 meelegujutust; 36 siit pääle; 37 kunstiline ilu; 38 eesmärk; 39 meeolulisust; 40 aastail; 41 avaldatud; 42 mitmed; 43 — esimerkiksi — näiteks; 44 stiilisuund; 45 proportsionaalsuse; 46 järgmises ulatuslikus; 47 järje; 48 jäljendav arenemiskärk; 49 senise; 50 kunsti; 51 kaldub; 52 hoopis; 53 nagu; 54 põhitönnilt, -tämbrilt; 55 meeolotsev; 56 sageli; 57 kõige loomuomasem; 58 vahelist võitlust kujutav; 59 rahvuslikust; 60 loobunud olles, loobudes; 61 avaldanud; 62 mitmeid; 63 eriliselt, suurepäraselt; 64 vahest; 65 kindel, tihe; 66 keskendatud; 67 oma ehituselt; 68 elav; 69 ihutud, lihvitud; 70 eht-soome kirjanik; 71 keegi; 72 mitmekülgselt; 73 meeoluliselt; 74 kõlab, heliseb; 75 kurvavõitu viis; 76 mis just; 77 armastatuks, poolehoiliseks, soosituks; 78 päaleselle; 79 üldse; 80 kõlav ja värvikas; 81 saab olema; 82 kaugeleulatuv mõju; 83 harimise; 84 mitmeid; 85 otse; 86 tõlgitud.

VI.

Samoin kuin¹ Juhani Aho ovat Suomen useimmat² muutkin realistiset kirjailijat vain³ pinnaltaan realisteja, mutta sisimmältä olemukseltaan romantikkoja. Heidän tuotannossaan kulkevat⁴ realismi ja romantiikka rinnakkain⁵, jälkimäisen⁶ päästessä vähitellen⁷ määräävään asemaan⁸. Niinpä⁹ Santeri Ivalo (1866—1937) on ensimmäisen kehityskautensa¹⁰ kuluessa¹¹ täysi realisti, mutta siirtyy sitten osittain romantiikkaan hakemalla¹² aiheensa¹³ Suomen kansan menneisyydestä¹⁴. Hän kuvailee¹⁵ pääasiallisesti 1400- ja 1500-luvun historiaa ja käsittelemällä sitä realistisellä asiallisuudella ja tyynellä¹⁶ eepillisyydellä on hän kohottanut¹⁷ historiallisen romaanin entistä korkeammalle taiteelliselle tasolle¹⁸. Siinä¹⁹ onkin hänen päämerkityksensä²⁰ suomalaisessa kirjallisuudessa ja juuri²¹ historiallisilla romaaneillaan, joista huomattavimmat²² ovat *Juho Vesainen*, *Erämaan taistelu* ja *Viipurin pamaus*²³, onkin hän saavuttanut suuren kansansuosionsa²⁴. — Realistina aloitti²⁵ myös Arvid Järnefelt (1861—1932) kirjallisen toimintansa. Jo esikoisteoksellaan *Ilänmaa* kohosi²⁶ hän taiteensa kukkuloille²⁷. Tämä suuri kulttuurihistoriallinen romaani, joka antaa läpileikkauskuvan koko Suomen kansan senaikaisesta sivistyksestä, on merkkiteos²⁸ suomalai-

sen kirjallisuuden historiassa ja osoittaa samalla, että Järnefelt on etevimpiä²⁹ ihmisen sielunelämän³⁰ kuvaajia. Hänen muilla teoksillaan, joissa ilmenee selvästi Leo Tolstoin vaikutus³¹, on tendenssimäinen luonne³². Hän tahtoo niillä osoittaa, että sosialistinen ihanneyhdyskunta³³ on mahdollinen³⁴ vain ihmisen sielullisen³⁵ uudistuksen kautta. Niistä mainittakoon *Veljekset*, *Elämän meri* ja erinomaisen menestyksen³⁶ saavuttanut näytelmä *Tiitus*. — Vahvasti³⁷ tendenssimäisen suunnan on saanut myös rouva Maila Talvion (s. 1871) erittäin rikas kirjallinen tuotanto. Hän on ryhtynyt³⁸ taistelemaan³⁹ kaikkia yhteiskunnalle turmiollisia⁴⁰ ilmiöitä⁴¹ vastaan. Raittius- ja siveellisyysasiain⁴² ajaminen ja eri kansanluokkien⁴³ toisiinsa lähentäminen ovat hänen romaaniensa tarkoituksena⁴⁴. — Realististen kansankirjailijain etevin⁴⁵ edustaja on Kauppi-Heikki (s. 1862), joka erinomaisen taitavana kertojana⁴⁶ ja henkilökuvaajana⁴⁷ kykenee⁴⁸ kilpailemaan⁴⁹ taidekirjailijain kanssa. Hänen teoksissaan, joista mainittakoon *Alina*, *Uran aukaisijat*⁵⁰ ja *Savolainen soittaja*⁵¹, on Savon maalaiskansa kuvattu erittäin havainnollisesti⁵² ja humoristisesti sekä⁵³ sellaisella valokuvamaisella tarkkuudella⁵⁴, että ne antavat värentämättömän⁵⁵ kuvan⁵⁶ savolaisten sielullisistakin ominaisuuksista⁵⁷.

¹ samuti kui; ² mitmed, paljud; ³ vaid, ainult; ⁴ käivad; ⁵ kõrvuti; ⁶ järeline (= viimane); ⁷ vähehaaval; ⁸ seisukohale; ⁹ nii nimelt; ¹⁰ oma arenemisjärgu; ¹¹ jooksul; ¹² otsides; ¹³ oma ained; ¹⁴ minevikust; ¹⁵ kujutab; ¹⁶ rahulikul, tüünel; ¹⁷ tõstnud; ¹⁸ tase-mele; ¹⁹ selles; ²⁰ päätähendus, -tähtsus; ²¹ just; ²² kõige tähelepan-davamad; ²³ pauk, paugutus; ²⁴ oma rahvapoolehoiu, -soosingu; ²⁵ algas; ²⁶ tõusis; ²⁷ kinkudele; ²⁸ tähtteos, suurteos; ²⁹ üks silma-paistvamaid, parimaid; ³⁰ hingeelu; ³¹ mõju; ³² iseloomulaad; ³³ ideaalühiskond; ³⁴ võimalik; ³⁵ hingelise; ³⁶ suurepärase menu; ³⁷ tuge-vasti; ³⁸ asunud; ³⁹ võitlema; ⁴⁰ hukatuslikke, kahjulikke; ⁴¹ näh-tusi; ⁴² karskus- ja kõlblusasjade; ⁴³ rahvaklasside; ⁴⁴ eesmärgiks, sihiks; ⁴⁵ kõige silmapaistvam, tublim; ⁴⁶ eriliselt osava jutustajana; ⁴⁷ isikukujutajana; ⁴⁸ oskab, jaksab; ⁴⁹ võistlema; ⁵⁰ teeavajad; ⁵¹ savo pillimees; ⁵² vaatlikult; ⁵³ ja; ⁵⁴ päevapiltlikul täpsusel (= -ga); ⁵⁵ võltsimatu; ⁵⁶ pildi; ⁵⁷ hingelistest omadustest.

VII.

Kuten jo¹ yllämainittujen realistien tuotannosta huomaa², oli kirjallinen suunta muuttumassa 1890-luvun puolivälissä. Alettiin³ luopua valokuvamaisesta todellisuuskuvauksesta ja kallistua⁴ yhä enemmän lyyrilliseen tunnelmallisuuteen ja menneiden aikojen kuvaukseen. Uusromanttinen aikakausi pääsi valtaan⁵ Suomessa niinkuin muuallakin Euroopassa. Tämän uuden suunnan edustajista on herättänyt eniten⁶ huomiota⁷ Johannes Linnankoski (1869—1913). Hän on voimakas aaterunoilija ja moralisti, joka kykenee⁸ antamaan aatteilleen syvästi vaikuttavan⁹ runollisen muodon¹⁰. Pahan ja hyvän taistelua ihmiselämässä on hän kuvannut sellaisella runollisella lennokkuudella¹¹, että hän on herättänyt huomiota Suomen rajojen ulkopuolellakin¹². Hänen romaaninsa *Laulu tulipunaisesta kukasta* uhkuu¹³ voimakasta intohimoa¹⁴ ja sellaista ylipursuvaa¹⁵ elämäniloa¹⁶, että se kokonaan lumoo¹⁷ lukijan. Sentähden se on saavuttanut niin suuren menestyksen¹⁸, että sitä ei ole ainoastaan käännetty¹⁹ vieraille kielille, vaan siitä²⁰ on Ruotsissa tehty filmikin, jota on näytelty useissa²¹ Euroopan maissa. Tyyllillisesti ehein²² ja taiteellisesti arvokkain²³ on kuitenkin Linnankosken viimeinen romaani *Pakolaiset*, joka kuuluu suomalaisen kirjallisuuden parhaimpiin tuotteisiin ja on esitystavaltaan²⁴ enemmän ihannoivaa²⁵ realismia kuin romantiikkaa.

Nuorempien kirjailijain joukossa²⁶ ansaitsee²⁷ erikoista huomiota⁷ rouva Maria Jotuni (s. 1880). Hän on sekä novelli-että²⁸ näytelmäkirjailija ja hänen teoksissaan ilmenee tarkkaa havaintokykyä²⁹ ja täsmällistä³⁰, sattuvaa luonteiden kuvausta³¹. Esitys on mahdollisimman suppeata³² ja asiallista. Kaikki sivuseikat³³, jotka eivät kuulu asian ytimeen³⁴, vieläpä³⁵ ympäristön kuvauksetkin, ovat jätetyt pois ja kuvaustapa on välähdyksellistä tuokiokuvausta³¹. Siten³⁷ Jotuni on uuden, suomalaisessa kirjallisuudessa ennen tuntemattoman impressionistisen tyyllisuunnan uranuurtaja³⁸. Parhaimmin tämä tyyli yhtyy ajatuksen kulkuun³⁹ hänen novellissaan *Arkielämää* (1909), jossa hyvin realistisella tavalla⁴⁰ kuvataan savolaista maalais-

rahvasta. Enemmän kuin novelleillaan on hän herättänyt huomiota huvinäytelmillään⁴¹, joista etevin⁴² on *Kultainen vasikka* (1918). Se on huomattava saavutus ja osoittaa, että Jotuni on suomenkielisen kirjallisuuden etevimpiä huvinäytelmän kirjoittajia.

¹ nagu juba; ² märkab; ³ hakati; ⁴ kaduda; ⁵ võimusse, võimule; ⁶ kõige rohkem; ⁷ tähelepanu; ⁸ oskab, on võimeline; ⁹ mõjuva; ¹⁰ kuju; ¹¹ hoogsusel (= -ga); ¹² väljaspool piire; ¹³ hooval, uhkab; ¹⁴ kirge; ¹⁵ ülevoolavat; ¹⁶ elurõõmu; ¹⁷ täiesti lummab, võlub; ¹⁸ menu; ¹⁹ tõlgitud; ²⁰ sellest; ²¹ paljudes; ²² kõige ühtlasem, tervikulisem, ehedam (algvõrre „ehea“); ²³ väärtuslikem; ²⁴ oma esitusviisilt; ²⁵ idealiseeriv; ²⁶ hulgas; ²⁷ väärrib; ²⁸ sekä... että — niihästi... kui ka; ²⁹ terast tähelepanemisvõimet; ³⁰ täpset; ³¹ tabavad iseloomude kujutust; ³² kokkusurutud; ³³ kõrvalasjaolud; ³⁴ üdisse, tuuma; ³⁵ koguni; ³⁶ välgatuslikku momentkujutust; ³⁷ nõnda; ³⁸ teetasandaja; ³⁹ ühineb mõtte käigusse (= -ga); ⁴⁰ väga realistlikul kombel; ⁴¹ oma naljamängudega; ⁴² silmapaistvaim.

VIII.

Kun romanttisen suunnan kautta tunne ja mielikuvitus taas tulivat oikeuksiinsa kirjallisuudessa, alkoi myöskin lyyrillinen runous vuosisadan vaihteessa¹ kohota² lamaustilastaan³. Se on senjälkeen saanut erittäin runsaasti⁴ viljelijöitä, joista tässä⁵ mainitsemme vain muutamia⁶ huomattavimpia nimiä. **Larin Kyösti** (s. 1873) on sepittänyt suuren joukon⁷ keveitä⁸ väri- ja kuvarikkaita⁹ lauluja ja runoja, joissa hän leikkillisellä tavalla¹⁰ piirtää¹¹ milloin¹² realistisia, milloin¹² idyllisiä kuvia maalais- ja pikkukaupunkielämästä^{12-a} muistuttaen¹³ siten¹⁴ ruotsalaisia Bellmania ja Frödingiä. Hänen myöhempi¹⁵ runoutensa on kuitenkin vakavampaa¹⁶ ja myös muodoltaan hiotumpaa. Hän on kirjoittanut myös suorasanaisia¹⁷, herkän tunnelmallisia¹⁸, saduntapaisia¹⁹ ja haaveellisia²⁰ kertomuksia ja keijukaistarinoita²¹. — **Otto Manninen** (s. 1872) ei ole paljon julkaissut²², mutta hänen *Säkeitä*-nimiset pienet kokoelman-^{22-a}sa^{22-a} osoittavat, että hän on etevä runoilija, joka kykenee pukemaan²³ sekä aatteet että tunnelmat²⁴ kauniiseen sointuvaan²⁵ runomuotoon, mutta hänen runojensa nautintoa haittaa²⁶ toisinaan²⁷ niiden vaikeatajuisuus²⁸. Sitäpaitsi²⁹ hän on

tunnettu runoteosten mestarillisena kääntäjänä³⁰. Niinpä³¹ hän on kääntänyt Homeroksen *Iliaksen* ja *Odyssseian*.

¹ aastasaja vahetusel; ² tōusta; ³ oma allasurutud, halvatud seisundist; ⁴ ohtrasti; ⁵ sin; ⁶ mõningaid; ⁷ hulga; ⁸ kergeid, kergesisulisi; ⁹ värvi- ja pildirikkaid; ¹⁰ mangleval, naljatleval kombel; ¹¹ joo-nistab; ¹² kord, puhk; ^{12-a} väkelinnaelust; ¹³ meeletuletaades, meenutades; ¹⁴ nõnda; ¹⁵ hilisem; ¹⁶ tõsisem; ¹⁷ proosavormilisi; ¹⁸ meeleolulisi; ¹⁹ muinasjutulisi; ²⁰ unistavaid; ²¹ murueidetütarde-, feedelugusid; ²² avaldanud; ^{22-a} ta „Värsid“-nimelised väikesed kogud; ²³ riidetama; ²⁴ meeleolud; ²⁵ kõlavasse; ²⁶ kahjustab; ²⁷ teinekord; ²⁸ raskmõistetavus; ²⁹ pääleselle; ³⁰ meisterliku tõlkijana; ³¹ nii (nimelt).

IX.

Eino Leino (s. 1878, k. 1926) on monipuolisin¹ ja tuottavin suomalaisista kirjailijoista. Hän on kirjoittanut koko joukon² sekä lyyrillisiä että kertovia³ runoja, novelleja, romaaneja, vieläpä⁴ paljon näytelmiäkin, mutta lyyrillinen runous on kuitenkin⁵ hänen varsinainen⁶ alansa. Hänen runoudessaan ilmenee hyvin⁷ erilaisia⁸ virtauksia⁹ ja pyrkimyksiä¹⁰, monellaisia¹¹ aiheita¹² ja aatteita, lennokasta¹³ mielikuvitusta ja tunnelmia, mutta siinä ei ole sitä tosirunoilijan¹⁴ syvää, sydäimestä pulpuavaa¹⁵ tunnetta, joka liikuttaisi lukijan mielen ja saisi¹⁶ hänenkin sydämensä väräjämään¹⁷. Leinon runous vaikuttaa enemmän loistavalla¹⁸ ja sujuvalla¹⁹ kielellään, sointuvilla²⁰ riimeillään ja joustavalla²¹ rytmillään. Hänen parhaimpina saavutuksinaan pidetään hänen *Helkavirsiiän*, jotka muodoltaan muistuttavat vanhaa kalevalaista runoutta. — **V. A. Koskeniemi** (s. 1885) on nykyään²² Suomen suosituin runoilija. Kau-niissa, hiotuissa säkeissä²³ hän laulaa sydämen hiljaisesta²⁴ rauhan kaipuusta²⁵, yksinäisyydestä ja kuolemasta²⁶. Jota-kin²⁷ syksyisen ilman kylmää kirkkautta²⁸ henkivät²⁹ hänen runonsa.

Mitä tulee³⁰ Suomen uudempaan proosakirjallisuuteen, niin³¹ siinä on viime³² vuosikymmenenä kohonnut³³ yleisön³⁴ suosikiksi³⁵ **F. E. Sillanpää** (syntynyt 1888) jolta jo on ilmestynyt koko joukko romaaneja ja novelleja. Niistä ovat huomattavimmat *Hurskas kurjuus*³⁶ ja *Nuorena nukkunut*³⁷. Hänen

teoksissaan ihaillaan ³⁸ itsenäistä ³⁹ tyyliä, loisteliasta ⁴⁰ luonnonkuvaustaitoa ⁴¹ ja mestarillista sielunerittelyä ⁴². Viimeksimainitussa suhteessa hän on etupäässä ⁴³ harrastanut kansan syvien rivien ⁴⁴ elämää ja siinä saavuttanut parhaat tuloksensa ⁴⁵.

¹ mitmekülgseim; ² terve hulga; ³ niihästi lüürilisi kui jutustavaid; ⁴ koguni; ⁵ siiski; ⁶ päris; ⁷ väga; ⁸ erisuguseid; ⁹ voole; ¹⁰ püüdeid, pürgimusi; ¹¹ mitmesuguseid; ¹² aineid; ¹³ hoogsat, lennukat; ¹⁴ ehtse luuletaja; ¹⁵ esile purskavat, esile vulisevat; ¹⁶ paneks; ¹⁷ värisema; ¹⁸ hiilgaval; ¹⁹ ladusal; ²⁰ kõlavail; ²¹ painduval, elastilisel; ²² praegu; ²³ värssides (nom. säe, gen. säkeen); ²⁴ vaiksest; ²⁵ rahuigatsusest; ²⁶ üksindusest ja surmast; ²⁷ midagi; ²⁸ selgust, kirkust; ²⁹ hingavad välja; ³⁰ puutub; ³¹ siis; ³² viimasel; ³³ tõusnud; ³⁴ publiku; ³⁵ lemmikuks, soosikuks; ³⁶ „Vaga viletsus“; ³⁷ „uinunud“; ³⁸ imestellakse, ollakse vaimustatud; ³⁹ iseseisvat; ⁴⁰ hiilgavat; ⁴¹ loodusekirjeldamise oskust; ⁴² hingeeritlust (analüüsi); ⁴³ päämiselt; ⁴⁴ ridade, kihtide; ⁴⁵ oma parimad tulemused.

12. Näytteitä raamatusta.

(Näidiseid piiblist.)

I (1. Moos. 1, 1—5).

Alussa loi Jumala taivaan ja maan.

Ja maa oli autio ¹ ja tyhjä, ja pimeys oli syvyyden päällä, ja Jumalan Henki ² liikkui vetten päällä.

Ja Jumala sanoi: „tulcoon valkeus“, ja valkeus tuli.

Ja Jumala näki valkeuden hyväksi. Niin Jumala erotti ³ valkeuden pimeydestä.

Ja Jumala kutsui valkeuden päiväksi, ja pimeyden kutsui hän yöksi. Ja tuli ehtoosta ⁴ ja aamusta ⁵ ensimmäinen päivä.

¹ tühi; ² vaim; ³ lahutas; ⁴ öhtust („ehtoo“ on vananenud sõna, nüüd on selle asemel „ilta“); ⁵ hommikust.

II (Matt. 1, 1—12).

Kun Jeesus oli syntynyt Judean Betlehemissä Herodes kuninkaan aikana, katso ¹, tietäjiä ² tuli itämailta Jerusalemiin, ja he sanoivat:

„Missä ³ se syntynyt juutalaisten kuningas on? Sillä ⁴ me

näimme itämaalla hänen tähtensä ja olemme tulleet häntä kumartaen rukoilemaan ⁵.”

Kun kuningas Herodes sen kuuli, hämmästyi hän ja koko Jerusalemin hänen kanssaan ⁶. Ja hän kokosi kaikki kansan ⁷ ylipapit ja kirjanoppineet ja kyseli heiltä, missä Kristus oli syntynyt.

He sanoivat hänelle: „Judean Betlehemissä! sillä näin ⁸ on kirjoitettu profeetan kautta:

„Ja sinä Betlehem, Juudan aluetta ⁹, et ¹⁰ suinkaan ¹¹ ole vähäisin Juudan ruhtinasten ¹² joukossa ¹³, sillä sinusta lähtee hallitsija ¹⁴, joka ¹⁵ on kaitseva ¹⁶ minun kansaani ¹⁷ Israelia.“

Silloin ¹⁸ Herodes kutsui salaa tietäjät luokseen ¹⁹ ja tutkisteli ²⁰ heitä tarkoin ²¹, millä ajalla tähti ilmestyi. Ja hän lähetti ²² heidän ²³ Betlehemiin, sanoen: „Menkää ja tiedustelkaat ²⁴ tarkasti ²¹ lasta; ja kun löydätte sen, niin ilmoittakaat minulle, että minäkin tulisin häntä ²⁵ kumartamaan.“

Kuultuaan kuninkaan sanat, he läksivät matkalle, ja katso ¹, tähti, jonka olivat nähneet itämaalla, kävi ²⁶ heidän edellään, kunnes se kulkiessaan ²⁷ seisahtui yläpuolelle sitä paikkaa ²⁸, jossa ²⁹ lapsi oli.

Nähdessään tähden he iloitsivat ³⁰ sangen ³¹ suuresti. Ja he menivät huoneeseen ja näkivät lapsen ynnä ³² Marian, hänen äitinsä ³³. Ja maahan langeten he kumarsivat häntä ³⁴, avasivat aarteensa ja antoivat hänelle lahjoja ³⁵: kultaa ja suitsuketta ³⁶ ja mirraa ³⁷.

Ja saatuaan ³⁸ unessa Jumalalta ohjauksen ³⁹, etteivät palaisi ⁴⁰ Herodeksen tykö ⁴¹, he lähtivät toista tietä takaisin omalle maalleen.

¹ vaata; ² tarku; ³ kus; ⁴ sest; ⁵ paluma; ⁶ -ga; ⁷ rahva; ⁸ nõnda; ⁹ maa-ala; ¹⁰ sa ei; ¹¹ sugugi; ¹² vürstide; ¹³ hulgas; ¹⁴ valitseja; ¹⁵ kes; ¹⁶ saab hoidma; ¹⁷ rahvast; ¹⁸ siis; ¹⁹ enese juure; ²⁰ uuris; ²¹ täpselt, teraselt; ²² saatis, läkitas; ²³ nad; ²⁴ pärige järele; ²⁵ teda; ²⁶ käis; ²⁷ käies, liikudes; ²⁸ päälepoole seda kohta; ²⁹ kus; ³⁰ röömutsesid; ³¹ väga; ³² ja ühes; ³³ ta ema; ³⁴ teda; ³⁵ kingitusi; ³⁶ viirikit; ³⁷ mürrri; ³⁸ saades; ³⁹ juhatus; ⁴⁰ et nad ei läheks tagasi; ⁴¹ juure.

III

Meieisa-palve.

Meidän Isämme, joka olet taivaissa! Pyhitetty olkoon sinun nimesi; tulkoon sinun valtakuntasi; tapahtukoon sinun tahtosi maankin päällä niinkuin taivaassa; anna meille tänään joka-päiväinen leipämme; ja anna meille velkamme anteeksi, niinkuin mekin annamme anteeksi velallisillemme; äläkä saata meitä kiusaukseen, vaan pelasta meidät pahasta. Sillä sinun on valtakunta ja voima ja kunnia ijankaikkisesti. Amen.

B. Runoutta (Luulet).

1. Maamme¹.

Oi, maamme Suomi, synnyinmaa,
soi² sana kultainen!
Ei laaksoa³, ei kukkulaa⁴,
ei vettä, rantaa rakkaampaa⁵,
kuin kotimaa⁶ tää⁷ pohjoinen,
maa kallis isien⁸.

Täss' auroin, miekoin, miettehin⁹
isämme sotivat¹⁰.
Kun päivä piili¹¹ pilvihin
tai loisti¹² onnen paistehin,
täss'¹³ Suomen kansan¹⁴ vaikeimmat¹⁵
he¹⁶ vaivat kokivat¹⁷.

Totuuden¹⁸, runon¹⁹ kotimaa,
maa tuhatjärvinen,
miss'²⁰ elämämme²¹ suojan²² saa,
sa muistojen²³, sa toivon²⁴ maa,
ain' ollos, onnees tyytyen²⁵,
vapaa ja iloinen²⁶.

Sun kukkas²⁷ vielä kuorestaan
vapaaksi puhkeaa;
viel' lempemme²⁸ saa hehkullaan²⁹

sun toivos, riemus nousemaan ³⁰,
ja kerran ³¹ laulus ³², synnyinmaa,
korkeemman kaiun ³³ saa.

J. L. Runeberg (P. Cajander'i tõlge).

¹ meie maa; ² kõla; ³ orgu; ⁴ kungast; ⁵ armsamat; ⁶ kodumaa;
⁷ see; ⁸ isade; ⁹ siin adra, mõõga, mõttega; ¹⁰ sõdisid; ¹¹ kui päike
peitus; ¹² või hilgas; ¹³ siin; ¹⁴ rahva; ¹⁵ raskeimad; ¹⁶ nad; ¹⁷ koge-
sid; ¹⁸ tõe; ¹⁹ luule; ²⁰ kus; ²¹ meie elu; ²² varju, kaitse; ²³ mäles-
tuste; ²⁴ lootuste; ²⁵ ikka ole, oma saatusega leppides (olles = ole);
²⁶ rõõmus; ²⁷ su õis (kukkas = kukkasi); ²⁸ meie armastus; ²⁹ pa-
neb oma hõõgusega; ³⁰ su lootuse, rõõmu, tõusma; ³¹ ükskord; ³² su
laul; ³³ kõla.

2. Suomen valta ¹.

Nouse ², riennä ³, Suomen kieli
korkealle kaikumaan ⁴!
Suomen kieli, Suomen mieli,
niiss' on suoja ⁵ Suomenmaan.
Yksi mieli, yksi kieli
Väinön kansan soinnuttaa ⁶.
Nouse, riennä, Suomen kieli,
korkealle kaikumaan!

Suomalaisen kuokka ⁷, aura ⁸
kyntäneet on Suomenmaan;
kasvoi ⁹ vehnä ¹⁰ taikka ¹¹ kaura,
maa on meidän perkamaa ¹².
Kelläs täss' ois äänen vuoro ¹³
meidän maata johdattaa ¹⁴?
Nouse siis, sä Suomen kieli,
korkealle kaikumaan!

Suomalainen yksin kesti ¹⁵
ruton ¹⁶, näljan aikana,
yksin miekallansa esti ¹⁷
vihollisen ¹⁸ maastansa;
suomalain' siis yksin käyköön

käsin ohjiin onnensa ¹⁹.
 Nouse, nouse, Suomen kieli,
 korkealle kaikumaan;

Äänisjärvi, Pohjanlahti,
 Auranrannat, Vienansuu ²⁰,
 siin' on suomalainen mahti ²¹,
 jok' ei oo kenenkään muun;
 sillä maalla sie oot ²² vahti,
 älä ääntäs halveksu ²³!
 Nouse, riennä, Suomen kieli,
 korkealle kaikumaan!

A. Oksanen.

¹ võim; ² tõuse; ³ rutta, torma; ⁴ kajama, kõlama; ⁵ kaitse;
⁶ Väinö (= Väinämöise = soome) rahva kooskõlastab; ⁷ konks;
⁸ ader; ⁹ kasvas (= kasvagu); ¹⁰ nisu; ¹¹ või; ¹² küntud, haritud;
¹³ kellel siis siin oleks hääle kord (= sõnaõigus); ¹⁴ juhtida; ¹⁵ pidas
 vastu; ¹⁶ katku; ¹⁷ oma mõõgaga takistas; ¹⁸ vaenlase; ¹⁹ haaraku
 oma õnne (saatuse) ohjadest kinni; ²⁰ Soome piiride loetlemine;
²¹ võim; ²² = sinä olet; ²³ ära oma häält (= keelt) halvaks pea.

3. Suomen laulu.

Kuule, kuinka soitto kaikuu! ¹
 Väinön kanteleesta raikuu ²
 Suomen laulua.
 Kuule, hongat huokailepi ³,
 kuule, kosket pauhailepi ⁴
 Suomen laulua!

Kaikkiällä ⁵ ääni ⁶ kaikuu,
 kaikkiällä kielet raikuu
 Suomen laulua!
 Sydän jos on suotu ⁷ sulle,
 murheess', ilossakin ⁸ kuule
 Suomen laulua.

E. v. Quanten.

¹ mäng kõlab; ² raikua [raiun] — valjult kõlada, rökata; ³ män-
nid ohkavad (huokaalepi = huokaalee, ainsus mitmuse asemel);
⁴ mühab; ⁵ igal pool; ⁶ hää!; ⁷ antud; ⁸ rõõmus.

4. Herää, Suomi ¹.

Suomeni, kansani ², synnyinmaa!
Äitini ³ kurja ⁴ ja kallis!
Kärsinyt ⁵ ain' ⁶ olet sorrantaa ⁷;
vieläkö kärsisit kauempaa,
vieläkö luontosi sallis ⁸?

Suottako ⁹, kansani, keskeen jään
raivasit ¹⁰ maan ihanimman ¹¹,
suottako suojasit ¹² suojas ¹³ tään ¹⁴,
suottako välkytit ¹⁵ peitses ¹⁶ pään ¹⁷
keskellä taisteluvimman ¹⁸?

Turhaanko ¹⁹ kantelo soinut lie ²⁰
Väinämön tenhoisa ²¹, raikas ²² ?
Turhaanko synnyt ²³ kaikk' opit sie ²⁴,
turhako Sammon nouantatie ²⁵,
turha sun muinainen taikas ²⁶ ?

Herää, Suomi, niin ²⁷ loppuu yö,
nouse jo pois ²⁸, jalopeura ²⁹!
Ken sua kieltävi ³⁰, sortaa ³¹, syö,
luotasi ³² luo ³³ tahi ³⁴ maahan lyö!
Suuri on lastesi seura ³⁵.

Vasta ³⁶ kun leijona ³⁷ valveutuu ³⁸,
loppuvi kärsimys ³⁹ Suomen;
kun ken kansoa ⁴⁰ halveksuu ⁴¹,
sortuvi ⁴² niinkuin juureton puu,
silloin ⁴³ on Suomessa huomen ⁴⁴.

Suomeni, kansani, synnyinmaa!
Äitini kultainen, kallis!

Kyllin jo kärsit sä sorrantaa ⁴⁵,
 ellös ⁴⁶ kärsikö kauempaa,
 ei sitä Luojasi sallis ⁴⁷!

Arvi Jännes.

¹ „Ärka, Soome!“ See luuletus on saanud peaaegu teiseks soome rahvushümniks, eriti M. Genetz'i (luuletaja venna) suurepäraselt vägeva viisi tõttu; ² mu rahvas; ³ mu ema; ⁴ vilets, armetu; ⁵ kannatanud; ⁶ ikka; ⁷ rõhumist; ⁸ kas veel su loomus salliks (sallis = sallisi); ⁹ kas asjata; ¹⁰ harisid (põllumaaks); ¹¹ ilusaima; ¹² kait-sid, varjasid; ¹³ = suojasi — oma (sinu) varjupaiga; ¹⁴ = tämän — selle; ¹⁵ välgutasid; ¹⁶ su oda; ¹⁷ otsa; ¹⁸ võitlusvimma (viha); ¹⁹ kas asjata; ²⁰ kõlanud (vahest) on; ²¹ mõjuv, nõiduv; ²² kõlav, hele; ²³ sünnid = sündimissõnad, nõidussõnad; ²⁴ õppisid sa (sie = sinä); ²⁵ hankimise, toomise tee; ²⁶ = taikasi — su nõidus; ²⁷ siis; ²⁸ = üles; ²⁹ lõvi; ³⁰ kes sind eitab; ³¹ rõhub; ³² enese (sinu) juurest; ³³ = viska; ³⁴ või; ³⁵ selts, hulk; ³⁶ alles; ³⁷ lõvi; ³⁸ valvele ärkab; ³⁹ lõpeb kannatus; ⁴⁰ kui kes rahvast; ⁴¹ põlgab; ⁴² rõhutakse alla, langeb, sor-dub; ⁴³ siis; ⁴⁴ hommik; ⁴⁵ küllalt juba kannatasid rõhumist; ⁴⁶ ära; ⁴⁷ = sallisi — salliks.

5. Suomen salossa.

Honkain ¹ keskellä mökkini ² seisoo
 Suomeni soreassa ³ salossa;
 honkain väliltä ⁴ siintävä selkä ⁵
 vilkkuvi koitteen valossa ⁶.

Hoi laarilaarilaa,
 kaikuu ⁷ mun suloinen ⁸ Suomeni maa!

Kaukana korvessa ⁹ käkönen kukkuu,
 sulhonsa ¹⁰ suloutta ¹¹ ylistää;
 paimenten soitanto laitumen tiellä ¹²
 ääntänsä korviini vilistää ¹³.

Hoi laarilaarilaa,
 kaikuu mun suloinen Suomeni maa!

Omanpa henkeni ¹⁴ kieltä ne puhuu
 honkain humina ja luonto ¹⁵ muu;
 itse en sydäntäin hillitä ¹⁶ taida ¹⁷,

riemusta soikohon ¹⁸ raikas ¹⁹ suu!

Hoi laarilaarilaa,

kaikuu mun suloinen Suomeni maa!

Yrjä Koskinen.

¹ mändide; ² mu hurtsik; ³ toredas; ⁴ vahelt; ⁵ sinerdav (vee)selg;
⁶ vilgub koidu valguses; ⁷ kajab; ⁸ mu armas, meeldiv; ⁹ laanes;
¹⁰ oma armsama; ¹¹ meeldivust, ilu; ¹² karjaste pillimäng karjamaa
 teel; ¹³ oma häält mu kõrvu vuhistab; ¹⁴ mu oma hinge; ¹⁵ loodus;
¹⁶ ise ma ei oma südant taltsutada; ¹⁷ oska; ¹⁸ kõlagu; ¹⁹ kõlav.

6. Karjalan laulu.

Suloisessa ¹ Suomesamme
 oisko ² maata armaampaa
 kuin on kaunis Karjalamme,
 laulun laaja ³ kotimaa ⁴!
 Lauluna sen ⁵ kosket kuohuu ⁶,
 järven aallot ⁷ loiskuaa ⁸,
 säveleitä ⁹ salot huokuu ¹⁰,
 ikihongat humajaa ¹¹.
 Ei oo ¹² meillä rikkautta
 eikä maata viljavaa ¹³,
 vaan ¹⁴ on laulun runsautta ¹⁵
 kylvämättä kasvavaa.
 Sit' ei pane ¹⁶ idän halla
 eikä pohjan pakkaset,
 se ei sorru sortamalla ¹⁷,
 sitä ei lyö rakehet ¹⁸.
 Konsa ¹⁹ vaino ²⁰ Suomeamme
 kovin kourin koettelee ²¹,
 silloin ²² kurja ²³ Karjalamme
 Suomen surut soittelee ²⁴.
 Ja kun ²⁵ onnen päivän koitto
 Suomellen taas sarastaa ²⁶,
 silloin riemun suuri soitto ²⁷
 Karjalasta kajahtaa ²⁸.

P. J. Hannikainen.

¹ meeldivas, armsas, sulnis; ² kas oleks (oisko = olisiko); ³ lai, avar; ⁴ kodumaa; ⁵ selle (= ta); ⁶ kohisevad; ⁷ lained; ⁸ laksuvad; ⁹ viise, meloodiaid; ¹⁰ välja õhkuvad; ¹¹ igavesed (põlised) mehed mühavad; ¹² oo = ole; ¹³ viljakat; ¹⁴ vaid; ¹⁵ rohkust; ¹⁶ seda ei riku; ¹⁷ see ei lange rõhudes; ¹⁸ rahe; ¹⁹ konsa = kun (kui); ²⁰ vaen; ²¹ kõva käega katsub („kuora“ — õigup. pihk); ²² siis; ²³ vilets; ²⁴ Soome kurbused (mured) ära mängib (ära laulab); ²⁵ kui; ²⁶ jälle kumab; ²⁷ muusikamäng; ²⁸ (järsku) kajab.

7. Kalliolle, kukkulalle.

Kalliolle, kukkulalle ¹
 rakennan ² minä majani.
 Tule, tule, tyttö nuori,
 jakamaan se mun kanssani ³.

Jos et ⁴ sinä mulle tule,
 lähden täältä ⁵ kauvas pois ⁶
 muille maille, vierahille,
 jost' en koskaan palata vois⁷.

Suomalainen kansanlaulu.

¹ künkale; ² ehitan; ³ jagama seda minuga; ⁴ kui (sa) ei; ⁵ siit;
⁶ kaugele ära; ⁷ kust ma ei kunagi tagasi tule.

8. Kesäilta.

Ol' kaunis kesäilta ¹
 kun laaksossa kävelin ²,
 siell' kohtasin mä neidon,
 jot' aina muistelin ³.

Hän kanteloä soitti ⁴
 ja laulua lauleli;
 se tunteheni ⁵ voitti
 ja heltyi syömmeni ⁶.

Suomalainen kansanlaulu.

¹ suveõhtu; ² kui orus kõndisin; ³ keda ma ikka mäletasin (meeles kandsin); ⁴ ta kannelt mängis; ⁵ mu tundmused; ⁶ heldus (läks hellaks) mu süda (syömmeni = sydämeni).

9. En voi sua unhottaa poies.

En voi sua unhottaa poies¹,
 vaikk'en ikänän' sua saa²!
 Sä sydämessäni olet
 ikuisessa muistossa³.
 Jos arvossa mä oisin⁴
 ja rikkahitten rinnalla⁵,
 niin totta varmaan⁶ voisi
 viel' onnenikin kukoistaa⁷.

¹ ma ei voi sind unustada ära; ² ehk küll ma kunagi sind ei saa;
³ igaveseks mälestuseks; ⁴ kui väärtuses ma oleksin (oisin = olisin);
⁵ rikaste kõrval; ⁶ siis tõesti kindlasti; ⁷ õitseda.

10. Näytteitä „Kalevalasta“ ja „Kantelettaresta“.

I. Kalevalan alku.

Mieleni minun tekevi¹,
 aivoni ajattelevi²
 lähteäni³ laulamahan,
 saa'ani sanelemahan⁴,
 sukuvirttä suoltamahan⁵,
 lajivirttä⁶ laulamahan;
 sanat suussani sulavat,
 puhe'et putoelevat⁷,
 kielelleni kerkiävät⁸,
 hampahilleni hajoovat⁹.

¹ mu meel teeb = mul on tahtmine; ² mu aju mõtleb; ³ minna
 (-ni siin ainult Kalevala keeles lisatud); ⁴ seda sõnuma; ⁵ sugulaulu
 (luuletust) vedama; ⁶ liigi-, hõimulaulu; ⁷ kõned kukuvad; ⁸ ruttavad,
 jõuavad; ⁹ hajuvad (lähevad laiali).

II. Väinämöisen synty.

Noin¹ kuulin saneltavaksi²,
 tiesin virttä³ tehtäväksi:
 yksin meille yöt tulevat,

yksin päivät valkeavat,
 yksin syntyi Väinämöinen,
 ilmestyi ikirunoja ⁴
 kapehesta ⁵ kantajasta.
 Ilmattaresta emosta.

¹ nõnda; ² öeldavat; ³ teadsin värssi, laulu; ⁴ ilmus igavene laulik; ⁵ neiust (nomin. kave, gen. kape(h)en).

III. Kalevalan loppu.

Vaan ¹ kuitenkin ², kaikitenki ³
 laun ⁴ hiihin ⁵ laulajoille,
 laun hiihin, latvan taitoin ⁶,
 oksat karsin ⁷, tien osoitin ⁸;
 siitpä nyt tie menevi,
 ura ⁹ uusi urkenevi ¹⁰
 laajemmille ¹¹ laulajoille,
 runsahammille ¹² runoille ¹³
 nuorisossa nousevassa ¹⁴,
 kansassa kasuavassa ¹⁵.

¹ kuid; ² siiski (Kalevalas -kin asemel -ki); ³ kõigiti, ometi;
⁴ = ladun — tee, raja; ⁵ = hiihdin — suusatasin; ⁶ murdsin; ⁷ laasisin;
⁸ näitasin; ⁹ rada; ¹⁰ läheb, algab, põikab; ¹¹ laiemale; ¹² luuletusile;
¹⁴ noorsoos tõusvas; ¹⁵ rahvas kasvavas (kasuavassa = kasvavassa).

IV. Eräskummainen kantele.

Ne varsin ¹ valehtelevat,
 tuiki ² tyhjiä panevat ³,
 jotka ⁴ soittoa ⁵ sanovat,
 arvelevat kanteletta
 Väinämöisen veistämäksi ⁶,
 Jumalan kuvoamaksi ⁷
 hauen suuren hartioista ⁸,
 veen koiran koukkuluista ⁹;
 soitto on suruista ¹⁰ tehty,

murehista muovaeltu ¹¹:
 koppa ¹² päivistä kovista ¹³,
 emäpuu ikipoloista ¹⁴,
 kielet kiusoista kerätty ¹⁵,
 naulat ¹⁶ muista vastuksista ¹⁷.
 Sentä ¹⁸ ei soita ¹⁹ kanteleni,
 ei iloitse ²⁰ ensinkänä ²¹,
 soitto ei soita suosioksi ²²,
 laske ei laatuista ²³ iloa ²⁴,
 kun ²⁵ on huolista ²⁶ kuvattu ²⁷,
 murehista muovaeltu ¹¹.

Kanteletar, I kirja, 1.

¹ täiesti; ² üsna; ³ tühja räägivad; ⁴ kes; ⁵ muusikamängu, muusikat; ⁶ nikerdatuks; ⁷ kujundatuks (kuvoamaksi = kuvaamaksi; aa asemel on Kalevalas ja Kanteletaris sageli oa); ⁸ ölgadest; ⁹ (kala) küljeluudest; ¹⁰ kurbustest; ¹¹ vormitud; ¹² karp, kere; ¹³ kõvade (= raskeist); ¹⁴ igavestest (= suurtest) õnnetustest; ¹⁵ kiusudest kogutud; ¹⁶ naelad; ¹⁷ takistustest, õnnetustest; ¹⁸ seepärast; ¹⁹ ei kõla, mängi; ²⁰ rõõmutse; ²¹ sugugi; ²² meelepärast; ²³ korralikku, kõlvulist; ²⁴ rõõmu; ²⁵ sest et; ²⁶ muredest; ²⁷ kujundatud.

11. Ylermi.

Ylermi ylpeä isäntä ¹
 ajoi ² tempelin ovesta ³,
 lausui kirkon laivan ⁴ alta:
 „Täss' on mies tämän sukuinen,
 kadu ⁵ ei tehtyä tekoa
 eikä taivasta tavota ⁶.“

Paasi seinässä pakisi ⁷,
 puhui Neitsyt puusta tehty:
 „Äsken ⁸ sie ⁹ sitä katunet ¹⁰,
 kun on tuhkana tupasi.“

Ylermi ylpeä isäntä
 kilahutti ¹¹ kilpehensä ¹²,
 karahutti ¹³ kankahalle ¹⁴;

näki tuhkana tupansa,
lausui hirsiihilokselta ¹⁵:
„Tupa uusi tehtänehe,
tupa entistä ehompi ¹⁶.“

Ylermi ylpeä isäntä
ajoi keskikäytävälle ¹⁷,
keskiristiltä kirosi ¹⁸:
„Täss’ on mies tämän sukuinen,
ei ole porossa ¹⁹ polvin,
surustansa ²⁰ suurentuvi.“

Paasi seinässä pakisi,
sai sanat kivinen Kiesus ²¹:
„Äsken oot ²² porossa polvin,
kun on vaimos valkeana ²³.“
Ylermi ylpeä isäntä
murti ²⁴ ruoskan ²⁵ mursunluisen ²⁶,
karahutti kankahalle;
näki vaimon valkeana,
lausui luota ²⁷ lautsallisen ²⁸:
„Vaimo toinen tuotanehe,
vaimo entistä ehompi.“

Ylermi ylpeä isäntä
ajoi orhin ²⁹ alttarille,
herjasi ³⁰ veralta ³¹ Herran:
„Täss’ on mies tämän sukuinen,
ei murehi mennehiä ³²,
riensi myrskynä ratansa.“

Paasi seinässä pakisi,
kuva ³³ haastoi ³⁴ kirjokulta:
„Äsken sie sitä murehit,
kun on poikas ³⁵ mielipuoli ³⁶.“
Ylermi ylpeä isäntä

iski peitsen permantohon ³⁷,
 karahutti kankahalle;
 näki pojan mielipuolen,
 vyöltä tapparan tapasi ³⁸,
 isä poikansa omansa
 löi tasaksi tantereheen ³⁹.
 Huuti suulla huikealla ⁴⁰:
 „Poika toinen tehtänehe,
 poika entistä ehompi.“

Ylermi ylpeä isäntä
 ajoi orhin akkunasta
 messurahvahan ⁴¹ rakohon ⁴²;
 tulta tuisi orhin turpa ⁴³,
 valoi ⁴⁴ silmät valkeata ⁴⁵,
 enemmän ylpeän isännän,
 satulassa seisovaisen.
 „Täss’ on mies tämän sukuinen,
 ei anele ⁴⁶ armahdusta ⁴⁷,
 itse raudalla rakasti.“
 Ääni pilvistä jyrähti ⁴⁸:
 „Äsken sie sitä anelet,
 kun sa tullet ⁴⁹ Tuonen ⁵⁰ maille.“

Ylermi ylpeä isäntä
 tunsu lattian lahovan ⁵¹,
 näki lieskan leimahtavan ⁵²,
 veti miekkansa verisen,
 heitti kintahan kivehen
 käden kanssa poikki lyödyn ⁵³,
 virkkoi ⁵⁴ vielä vieressänsä:

„Ennen kirkko kaatunevi ⁵⁵
 kuin kinnas kivistä irki ⁵⁶!
 Ennen muurit ⁵⁷ murtunevi,
 kuin sormi seinästä murene ⁵⁸!

Ennen aika tulkohonkin,
 aika toinen, ankarampi⁵⁹,
 joka ei kuololle⁶⁰ kumarra,
 ei matele⁶¹ Manalle mennen.“

Kannusti oritta, liekit
 löi yli kultaisen kypärän. —
 Vielä on kivessä kinnas.

Eino Leino. Kogust „Helkavirsiä“, mis Kalevala värsivormis on luuletatud.

¹ uhke (talu)peremees; ² söitis; ³ ovi — uks; ⁴ kirkon laiva — kiriku sisemine ruum; ⁵ katua — kahetseda; ⁶ taotle; ⁷ pakista[-sen] — pajatada; ⁸ äsken — 1) natukese aja eest; 2) varsti (nagu siin); ⁹ = sinä; ¹⁰ potentsiaal („katunet“) on luulekeeles õige sagedane ja peaaegu indikatiivi tähendusega; ¹¹ paugutas; ¹² kilpi[-ven] — kilp; ¹³ kihutas mürinaga; ¹⁴ kangas[-nkaan] — 1) kangas; 2) nõmm (nagu siin); ¹⁵ hirsihilos[-ksen] — palgisööd; ¹⁶ eho — ilus, hää; ¹⁷ kesktee (kahe toolide rea vahel); ¹⁸ vandus; ¹⁹ põrmus; ²⁰ kurbusest; ²¹ = Jeesus; ²² = olet; ²³ kui su naine on valge, s. o. surnud; ²⁴ = mursi — murdis; ²⁵ piitsa; ²⁶ mursu — merihobune; merihobuse luust; ²⁷ juurest; ²⁸ lautsa ehk lavitsa — seinapink; ²⁹ orhi ehk ori — täkk; ³⁰ teotas; ³¹ verka[veran] — kalev (altaril); ³² ei murretse läinud asju; ³³ pilt; ³⁴ haastaa, minev. haastoi — kõnelda, pajatada; ³⁵ = poikasi — su poeg; ³⁶ nõdrameelne; ³⁷ löi oda põrandasse; ³⁸ tapri haaras; ³⁹ tanner[-ntereen] — väli: löi maaga tasa; ⁴⁰ kilkaval; ⁴¹ messu — jumalateenistus; ⁴² rako[raon] — pragu; kirikurahva sekka; ⁴³ turpa[-van] — nina; ⁴⁴ valas (sõnast valaa); ⁴⁵ valkea — 1) valge, 2) tuli; ⁴⁶ palu; ⁴⁷ halastust, armu; ⁴⁸ mürises; ⁴⁹ tullet — potentsiaal [tul-net] luulekeeles sageli = indikatiiv, see-ga = tulet; ⁵⁰ Tuoni[-nen] — Surma riigi jumal; ⁵¹ tundis põranda mädanevat (lagunevat); ⁵² nägi leegi üles lõkendavat; ⁵³ ühes käega otsast (põiki) ära löödud; ⁵⁴ lausus (inf. virkkaa); ⁵⁵ langeb (potents. sõnast „kaatua“, v. 10); ⁵⁶ = irti — lahti; ⁵⁷ müürid; ⁵⁸ murenen[-reta] — murenen, purunen; ⁵⁹ valjem, kangem; ⁶⁰ surmale; ⁶¹ madella[-telen] — roomata.

12. Väinölan¹ lapset.

Kas² Suomen lahdella hyrskyt³
 ja laajat⁴ Laatokan veet⁵
 ja vuolaan⁶ Tornion tyrskyt⁷
 ja Maanselän⁸ harjanteet⁹,

ne halkoo¹⁰ Suomea suurta,
 ne pilkkoo kansaa sen¹¹,
 ne katkovat Sammon¹² juurta,
 ei juurru se uudelleen¹³.

Vaan¹⁴ kaikki Väinölän lapset
 jo eksyi¹⁵ toisistaan¹⁶,
 kuin tuulispäässä hapset¹⁷
 ne kaikk' ovat hajallaan¹⁸;
 ei Aunus, Vepsä¹⁹ tunne,
 kust' eestein kulkee²⁰ tie,
 ei Karjala tiedä, kunne²¹
 jo²² Kainuu hääpynyt lie²³.

Mutt'²⁴ „jäljet Väinämön laivan“
 halk'²⁵ aaltojen haimentaa²⁶,
 ja „viikatteens“²⁷ yli taivaan,
 hän vieläkin kuljettaa²⁸;
 yli Maanselän kaskein²⁹ sauhun³⁰
 hän nostavi harmaan³¹ pään
 ja kautta kuohujen pauhun³²
 ikitietäjän³³ kuuluu ään'³⁴.

Ja vanhan Väinämön haamu³⁵
 se silloin laulavi noin³⁶:
 vois³⁷ sullekin koittaa aamu³⁸,
 sä kansani onnetoin³⁹;
 ei viel' ois aikas ilta⁴⁰,
 jos heimoushenkeä ois⁴¹,
 vaan syntyä voisi silta,
 mi kansani yhteen tois⁴².

Arvi Jännes (Genetz).

¹ Väinöla — müüdiline maa, kus muinassoomlased elasid; ² vaat;
³ lainete möllud; ⁴ laiad, avarad; ⁵ = vedet; ⁶ voolsa; ⁷ voogude
 möllud; ⁸ Maanselkä — mäeseljändik, mis Soomet kirde poolt piirab;
⁹ harjanne [-nteen] — mäeseljändik; ¹⁰ = halkovat — lõhestavad;

¹¹ pilbastavad, lõhuvad selle (= ta) rahvast; ¹² Sampo [Sammon] — salapärane nõidusveski „Kalevalas“, mille evimine rikkust ja õnne tõi; ¹³ uuesti; ¹⁴ vaid; ¹⁵ = eksyivät; ¹⁶ üksteisest; ¹⁷ juuksesalgad; ¹⁸ laiali, hajuvil; ¹⁹ Aunus, Vepsä, Kainuu — soome sugu rahvad; ²⁰ käib; ²¹ kuhu; ²² juba; ²³ hääbunud, kadunud on; ²⁴ = mutta — aga; ²⁵ = halki — (pöiki) läbi; ²⁶ läbi lainete kumavad; ²⁷ = viikatteensa — oma vikati; ²⁸ veab; ²⁹ kütiste; ³⁰ suitsu; ³¹ halli; ³² läbi voogude müha; ³³ põlise teadja (targa); ³⁴ = ääni — hääl; ³⁵ kogu, vari; ³⁶ nõnda; ³⁷ võiks; ³⁸ hommik; ³⁹ = onneton; ⁴⁰ ei veel oleks su aja õhtu; ⁴¹ kui hõimlusvaimu oleks (ois = olisi); ⁴² mis mu rahva ühte tooks.

Sananlaskuja (Vanasõnu).

Minkä nuorena oppii, sen vanhana taitaa.
 Kokenut kaikki tietää, vaivainen¹ kaikki kokee^{1-a}.
 Viisi virkaa, kuusi nälkää.
 Kussa rikkautta, siellä rakkautta.
 Joskus sokeankin kanan suuhun jyvä² tulee.
 Rikas maksaa rahallaan, köyhä selkänahallaan.
 Ei itku hädästä päästä, parku päivistä pahoista.
 Missä hätä suurin, siinä apu lähinnä.
 Hätä keinon keksii, hädässä ystävä tunnetaan.
 Parempi pieni anti kuin suuri lupaus.
 Parempi pyy pivossa³ kuin kaksi oksalla.
 Hyvä antaa vähästänsä, paha ei paljostansakana.
 Hyvä kello kauas kuuluu, paha sanoma edemmä⁴.
 Ei taito taakaksi⁵ ole.
 Rehellisyys⁶ maan perii.
 Ei haukkuva koira pure.
 Ennen mies maansa myöpi⁷, ennenkuin sanansa syöpi⁸.
 Töistä miestä mainitahan⁹, vaan ei suurista sanoista.
 Viina voittaa viisahankin¹⁰, tauti tappaa taitavankin.
 Hullu kaiken tietonsa¹¹ sanoo, mieletön joka sanansa.
 Tulee häiriö¹² hyvälle, viisahallekin vahinko.
 Ei vahinko tulee kello kaulassa.
 Itku pitkästä ilosta, parku paljon nauramasta.
 Ei kysyvä tieltä eksy.
 Hiljan¹³ hyvä työ tuleepi, ajatellen aivan kaunis.

Ei Tuku tunnissa tehty.

Parempi myöhään kuin ei milloinkaan.

Joka kuritta¹⁴ kasvaa, se kunniatta kuolee.

Nuoret miehet naimattomat¹⁵, sukattomat, paidattomat¹⁶.

Terveys kultaa kalliimpi.

Selles ei seletata sõnu, mis antakse sõnastikus. — ¹ vaene, vilets, vigane; ^{1-a} kogeb, läbi kannatab; ² iva; ³ peos (nomin. pivo); ⁴ kaugemale; ⁵ koormaks (nom. taakka); ⁶ ausus; ⁷ = myypi, myy — müüb; ⁸ = oma sõna murrab; ⁹ = mainitaan — mainitakse; ¹⁰ = viisaankin — targagi; ¹¹ teadmised; ¹² häire, segadus, takistus; ¹³ = hiljaa — tasakesi; ¹⁴ distsipliinita, karistusea (nom. kuri, gen. kurin); ¹⁵ abielutud; ¹⁶ särgita.

Kontraheeritud verbid.

Raskust teevad õppijale nn. kontraheeritud (kokkutõmbelised) verbid, millede olevik on -aan (-ään), -ean (-eän), -ian (-iän), -oan, -uan ja mis on tugevas astmes, kui sõna on astmevahelduslik, ja millede infinitiiv on -ta (-tä) ja mineviku partitsiip -nnut (-nnyt) ja nõrgaastmelised, kui sõna on astmevahelduslik. Nende verbide omandamise kergendamiseks antakse alljärgnevas valik tähtsamaid kontraheeritud verbe teatavaiks rühmadeks jaotatuina. Seejuures meenutatagu, et nnut-partitsiip moodustab infinitiivi järele ja samuti muud vormid, mis peavad olema nõrgas astmes (v. tabel lk. 144)

Olevik -aan [-ään], I infinitiiv -ata [-ätä]:

a) Astmevaheldusega:

lupa an [luvata] — luban	työntään [työnnätä] — töukan
tapa an [tavata] — taban	virtaan [virrata] — voolan
kelpa an [kelvata] — kölban	vertaan [verrata] — võrdlen
huoka an [huoata] — ohkan	hakka an [hakata] — raiun
maka an [maata] — laman	lakka an — lakkan
mitta an [mitata] — mõõdan	nakka an — virutan
perka an [perata] — puhastan,	lykkään — lükkan
harin	hyökkään — torman kallale
tähtään [tähdätä] — sihin	hyppään — hüppan

b) Astmevahelduseta:

halva an [halvata] — halvan	huuma an — uimastan
herja an — teotan	kehrään — ketran
huoma an — märkan	kerjään — kerjan
hurma an — hurman, nõiun, joo-	kerään — korjan
vastan	korja an — parandan

kuvaan — kujutan
 laahan — lohistan
 palaan — tulin tagasi, naasen
 pauhaan — mühan
 soimaan — söiman, teen ette-
 heiteid

surmaan — surman
 sysään — suskan
 tilaan — tellin
 tuhlaan — pillan
 turvaan — kaitsen
 vastaan — vastan

Olevik -eän [-ean], I infinitiiv -eta [-etä]:

Astmevaheldusega:

aukean [aueta] — avan
 halkean [haljeta] — lõhken
 herkeän [heretä] — jätan järe-
 le, lakkan
 häpeän [hävetä] — häbenen
 ilkeän [iletä] — ilgen
 katkean [katketa] — katken
 kiipeän [kiivetä] — ronin

käkeän [käetä] — kavatsen,
 taotlen
 lankean [langeta] — langen
 poikkean [poiketa] — põikan
 puhkean [puhjeta] — puhkan
 raukean [raueta] — raugen
 repeän [revetä] — rebenen

Olevik -ian [-iän], I infinitiiv -ita [-itä]:

a) Astmevaheldusega:

kerkiän [keritä] — jõuan

b) Astmevaheldusetä:

häviän [hävitä] — hävin
 selviän [selvitä] — selgun

Olevik -uan, I infinitiiv -uta:

Astmevaheldusega:

kapuan [kavuta] — ronin (üles)
 pulppua [pulputa] — purskan,
 vulisen välja

Astmevaheldusetä:

haluan [-uta] — soovin
 tupruan [-uta] — ajan välja
 (suitsu)
 tajuan [-uta] — tajun

Olevik -oan, I infinitiiv -ota:

a) Astmevaheldusega:

katoan [kadota] — kaon
 kokoan [koota] — kogun

loittoan [loitota] — kaugenen
 putoan [pudota] — kukun, lan-
 gen maha

b) Astmevaheldusetä:

eroan [erota] — lahkun, erinen
 kiroan [-ota] — vannun, nean
 kohoan [-ota] — kerkin
 lahoan [-ota] — mädanen

raivoan [-ota] — raevutsen, mä-
 ratsen
 tuhoan [-ota] — hävitan

Tähele panna! Kuna järgmised verbid on eesti keeles kontra-
 heeritud, ei ole nende soomekeelsed vasted mitte (seega on nad vastu-
 pidised!):

Eesti keel:
 Infinitiiv: olevik:
 alata — alan
 keelata — keelan
 käänata — käänan
 neelata — neelan
 külvata — külvan

Soome keel:
 Infinitiiv: olevik:
 alkaa — alan
 kieltää — kiellän
 kääntää — käännän
 nieltää — niellän
 kylvää — kylvän

Aga ka eesti keeles on võimalik „keelda, käända, neelda“. — Pandagu tähele soome sünonüümide rohkust järgmisele mõistele: „lakata, heretä, tauota“ — kõik tähendavad „järele jätta, lakata“.

Reisimisel hädavajalikke sõnu.

Üldlauseid.

Paljonko se maksaa? — kui palju see maksab?
 Voitteko vaihtaa? — kas võite vahetada?
 En ymmärrä — ma ei saa aru
 En ymmärrä suomea — ma ei mõista soome keelt
 Puhutteko saksaa (englantia, venäjää)? — kas räägite saksa
 (inglise, vene) keelt?
 Missä on...? — kus on...?
 Oikealla — paremal pool, paremat kätt; vasemmalla; oikeaan — paremale poole, vasempaan — vasakule poole, vasakut kätt.
 Olkaa hyvä ja sanokaa minulle (meille) — Olge nii häa ja ütelge mulle (meile).
 Suokaa anteeksi — andestage.
 Kiitos (ehk: kiitoksia) — tänan, suur tänu.
 Koska se lähtee? — millal see läheb (sõidab)?
 Paljonko on kello? — palju on kell?

Aurik, raudtee,
 sõiduk.
 höyrylaiva — aurik
 kajuutta — kajut
 asema — jaam, vaksal
 rautatie — raudtee

juna — rong
 vaunu — vagun
 luokka — klass
 ensimmäisen (toisen, kolman-
 nen) luokan piletti — I
 (II, III) klassi pilet

makuuvaunu — magamisva-
gun
paketti — pakk
kantaja — pakikandja
pakaasi } — bagaaž
matkatavara }
tullitarkastus — tollijärele-
vaatus
ajuri — voorimees
auto — auto

Hotell, kohvik, söögi-
maja, juuksur.

katu — uulits
hotelli — hotelli
ovi — uks
huone — tuba
numero — number
vahtimestari — kelner
palvelijatar — naisteenija
henkilötodistus — isikutun-
nistus
ravintola — restoraan
ruokala — söögimaja
kahvila — kohvik
kahvi — kohvi
kuppi — tass
maito — piim
kerma — koor
leivos [leivoksen[— kook
vehnäleipä — sai
liemi, keitto — supp
paisti — praad
jätkiruoka — magus roog
ruokapöytä — söögilaud

olut — ölu
aamiainen — hommiksöök
päivällinen — lõuna
illallinen — õhtusöök
lasku — arve
parturi — habemeajaja
tukka — juuksed
ajaa partaa — habet ajada
kihartaa — lakkida

Pank, postkontor.

pankki — pank
posti — post
postikonttori — postkontor
postimerkki — postmark
kirje — kiri
postikortti — postkaart
osoite — aadress
lähettjä — saatja
vakuutettu kirje — kinnita-
tud (tähitud) kiri
lentoposti — õhupost
sähkösanoma — telegramm
telefoni { — telefon
puhelin {
kirjelaatikko — kirjakast

Kauplused.

kirjakauppa — raamatu-
kauplus
vaatekauppa — riidekauplus
ruokatavarakauppa — toidu-
ainete kauplus
juusto — juust
makkara — vorst
kravatti — lips

kaulus — krae	silkki — siid
nappi — nõöp	sukat — sukad, sokid
hattu — kübar	sateensuoja — vihmavari
nenäliina — taskurätik	kynä — sulg
paita — särk	lyijykynä — pliiats
kenkä — king	kirjepaperi — kirjapaber,
hansikkaat — kindad	postpaber
liina — lina	kirjekuori — kirjaümbrik

Soome keele mõju eesti keeleuenduses.

See on suur, sest soome keele mõjul ja eeskujul on eesti keeles püütud tarvitusele võtta ja osalt võetudki rida uuendusi. Neist mainitagu tähtsamaina järgmised:

1. i-mitmus: *sügavais mõtteis, niisuguseil küsimusil* jne.
2. i-superlatiiv: *suurim, rikkaim, ilusaim* jne.
3. tella-infinitiiv jne. frekventatiivverbidel: *käsitella, esitella, kujutella, mõtiskella* jne. (järelikut ka *käsitelnud, -telge, -tellakse, -teldi, -teldud, -telin, -teli*).
4. uma-relatiivide elustus: *pettuma, avalduma* jne.
5. htama-momentaanid: *põrahtama, värahtama* jne.
6. Nominatiivsete liitumuste tarvitamise laiendamine: *lõpp-sõna, paberraha, rasvküünal, õigusteadus* jne.
7. Niisugused partsiaalsed predikaaditäited kui ,ta on linna rikkamaid mehi' (= üks linna rikkamaist meestest).
8. Kaassõnaliste väljendite asendamine käändelistega: ta vastas *küsimusele* (enne *küsimuse* pääle), *ametilt* (enne ainult *ameti poolest*) arst.
9. Suurem täisobjekti tarvitamine liialise osaobjekti asemel.
10. Niisugused lauselühendid kui: ,nad tantsisid vilede puhudes'.
11. Lahtisaksastatud sõnajärjestus (s. o. verbi paigutamine mitte liig saksapäraselt lause lõppu).
12. Suur hulk soome keelest laenatud sõnu, näit.: *aare, hetk,*

lemmik, seik, |suhe, |suund, tarm — harras, julm, kummaline, mugav, soodus, |sünge — avastama, haihtuma, hurmama, häirima, kohtama, kohtlema, lakkama, levima, levitama, loovutama, mašendama, nautima, |saabuma, saavutama, siirduma, sukeldama, |säilima, säilitama, tajuma, vallutama, viipama jne.

Pääle nende ametlikult vastuvõetud uuenduste on veel teisi, nagu i-minevik (*kirjutan, ümbritsime*), -tet (*kirjutet*), -lle (*ilusalle, poegadele*), -nt (*liigent, võtint*), mida tarvitatakse ainult luuletajate ja üksikute kirjanike poolt.

Soome keele eeskujul sobib ka eesti keeles tarvitusele võtta ü asemel y: *yks kysimus, pyydma* jne.

Huvitav on tähendada, et see, mille poole eesti keeles püütakse uuenduse kaudu suure vaevaga ja suure vastupanu kiuste, on soome keeles iseenesest olemas ja isegi igapäevases, harilikus keeles tarvitusel (i-mitmus, i-superlatiiv, -tella jne.).

Kõnetlusi kirja alguses: (*Korkeasti*) *kunnioitettava Herra (rouva, neiti)* — (*Kõrgesti*) austatud härra (*proua, preili*). *Rakas ystävä* — armas sõber. Mõned lõppformelid: *Kunnioit-taen* (ehk *kunnioittavasti*) — Austusega; — *Syvimmällä kunnioituksella* — Suurima (sügavaima) austusega. *Tervehtien* — Tervitades. *Tervehdyksellä* — Tervitusel. *Monet terveiset* — Palju tervisi.

Kuude nimed.

tammikuu — jaanuar
helmikuu — veebruar
maaliskuu — märts
huhtikuu — aprill
toukokuu — mai
kesäkuu — juuni

heinäkuu — juuli
elokuu — august
syyskuu — september
lokakuu — oktoober
marraskuu — november
joulukuu — detsember

15. jaanuaril a. 1936 — 15. p:nä tammikuuta (v.) 1936. (loe: viidentenätoista päivänä tammikuuta [vuonna] tuhat yhdeksänsataa kolmekymmentä kuusi).

kuukausi [gen. kuukauden] — kuu (kui ajaühik)
 kahden kuukauden kuluessa — kahe kuu kestel
 kolme kuukautta — kolm kuud.

Nädalapäevade nimed.

sunnuntai — pühapäev	lauantai — laupäev
maanantai — esmaspäev	viikko — nädal
tiistai — teisipäev	vuorokausi — ööpäev
keskiviikko — kesknädal	kaksi vuorokautta — kaks ööpäeva
torstai — neljapäev	
perjantai — reede	

Se oli viime tiistaina — see oli möödunud teisipäeval; hän
 tulee ensi keskiviikkona — ta tuleb järgmisel kesknädalal.

Tähtsamad pühad.

uusi vuosi — uus aasta	pääsiäinen — lihavõttepüha
uuden vuoden päivä — nääri- päev	e, ülestõusmisepüha
loppiainen — kolmekuninga- päev	vappu — esimene mai
kynttiläpäivä — küünlapäev	helatorstai — taevaminemise- püha
laskiainen — vastlapäev	helluntai — nelipühi
rukouspäivä — palvepäev	juhannus — jaanipäev
Maarian ilmoituspäivä — paastumaarjapäev	mikkelinpäivä — mihklipäev
palmusunnuntai — palmipuu- depüha	tuomiosunnuntai — surnute- püha
pitkäperjantai — suurreede	jouluaatto — jõululaupäev
	joulu — jõulud
	joulupäivä — jõulupüha

Onnelista utta vuotta — õnnelikku uut aastat.

Ilmakaared.

etelä — lõuna	louna — edel (lõunalääs)
pohjoinen — põhja	luode[-teen] — loode (põhjalääs)

minen kirjakauppa — Helsinki). Tellimise võib kirjutada ka eesti keeles. Ülevaate saamiseks kirjandusest on soovitatav lasta endale saata (kas otse kirjastustelt või raamatukaupluste kaudu) tähtsamate Soome kirjastuste kataloogid (Kustannus-osakeyhtiö Otava — Helsinki; Werner Söderström Osakeyhtiö—Porvoo).

Allikad.

Mõned selles õpikus antud lugemispalad on võetud Kallio „Finsk elementarbok’ist“ ja Arvid Rosenqvist’i „Lehr- und Lesebuch der Finnischen Sprache“ (Leipzig, Otto Holtze’s Nachfolger), viimasest „Suomen kansa“ ja „Suomalaisesta kaunokirjallisuudesta“.

Tähtsamad lühendid.

- a.* — aamulla (hommikul)
- ap.* — *aamupäivällä* (enne lõunat)
- e. Kr.* — ennen Kristusta (enne Kristust)
- esim.* — esimerkiksi (näiteks)
- hra* — herra (härra)
- i.* — illalla (õhtul)
- ip.* — iltapäivällä (pärast lõunat)
- j. Kr.* — jälkeen Kristuksen (pärast Kristust)
- j. n. e.* ehk *jne.* — ja niin edespäin (ja nõnda edasi)
- klo* — kello (kell)
- kpl.* — kappaletta (tükki)
- ks.* — katso (vaata)
- l.* — eli (ehk)
- l.* — litra
- min.* — minuutti
- mk.* — markk(a)
- m. m.* ehk *mm.* — muunmuassa (muuseas)
- nim.* — nimittäin (nimelt)
- nti* — neiti (preili)
- n:o* — numero (number)
- o. s.* — omaa sukua (oma sugu = sündinud)

- p.* — päivän(nä) (päev, päeval)
puh. — puhelin (telefon)
rva — rouva (proua)
s. — sivu (lehekülg)
Smk. — Suomen markkaa
seur. — seuraava (järgmine)
t. — tai (või)
t. k. — tässä kuussa (selles kuus, käesolevas kuus)
t. m. s. ehk tms. — tai muuta semmoista (või muud seesugust)
tri ehk toht. — tohtori (doktor)
t. v. — tänä vuonna (sel aastal, käesoleval aastal)
v. — vuonna (aastal)
v. k. — viime kuussa (viimasel, möödunud kuul)
vrt. — vertaa (võrdle)
vv. — vuosina (aastail)
y. m. ehk ym. — ynnä muuta (ja muud)
y. m. s. ehk yms. — ynnä muuta semmoista (ja muud seesugust).
-

Sõnastik.

Sisaldab raamatus esinevaid soomekeelseid sõnu; mõningaid eesti keelega ühiseid sõnu selles sõnastikus ei anta.

A

aalto[-llon] — laine
aamiainen[-sen] — hommiku-
söök, eine
aamu — hommik; **aamulla** —
hommikul
aapiskirja — aabits
aate[-tteen] — aade, idee
aavikko[-kon] — legendik; tü-
hik
ahkera — agar, usin
aie [aikeen] — kavatsus, plaan
aihe [aiheen] — aine; põhjus,
süžee
aika [ajan] — aeg
aikakausi[-den] — ajajärk, põlv
aikoa [aion] — kavatseda
aikomus[-ksen] — kavatsus,
nõu
aina — alati, ikka
ainakin — igatahes, vähemalt
aines[-ksen] — aine, materjal
aito- (liitsõn.) — puht-, eht-
aivan — täiesti, koguni, hoopis
ajaa — ajada, sõita
ajanjakso — ajajärk
ajatella[-ttelen] — mõtelda
ajuri — voorimees
akka[-kan] — eit, vanamoor

ala-arvoinen[-sen] — alaväär-
tuslik
alaisin[-simen] — alasi
alanko[-ngon] — madalik, org,
nõgu
alas — alla, maha
alkaa [alan] — alata, alustada
allas [altaan] — küna, mold
aloittaa[-tan] — alustada, pää-
le hakata
alue[-een] — maa-ala
alusta — alus; aluspõhi; (kuju)
jalg
ammatti[-tin] — amet; eriala
ampua [ammun] — (püssi)
lasta, paugutada
anastaa — anastada, röövida,
omaks võtta
anella[-len] — paluda, anuda
ankara — vali, range
ansaita[-tsen] — teenida, vää-
rida
ansio — teene; teenistus
antaa [annan] — anda
antautua[-udun] — anduda
apu [avun] — abi, toetus
apulainen — abiline
arkku [arkun] — kirst; kast

armahdus[-ksen] — halastus, arm
 armahtaa[-hdan] — armu anda, halastada
 armaus[-den] — armsus, hellus
 arpa [arvan] — loos, liisk
 arveluttava — kahtlane, küsitav
 arvo — väärtus, tähtsus
 arvoton[-ttoman] — väärtusetu, tühine, vääritud
 ase [aseen] — relv
 asema — 1) seisukoht; paik; 2) jaam
 asia — asi, lugu
 asianaajaja — advokaat
 asianlaita[-dan] — asjalugu
 askel[-een] — samm; aste

edelleen — edasi
 edellytys[-ksen] — eeldus
 edeltäjä — eelkäija
 edes — isegi, vähemalt
 edetä [etenen] — edasi minna
 e. jõuda, kaugeneda
 edistys[-ksen] — edenemine; edu, progress
 edusta — esine, esiplats
 eespäin — edasi
 ehdottaa[-tan] — ette panna
 eheä — tervikuline, ühtlane
 ehkä — ehk, vahest, vist
 ehtiä [ehdin] — jõuda (ajalt)
 ehtoo (murd.) — õhtu
 eli — ehk
 elo — (vilja) lõikus; vili, külv
 eloisa — elav, liikuv
 elokuu — augusti-, lõikusekuu
 elokuvat — kino
 eläin[-imen] — loom, elajas
 elämä — elu
 elämänilo — elurõõm

asti — kuni; saadik
 asua — (kuskil) elada, asuda
 asujan, asujain[-men] — elanik
 asukas[-kkaan] — elanik, asunik
 asunto[-nnon] — elupaik, korter
 ateria — sööma-aeg; sööming
 aueta [aukean, aukenen] — avaneda, lahti minna
 aukaista[-sen] — avada; aukaitsija — avaja
 auki — lahti
 aura — ader
 aurinko[-ngon] — päike
 autio — tühi, mahajäetud
 avain[-men] — võti
 avosydäminen — otsekohene

E

enimmiten — kõige enam
 enimmäkseen — enamasti, peamiselt
 eniten — kõige enam
 ennättää[-tän] — jõuda, ette jõuda; tabada
 eno — onu (ema poolt)
 ensi — esimene, esma-; tulevane
 ensialussa — esialgul
 ensin — esiteks
 enää — enam, veel
 epäilemättä — kahtlemata
 epäillä[-len] — kahelda
 epä johdonmukaisuus[-den] — ebajärjekindlus
 epäkohta[-hdan] — väärnähtus, ebakoht; varjukülg
 eri — ise, eri, isesugune
 erikoinen — eriline
 erikoisala — eriala
 erilaatuinen — erilaadne

erinomainen — suurepärane,
oivaline

erittely — eritus, analüüs

erittäinkin — eriti

ero — vahe; lahkuminek

eroavaisuus[-den] — erinevus

erottaa[-tan] — lahutada, eral-
dada

erämaa — tühima, kõrb, tühik

eräs[-ään] — keegi, üks, miski

esikuva — eeskuju

esimerkki[-rkin] — näide

esimerkiksi — näiteks

esine[-een] — asi, ese

esitellä[-ttelen] — esitella

estää — takistada

et — sina ei; etkö — kas sa ei

eteenpäin — edasi, ette poole

etelä — lõuna (kaar)

etevä — tubli, silmapaiste

etsiä — otsida

että — et

etu [edun] — kasu, paremus

etupäässä — eesotsas, päämi-
selt

etusija — eesõigus

elukko[-kon] — eit

H

haamu — vari, kogu; vaim,
kummitus

haara — haru; pool, suund, külg

haarake[-kkeen] — (väike)

haru

haastaa — kõnelda, pajatada

haave[-een] — unistus

haaveellinen — unistuslik

haaveksia — unistada

haihtua[-hdun] — haihtuda

haikua — tusane; kibe; haava-
tud

haiskahtaa[-hdan] — lõhnata

haitata[-ttaan] — kahjustada

hajallaan — laiali, hajali

hakata[-kkaan] — raiuda

hakea [haen] — otsida

halaila[-len] — kaisutada

halata[-aan] — kallistada

haljeta[-lkean] — lõhkeda

halkeama — lõhe, pragu

halki — (põiki); lõhki

hallita[-tsen] — valitseda

hallitsija — valitseja

halpa[-lvan] — odav; halb

halu — tahtmine, soov, himu

haluta[-uan] — tahta, soovida

halveksia — halvaks pidada,

põlata

hame[-een] — seelik, kleit

hangata[-nkaan] — hõõruda

hankkia[-nkin] — muretseda

hapsi[-en] — juuksesalk

haravoida[-oin], haravoita

[-tsen] — rehitseda

harja — hari

harjanne[-nteen] — mäehari

harkko[-rkon] — metallitükk,

kang, latt; rauasulatis

harmaa — hall

hartauskirja — hardus- (vaga-
dus)raamat

hartia — õlg; piht

hattu[-tun] — kübar

hauki [hauen] — haug

havainnollinen — näitlik, pilt-
lik, vaatlik

havainto[-nnon] — tähelepa-
nek, olbus

havaita [-tsen] — märgata, tä-
hele panna

hauska — lõbus, huvitav

he — nemad
hedelmä — (puu)vili, naum
hedelmätön[-ttömän] — viljatu
hedelmöittävästi — viljastavalt
hehku [hehun] — hõõgus
hehkuva — hõõguv
heikko[-kon] — nõrk, jõuetu
heikontua[-nnun] — nõrkeda,
 nõrgeneda
hellitellä[-ttelen] — hellitada
helppo[-lpon] — kerge, hõlpus
helppohintainen — odav
heltyä[-llyn] — hellaks minna,
 heldida
helve[-lpeen] — helve
hengittää[-tän] — hingata
henkevä — vaimukas
henki[-ngen] — vaim; hing
henkilö — isik
henkilökohtainen — isiklik
henkisesti — vaimselt
henkiä[-ngin] — (välja)hin-
 gata
hento[-nnon] — peen, kõhetu;
 nõrk
herjata[-aan] — teotada
herttainen — südamlük, armas
heti — kohe
heti paikalla — otsekohe, sil-
 mapilk
hetki[-en] — hetk, silmapilk
hevonen[-sen] — hobune
hevosenkenkä[-ngän] — hobu-
 seraud
hidas[-taan] — pikaldane, aeg-
 hiekka[-kan] — liiv [lane
hieroja — hõõruja, masseerija
hihtää[-hdän] — suusatada
hiipiä[-vin] — hiilida
hiljainen — vaikne
hiljalleen — tasakesi
hillitty[-tyn] — tagasihoidlik
himentyä[-nnyn] — tume-
 neda

hinta[-nnan] — hind
hioa — ihkuda, lihvida
hirsi[-rren] — palk
historia — ajalugu
hiukan — natuke
hius[-ksen] — juus
hohottaa[-tan] — (naeru) la-
 gistada
hohtaa[-hdan] — hiilata, sä-
 rada
hoito[-don] — ravitsemine, hoo-
 litsemine
hoksata[-aan] — taibata; mär-
 gata
honka[-ngan] — mänd
huikea — vägev, tugev
huippu[-pun] — (mäe-) tipp
hukkua[-kun] — hukka saada;
 uppuda
humina — müha
humista[-sen] — mühada
hunaja — mesi
huoata [huokaan] — ohata
huokailla[-len] — ohata, ohkida
huokea — odav
huoli[-en] — mure, hool
huomata[-aan] — märgata, tä-
 hele panna
huomauttaa[-tan] — tähen-
 dada, sõnada
huomenna — homme
huone[-een] — tuba, ruum
huonekalu — mööbel
huonontua[-nnun] — halvene-
 da, minna halvaks, viletsaks
hupsu — tola, ogar
hurja — meeletu, metsik, hull
hurmaus[-ksen] — joovastus,
 hurmus
huutaa[-dan] — hüüda
huvi — lõbu, lõbustus
huvinäytelmä — naljamäng, ko-
 möödia
huvittava — lõbustav, naljakas

hyilly — riul
 hymyillä[-len] — naeratada
 hyppäys[-ksen] — hüpe
 hypätä[-ppään] — hüpata
 hürsky — lainete möll, müha
 hyvin — hästi, väga
 hyvä — hää
 hyväksyä — hääks kiita, vastu
 võtta
 hyvästellä[-telen] — jumalaga
 jätta
 hyvästi — jumalaga, hüvasti
 hüdyllinen — kasulik

ies [ikeen] — ike
 ihaillla[-len] — imetella, olla
 vaimustatud
 ihan — üsna, hoopis
 ihana — ilus, imeilus
 ihanne[-nteen] — ideaal
 ihannoida[-oin] — idealiseerida
 ihastua — vaimustuda, hurmuda
 ihmeellinen — imelik
 ihmetellä[-ttelen] — imestada,
 imetella
 ihminen — inimene
 iho — ihunahk, -värv, -karv
 iankaikkisesti — igavesti
 ikihonka[-ngan] — põlismänd
 ikinä — iganes
 ikivanha — igivana
 ikkuna — aken
 ikuinen — igavene
 ikä [iän] — iga
 ikävä — kahju
 ikävöidä[-öin] — igatseda
 ilahduttaa[-tan] — rõõmustada
 illalla — õhtul
 illallinen[-sen] — õhtusöök
 ilma — õhk, ilm
 ilmaantua[-nnun] — ilmuda
 ilmaista[-sen] — avaldada

hyökätä[-kkään] — tormata,
 h. kimppuun — kallale tor-
 mata
 hyöty[-dyn] — kasu
 hän [hänen] — tema
 härkä [härän] — härg
 hätä[-dän] — häda
 hävetä [häpeän] — häbeneda
 häät [häiden] — pulmad
 hölmöläinen — kilplane
 höyhen[-nen] — (udu)sulg
 höyry — aur; -laiva — auru-
 laev, aurik

ilman — ilma
 ilmiö — nähtus
 ilmoittaja — ilmutaja, teataja
 ilo — rõõm
 iloita[-tsen] — rõõmutseda,
 rõõmustada
 ilta [illan] — õhtu; iltaa — õh-
 tust!
 inhimillinen — inimlik, hu-
 maanne
 innostua — vaimustuda
 innostunut[-neen] — vaimusta-
 tud
 intohimo — kirg
 intressantti[-tin] — huvitav
 irti — lahti
 iskeä — lüüa
 iso — suur
 isä — isa
 isäntä[-nnän] — peremees,
 isand
 itku — nutt
 itse — ise
 itsenäinen — iseseisev
 itsetietoinen — iseteadlik
 ivallinen — pilkeline, irooni-
 line
 iäksi, iäti — igavesti

J.

jaella [jakelen] — välja jaga-
da, levitada
jaksaa — jaksata, jõuda
jakso — järk
jalka [jalan] — jalg
jalkapohja — jalatald
jalo — suursugune, õilis
jalopeura — lõvi
jalostuttaa — suursugustada
jatko — järg, lisa
jo — juba
johdattaa — juhtida, juhutada
johtaa [-hdan] — juhtida
johtopäätös [-ksen] — järeldus
joka — 1. kes, mis; 2. igaüks
(ei dekl.)
jokin [jonkin, jotakin jne.] —
keegi, ükski, miski, mingi
joko ... tahi — kas ... või
jokseenkin — kuidagiviisi, kesk-
miselt, mõnevõrra, enamvä-
hem, umbes
joku [jonkun, jotakuta jne.] —
keegi, mingi, mõni
jompikumpi [jommankumman]
embkumb
jopa — koguni, isegi
jos — kui (tingimusel kui)
joskaan — kuigi
joskus — mõnikord, vahel
jospa — oh kui
jossa — kus
jota(k)in — midagi
jotakuinkin — kuidagi viisi,
natukegi; umbes, ligikaudu
jotensakin — kaunis, õige, pä-
ris
jotta — et, selleks et
joukko [-kon] — jõuk, hulk
joustava — painduv, elastne

jortaa [-dan] — jõuda
joutsen [-enen] — luik
joutua [-dun] — sattuda; tulla
juha — pidu
julkaista [-sen] — avaldada,
välja anda
jumaloida [-oin] — jumaldada
juna — rong
juoksennella [-ntelen] — edas-
tagasi joosta
juolahtaa [-hdan] — turgatada
(meele)
juuri [-ren] — juur
juuri — just
jylhä — sünge, metsik (eriti
maastiku kohta)
jrisevä — mürisev
jrkkä [-rkän] — järsk; radi-
kaalne
jrkanne [-nteen] — järsak,
järsk kallak
jräntää [-hdän] — mürtsatada
jähmettyä [-tyin] — anguda,
tarduda
jäljitellä [-ttelen] — jäljendada
jälkeläinen — järglane, järel-
tulija
jälkimäinen — järelmine
(= viimane)
jälkivaatimus [-ksen] — järel-
nõudmine (= järelmaks)
järjestys [-ksen] — kord, järg
järki [-rjen] — mõistus, aru
järkyttävä — põrutav
järvi [-en] — järv
jäsen [-enen] — liige, jäse
jättiläinen — hiiglane
jääda [jään] — jääda
jäähtyä [-hdyn] — jahtuda
jäännös [-ksen] — jäänus

K

kaapata[-ppaan] — haarata, krapsata
 kaappi[-pin] — kapp
 kaataa[-dan] — kallata; kukutada, ümber lükata
 kaatua[-dun] — kukkuda, langetada
 kaava — vorm; eeskuju, mudel
 kahtiajako[-jaon] — kaheksajamine
 kai — vist, muidugi
 kaihoisa — kaeblik-igatsev, melanhoolne
 kaikenlainen — kõiksugune
 kaikki[-ken] — kõik
 kaikkialla — kõikjal, igal pool
 kaikua [kaiun] — vastu kajada
 kaipailla[-len] — kaevata
 kaipuu — igatsus
 kaistale[-een] — riba
 kajahtaa[-hdan] — järsku kajada, kajahtada
 kajastaa — peegelduda; paista, helkida
 kaksi [kahden] — kaks
 kallio — kalju
 kallis[-iin] — kallis
 kallistua — kalduda
 kalu — nõu, riist; kalut (pl.) — kraam, koli
 kamala — kole, hirmus
 kampa[-mman] — kamm
 kangas[-nkaan] — 1. kangas, riie; 2. nõmm, palu
 kangistua — kanguda, tarduda
 kannattaa[-tan] — toetada, kanda
 kannella[-ntelen] — kanda, ringi kanda
 kansa — rahvas
 kansalainen — kodanik, kaas-kodanik

kansallisuus[-den] — rahvus
 kansankuvaus[-ksen] — rahvakujutus
 kanssa — -ga; ühes, koos
 kanta[-nnan] — alus, aluspõhi, seisukord, -koht
 kantaa[-nnan] — kanda
 kantapäi — (jala)kand
 kanuuna — kahur, suurtükk
 kapea — kitsas
 kapina — mäss
 kapine[-een] — asi, riist
 kapinoida[-oin] — mässata
 kappale[-een] — tükk
 karista[-sen] — pudeneda
 karkoittaa[-tan] — ära ajada
 karsia — laasida
 karttaa[-tan] — eemale hoiduda, vältida
 karu — kõva, kare, kivine (maapind)
 karvas[-aan] — kibe, mõru
 kas — vaat! näe!
 kasa — hunnik
 kasaantua[-nnun] — kuhjuda
 kaski[-sken] — kütismaa, ale
 kasku — jutt, anekdoot
 kaste[-een] — kaste (maas)
 katkaista[-isen] — katkestada
 katsahtaa[-hdan] — (järsku) vaadata
 katsantotapa[-van] — vaatlusviis
 katse[-een] — pilk, vaade
 katsella[-elen] — vaadelda
 katsoa — vaadata, silmitseda
 katto[-ton] — katus
 katu[-dun] — uulits, tänav
 katua — kahetseda
 katumus[-ksen] — kahetsus
 kauas — kaugele
 kauhea — kole, hirmus

kauhistus[-ksen] — hirm, koh-
 kumus
 kauhu — hirm
 kaukaa — kaugelt
 kaukana — kaugel
 kaula — kael
 kaulus[-ksen] — krae, kaelus
 kauneus[-den] — iludus
 kaunis [-iin] — ilus
 kaunokirjallisuus[-den] — ilu-
 kirjandus
 kaupunki[-ngin] — linn
 -kausi[-den] — (aja)järk, pe-
 riood
 kautta — kaudu, läbi
 kavuta [kapuan] — ronida
 kehittyä[-tyn] — areneda
 kehitys[-ksen] — arenemine,
 areng
 kehityskausi[-kauden] — are-
 nemisjärk
 kehittää, kehitellä[-ttelen] —
 arendada
 kehno — vilets, kehv
 kehrtä[-ään] — kedrata
 kehys[-ksen] — raam
 keijukainen — muruneid, fee
 keikaileva — edev
 keino — abinõu
 keinotekoinen — kunstlik
 keittiö — köök
 keittää[-tän] — keeta
 keksiä — välja mõtelda; kek-
 sijä — väljamõtteleja, leidur
 kelpo[-lvon] — tubli
 kelvata[-lpaan] — kõlvata
 ken — kes
 kenkä[-ngän] — king
 keritä[-rkiän] — jõuda, mahti
 saada
 kerma — koor (piimal)
 kernaasti — häämeelega, meel-
 sasti

kerrassa(an) — täiesti, päris,
 otse
 kerros[-ksen] — (maja)kord
 kerta[-rran] — kord
 kertoa[-rron] — jutustada
 kertomaruno — jutustav luu-
 , letus
 kertomus[-ksen] — jutustus
 keskenänsä — omakeskel
 keskimäärin — keskmiselt
 keskipiste[-een] — keskkoh-
 -punkt
 keskitetty[-tyn] — keskenda-
 tud
 keskus[-ksen] — keskus, kesk-
 paik; keskuudessa — keskel
 keskiviikko[-kon] — kesknä-
 dal, kolmapäev
 keskivälissä — keskpaigas
 kestää — vastu pidada; kesta
 kesä — suvi
 kettu[-tun] — rebane
 keveä — kerge
 kieltö[-llon] — keeld
 kieltäytyä[-ydyin] — keelduda
 kieltää[-llän] — keelda; eitada
 kierossa — kõveras
 kierrellä[-rtelen] — keerelda
 kiilata[-aan] — kiiluda, kiilida
 kiiltävä — läikiv
 kiittää[-llän] — läikida, hiilata
 kiinnittää[-tän] — kinnitada,
 k. huomiota — tähelepanu
 pöörda
 kiinteä — kindel, kõva, tihe
 kiintoisa — huvitav
 kiire[-een] — rutt
 kiista — riid, tüli; vaidlus
 kiitos[-ksen] — tänu; (interj.)
 suur tänu; kiitoksia — suur
 tänu!
 kiittää[-tän] -- tänada, kiita
 kiivetä [kiipeän] — ronida

kiljua — karjuda, mõirata
 kilpailla[-len] — võistelda
 kilpailu — võistlus
 kilpi[-lven] — kilp
 kipeä — haige
 kipinä — säde
 kipu[-vun] — valu
 kirja — raamat
 kirjain[-men] — kirjatäht
 kirjaimisto — tähestik
 kirjake[-kkeen] — trükitäht
 kirjallisuus[-den] — kirjandus
 kirjaltaja — trükiladuja
 kirjapaino — trükikoda
 kirjasto — raamatukogu
 kirje[-een] — kiri
 kirjoittaa[-tan] — kirjutada
 kirjuri — kirjutaja
 kirkas[-kkaan] — kirkas, selge
 kirkkaus[-den] — kirkus, selgus
 kirkko[-rkon] — kirik
 kirotta[-oan] — siunata, vanda
 kirves[-een] — kirves
 kissa — kass
 kiuas [kiukaan] — keris, ahi
 koettaa[-tan] — katsuda, püüda
 kohden — poole
 kohota[-oan] — tõusta, kerkida
 kohottaa[-tan] — tõsta, kergitada
 kohtalo — saatus
 kohteliias[-aan] — viisakas
 kohteliisuus[-den] — viisakus
 koi — 1. aovalge, koiduvalge;
 2. koi (vilja-, riide-)
 koillinen — kirde (põhjaida)
 koivikko[-kon] — kaasik
 koivu — kask
 kokea [koen] — läbi elada, kogeda

kokka[-kan] — laevanina
 koko — kogu, terve
 kokoelma — kogu, kogulm
 kokous[-ksen] — koosolek
 kolea — kole, tume
 kolikko[-lkon] — tume, kole;
 vali, külm
 komea — tore
 kone[-een] — masin
 koneisto — masinavärk, mehhanism
 kookas[-kkaan] — suurekasvuline, kehakas
 koota [kokoan] — koguda
 koppa[-pan] — korv; karp; kere
 koristaa — ehtida, kaunistada
 korkea — kõrge
 korpi[-rven] — kõrb; laas
 korppi[-rpin] — kaaren, ronk
 kortti[-rtin] — kaart
 koruton[-ttoman] — kaunistuseta, lihtne
 koska — sest et, kuna
 koskaan — millalgi, kunagi
 kostaa — kätte maksa, neimata
 koti[-din] — kodu; kotiin — koju
 kotoa — kodunt
 kotona — kodu(s)
 koukku[-kun] — konks
 koulu — kool
 koura — pihk
 kourallinen — peotäis
 kova — kõva, kange; vali; suur
 kovin — kangesti, väga
 kravatti[-tin] — lips
 kreivi — krahv; kreivitär[-ttären] — krahvinna
 kude[-teen] — kude
 kuihtua[-hdun] — kõduneda, närtsida
 kuinka — kuidas

kuitenkaan — siiski, ometi
kuitenkin — v. eelmine
kuka — kes?
kukaan — (ei) keegi, (ei) ükski
kukin — igaüks
kukka[-kan] — lill; õis
kukkula — kungas, kink
kukoistaa — õitseda; **kukois-**
tava — õitsev
kulkea[-ljen] — käia, kõndida,
 kulgeda
kulku [kulun] — käik; teekond
kumma — ime
kummastella[-len] — imestada
kumminkin — siiski, kumma-
 tigi
kummistus[-ksen] — ettekujut-
 tus, viirastus, vaim, tont
kumpi[-mman] — kumb
kumpikin — kumbki, mõlemad
kumpu[-mmun] — kungas, kink
kunnia — au
kunta[-nnan] — vald, kogu-
 kond
kunto[-nnon] — tublidus; või-
 me; kord
kuohu — kohin, müha; vahu-
 tamine
kuohua — vahutada, kohiseda
kuokka[-kan] — kabli, (maa)
 konks
kuolema — surm
kuolemattomuus[-den] — sure-
 mattus
kuolevainen — surelik
kuolla[-len] — surra
kuosi — mudel; mood; vorm
kupata[-ppaan] — kuppu lasta
kupo [kuvon] — kubu
kuppari — kupulaskja
kupu[-vun] — pugu
kurja — vilets, armetu
kurjuus[-den] — viletsus

kustannus[-ksen] — kulu, ku-
 lutus
kuutri — lokk, kähär
kuulla[-len] — kuulda
kuultaa[-llan] — paista, ku-
 mada
kuulua — kuuluda; kuulduda
 (kõlada)
kuuluisa — kuulus
kuulutaa[-tan] — kuulutada
kuulutus[-ksen] — kuulutus
kuunnella[-ntelen] — kuulata,
 kuulatada, päält kuulata
kuusi[-sen] — kuusk
kuva — pilt, kuju
kuvailla[-len] — kujutada
kuvapatsas[-aan] — ausammas
kuvastaa — peegeldada
kuvastua — peegelduda
kuvaus[-ksen] — kujutus
kuvaustapa[-van] — kujuta-
 misviis
kuve[-peen] — kube; külg
kuvernööri — kuberner
kyetä [kykenen] — võimeline
 olla, jõuda
kykenemätön[-ttömän] — või-
 metu, saamatu
kyky [kyvyn] — võime, osa-
 vus, anne
kyllyys[-den] — küllus
kylpy [-lvyn] — suplus
kynttilä — küünel
kynä — (kirjutamise) sulg
kyy — rästik, madu
kyyti [-din] — küüt, sõiduta-
 mine
käetä [käkeän] — plaanitseda,
 tahta
käpälä — käpp
kärsivällinen — kannatlik
kärsivällisyys[-den] — kannat-
 likkus

kärsiä — kannatada
 käsitellä[-ttelen] — arutada,
 käsitella
 käsitys[-ksen] — käsitus, aru-
 saamine
 käsittämätön[-ttömän] — aru-
 saamatu
 käskää — käskida
 kätkeä — peita
 kävellä[-len] — jalutada, kõn-
 dida
 käväistä[-sen] — rutuga käia
 käytellä[-ttelen] — käsitella;
 kohelda

käyskennellä[-ntelen] — jalu-
 tella, (sageli) käia
 käytäntö[-nnön] — praktika
 käytännöllinen — praktiline
 käytävä — kõnnitee, korridor
 käyttäytyä[-ydyn] — käituda
 käyttää[-tän] — tarvitada
 käännellä[-ntelen] — edasta-
 gasi käända
 käännös[-ksen] — tõlge
 kääntää[-nnän] — tõlkida
 köyhä — vaene, kehv
 köyhälistö — proletariaat
 köyhyys[-den] — vaesus
 köysi[-den] — köis, nõör

L

laakso — org
 laatu[-dun] — laad
 lahja — kingitus
 lahjakas[-kkaan] — andekas
 lahjoittaa[-tan] — kinkida
 lahota [lahoan] — mädaneda
 lahorastas[-aan] — laulurääs-
 tas
 laidun[-tumen] — karjamaa
 laiha — lahja, kõhn
 laillinen — seaduslik
 laita[-dan] — äär, külg; seisu-
 kord
 laitos[-ksen] — asutus
 laittaa[-tan] — teha, korral-
 dada
 laivasto — laevastik
 laji — liik, sort
 laki [lain] — seadus
 lakki [lakin] — müts, kübar
 lakko [lakon] — streik
 lamaustila — allasurutud, hal-
 vatud seisukord
 lampi[-mmen] — väike järv
 lamppu[-mpun] — lamp
 lanka[-ngan] — lõng

lankeemus[-ksen] — langemine
 laskea — lasta
 laskeutua[-udun] — laskuda,
 loojuda
 lasna — lapsepõlves, lapsena
 lattia — põrand
 latu[-dun] — rada, tee
 laukku[-kun] — paun, reisikott
 lauma — kari; lammaislauma
 lambakari
 lause[-een] — lause, ütlus,
 avaldus
 lauseke[-kkeen] — matem. for-
 mel, lause
 laverrella[-rtelen] — lobiseda,
 vadistada
 lavitsa — seinapink
 lehdittyvä — lehtiv
 lehti[-hden] — leht
 lehto[-hdon] — lehtmets
 lehtori — lektor
 leijailla[-len] — heljuda
 leijona — lõvi
 leikitellä[-ttelen] — mängida,
 mängelda
 leikki[-kin] — mäng

leikkuu — (vilja) lõikus
leima — tempel; märk
leimahtaa[-hdan] — lõkendada
leimauttaa[-utan] — tembelda-
 da lasta
leipä[-vän] — leib; sai
leiviskä — leisik
lempi[-mmen] — armastus
lennokas[-kkaan] — hoogne
lennokkuus[-den] — hoogsus
leppyisä — leplik, tasane
lepuutella[-ttelen] — puhata
leuka [leuan e. leuvan] — lõug
leveä — lai
levitä[-iän] — levida
levoton[-ttoman] — rahutu
levätä[-pään] — lamada, le-
 bada
liehua — lehvida
lieska — leek
liike[-kkeen] — liikumine; äri,
 kauplus
linna — loss, kindlus
lisääntyä[-nnyn] — suurenda
liukua [liu'un] — libiseda
lohduton[-ttoman] — lohutu,
 troostitu
lohduttaa[-tan] — trööstida,
 lohutada
lohtia[-hdin] — (esile) nõi-
 duda
loiskua — laksuda, loksuda
loistava — hiilgav
loistelias[-aan] — hiilgav, sä-
 delev
loitota[-ttonen] — kaugeneda
loitsu — nõidussõna
lomahetki — vaheaeg
lounais- — edela, edelapoolne
lude[-teen] — lutikas
luento[-nnon] — loeng
luennoida[-oin] — loengut pi-
 dada

luetella[-ttelen] — loetella
luettelo — loetelu
luikertaa[-rran] — loogelda,
 vingerdada
luja — tugev, kindel
lukea [luen] — lugeda
lukemisto — lugemik
luku[-vun] — arv; lugu
lukuinen — arvukas, arvurikas
lukuisa v. eelmine
lukumäärä — arv, hulk
lumota[-oan] — lummata, ära
 nõiduda
lunastin[-men] — luna, lunas-
 tusraha
luo — juure
luokka[-kan] — klass; liik
luokse — juure
luoma — loome, loodud asi, loo-
 dud teos
luomi — silmalaug
luona — juures
luonne[-nteen] — iseloom
luonto[-nnon] — loodus
luopua[-vun] — loobuda
luostari — klooster
luoti[-din] — kuul; lood
luottaa[-tan] — uskuda, usal-
 dada, loota
luottamus[-ksen] — usaldus
lupaus[-ksen] — lubadus
luulla[-len] — arvata
luultavasti — arvatavasti
luvata[-paan] — lubada
lyhty[-hdyn] — latern
lyhyt[lyhyen] — lühike
lyhytläntä[-nnän] — lüheldane
lykätä[-kkään] — lükata
lyödä [lyön] — lüüa
lyöttää[-tän] — lüüa lasta
lähde[-hteen] — allik
lähestyä — läheneda

lähettää[-tän] — saata, läkitada
läksy — õppetund, (kooli) ülesanne
lämmetä[-mpenen] — soojeneda
lämmiin[-mpimän] — soe

lämmittää — soojendada, kütta
länsi[-nnen] — lääts
läntinen — lääne-
lääkäri — arst
löyhä — lõtv, lovev
löytää[-dän] — leida

M

maailmankatsomus[-ksen] — maailmavaade
maanjärjestys[-ksen] — maavärisemine
maanviljelija — põlluharija
maaperä — maapind
maaseutu[-dun] — maakond, provints; maakoht
maata [makaan] — magada; lamada
madella[-telen] — roomata
mahdollisuus[-den] — võimalus
mahdoton — võimatu
mahtaa[-hdan] — võia, saada
mahtava — vägev
mahti[-hdin] — võim
maine[-een] — kuulsus
maininki[-ngin] — (järel)lainetus, virvendus
mainio — tore
mainita[-tsen] — mainida
mainos[-ksen] — reklaam
maisema — maastik
maistaa — maitseada, maitsta
maistua — maitseada
maito[-don] — piim
maja — onn; öö-, võõrastemaja
maku [maun] — maitse
makuu — lamamine, pikutamine, magamine
maltaa[-ltan] — läbEDA, kärside, mallata
mansikka[-kan] — maasikas
manner[-nteren] **mantere**[mantereen] — manner

markka[-rkan] — mark (rahaüksus)
markkinat[-noiden] — laat, turg
matkustaa — reisida
matkue[-een] — reisiseltskond
mehukas[-kkaan] — mahlakas
melkein — peaaegu
melkoinen — kaunis suur
menestys[-ksen] — kordaminek
menettely — teguviis
menettää[-tän] — kaotada
menneisyys[-den] — minevik
merkkiteos[-ksen] — tähtteos, suurteos
merkitys[-ksen] — tähendus
metsästys[-ksen] — jaht
metsästäjä — kütt
miehekäs[-kkään] — mehine
miekka[-kan] — mõõk
mielenkiinto[-nnon] — huvi
mielenkiintoinen — huvitav
mielikuvitus[-ksen] — meelekujutus
mielipuoli — nõdrameelne
miellyttää[-tän] — meeldida
mieltäkiinnittävä — huvitav
mieluummin — meelsamini, parema meelega
mies[-hen] — mees
mieskohtainen — isiklik
miete[-tteen] — mõte
mietiskely — mõtiskelu, mõtlemõlgutus
mihin — kuhu
mikä [minkä, mitä] — mis?

milloin — millal
 milloinkaan — (ei) kunagi
 mistä — kust
 mitata[-ttaan] — mõõta
 mitta[-tan] — mõõt
 mittaus[-ksen] — mõõtmine
 mitä — mis, mida
 mitään — (ei) midagi
 moite[-tteen] — laitus
 moittia[-tin] — laita
 monipuolinen — mitmekülgne
 muassa — ühes, kaasas
 muinainen — muistne
 muinaisuus[-den] — muinsus
 muinoin — muiste
 muistella[-len] — mäletada,
 meele tuletada
 muistuttaa[-tan] — meenuta-
 da, meele tuletada
 mukaan — kaasa

naapuri[-n] — naaber
 naimisissa — abielus
 nakerrella[-rtelen] — närida
 nauraa — naerda
 nauris[-iin] — naeris
 ne — need
 neiti[-din] — preili, neiu
 neitseellinen — neitsilik
 nenäliina — taskurätik
 nero — genius
 nerokas[-kkaan] — geniaalne
 neuvo — nõu
 nielaus[-ksen] — neel, sõõm
 niemi[-en] — poolsaar, neem
 niinpä — nii, nimelt
 niitty[-tyin] — niit; heinamaa
 nimellis-arvo — nominaalväär-
 tus
 niska — kukal, turi
 noin — nii; umbes

mukaansatempaava — kaasa-
 kiskuv
 muodustua — kujuneda
 muokata[-kkaan] — üles hari-
 da; ümber töötada
 muoto[-don] — kuju, vorm
 muoto-oppi[-opin] — vormi-
 õpetus
 muovaila[-ilen] — vormida,
 kujundada
 mureta [murenen] — mure-
 neda
 murhe[-een] — mure
 murhenäytelmä — kurbmäng,
 tragöödia
 murros[-ksen] — murrang
 mustasukkainen — armukade
 mutta — aga
 muuanne — mujale
 muu(d)an[-taman] — mõni

N

nojautua[-udun] — toetuda
 noki [noen] — nõgi
 nolo — häbistatud, löödud
 nousta[-sen] — tõusta
 nousta maihin — maabuda,
 maale minna
 nukkua[-kun] — magada, ui-
 nuda
 nummi[-en] — nõmm, palu
 nuo — nood, need
 nuorekas[-kkaan] — nooruslik
 nykiä [nyin] — kiskuda, (väl-
 ja) noppida
 nykyinen — nüüdne, praegune
 nykyään — praegu
 näet — nimelt
 nähden — suhtes, kohta, võr-
 reldes
 nähdä [näen] — näha

näkymätön[-ttömän] — nägematu
 näköala — väljavaade
 nälkä [näälän] — nälg
 nämä — need
 näytelmä — näidend

näyttelijä — näitleja
 näyttämölepano — lavastus
 näyttää[-tän] — näidata
 nääntyä[-nnyn] — nõrkeda, rammestuda

odottaa[-tan] — oodata
 ohella — kõrval
 ohimenevä — möödaminev
 ohitse — mööda
 ohjata[-aan] — juhtida
 ohjelma — programm
 ohjaus[-ksen] — juhatus
 oikaista[-sen] — sirutada
 oikeastaan — õigupoolest
 oja — kraav
 ojentaa[-nnan] — sirutada
 olettamus[-ksen] — oletus
 ollenkaan — sugugi
 omena — õun
 ominainen — omane, omapärane
 ominaisuus[-den] — omadus
 omituinen — iseäraline, imelik
 onkia [ongin] — õngitseda
 onneton[-ttoman] — õnnetu

onni[-en] — õnn
 onnitelu — õnnitus, õnnesoov
 onto [onton] — õõnes
 opas [oppaan] — juht; teejuht
 oppi [opin] — õpetus
 oppia [opin] — õppida
 oppikoulu — keskkool
 oppilas[-laan] — õpilane
 ori — täkk
 osittain — osalt
 osoite[-tteen] — aadress
 osoittaa [osoitan] — näidata, osutada
 otaksua — oletada, eeldada
 ottaa [otatan] — võtta
 ote [otteen] — võte
 oudoksua — võõrastada, imelikuks, võõristavaks pidada
 outo [oudon] — võõristav, ime-lik, võõras, tundmatu

P

paahde[-teen] — kuumus, hõõgustus
 paeta [pakenen] — põgeneda
 pahanpäiväisesti — koledasti, vaeseomaks
 paheksua — pahaks pidada, pahaks panna
 paheksuminen — pahakspanu, nõrdimus
 paikka[-kan] — paik, koht
 paimen[-menen] — karjane
 paino — raskus, kaal

painaa — trükkida; suruda
 paistaa — paista; praadida, küpsetada; paisti — praad
 paita[-dan] — särk; paitanen — särgike
 paitsi — pääle, välja arvatud
 pakista[-sen] — pajatada
 pakottaa[-tan] — sundida
 palaa [palan] — põleda
 palata [palaan] — tagasi tulla
 palatsi — palee
 palje[-lkeen] — lõõts

palkinto[-nnon] — auhind, ta-
supalk
palkkio — aupalk, honorar
pallo — pall; gloobus; kuul
palvelija — teenija
palvella[-elen] — teenida
palvelus[-ksen] — teenus, hea-
tegu
pamaus[-ksen] — pauk, pau-
gutus
panetella[-ttelen] — laimata
panna [panen] — panna; ase-
tada; rikkuda
panti[-ntin] — pant; pandi-
maja
paras [par(h)aan] — parim
parata[-ranen] — paraneda
parka [paran] — vaeseke
parku [parun] — kisa, karju-
mine
parkaus[-ksen] — hädakisa,
karjatus
parta[-rran] — habe
pappi[-pin] — kirikuõpetaja,
papp
pappila — kirikumõis
pauhata[-aan] — mühiseda
pauhu — müha, kohin
peite[-tteen] — tekk, vaip
peitsi — oda, piik
peittää[-tän] — katta, varjata
pelastaa — päästa
pelastus[-ksen] — päästmine,
pääsmine
pelata[-aan] — mängida (kaar-
te, malet jne.)
pelkkä[-lkän] — paljas, ainus,
pelk
pelko [pelon] — kartus, hirm
pellavatukkainen — linalakk;
linakarva juustega
pelto[-llon] — põld
pelätä[-lkään] — karta

penger [penkeren] — peenar,
vall, perv
penikulma — penikoorem
perehytyä[-hdyn] — koduneda,
tutvu(ne)da
periaate[-tteen] — põhimõte
perillä — päral
perintö[-nnön] — pärandus
perata[-kaan] — künda, ha-
rida
persoonallinen — isiklik
peruna — kartul
perustaa — asutada, põhjen-
dada
perustaja — põhjapanija, asu-
taja
perustus[-ksen] — alus, alus-
põhi, asutamine
perässä — taga, järel
peräytyminen — taganemine
peräytyä[-ydyn] — taganeda
pestä[-sen] — pesta
petäjä — mänd, pedajas
pian — pea, ruttu
pidellä[-telen] — hoida, pidada
pidättää[-tän] — tagasi hoida
pieni — väike
piennar[-ntaren] — peenar;
rinnak, nõlv; (ka **pientare**
[-een])
pienokainen — väiksekene
piestä [pieksen, pieksän] —
peksa, kolkida
piha — hoov, õu
pihlaja — pihlakas
pii — tulekivi, ränikivi
piiloilla[-len] — end varjata,
peita; **piilosilla** (olla) — pei-
tu mängida
piimä — hapupiim
piirtää[-rrän] — joonistada
piispa — piiskop
pikku — väike

pikkukaupunki[-ngin] — väikelinn
pikkusen — natuke
pilkkoa[-lkon] — pilbastada
pilkku[-lkun] — komma; täpp; laik
pirstoa — killustada, purustada
pirtti[-rtin] — elutuba, tare
pisin — kõige pikem
piste[-een] — punkt
pitkin — piki, mööda
pohatta[-tan] — rikas mees, suurnik, pursui
pohjasävy — põhitoon, -tämber
pohje[-hkeen] — sääremari
pohtia[-hdin] — arutada; sõeluda
poika [pojan] — poeg; poiss
poikki — põiki üle; katki, poolleks
poikue[-een] — pesakond; pojad (looma või linnu)
poimia — noppida; põimida
pois — ära
poistaa — kõrvaldada
poistua — kõrvale minna
polkea [poljen] — sõtkuda, jalge alla tallata
poloinen — õnnetu
polttaa[-ltan] — põletada
ponnistella[-elen] — pingutada
poro — 1. pori, tuhk, põrm;
 2. põhjapõder
porraspuu — purre
porsas[-aan] — põrsas
portti[-rtin] — värav
postimerkki[-rkin] — postmark
pudota[-toan] — langeda
pudottaa[-tan] — lasta kukkuda
puhaltaa[-llan] — puhuda
puhdistus[-ksen] — puhastus
puhe[-een] — kõne, jutt

puhelin[-men] — telefon
puhua — kõnelda, rääkida
puhuja — kõneleja, rääkija
puisto — park, puiestik
pukea [puen] — riietada
pukeutua[-udun] — riietuda
puku [puvun] — riie, ülikond
pullo — pudel
pulma — äpardus, takistus
pulputa[-lppuan] — pulbitseda, esile purskuda
punnita[-tsen] — kaaluda; läbi mõtelda
puoli — pool, külg
puolivälissä — poolesvahes
puolue[-een] — erakond, partei
purkaa[-ran] — tühjendada; välja laadida
pursi[-rren] — purjekas, (jaht)-laev, paat
pussi — kott
puutarha — aed (puuvilja-, viljapuu-)
puute[-tteen] — puudus, viletus
pyrintö[-nnön] — püüe
pyrkimys[-ksen] — püüd, püüe, tendents
pyrkiä[-rin] — püüda, taotada
pyry — tuisumõll, lumetorm
pystyä — olla võimeline, suuta
pysyä — jääda, püsida
pyytää[-dän] — paluda
pyörä — ratas
päin — (millegi) poole
päinvastoin — vastupidi
päivä — päev; päike
päiväkirja — päevaraamat, päevik
päivällinen — lõunasöök
pääkallo — pääluu, kolp
päämaali — (lõpp)siht, eesmärk

päämäärä — eesmärk, siht
 päästä[-sen] — päästa, (ku-
 hugi) saada
 pääoma — kapital
 päättyä[-tyn] — lõppeda
 päättää[-tän] — otsustada

päätös[-ksen] — otsus
 põllö — öökull
 pöytä[-dän] — laud
 pöytäkirja — protokoll
 pöytälaatikko[-kon] — laua-
 sahtel

R

raaka [raa'an] — toores
 raamattu[-tun] — piibel
 rae [rakeen] — rahe
 rahvas[-aan] — lihtrahvas
 raikas[-kkaan] — värske; kõ-
 lav, hele
 raikkaus[-uden] — värskus
 raikua [raiun] — valjusti kõ-
 lada, rökata
 raitis[-ttiin] — kosutav, värs-
 ke, karske
 raitius[-uden] — karskus
 raivata[-aan] — harida (põllu-
 maaks); üles harida
 raivostua — raevustuda
 raivota[-oan] — möllata, rae-
 vutseda
 rajoittua[-tun] — piirduda
 rakastaa — armastada
 rakenne[-nteen] — ehitus
 rakennus[-ksen] — ehitus,
 maja
 rakentaa[-nnan] — ehitada
 rakkaus[-uden] — armastus
 rako [raon] — pragu
 rangaista[-nkaisen] — karis-
 tada
 rantakaistale[-een] — ranniku-
 riba
 rata[-dan] — rada, tee
 rattoisa — lõbus, hubane
 rauhaisa — rahuline, rahulik
 raukaisuttaa[-tan] — roidu-
 nuks teha, väsitada

ravintola — võõrastemaja, res-
 toran
 reikä[reiän] — auk
 reipas[-ppaan] — elav, väle
 renki[-ngin] — sulane
 repiä[-vin] — rebida
 reuna — äär, veer
 riemuisa — rõõmus
 rientää[-nnän] — tormata, ru-
 tata
 riidellä[-telen] — riielda
 riihi [riihen] — rehi, rehetare
 riipaista[-sen] — uuristada,
 kriimustada
 riippuvaisuus[-den] — rippu-
 vus, iseseisvusetus
 riittää[-tän] — jatkuda, küllalt
 olla
 rikas[-kkaan] — rikas
 rikastua — rikastuda
 rikastuttaa[-tan] — rikastada
 rikos[-ksen] — kuritöö, roim
 rinnakkain — kõrvuti
 rinnalla — kõrval
 rinne[-nteen] — mäekülg
 ritari — rüütel
 ritaristo — rüütlikeisus, rüütel-
 kond
 rivi — rida
 rohjeta[-hkenen] — julgeda
 rohkea — julge
 rohkeus[-uden] — julgus
 romahtaa[-hdan] — kokku lan-
 geda, variseda

rotta[-tan] — rott
 rotu[-dun] — tõug, rass
 rouva — proua
 rove[-peen] — kasetohust astja
 ruhtinas — vürst; ruhtinatar
 [-ttaren] — vürstinna
 ruis [rukiin] — rukis
 rukoilla[-len] — paluda, palve-
 tada
 ruma — inetu
 runnella[-ntelen] — vigastada,
 purustada
 runo — laul, rahvalaul; luule-
 tus
 runoilija — luuletaja
 runsaasti — rohkesti
 runsas[-aan] — rikas, ohter
 ruoho — rohi

ruoka [ruoan] — toit, roog
 ruokahalu — söögiisu
 ruoska — piits
 rutto[-ton] — katk
 ruuansulatus[-ksen] — seedi-
 mine
 ruumis[-iin] — keha
 ruveta[-pean] — hakata
 ryhtyä[-dyn] — asuda, hakata
 ryysyinen — räbalane, närune
 ryöstää — röövida
 räjähdys[-ksen] — plahvatus,
 paugatus, pragin
 räkkkyä[-kyn] — kraaksuda
 rääkätä[-kkään] — piinata,
 vaevata
 räätäli — rätsep

S

saada [saan] — saada
 saakka — kuni
 saalis[-iin] — saak
 saamamies — võlausaldaja
 saapas[-ppaan] — saabas
 saapua[-vun] — saabuda
 saati, saatikka — liiatigi; saati,
 saadik
 saattaa[-tan] — 1. saata, pan-
 na, teha; 2. võia
 sadatella[-ttelen] — siunata,
 sajatada
 sade[-teen] — sadu, vihm
 sairas[-aan] — haige
 salama — välk
 salaneuvos[-ksen] — salanõu-
 nik
 sallia — sallida, lubada
 salmi[-en] — väin, merekitsus
 samalla — samuti, ühtlasi
 samanarvoinen — samaväärne
 sana — sõna

sanella[-len] — sõnuda, lau-
 suda, dikteerida
 sangen — väga
 sanoa — ütelda
 sarastaa — kumada, koita
 sarvi[-en] — sarv
 satakieli — ööbik
 satoisa — vihmane, sajune
 sattumalta — kogemata
 sattuva — juhtuv, ettetulev
 satu[-dun] — muinasjutt
 sauhu — suits
 seikka[-kan] — seik, asjaolu
 seiväs[-pään] — teivas
 sekasotku — segadus
 sekoitus[-ksen] — segamine,
 segunemine
 sekä — ja, ning
 sekä ... että — niihästi ... kui
 ka
 selkä [selän] — selg, (mere,
 järve) seljang, pind

selvitä[-iän] — selguda, selgida
selälleen — seljali
semmoinen — seesugune
sensijaan — selle asemel
sentähden — sellepärest
seppälä — sepakoht, sepatalu
setä[-dän] — onu (isa poolt)
seura — selts
seurata[-aan] — seirata, jär-gida
seuraus[-ksen] — tagajärg
seurue[-een] — saatkond
seutu[-dun] — maakoht
siellä — sääl
sielu — hing
sielullinen — hingeline
sielunelämä — hingeelu
siipi [sjiiven] — tiib
siis — järelikult
siisti — puhas, kasitud
sija — ase, paik
sijaan — asemele
sijoittaa[-tan] — paigutada, asetada
sika [sian] — siga
silloinen — selleaegne
silloin-tälloin — aeg-ajalt
sillä — sest
sima — mesi; mesijook
sisar[-ren] — õde
sisusta — sisu
sisään — sisse
siten — nõnda
sitten — siis, selle järele
sittenkin — siiski
sitäpaitsi — pääleselle
siunata[-aan] — õnnistada
siveellinen — kõlbeline
sivellisyys[-den] — kõlblus
sivistyneistö — haritlaskond
sivistynyt[-neen] — haritud; haritlane

sivistys[-ksen] — haridus, kultuur
sivistyslaitos[-ksen] — haridusasutus
sivistysmaa — kultuurmaa
sivu — külğ
soida [soin] — kõlada
soinnuttaa[-tan] — kooskõlastada
sointuisa — kõlav
soittaa[-tan] — mängida (muusikariista)
soittaja — mängija, pillimees
soitto[-ton] — muusikamäng, muusika
sokea — pime
sokkosilla (olla) — pimesikku mängida
sopu [sovun] — läbisaamine, sobimine
sopusuhtaisuus[-den] — proportsionaalsus
sore — tore
sorranta[-nnan] — rõhumine, surve
sortaa[-rran] — rõhuda, maha rõhuda, survata
sorto[-rron] — rõhumine
sortua[-rrun] — hävineda, kokku langeda
sosialismi — sotsialism
sota[-dan] — sõda
sotilas[-aan] — sõdur
soudella[-telen] — sõuda
soveltua[-llun] — sobida
sovinnainen — kokkuleppeline, konventsionaalne
sovinnollinen — leplik
sovinto[-nnon] — kokkulepe
suhde[-hteen] — suhe
suhtautua[-udun] — suhtuda
suinkaan — (ei) sugugi
sujuva — ladus, sujuv
sukka[-kan] — sukk

sukkela — nõbe, väle
suku [suvun] — sugu
sulattaa[-tan] — sulatada, seedida
sulho — peig, peigmees
suljettu[-tun] — suletud, kinnine
suloinen — meeldiv, sulnis
sulous[-den] — meeldivus, ilu
suoda [suon] — osa saada lasta, anda, lubada
suoja — kaitse, varjukoht; sula ilm
suojata[-aan] — kaitseda, varjata
suola — sool
suora — sirge
suorasanainen — proosavormiline
suorastaan — otse, päris
suorittaa[-tan] — õiendada, sooritada
suosia — armastada, pooldada, toetada, soosida
suosikki[-kin] — soosik, lemmik, pailaps
suosio — poolehoid, soosing
suosittu[-tun] — soositud, lemmik
suotta — asjata
suppea — kokkusurutud, piiratud
supistua — piirduda, koonduda
surra [suren] — kahju tunda, leinata
suru — kurbus, lein
surullinen — kurblik
susi [suden] — hunt
suurenmoinen — suurepärane

suuripiirteinen — suurejooneline
suutari — kingsepp
suuttua[-tun] — vihastada
sydän[-men] — süda
synkkä[-nkän] — tume, süng
synti[-nnin] — patt
synty[-nnyn] — sünd, sündimine
syryttä[-tän] — välja tõrjuda
syryään — kõrvale
sysi[-den] — süsi
syvä — sügav
syy — põhjus
syysilta[-llan] — sügisõhtu
syöä [syön] — süüa
syöstä[-ksen] — hüpata, tormata
säde[-teen] — kiir
säe [säkeen] — (värsi) rida
säikähtää[-hdän] — kokkuda
sähkö — elekter
sähkölennätin[-tminen] — telegraaf
sähkölennättää[-tän] — telegrafeerida
säilyttää[-tän] — säilitada, alal hoida
säkki [säkin] — kott
särkeä [särjen] — purustada
sävel[-en] — viis, meloodia
säveltää[-llän] — komponeerida
sää — ilm
sääli — kahju, kaastunne
säälimätön[-mättömän] — halastamatu
sääntö[-nnön] — reegel; eeskiri

T

taa (= taakse) — taha
 taas — jälle
 tae [takeen] — tagatis, garan-
 tii
 tahansa — tahes
 tahto[-hdon] — tahe, tahtmine
 tahtoa[-hdon] — tahta
 taide[-teen] — kunst, taie
 taiderunous[-den] — kunstluule
 taika [taian] — nõidus, nõia-
 temp
 taikka — või (konj.)
 taipuvainen — painduv; kal-
 duv
 taistella[-len] — võidelda
 taistelu — võitlus
 taitaa[-dan] — või(d)a; osata;
 taitaa olla — vist on
 taittaa[-tan] — murda, kokku
 murda
 taival [taipalen], taipale[-een]
 — tee, (vahemaa); ajajärk
 takaisin — tagasi
 talkoo(t) — talgud
 talo — maja; talu
 taloudellinen — majanduslik
 talteen (panna) — (panna) tal-
 lele, hoiule
 tanner[-nteren] — väli, plats
 tanssia[-nssin] — tantsida
 tapa[-van] — viis, komme
 tapahtua[-hdun] — juhtuda,
 sündida
 tapaus[-ksen] — juhtum
 tappaa[-pan] — tappa
 tarina — lugu, jutt
 tarjeta[-rkenen] — külma mit-
 te karta, külma kannatada
 tarjota[-oan] — pakkuda
 tarkastaa — vaadelda; revi-
 deerida, kontrollida
 tarkasti — teraselt, täpselt

tarkka[-rkan] — terane; täpne
 tarkkuus[-den] — täpsus
 tarkoittaa — taotada, silmas
 pidada, mõtelda
 tarkoitus[-ksen] — mõte, plaan,
 siht, otstarve
 tarttua[-rtun] — haarata; kül-
 ge hakata
 tarve[-rpeen] — tarve
 tasanko[-ngon] — tasandik
 taso — tase, tasapind
 tasoittaa[-tan] — tasandada,
 ühtlustada
 tauota [tauoan] — järele jät-
 ta, lõpetada, lakata
 tauti[-din] — haigus, tõbi
 tavallisesti — harilikult
 tavara — kaup
 tavata[-paan] — kokku saada,
 kohata
 teeskennellä[-ntelen] — tee-
 selda
 teettää[-tän] — lasta teha, tel-
 lida
 tehtävä — ülesanne
 tekaista[-sen] — läbematult,
 hooletumalt teha
 teko [teon] — tegu
 telmiä — möllata, hullata
 tenho — nõidusvõim
 tenhosa — nõiduv, hurmav
 teollisuus[-den] — tööstus,
 tööndus
 termä — järsk mäeküngas
 terva — tõrv
 tervehtiä[-hdin] — tervitada
 tervetuloa — teretulemast
 teräs[-ksen] — teras
 tiedustella[-len] — järele pä-
 rida
 tienhaara — teeharu
 tiepuoli — teeäär

tietäjä, — teadja, tark
 tiistai — teisipäev
 tila — ruum, ase; olukord, juhus, võimalus
 tirehtööri — direktor
 todenteolla — tõepoolest
 todeta[-tean] — nentida
 toimenpide[-teen] — abinõu
 toiminta[-nnan] — toiming, tegevus
 toinen — teine
 toisinaan — mõnikord
 toistaiseksi — esialgu
 toisin — teisiti
 toive(h)ikas[-kkaan] — lootusrikas
 toivo — lootus
 toivottaa[-tan] — soovida (kellegi midagi)
 tomu — tolm
 tontti[-ntin] — krunt
 tori — turg
 tosiasia — tõsiasi, tõik, fakt
 totella[-ttelen] — sõna kuulda
 toteutua[-udun] — teostuda
 totuus[-den] — tõde
 toveri — seltsimees
 tuima — kange, äge
 tukka[-kan] — juuksed
 tukkia [tukin] — toppida (kinni), sulgeda
 tulivuori — tuld purskav mägi
 tulla perille — pärale jõuda
 tulos[-ksen] — tulemus
 tumma — tume
 tunnelmallisuus[-den] — mee-
 leolulisus
 tunnelmoiva — meeolotsev
 tunnelmarunous[-den] — tun-
 deluule
 tunnustaa — (üles) tunnistada
 tunturi — tundra
 tuo — see (seal), too
 tuokio — moment

tuoksu — lõhn
 tuolla — sääl
 tuomita[-tsen] — hukka mõis-
 ta, kohut mõista, taunida
 tuonnenmaksi — kaugemale
 tuonti[-nнин] — sissevedu, im-
 port
 tuore[-een] — värsk
 tuote[-tteen] — toode, produkt
 tuottaa[-tan] — toota; tuua
 tupa[-van] — tuba; majake,
 onn
 tupakoida — suitsetada
 turhaan — asjata
 turhamainen — alp, edev; väik-
 lane
 turmeltu[-llun] — rikutud
 turmiollinen — hukatuslik, kah-
 julik
 turpa[-rvan] — koon; nina
 tuska — valu
 tuskin — vaevalt
 tutkia — uurida
 tutkija — uurija
 tutkimus[-ksen] — uurimus
 tutkinto[-nnon] — eksam
 tuttu[-tun] — tuttav
 tuulla[-len] — puhuda; olla
 tuuline
 tuuma — plaan; kaalutus
 tykki[-kin] — kahur, suurtükk
 tykö — juure
 tynnyri — vaat, tünder
 typerä — loll, rumal
 tyrsky — veemõll, voogude möll
 tyydyttää[-tän] — rahuldada
 tyyli — stiil
 tyyni — vaikne, tüin
 tyytymättömyys[-den] — ra-
 hulolemattus
 tyytyväisyys[-den] — rahul-
 olu
 tähdätä[-htään] — sihtida
 tälläinen — seesugune

tämä — see (siin)
 tänne — siia
 tänään — täna
 tärkeä — tähtis
 täsmälleen — täpselt

uhkua [uhun] — hoovata,
 uhata
 uida [uin] — ujuda
 ukkonen — kõu, pikne
 ulappa[-pan] — veeväli
 uljas[-aan] — vahva
 ulkoa — väljast
 ulkoasu — välimus
 ulkokohtainen — välispidine
 ulkoma — välismaa
 ulkona — väljas
 ulkoneva — väljaulatuv

vaalea — valvakas, hele
 vaan — vaid
 vaarallinen — hädaohtlik
 vaate[-tteen] — riie
 vaatia[-din] — nõuda
 vaatimus[-ksen] — nõudmine,
 nõue
 vahinko[-ngon] — kahju
 vahti[-hdin] — vaht
 vahva — tugev
 vai — või (küsimuses)
 vaieta[-kenen] — vaikida
 vaihde[-hteen] — vahetus, va-
 heldus
 vaihto[-hdon] — vahetamine,
 vahetus
 vaihteleva — vahelduv
 vaikea — raske
 vaikka — ehk küll, ehkki
 vaikutin[-ttimen] — mõjur,
 motiiv

täten — nõnda
 täynnä — täis
 täytyä[-dyn] — pidada, tarvis
 olla
 täällä — siin

U

ulos — välja
 unelma — unistus, unelm
 ura — tee, rada
 urhokas[-kkaan] — sangarlik
 usea — mitu, mõni, palju
 usein — sageli
 uskaltaa[-llan] — usaldada,
 julgeda
 uskollinen — ustav, truu
 uskonto[-nnon] — usund
 uudistus[-ksen] — uuendus
 uuvuttaa[-tan] — väsitada

V

vaikuttaa[-tan] — mõjuda
 vaikutus[-ksen] — mõju
 vailla — ilma, puudu, vajaka
 vaillinainen — puudulik
 vaimo — naine
 vain — ainult, vaid
 vaino — vaen
 vainu — haist, haistmismeel
 vakaantua[-nnun] — kindlaks
 kujuneda, välja kujuneda
 vakaantumattomuus[-den] —
 väljakujunemattus
 vakaamielinen — tõsine
 vakaumus[-ksen] — veendu-
 mus
 vakava — tõsine; kindel
 vakuutettu — veendunud; tä-
 hitud, kinnitatud (kiri)
 vaikuttaa[-tan] — veenda;
 kindlustada, kinnitada
 valaista[-sen] — valgustada

valehdella[-htelen] — valetada
 valikoida[-oin] — välja valida
 valikoima — valik
 valimo — valamispaaja
 valistaja — valgustaja, harija
 valita[-tsen] — valida
 valitettavasti — kahjuks, ka-
 hetsetavalt
 valittaa[-tan] — kaevata; kurta
 valkea — valge; tuli
 valkeus[-den] — valgus
 vallankumous[-ksen] — revo-
 lutsioon
 valloittaa[-tan] — vallutada
 valo — valgus
 valoisa — helge
 valokuva — päevapilt, foto
 valokuvamainen — päevapiltlik
 valta[-llan] — võim, riik
 valtakunta[-nnan] — riik
 valtameri — ookean
 valtio — riik
 valveutua[-udun] — valvele är-
 gata, ärgata
 vanha — vana
 vanhus[-ksen] — vanamees,
 rauk
 vanki[-ngin] — vang
 vankka[-nkan] — vankumatu;
 tüse, tubli
 vapaa — vaba
 vapaus[-den] — vabadus
 vapauttaa[-tan] — vabastada
 vapautua[-dun] — vabaneda
 vara — 1. vara, raha; 2. või-
 malus, voli
 varata[-aan] — varuda, valmis
 hoida
 varhain — vara
 varis[-ksen] — vares
 varma — kindel
 varmaan — kindlasti
 varmuus[-den] — kindlus
 varoittaa[-tan] — hoiatada

varsinainen — tõeline, päris
 varsinkin — eriti
 varten — tarvis, jaoks
 vartioida[-oin] — valvata, va-
 his olla
 varttua[-rtun] — kosuda; sir-
 guda
 vasta — alles
 vastainen — tulevane, tulev
 vastalause[-een] — protest
 vastaus[-ksen] — vastus
 vastakaiku[-kaiun] — vastu-
 kaja
 vastus[-ksen] — tüli; takistus;
 õnnetus
 vastustaja — vastane; vastus-
 taja
 vattu[-tun] — vaarmari
 vauhti[-hdin] — hoog
 vaunu — vanker, vagun
 vehnä — nisu
 veikkonen — vennas, vennike
 veistää — nikerdada
 veitsi — nuga
 velho — nõid
 veli[-ljen] — vend
 velka[-lan] — võlg
 velvollinen — kohustatud
 venhe — paat, vene
 veres[-ksen] — värsk, priske
 verka [veran] — kalev, villriie
 verkalleen — pikkamisi
 verrata[-rtaan] — võrrelda
 vertainen — võrdne, vääriline
 vesi[-den] — vesi
 veto[-don] — kihlvedu
 vetoa lyödä — kihla vedada
 vetäytyä[-ydyn] — tõmbuda
 viaton[-ttoman] — süütu
 viedä [vien] — viia
 viehättävä — veetlev, võluv
 viekkaus[-uden] — kavalus
 vieläpä — koguni

vieno — õrn, tasane; kerge
 pehme
vienti [-nnin] — väljavedu
 (eksport)
vieras [-aan] — võõras
vieressä — kõrval
viesti — sõnum
vihanta [-nnan] — roheline, hal-
 jas
vihata [-haan] — vihata
vihdoin — viimaks
vihollinen — vaenlane
viihtyä [-hdyn] — meeleldi vii-
 bida, end koduseña tunda
viikate [-tteen] — vikat
viikko [-kon] — nädal
viime — viimne; viimane, eel-
 mine, möödunud
viimein — viimaks
viini — vein
viisas [-aan] — tark
viitoittaa [-tan] — tähistada,
 ära märkida
viitta [-tan] — teemärk, post
vilistä [-sen] — kubiseda
vilistää — tõtata, lipata, tor-
 mata
vilustaa — (ära) külmetada
viljalti — rohkesti
viljava — viljakas
viljellä [-len] — viljelda, harida
viljelys [-ksen] — harimine, vil-
 jelus
vilkas [-lkkaan] — elav
vimma — viha, vimm
virka [viran] — amet
virikkaa [-rkan] — lausuda
virolainen — eestlane
virta [-rran] — vool; jõgi
virtaus [-ksen] — vool, voolus
virua — lamada, lesida
viruttaa [-tan] — loputada
virvoittaa [-tan] — värsken-
 dada, karastada

vitkailla [-len] — venitada, vii-
 vitada
vivahtaa [-hdan] — sarnleda
 (natuke)
voida [voin] — saada, või(d)a
voima — võim
voittoisa — võidurikas, võidu-
 kas
vuohi [-hen] — sikk
vuolas [-aan] — käreдавoolu-
 line; rohke, rikkalik
vuorenrotko — mäelõhe, rotk
vuorisoutu [-dun] — mägine
 maastik
vuorimies — mäemees
vuoro — järg, kord
vuoroin — kordamööda
vuorotellen — kordamööda
vuosi [-den] — aasta
vuotaa [-dan] — joosta, voo-
 lata
-vuotias [-aan] — -aastane
väestö — rahvastik, rahvas
vähitellen — vähehaaval
vähänarvoinen — väheväärtus-
 lik
vähäsen — natuke
väistyä — taganeda, väistuda
väittää [-tän] — väita
väitöskirja — väitekirj
väkevyys [-den] — vägevus
väki [väen] — rahvas, töörah-
 vas
välimatka — vahemaa
välissä — vahel
välistä — vahel, mõnikord
välittää [-tän] — vahendada,
 vahendajaks olla
välitys [-ksen] — vahendus
välitön [-ttömän] — vahenditu,
 otsene
välkyttää [-tän] — välgutada
välähdys [-ksen] — välgatus
värikäs [-kkään] — värvirikas

värätä[-äjän] — väriseda
 väännellä[-ntelen] — edas-ta-
 gasi käända

väärentää[-nnän] — võltsida
 väärentämätön[-ttömän] —
 võltsimatu, ehtne

Y

ydin[-timen] — üdi; säsi
 yhdentekevä — ükskõikne
 yhdessä — üheskoos
 yhteiskunta[-nnan] — ühis-
 kond
 yht'äkkiä — äkki, äkitselt
 yksi [yhden] — üks
 yksinkertainen — lihtne; koht-
 lane
 yksinomaan — ainult
 yksinäinen — üksildane
 yksipuolisuus[-den] — ühe-
 külgsus
 yksitellen — üksaaval
 yksityiskohta — üksikasi
 yksivaltias[-aan] — ainuvalit-
 seja
 yleisö — publik
 ylentää[-nnän] — tõsta, kergi-
 tada, ülendada

yliopisto — ülikool
 ylioppilas[-aan] — üliõpilane
 ylipursuva — ülevoolav
 yllä — pääl, seljas, üll
 ylpeys[-den] — uhkus, ülbus
 ylpeä — uhke, ülbe, kõrk
 yltympäri — ümberringi
 ylänkö[-ngön] — kõrge maa,
 kõrgustik, kiltmaa
 ymmärtää[-rrän] — aru saada,
 mõista
 ympäristö — ümbrus
 ympäröida[-öin] — ümbritseda
 yrittää[-tän] — katsuda, üri-
 tada
 yritys[-ksen] — ettevõte, üri-
 tus
 ystävä — sõber

Ä

äiti [äidin] — ema
 älä — ära (käskk.); äläkä —
 ja ära
 äsken — äsja, hiljuti

ääneti — hääletult, sõnalaus-
 mata
 ääni[-nen] — hääli

Hind 1 kr. 80 s.

22